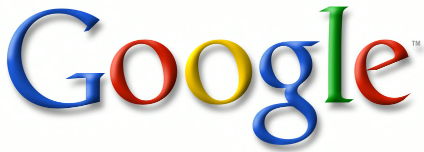
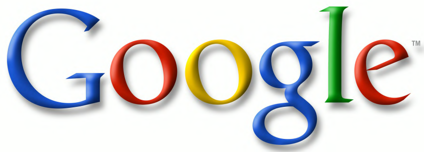
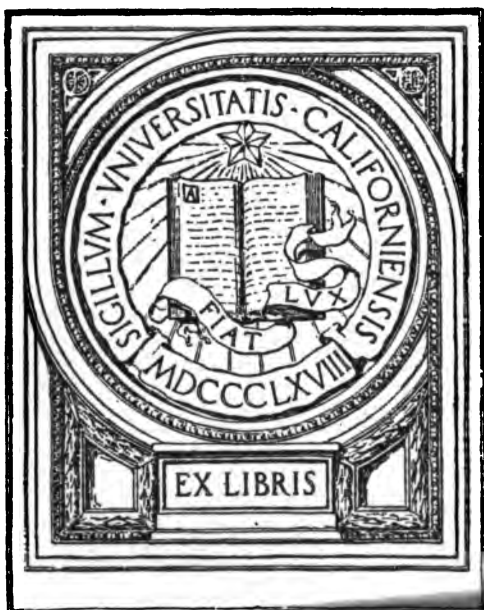

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT
LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

HEMLIGA HANDLINGAR,

hörande till

Sveriges Historia

efter

Konung GUSTAF III:s

inträde till Regeringen.

TREDJE DELEN.

STOCKHOLM, 1825.
Tryckt i ECKSTEINSKA Tryckeriet.

HANDLINGAR

till

Historien

om

Revolutionen i Sverige 1772,

Till större delen antingen hemtade ur Fransyska Arkiver, eller grundade på Acter, som i dem förvaras; förut icke på Svenska utgifne.

Utgörande

Tredje Delen af *Hemliga Handlingar* till Sveriges Historia efter Konung Gustaf III:s anträde till Regeringen.

STOCKHOLM, 1825.
Tryckt i ECKSTEINSKA Tryckeriet.

FÖRETAL.

"Ju mera, säger Robertson, Historien närmar sig vår tid, desto nyttigare blifva dess lärdomar, och med desto mera trovärdighet talar hon till oss." Man kan så mycket man vill, säger en annan Författare, förkorta gamla historien; der hafva hvarken seder, lagar, tänkesätt eller intressen mera något gemensamt med oss; men samtidens historia är för hvilken medborgare som helst den mest oumbärliga; ty dess elementer äro ännu nästan under våra ögon, och hvad den berättar rör oss omedelbarligen. Utan att helt och hållet instämma i en tredje Skribents yttrande; il faut écrire l'histoire pendant qu'elle se fait, tror jag, att man åtminstone bör samla för henne medan hon göres, i hopp att väl förr eller senare någon uppstår, som med urskillning begagnar det äfven utan urskillning samlade. Jag vill ej dermed säga, att samlaren bör sakna urskillning, men blott, att han kan sakna den och ändå gagna historien. Det tillhör ej grufbrytaren att urskilja haltigheten af hvarje stenklump, som han spränger ur berget, men blott att lägga den i korgen och att låta uppfordra den i dagen. Det skulle

annars hända, att han, bedragen af utseendet, uppskickade den minst haltiga och qvarlemnade den rikaste. Så anser jag äfven förhållandet vara med samlaren af historiska handlingar. Dessutom torde få exempel gifvas, då man icke skall finna efterverldens dom om händelser och personer redan fälld af deras samtid och fälld med lika rättvisa och sanning; blott man med omsorg samlar alla dess röster och icke lyssnar till de mest högljudda. (och

Om er samtids röst far vill,
J, som dess dom för intet akten,
Hvad ger den tid J vädjen till
Mer värde än den J förakten?)

Så har den dygdige Fenelon redan skildrat Ludvig XIV i den Idoméné *hans Telemaque framställer, sådan han ändtligen i våra dagar uppträdt inför den lugna forskningens blick, afklädd den falska glans, hvarmed* befullmäktigade smickrare, *som* Duclos *kallar Frankrikes Historiografer, så länge omgifvit honom, och sålunda redan i förväg hämnat den sanning han förutsåg att man skulle förtrampa. Samtidiga anteckningar, i senare tider utgifna, hafva vitsordat sanningen af den tafla, som den nya Idomenés Hofmän kallade ett* pasquill, *och för hvilken dess författare hade att tacka den onåd, hvariti*

han föll. Sålunda kan man verkligen säga, att sedan uppfinningen af Boktryckerikonsten och framförallt af Tidningar och Journaler blifvit mera allmänt spridd, jordens mäktiga icke ägt någon samtid. Öfverallt har det för dem blott funnits en efterverld, för hvilken ingen af deras handlingar, äfven de hemligaste, varit döljd, en efterverld, som med opartiskhet granskat och med rättvis stränghet bedömt dem. Har den ej funnits inom deras eget land; har det der lyckats deras makt att nedtysta hennes röst, eller att åtminstone hindra den att göra sig hörd af den större allmänheten, så har den funnits i deras grannland eller i något annat land, der en friare press erbjudit sig till organ åt henne. Den har derifrån låtit höra sig kring den öfriga delen af verlden, som, naturligtvis mera opartisk, lyssnat till hvad den hört, så väl från den lugna betraktaren, som från den beställda loftalaren och den beställsamma illviljaren, jemfört och pröfvat allt och på detta sätt historiskt stadgat sitt omdöme om den offentliga personen, redan under hans lifstid. Detta omdöme har småningom framträngt till de upplystare af hans egna landsmän och blifvit deras. Mångfaldiga exempel härpå skulle kunna ur Historien anföras; men jag lemnar åt Läsaren att sjelf erinra sig dem, säker att alltid något är när-

varande för hans minne. Om detta inträffat i anseende till de förflutna tvenne seklernas offentliga män, så är det i mångfaldigt flera hänseenden fallet med det närvarande tidehvarfvets. *Den* offentlighet *i anseende till dem och deras handlingar, hvilken fordom tilläts såsom en* inkräktning *eller en* nåd, *har nu blifvit en erkänd rättighet; åtminstone i konstitutionella stater; och i länder, der man för 20 à 30 år sedan, trodde sig först kunna, efter 200, offentligen klandra en Ministers eller en Styrelses misstag, framställer man dem nu inför representationen, så väl som inför allmänheten, utan att sådant anses för en otillbörlighet. Med den större friheten att bedömma egna Statsmän och Regeringar, följer naturligen, eller borde åtminstone följa, en större frihet att bedömma fremmande; och, i anseende till den stora utvidgning, som Tidnings-Litteraturen, denna stående offentliga korrespondens med hela den bildade verlden, i vår tid vunnit; de täta och mångfaldigt lättade kommunikationerna imellan alla länder, som närma äfven de längst åtskilda, och, framför allt, i anseende till den, med en allmännare spridd bildning, i alla länder utbredda kännedomen af fremmande språk; är hvad som skrifves och tryckes för det ena landet äfven skrifvit och tryckt för det andra och efter få veckor*

läst och kändt i dem alla. I detta afseende kan man säga, att Europa nu utgör en enda Stat, hvars särskilta medlemmar, genom en tyst öfverenskommelse, förbundit sig att säga hvarandras Styrelser de vigtiga sanningar, som dessa icke, utan att anse sig sårade, skulle höra af sin närmaste omgifning, och att sålunda uppställa midt ibland dem domstolen af en ständigt närvarande Historia, *alltid mera fruktansvärd än den aflägsna forntidens, som de ej rådfråga, eller den, som de blott skymta i en aflägsen framtids dimmiga skymning. Också säga Utgifvarne af den ypperliga* Biographie des Contemporains *i sitt förträffliga Företal: "Vår tid "är ej fablernas; det gifves icke mera för "verldens Herrar hvarken strafflöshet el-"ler Apotheos — icke ens otacksamhet å "folkens sida. Konungar och eröfrare döm-"mas som menniskor och herrskare: hvar-"je deras handling upptecknas och gran-"skas med sorgfällighet, och liksom efter "deras egen diktering, skrifver samhället "deras Hitoria. — En lag i Egypten be-"fallte, att Konungarne skulle dömmas, så "snart de icke mera tillhörde lifvet; en "lag i China befaller, att Kejsaren skall "dömmas hvar dag som han tillhör det-"samma. Det är denna lag, som vår tid "antagit." — Och verkligen synes den ock troget följa den. Dagligen utkomma i Eng-*

land, i Frankrike, i Tyskland arbeten, som hafva tidens historia till föremål och der dess märkvärdigaste ännu lefvande och handlande personer bedömmas med en förvånande frimodighet. Det synes verkligen som skulle det ordspråk vi i början åberopat: il faut écrire l'histoire pendant qu'elle se fait, *vara upphöjdt till en allmän grundsats hos vår tids författare och läsare. Skulle någon invända, att Historien också skrifves derefter, frågar jag honom tillbaka: hvilka historiska arbeten för den nyare tiden han har sig bekanta af erkändt värde, som icke äro skrifna på den tid de omfatta? Han skall visst icke nämna hvarken* De Thou *eller* Sleidanus *eller* Burnet *eller* Clarendon.

Äfven vår historiska Litteratur synes med den år 1809 inträdda Regements-förändringen och Tryckfriheten böra vinna en friare luft och ej längre behöfva att offra åt det löjliga pruderi, som så gerna ville förvisa hennes forskningar från hvarje ämne, hvilket ej tillhör en period af minst hundrade års afstånd från den närvarande. Den nya Tryckfrihets-lagen förkortade, i anseende till ministeriella handlingars kungörande, *denna period till 50 år, och förklarade i öfrigt, "så väl i anseende till* Sverige enskilt, *som främmande länder, så väl i anseende till* när-

varande

"varande tidehvarf *som* förflutna, lefvande "personer *som* aflidna, *hvar och en* fritt "och öppet, *att med iakttagande af före-* "*skrifterna mot Tryckfrihetens missbruk,* "*sina tankar uttrycka och meddela.*" *Den* Historiska Taflan af Konung Gustaf IV Adolfs senaste Regerings-år, *blef signalen till denna Historiens emancipation och slog Nationens ögon med ett för henne hittills ovandt, men lärorikt ljus, — det af en historia, som hon sjelf belefvat. Hon började nu mer och mer inse sanningen af Robertsons anmärkning om vigten af sin egen tids kännedom; det historiska studium återvann för henne det deltagande det förut saknat och måst sakna, så länge det ej smickrade något annat än på sin höjd nyfikenhetens intresse. Härifrån den ifver, hvarmed fäderneslandets Historia, och i synnerhet den nyare tidens, började sysselsätta våra samlare och författare. Man slutade ganska konseqvent, att om, genom den 13 Mars 1809, den historiska tiden inträdt i anseende till Gustaf IV, så hade den också, med ännu mera skäl, inträdt i anseende till hans fader, och att, lika litet som genom en dylik händelse i England 1688, Dotterns upphöjelse på den thron, hvarifrån fadren blifvit störtad, inskränkte historiens rättigheter i anseende till honom, lika litet kunde, i Sverige,*

Brodrens upphöjelse inskränka sammanrättigheter i anseende till hans båda närmaste företrädare — *och man utgaf de bekanta* Reflexionerne öfver Konung Gustaf III:s Lefverne, Karakter och inflytande på Svenska Nationen, *af Doctor* Fr. Rühs. (*Stockholm, Nordström 1810, 114 sid. 8:o*) *en skrift, som genom sin sjelfständiga och fria ton och det afbrott den derigenom gjorde mot Posselts och andras Panegyriker, väckte ett stort uppseende och var ägnad att väcka ett sådant* *).

Banan för en friare behandling af

*) Rühs, som då uppehöll sig i Stockholm, (förmodligen i ansökningsärenden; han var Professor i Greifswald) föranläts af detta uppseende, och det skrik, som deraf blef en följd, att i Svenska Tidningar låta införa en annons, hvari han tillkännagaf, att han icke var den utgifna Skriftens Författare. Det förefaller dock besynnerligt, att Rühs, om så förhöll sig, likväl låtit sitt namn uppgifvas på sjelfva Titelbladet af den i Berlin 2 år förut (1808) utkomna, af honom gjorda öfversättningen af Gustaf III:s Skrifter, utan att då rätta denna oriktighet. Se här denna Titel: "Werke Gustavs des Dritten, "Königs von Schweden, übersetzt von "Friedrich Rühs. 3:r und Letzter Band, nebst "einer Abhandlung des Uebersetzers über "Gustavs Leben, Character und Einfluss auf "die Schwedische Nation." Läsaren må nu sjelf dömma.

samtidens historia syntes sålunda äfven hos oss vara öppnad.

*Under mitt vistande i en aflägsen landsort hade jag händelsevis råkat öfverkomma en samling af Handskrifter, som tydligen röjde sitt upphof från de sista åren af Konung Gustaf III:s regering. Stödjande mig vid Tryckfrihets-lagen beslöt jag att utgifva dem från trycket och skickade dem i denna afsigt till en vän i Stockholm, som hade den godheten att icke allenast jemföra dem med de i dervarande samlingar befintliga afskriften och att deretter rätta och korrigera dem, men att äfven till dem förskaffa mig en förläggare. Jag förutsåg, att den litterära kritiken skulle klandra den af partisinnet stämplade ensidighet, som utmärkte vissa af dessa Handlingar och på denna grund söka att bevisa deras obrukbarhet, såsom materialier för Historien *). Jag beredde*

*) Jag säger med flit vissa af dem, ty största delen skall af den opartiske granskaren snarare anses berättigade att ingå i hvilken historisk samling som helst, till ex. 1:o) allt hvad som utgöres af Acta Publica, hvilka (båda Delarne) äro minst 3/4; 2:o) af Bref och Brefvexlingar emellan kända och okända, med Konungen tillgifna personer; 3:o) af andra Skrifter, som härröra från samma, t. ex. de Anmärkningar, som sluta första Delen; Relationen om den 19

mig att dertill svara, hvad ensidigheten i klandret angår, att den otvifvelaktigt ägde samma rätt att höras, som ensidigheten i berömmet; och att, om Historien ej borde lyssna till den ena mera än till den andra, så var hän den ena motsatsens uppställning lika historiskt försvarlig som den andra; och var det i synnerhet i ett ögonblick, då Historien syntes färdig att utbyta sin allvarsamma pensel mot Panegyrikens trumpet, och således väl kunde behöfva att erinras om sitt kall att tvifla, forska och dömma med opartiskhet; erinras om Voltaires ord: on doit des égards aux vivans, on ne doit aux morts que la verité; att vidare, denna ensidighet oaktadt, väl ett eller annat guldkorn torde, vid pröfningen i den historiska degeln, kunna hemtas ur dessa handlingar, såsom fallet ofta förut varit med dylika; att, om också för enskilta händelser ingen upplysning af dem stod att finna för Historien (som visserligen vore ett allt för strängt påstående), så tjente de dock i allmänhet att karakterisera partiernas tänkesätten, samt följaktligen till någon del äfven tiden; och att många dylika skrif-

Aug. 1772, Biskop Wallqvists Herda-Bref af den 23 Juni 1789 i andra Delen, m. fl. Men allt detta vil [illegible]

ten i äldre och nyare tider, äfven rörande Sverige, blifvit både inom och utom Sverige utgifna, som icke från någon annan synpunkt hvarken då eller sedermera kunnat vitt fördiga denna ära. Ville man ock icke medgifva den något värde äfven i detta hänseende, så återstod alltid den fördelen af deras utgifning, att, då tvifvelsutan flera personer äro i stånd att vederlägga deras ensidiga och i följe deraf oriktiga uppgifter, kunna de få dessa derigenom få ett tillfälle att göra sig förtjenta af den historiska sanningen genom att antingen [illegible] *meddela dessa vederläggningar eller att förvara dem i posthuma anteckningar, hvilket uteblifvit, som dessa Handlingar, som så många andra, hvilka man i en aflägsen framtid sett uppträda med mer eller mindre Historisk auctoritet, förblifvit okända för sin samtid och alltid fått i* hemlighet förvilla efterverlden. "Ce qui est ignoré pour les contemporains, devient mensonges pour l'avenir, est un crime pour l'histoire*)." *Det tillhör således samtiden att upplysa alla sådana misstag; men det fordras ock medgifvas, att hon, för att göra det, måste känna dem. Den utländska allmänheten skulle, t. ex., ej vara så illa underrättad om vår vitterhet*

*) Biographie des contemporains, Företalet.

"på afstånd synas henne stå i det närmaste samband med de fördelar, hvilkas förlust hon begråter. Hon erfar en så van-troisk vördnad för det hela, att hon hvarken sjelf vill eller tillåter andra att undersöka delarna, af fruktan att hennes Fé-slott kunde rubbas i sina grundvalar: hon glömmer, att hon bör dömma det som ej mera existerar, såsom om det aldrig existerat *)." Ja, hon gör af sina minnen, för att låna en annan författares yttrande, un supplice pour elle et un procès pour les autres. Författaren hade kunnat tillägga, att denna benägenhet i menniskosinnet, som andra kallat en sjukdom, ökas med åldern och i den mån antingen dess bräckligheter eller yttre omständigheter obehagligt inverka på detsamma. Det är de gamlas major è longinquo reverentia.

Jag förutsåg alltför väl, att jag, i närvarande fall, skulle ha mycket att befara af denna sinnesstämning hos en stor del af mina Läsare, utan att likväl förutse, att den skulle sträcka sina anspråk så långt, som den verkligen gjort. Den har för mycket min aktning, för att jag skulle beklaga mig deröfver, och då alla anfall emot mig derur låta sig förklaras, vore

*) Oeuvres de Benj. Constant. Vol. III, p. 66.

vore det lika öfverflödigt, som obehörigt att här undersöka, om icke tillfälliga andra, till sin grund mindre aktningsvärda motiver, deri haft någon del. Jag önskar tvertom att få [illegible] det allena, som med så mycken ifver sökt samla, som jag, alltid varit likgiltiga både enskilta och offentliga beundrare och förvarare af Gustaf III, som då, nu äro, och att jag redan varit för 30 år sedan känd eller ansedd såsom misstänkt för motsatta tänkesätt. Jag är ej heller förmäten nog att tro det denna sinnesstämning skulle kunna i någon mån afväpnas eller omstämmas af hvad jag i det föregående anfört; jag skulle då alltför litet känna huru svagt förnuftet infinner sig, då det har att strida mot en känsla. Nej jag vet, att jag för henne förgäfves åberopat d. 13 Mars 1809, förgäfves Engelska författares förhållande efter 1688 och under Drottning Anna, förgäfves den nya Tryckfrihets-lagen, förgäfves förändrade begrepp om publiciteten och framförallt om behörigheten deraf i anseende till offentliga personers offentliga handlingar äfven medan de lefva. Jag vet ock, att jag lika förgäfves skulle tillägga: att jag hvarken styres af hat eller förkärlek; att jag, såsom knappt mer än född under Gustaf III:s regering, hvarken af åtnjutna väl-

görningar, eller wederfärdiga prästvisor (*) hindrat från att med samma opartiskhet framlägga för allmänheten, beröm och försvar, som klander och anfall (som jag ock skall, då utkomna Bilder de kunna gjort (**)); att dessutom, i hvad det rättvisa eller klandervärda angår, det är väl utan som skrift, fått, hvilken under hans lifstid och kort efter hans död, otvifvelaktigt hörer sig i mindre sedan minnen utur tryck, att i det närvarande skrifter (***); så ock i Bland Sveriges Statshvälfningar, Tom. 3, sid. att den strängaste af dem blifvit, medan Konungen ännu lefde, och efter hans död fredad, i Danmark utgifven och derifrån i Sverige kringspridd, utan att, mig vetterligen, hvarken Konungen hos sin svåger yrkat utgifvarens bestraffning, eller den föregifna Svenska, på titelbladet utsatta författaren sökt inför den utländska publiken vederlägga en sådan uppgift (†). Allt detta, och mycket

*) Mihi Galba, Otho, Vitellius nec beneficio, nec injuria cogniti. Tacitus.

**) Se Noten här framföre, sid. XI.

***) Den, som vill göra sig den mödan att jemföra dem med andra afskrifter, skall finna, det Utg. på många ställen uteslutit eller mildrat de uttryck, som synts honom allt för passionerade.

†) Den börjar, i andra Delen, Handlingarne till 1789 års Riksdag, sid. 23, och kallas

mera skulle jag förgäfves tillägga. Hon skall aldrig medgifva denna sammanställning, att med dem, som efter Gustafs död yttrat hvad man yttrade dels år före och efter densamma, aldrig att den 13 Mars 1809 förändrat några förhållanden, icke ens i Tryckväsendet. Hon skall derimot alltid anse utgifvaren af dessa Handlingar såsom en förbrytare mot Tryckfrihetslagen, hvilken dess väktares Godhet af hvilken missförstådd långmodighet skonat; och för att kunna göra honom brottslig äfven mot moralens, honom lika benägen vilja se ett enskilt förrådt för Gustaf III:s nåd, ynnest och välgörenhet, som förråder välgöraren och smädar hans minne. Hon skall aldrig se eller vilja se, att han i dessa Handlingar meddelas skrifter af båda Partierna, *och att på samma grund som han försvarar det enas rätt att höras, äfven han äfven det andra. Jag underkastar mig med resignation alla dess*

Reflexioner öfver Sveriges öde. I Danmark äro de tryckta under titeln: "Den "Konglige Svenske Rigsraad Greve Hermanssons Tanker om Sverrigs Tilstand ved den ulykkelige opkomne Krig med Rusland, oversat af de Svenske Rigsdags-akter, 1789 (?). Kiöbenhavn 1790, trykt og til kiöbs hos Joh. "Rud. Thiele, 3 ark 8:o"; På första sidan finnes följande anteckning: "i Februarii 1789".

"oriktig eller ens vågad (qu'il ne s'y trouve pas un fait controuvé ou même hasardé)."
Hvad som är säkert är, att denna Berättelse röjer en sak-kännedom, som af en utländning icke utan rådfrågande af förut obegagnade källor kan väntas, och att den derföre af alla kritiska domare blifvit fördelaktigt utmärkt — en ära, som icke träffat eller någonsin kan träffa Browns arbete, der ganska få uppgifter finnas, i synnerhet hvad Sverige angår, som förtjena förtroende. Hvar de öfriga här meddelade Handlingar blifvit hemtade, är på sina ställen tillkännagifvit.

Läsaren behagade äfven jemföra den i andra Delen af de Hemliga Handlingarna sid. 22 införda Relation om förloppet af den 19 Aug. 1772, som i många delar, särdeles i anseende till namn och smärre omständigheter, förtjenar att rådfrågas.

Stockholm den 1 Mars 1825.

J. E. Schartau,
Kapten.

Innehåll.

Bilagor:

Noter och Tillläggningar:

Sid.

Revolutionen i Sverige år 1772;
af J. H. Stöver.

Konung Gustaf III vistades i Paris vid sin Faders frånfälle. Han hade i synnerhet företagit denna resa i anledning af Hertigen de Choiseuls yttrade önskan, att muntligt få öfverlägga om medlen för utförandet af en revolution i Sverige. Ständerna tycktes nästan ana, att denna resa kunde hafva politiska ändamål, och man gjorde derföre starka invänningar deremot på sista riksdagen. Man afhöll sig till och med icke från, att vid en Ständernas sammankomst högt yttra, "det Kronprinsen, genom en sådan resa, och genom bekantskapen med fremmande Regeringssätt, kunde förledas till farliga åsigter." En farhåga, som i flere afseenden var högst löjlig, ehuru den genom utgången snart visade sig grundad.

Efter Adolf Fredriks aflidande samlade sig Rikets Råd genast samma natt, för att taga de mått, thronledigheten påkallade. Man gaf genast i Rådet den på thronen uppstigande Regenten, huldhets-eden, och dagen derpå skedde detsamma i alla Kollegier, samt af hufvudstadens Militär och Borgerskap. Med denna hyllnings-akt anlände General-Löjtnanten, Baron *Pehr Scheffer*, d. 15 Maj, till den unga Konungen, och emottog af honom

den vanliga Konungaförsäkran. Så snart denna var erhållen sönderslog man stampen för Konung Adolf Fredriks namn, och dess stycken förvarades förseglade i Riks-Archivet; alla Rådets beslut blefvo genast i Konung Gustaf III:s namn utfärdade. Redan tionde dagen efter underrättelsen om sin Faders död, anträdde den nya Konungen af Sverige sin återresa till Stockholm. Han besökte under denna hemresa Braunschweigska Hofvet, och äfven sin Morbroder, Konung Fredrik den Ende *). "Konungen af Sverige, skref denne till *D'Alembert*, har rest härigenom. Han var mycket intagen för Frankrike; han lemnar det, för att spela första rolen i sitt fädernesland. Men hvilket land för konsterna är väl hans Sverige!!! En bland hans landsmän påstår, att man bör söka det förlorade Paradiset i Skåne; en annan, eller Linné, yrkar helt beskedligt, att hästar och menniskor höra till samma klass;

*) Man har stundom trott, att *Fredrik den Store*, skulle hafva haft en särdeles andel i revolutionen år 1772. Men raka motsatsen deremot är det rätta förhållandet. När Gustaf III på hemresan var i Braunschweig skref han derifrån till Konungen af Preussen: "att han hade väl hyst den afsigt att aflägga ett besök i Berlin, men angelägenheter af mycken vigt erfordrade den skyndsammaste återresa till Stockholm, hvarföre det blefve honom omöjligt att njuta nöjet af ett besöks afläggande." — När *Fredrik* erhöll detta bref sade han till Prins *Henrik*. "Jag förmodar att min systerson genom Frankrikes intalande blifvit föranledd att icke besöka mig. För hela Europas ögon måste det förefalla högst besynnerligt att han tvenne gånger varit i Braunschweig utan att komma till Berlin. Han uppdrog åt Prins Henrik, som närmare kände den unga Konungen och hans karakter, att i afseende härpå skrifva ett passande bref, hvilket skulle öfverlemnas i Konungens af Sveriges egna händer. Detta skedde, och genast efter brefvets erhållande reste Gustaf III till Potsdam.

jag vet icke hvilken tredje narr (Svedenborg) det var som besvor andar och höll samtal med hvilken afliden som helst, då man så åstundade. Menniskor, som vilja kasta en slöja öfver Drottning Christinas afsägelse, försäkra, att hon, utledsen med de dåvarande Svenskarnes råa seder, hellre skall hafva velat lefva som enskilt person i skötet af en snillrik och bildad nation, än regera öfver ett folk, det hon föraktade. Hvad åter den nya Konungen angår, så håller jag vad, att han icke på denna grund afsäger sig regeringen. Han skall snarare bemöda sig att upplysa Norden, och i stället för Göthiskt pedanteri och enfaldiga fördomar, bemöda sig att införa smak för konster och vettenskaper. Han är älskvärd och full af snille. Men hvilket ämne för pröfningen af sitt tålamod skall han icke finna! *Det är något förfärligt uti att vara Konung i Sverige.*

Från det öfriga, eller de till en del högst orättvisa sarkasmerna i detta bref, måste man afskilja den sista satsen i den krönte Filosofens yttranden, och denna blir på inlet vis öfverdrifven då man påminner sig de förödmjukelser hans svåger, som Sveriges Konung måste låta sig behaga. Denne öfverlemnade sin thron till sonen ännu svagare och mera vacklande än han den emottagit. De hofs intriger, som med hvarandra stridde om det inflytande hvarigenom de skulle regera Sverige, de partiers förbittring, som söndrade landet, hade vid Gustaf III:s uppstigande på thronen stigit till det högsta; landets krafter voro dessutom alldeles uttömda! Handeln och alla andra näringsgrenar voro hämmade, och vid alla dessa omständigheter tycktes det vara en omöjlighet, att någonsin mera bringa detta land till ett blomstrande tillstånd. Utsigter och förhållanden af denna art, hade kunnat göra en ännu större själskraft misströstande,

Likväl kunde icke Gustaf III:s mod deraf nedslås och ett snille sådant som hans icke afskräckas, att inom sig sjelf uppsöka medel, för att till sin fördel begagna denna allmänna förvirring.

Historien har få exempel att uppvisa, af Regenter, hvilka vid sitt uppstigande på thronen, voro så utrustade, förberedda, och med all erforderlig själsförmåga begåfvade som Konung Gustaf III. Födder med anlag, hvilka inom hvarje stånd skulle hafva väckt uppseende, och som isynnerhet voro passande för hans tillkommande höga bestämmelse, hade han derjemte, genom den förträffligaste uppfostran, den vi redan sett först ledas af hans fader och sedan af ständerna, utbildat sina naturanlag till högsta grad af fullkomlig mognad. Hans spädaste barndom var anförtrodd åt en Grefvinna *Strömfelt*, härstammande från den *Wrangelska* hjelteslägten. I öfverensstämmelse med sina förfäders anda ägde hennes uppfostran en mera manlig än qvinlig karakter. I sitt tredje år, och ännu stående under denna Grefvinnas uppsigt, gaf den unga Prinsen en hofman, som beundrade lifligheten i hans snille, och i honom förmodade en Gustaf Adolfs återuppstigande, det svar: "hvad ni nu som smicker säger, kunde väl ändå en gång blifva sannt." Efter denna Grefvinnas frånfälle, år 1751, öfverlemnades den unga Prinsens uppfostran i Grefve *Carl Gustaf Tessins* vård. Denna stora mans undervisningsmethod, som af alla Furstars uppfostrare borde tagas till mönster, äfven då de icke voro i stånd att uppnå detsamma, är äfven känd i Tyskland genom öfversättningen af hans *Bref till en ung Prins*. Han framställde för sin elev samhällslifvets filosofi och Regentens pligter i den behagligaste drägt, i fabler, berättelser och frågor, hvilka blefvo så framställda och utvecklade, att den derigenom undervisté sjelf kunde utfinna de lärdomar de lemnade,

och derföre hos honom måste qvarlemna ett desto varaktigare intryck. Den unga Prinsens naturliga fel utrotade han på lika sätt, derigenom, att han under digtade personer för honom framställde dessa fels löjlighet eller otillbörlighet, och sedan oförväntadt ledde honom till uppmärksamhet derpå, att han just sjelf ägde dessa fel. Under denne vise Mentors ledning gjorde den unga Gustaf framsteg, hvilka vida öfverträffade hans ålder. Men han njöt blott fem år dennes undervisning och bildande vård. Tessins förtjenster blefvo misskända. Man beskyllde honom att hysa alltför mycken tillgifvenhet för Konungahuset, och han fick, i anledning deraf, vidkännas mången kränkning. Detta föranledde honom ändtligen att afsäga sig sin befattning, som den unga Kron-Prinsens Guvernör och alla sina öfriga embeten, samt öfverlemna sig åt den enskilte mannens hvila och lugn på sin egendom Åkerö nära Norrköping, der han år 1770 äfven afled i det 76:te året af en berömvärd lefnad, men i torftiga omständigheter, emedan Rådet indragit den pension det vid hans afskedstagande beviljat honom. Enligt Ständernas beslut efterträddes Grefve *Tessin*, som Guvernör för Kronprinsen, af Riks-Rådet Baron *Scheffer*. Denne fulländade hvad den förre så lyckligt börjat och grundlagt. Under Scheffers ledning gick Prins Gustaf sedan öfver till deltagandet i allmänna angelägenheterna, erhöll redan i sitt femtonde år säte i Rådet och tog således redan sjelf del i Regeringens ärender.

Under Gustafs uppfostran och bildning genom så förträffliga män och lärare blef ingen gren af menniskans kunskaper försummad, antingen den af nödvändigheten påkallades såsom erforderlig för en sjelf-verksam och skicklig regent, eller ock genom sin besittning blott bidrog att försköna innehafvandet af en thron. *Gustaf III* delade således

god fader, och behöfver du någon gång dina barn; så vilja vi alla, som bo i de tre Dalarne, vid första vink stå för dig färdige." Redan som Kron-Prins hade Konung Gustaf III gjort sig känd och vördad, som folkets och menskligheteus vän *), Och när han nu som Konung nedlät sig till en sådan sorgfällighet, kunde detta icke förfela att gifva den nya Regenten en faders anseende. I första elden af sin tacksamhet tillskref man detta uppförande blott den rena välvilja — som äfven visserligen låg derföre till grund — och glömde att politiska afsigter och förborgade planer äfven dervid kunde hafva något inflytande.

Redan förr än Konungen blef krönt hade han på detta sätt gjort sig till sitt folks afgud. Blott Mössornas parti och de som voro Ryska och Engelska hofvens anhängare samt Aristokraterne, hvilka vid det hitintills rådande regeringssättet befunnit sig så väl, skydde honom. De kände af gammal erfarenhet från hans faders regeringstid, den kraft och orubblighet den unga Konungens karakter

*) Bland många sköna anekdoter man äger derom, meddela vi blott en. Prins Gustaf var en gång på en resa till Gripsholm i anseende till vagnens skadande nödsakad att gå in hos en fattig bonde. Allt det elände, som åtföljer fattigdomen tycktes hafva förenat sig under detta tak. Mannen låg sjuk på halm i en dålig säng, på bordet låg torrt hafrebröd och bredvid stodo tvenne uthungrade barn. Hustrun skyndade sig att för sina gäster framsätta mjölk, det bästa och enda hon ägde att bjuda dem. Anblicken af detta elände skakade den unga Prinsen, som icke ville blifva igenkänd. Han gaf det olyckliga hushållet en ansenlig del af den handkassa han medförde och ditskickade, genast efter sin ankomst till Gripsholm, en läkare. Af en betjent erforo dessa fattiga sörda och nu räddade menniskor, att deras välgörare var Kron-Prinsen.

rakter ägde; de hade haft tillfälle att lära beundra hans snille; de kunde efter sista Riksdagens uppträden, icke vänta sig det bästa af vistandet i Paris; de voro vittnen till folkets kärlek och tillgifvenhet — hvad återstod väl under sådana omständigheter att göra? — Intet annat än att oförmärkt kringslingra det farliga unga Lejonet med nya kedjor. — *Huru* man dermed gjorde början och *huru* Gustaf III med mod och klokhet sönderbröt både gamla och nysmidda bojor, skall nu visa sig.

Enligt konstitutionen, borde Ständerna församla sig inom trettionde dagen efter en Konungs *frånfälle*. Men i anseende till Prinsens frånvaro blef likväl Riksdagen uppskjuten till trenne månader senare, och öppnades först den 13 Juni. Hattarne hade dermed den afsigt: att Konungen skulle vinna tid att bringa i ordning allt hvad som ännu måhända kunde vara oafgjordt imellan honom och Franska hofvet. Men de glömde vid denna för öfrigt kloka uträkning, att Mösspartiet genom samma uppskof äfven skulle få tillfälle att använda alla sina krafter, för att vid instundande Riksdag erhålla det öfvervägande antalet af röster på sin sida. *Goodrik* och Grefve *Ostermann* understödde dem dervid, så mycket mera som de genast efter Konungens hemkomst alltför tydligt märkte, att han vore Franska hofvet helt och hållet tillgifven, och detta äfven honom tillbaka. Ditintills hade Franska hofvet blott skickat sändebud af andra rangen till Stockholm; men nu uppträdde en Ambassadör i Grefve *de Vergennes* person; en man, hvars politiska skicklighet redan den tiden var lysande, och sedan under många år spelt en rol i Frankrikes och Europas historia. Efter honom anlände äfven snart en Spansk Minister, hvars blotta ankomst redan förrådde, att Franska partiet och dess intressen på

den tillkommande Riksdagen äfven skulle understödjas af Madridska hofvet. Destutom kunde man tydligt märka, att den unga Konungen, ehuru han sorgfälligt sökte undvika att genom något yttrande gifva ett parti företräde, likväl mest och helst umgicks med de personer, som önskade Franska partiets framgång.

Alla dessa omständigheter och partiernas verksamhet, tillkännagåfvo ganska tydligt, att den instundande Riksdagen skulle medföra vigtiga följder. Konungen öppnade denna d. 25 Juni med ett tal, hvaraf alla närvarande blefvo rörda, men väl ganska få förbättrade. Sedan Konung Carl Gustafs tider var det nu första gången, en Sveriges Konung *sjelf* tilltalade sina församlade Ständer. Tillförene hade Presidenten i Konungens Canzli eller någon annan bland Rikets Råd öppnat Riksdagarne. Konungen förmanade i detta tal med eftertryck till endrägt, och försäkrade å sin sida om den strängaste vördnad för konstitutionen. "Han hölle det, säger han vid slutet af sitt tal, för sin största ära, att vara Svensk, och det högsta målet för sin ärelystnad: att vara den första medborgaren bland ett fritt folk."

Det är ingen anledning att förmoda, det Konungen skulle hemligen hafva underblåst de båda partiernas oenigheter, som likväl åtskillige hafva påstått. Men om det verkligen var hans önskan och fulla allvar, att lugn och öfverensstämmelse skulle blifva rådande; det är likväl tvifvel underkastadt. Just dessa oenigheter och tvister blefvo ett verksamt medel för hans planer, att störta den gamla Statsförfattningen. Imellertid uraktlät icke Monarken att bringa det bländande skenet till sitt högsta. Han lät till sig uppkalla båda partiernas Chefer, och gjorde dem flere förslag till en för-

likning. I dessa förslag sökte han icke allenast att förena deras politiska systemer, utan han gick med dem äfven derhän, att de gemensamt skulle kunna dela deras inflytande på regeringen och högsta makten. Men partiernas åsigter voro snörrätt stridande mot hvarandra, och båda hade hitintills vant sig att uteslutande utöfva herraväldet, så ofta det var i deras händer. Konungens hela försoningsplan blef således till slut ett blott hjernspöke, hvaraf han likväl hade den stora fördel, att nationen ansåg hans bemödande såsom den mest oegennyttiga patriotism, och ännu mera ökade sin tillgifvenhet och sitt nit för honom. "Om, sade han bland annat i sitt tal vid detta tillfälle, mina afsigter vore mindre rena och uppriktiga, min kärlek för fäderneslandet och dess frihet mindre öm, så skulle jag lugn afbida när rätta stunden för mig kunde vara inne, och enligt mina förfäders exempel, på frihetens bekostnad, till min nytta begagna dessa oenigheter." Vid så mycket utseende af uppriktighet och oegennytta, måste sjelfva misstroendet föras bakom ljuset, och det blef en nästan fullkomlig omöjlighet att skåda in i den unga monarkens verkliga afsigter. Men vi vilja göra oss närmare bekanta med denna Riksdag, som satte ett mål för den tygellösa och urartade friheten, samt göra oss kända med dess öfverläggningar.

Vid Riksdagens öppnande hade Mössorna en afgjord öfverhand i Preste-, Borgare- och Bonde-Ståndet; och detta var visserligen en dålig utsigt för Konungens planer. Bland Ridderskapet och Adeln hade deremot Hattarne öfvervigten, och Landtmarskalken, Baron *Axel Leijonhufvud* tillhörde äfven detta parti. Imellertid var Sekreta-Utskottet, hvilket hade en oinskränkt makt i alle, som angick de yttre angelägenheterna, och nä-

man helt och hållet styrde Riksdagen, nästan helt och hållet Mösspartiets anhängare. Under dessa omständigheter måste Konungen befara, att hans parti slutligen skulle nedsjunka i en fullkomlig vanmakt, och hans läge blifva ännu sorgligare än hans faders. Endast ett uppförande, sådant som hans, och den skarpaste klokhet, kunde i denna farliga krisis rädda Monarkens sak. Genom det förra bländade han, som vi redan visat, på det konstrikaste sätt, och den senare kom honom till hjelp, för att försätta Riksdagen i en honom fördelaktig fullkomlig overksamhet, samt att genom hans anhängare bringa tvedrägten mellan Rikets Adel och de trenne andra Stånden till sitt högsta, och uppdrifva folkets missnöje till den oroligaste jäsning.

Det första ämne, som på Riksdagen förekom, blef frågan om de Rådsherrars återinsättande i deras Embeten, hvilka vid Ständernas senaste sammanträde blifvit afsatte, samt i och med detsamma förafskedandet af större delen bland de nuvarande Riks-Råden, hvilka samtlige voro det Franska interesset tillgifne. Kunde nu Hofpartiet icke helt och hållet afvända detta fatala slag, så måste det åtminstone, så mycket möjligt var, söka att fördröja och mildra det. Till en början inkommo blott tvenne bland de afsatta Riks-Råden, båda ifriga Mössor, i Rådet, likväl utan någons undanträngande, emedan de blott intogo lediga rum. I deras nya diplomer upptogs anledningen till deras första entledigande på ett sätt, som var förolämpande för den aflidna Konungens minne, och således icke kunde blifva hans Son likgiltigt. Monarken nekade derföre, att underskrifva dessa fullmakter. Han lät i en eftertrycklig skrifvelse förelägga Rådet och Sekreta Utskottet, anledningarne för detta vägrande: samt yttrade deri, »att han hade *intet* att invända mot de tvenne Riks-Rådens återinträde i Rådet, men *allt* mot de uttryck och ytt-

randen, hvarmed det skedde. Han skulle, sägen han, bland annat, icke endast sätta sin ära på spel; utan äfven öfverträda alla religionens och menskligetens lagar, om han ville dertill beqväma sig, att vid det första uppstigandet på thronen förolämpa sin faders minne." På denna lifliga och starka förklaring, svarade Ständerna, "att det med de ifrågavarande uttrycken icke varit menadt något för den aflidne Konungens ära kränkande eller sårande" och Gustaf III blef nödsakad att underskrifva de båda Riks-Råds-fullmakterna oförändrade, emedan, enligt grundlagen, intet finge undergå ändring, som en gång af Ständerna blifvit beslutadt. Imellertid beundrade nationen den älskvärda sonliga vördnaden, den modiga beslutsamheten, och i bredd dermed, den böjliga, eftergifsamma karakter, som utmärkte dess nya Konung. Blott hans motståndare drogo icke deraf så gynnande slutsatser. De funno deri nya anledningar till misstroende, och nya uppmaningar att ännu sorgfälligare skydda sig mot den unga Konungens äregirighet. Och detta skulle nu ske.

Gustaf III hade redan i Paris gifvit sin Konunga-försäkran, och det, enligt samma formulär, som Konung *Adolf Fredrik* gifvit sin, före dess kröning, samt sådan den, under titel af *Sveriges Konunga-försäkran*, under Ständernas sanktion offentligen blifvit erkänd, såsom giltig och orubblig grundlag. Med denna försäkran var man nu likväl icke belåten. Man åskade af Konungen en ny.

Ett särskilt Ständernas Utskott gjorde utkast dertill, och insatte följande nya tillägg: "1) Konungen skulle hädanefter icke äga rättighet och frihet att, i Ständernas frånvaro, egenmäktigt nedlägga regeringen, såsom Konung *Adolf Fredrik* gjorde, för att befordra sina planer, (ett Ständer-

nas sammankallande eller något dylikt). De Embetsmän och Officerare, som i dylika fall kunde befordra Konungens afsigter, skulle göra sig ovärdiga, att sedan tjena Kongl. Maj:t och Riket. 2) Hådanefter skulle äfven oadlade Embetsmän och Officerare kunna beklåda *de* poster och på dem göra anspråk, hvilka hitintills *blott blifvit lemnade åt adliga personer.*"

Det sista vilkoret uppbragte Adeln. Denna hade sedan år 1723 erhållit alltför stora företrädesrättigheter framför de tre andra Stånden; t. ex. friher till både inlänsk och utlänsk handel; rättighet att få inlösa konfiskerade varor; att efter behörigt decimerande kunna förtära sina inkomster hvar som helst, och, hvad som var det hufvudsakliga, — *de förnämsta* och till och med uteslutande *anspråken på Statens högsta embeten.*

Naturligt funno nu dessa nyheter den häftigaste motsägelse från Ridderskapet och Adelns sida. Detta stånd åstundade en Konungaförsäkran på samma fot som den förra, under det de trenne Ofrälse-Stånden stannade vid sitt påstående. Desse erforo nu äfven det oangenäma, att Konungen här trädde på Adelns sida, och icke ville underteckna den nya Konungaförsäkran så framt Ridderskapet och Adeln icke äfven dertill gåfve sitt bifall. Detta Konungens steg syntes väl visserligen då oförklarligt, men var likväl ett ganska klokt begagnadt medel för att draga ut på tiden med Ståndernas öfverläggningar, och bringa Ständernas förbittring till det yttersta — samt derigenom befordra en lycklig utgång för sina egna planer.

Detta ändamål förfelades äfven icke. Ständerna, hvilka redan så mången månad befunnit sig församlade utan att företaga något vigtigt åtskildes

för Julhögtidens firande på fyra veckor och församlade sig åter den 15 Januari 1772. Man började åter striden, de Ofrälse Stånden med stärkt och Adeln med ett försvagadt mod. Den sistnämda insåg ändtligen, att ett längre motstånd kunde blifva farligt, emedan, enligt konstitutionen, trenne Stånds beslut måste anses för fullgiltigt. Detta Stånd antog således äfven slutligen, efter många gjorda svårigheter och invänningar, den nya Konungaförsäkran, som bestod af 24 artiklar, och hvars väsentliga innehåll var, att Konungen — *skulle afsvärja all äregirighet och, såsom fadren, stanna vid att blott till skuggan och namnet vara Konung men icke såsom denne, understå sig att nedlägga regeringen.* Denna akt, ett verk, hvaröfver man åtta månader tvistat, och som icke ägde bestånd fulla fyra — blef den 5 Maj 1772 af en stor Deputation på Slottet Konungen till underskrift förelagd. Monarken undertecknade *utan att läsa den*, och sade till Deputationen: "Jag hoppas, att man haft Rikets bästa till sitt ändamål, och detta har jag längesedan i mitt hjerta svurit att vörda."

Nu stod icke vidare något i vägen för den högtidliga kröningen. Den skedde den 29 Maj med en högtidlighet och prakt, som föga öfverensstämde med Konungens politiska anseende och makt. Denna lysande kröningsfest räckte till den 3 Juni, och kostade icke mindre än 27 tunnor guld. Till den predikan, hvilken hölls vid kröningen, hade Biskop Filenius valt en text, som icke hade kunnat blifva mera passande utsökt, och icke eller, i många afseenden, med mera dristighet utförd. Den var nemligen Josuas ord i 1: 9.: "Si, jag har budit dig vara trygg och glad, *låt dig icke förfäras, och häpva icke;* ty Herren din Gud är med dig i allt hvad du företager." Gustaf III gaf äfven efterverlden ett minne af sin kröningsdag genom *Wasa-Ordens*

stiftande, hvarmed hädanefter utmärkta förtjenster, i afseende på landthushållning, konster och slöjder, på ett lysande sätt skulle belönas. Den nya Orden erhöll namnet *Wasa*, både för att ihågkomma Konung Gustaf I:s familjenamn *Wasa*, och äfven för att svara mot Ordens bestämmelse och symbol, då ordet *Wasa*, i Svenska språket tillika betecknar en axkårfve.

Efter kröningen såg det mera så ut, som Konungen varit en privat person, än en Konung. På lustslotten Ekolsund och Ulriksdal tycktes han helt och hållet öfverlemna sig åt landtlefnadens lugn, samt vetenskaperna och sånggudinnorna, föga bekymrad om Riksdagens larm och stridigheter. Hans skenbara likgiltighet för landets politiska angelägenheter gick så långt, att den, jemte hans myckna frånvaro från hufvudstaden, blef föremål för ett nästan allmänt tadel. Så mycket Monarken vid denna tid äfven tycktes syssellös, så verksamt arbetade han likvål på sin stora plans utförande.

Riksdagen arbetade till hans förmån, utan att ana det. Man företog sig med häftighet en granskning af den förra Riksdagen, och de då utnämnda Riks-Rådens förvaltning. Den lagliga undersökningen öfver den sistnämda, anförtroddes ett särskilt Hemligt Utskott, och resultatet af dessa undersökningar var, "att de Rikets Råd, som sedan sistlidne Riksdag utgjort Rådet, med undantag af Grefvarne *Wallvik*, *Schwerin* och *Sinklair*, *blefvo förklarade öskicklige att längre äga Ständernas förtroende och vidare beklädda dessa embeten.* Det kunde intet hjelpa dem, att Konungen förklarade sig gilla deras uppförande. Bonde-Ståndet vågrade dem till och med pension. Hattarne voro således fullkomligt störtade, och det återstod dem intet medel, till och med

intet

hitet hopp, att någonsin mera höja sig, under omständigheter, sådana, som de nuvarande. Mössorna hade nemligen, bland andra anomalier på denna Riksdag, förskaffat sig den dem i synnerhet gynnande rättighet, att, ur hvilket Stånd som helst, *utvotera* de ledamöter, som icke voro dem till nöjes. Ett medel, som aldrig kunde utfinnas kraftigare, för att beständigt bibehålla öfvervigten för deras parti. Dessutom anställdes äfven en undersökning med de Embetsmän, hvilka blifvit beskyllda för att, vid valen till denna och föregående Riksdagar, olofligt hafva blandat sig i Riksdagsmannavalen. Detta hade äfven skett till alla föregående Riksdagar, och man hade med tystnad sett genom fingrarne med detta oundvikliga missbruk. Först nu skulle det näpsas, för att deste fastare grunda Mössornas välde. Många Embetsmän blefvo pliktfällde till stora böter, andra förlorade till och med sina tjenster, och en tredje klass blef på längre eller kortare tid suspenderad.

De mest ansedde män inom det rådande partiet, voro likväl missnöjde med detta förfarande, och både sågo och förutsade, att sakerna på detta sätt omöjligt länge kunde bibehålla sig. Engelska och Ryska Ministrarne rådde äfven Mösspartiet till mera hejd. Men lyckan berusade dem, och de voro icke i stånd att antaga goda råd.

För Konungen måste Mössornes grofva fel vara ganska välkomne, och han förstod fullkomligt att begagna dem. Enligt Konungens önskan erhöll det störtade Hattpartiet, af den makt, som understödt detta parti, den nedslående underrättelse, att allt vidare penninge-understöd hädanefter måste upphöra. Hattarnes bestörtning och missnöje öfver denna förklaring steg så högt den kunde,

Med uppsägelsen af det bistånd partiet påräknade från Frankrike, slocknade dess sista förhoppningar. Och dessutom hade ditintills flere bland detta parties anhängare, blott genom Franska penningars biträde, varit iståndsatta att bivista Riksdagarne. Det enda, som vid detta tillfälle kunde trösta Hattarne, var den hemliga försäkran, att Konungen på allt sätt vore omtänkt, att sörja för dem. En försäkran, hvars ändamål man icke genast, men desto mera i det följande, till hela sin afsigt kunde inse.

Under misströstandet att väl någonsin mera kunna segra öfver Mössornes despotiska förfaranden; vid farhågan att i dem, som nu ägde makten i sina händer, finna stränga och blodtörstiga förföljare och domare; med den smärtsamma förlusten af hittills åtnjutna fördelar, och i hoppet, att, torde hända, genom Konungen erhålla en räddare, glömde nu en stor del bland Hattarne konstitutionen och alla gamla författningar, och beslöto, att vara Konungen till biträde i allt hvad han företog sig. De bland dem, hvilka ännu voro konstitutionens ifriga anhängare, men tillika hade andra orsaker, att, hända hvad som hända kunde, likväl afbida utgången af närvarande förvirring, nöjde sig med, att begifva sig till sina gods, och öfverlemna Staten åt dess öde. Till dessa hörde i synnerhet Fältmarskalken och Riks-Rådet, Grefve *Axel Fersen*, en bland Hattpartiets skickligaste hufvudmän. Vid afskedet från sitt Stånd och Riksdagen, sade han med lika mycken fasthet och mod, som med profetisk anda: *"Ingen förnuftig man och ingen fäderneslandets vän, kan gilla de steg, som nu tagas. Sakerna komma utan tvifvel att mycket förändra sig, förrän man återser mig, men då skall man och blott kunna anklaga sig sjelf."* Då Fersen tillika var Gardets Öfverste, och den varmaste konstitutionens vän, så var hans afresa från hufvud-

städen, för Konungen en ganska gynnande omständighet.

Imellertid steg missnöjet och obelåtenheten med närvarande regeringssätt, mångenstädes hos folket allt högre. I provinserna kringreste Hofpartiets utskickade, som redan, endast derigenom kunde stegra missnöjet, att de utan förbehåll, öppenhjertigt, och utan utseende af hemlig afsigt, berättade de senaste händelserna, den våldsamhet, som blifvit föröfvad, den egennytta, som herrskade hos det rådande partiet, samt Konungens beklagansvärda tillstånd. Man fick äfven på detta sätt veta, att det rådande partiets Hufvudmän voro ingenting mindre än stora och betydande män, utan tvertom högst medelmåttiga och till och med svaga hufvuden, som icke innehade någon verklig skicklighet, hvarigenom de kunde upphäfva sig till Chefer, för en icke tänkande pluralitet. Deras snille viste sig i synnerhet blott då uppfinningsrikt och verksamt, när det blef fråga om att rikta sig på nationens bekostnad. Till de oordningar, som härflöto från alla dessa bedröfliga anledningar, sällade sig äfven ett annat ondt, hvarigenom nationen för ögonblicket ännu mera tycktes och uppretades till högt knot; detta var en förfärlig spannmålsbrist, och i flere trakter en tryckande hungersnöd, som beledsagades af sjukdomar och farsoter, hvilka vid denna tid hemsökte en stor del af Europa. Man sköt äfven här skulden på deras försummelse och förvända styrelsemethod, som nu hade högsta makten i sina händer. Desse voro likväl visserligen icke skyldige till detta onda, emedan de utdelte stora spannmålslager till flere provinsers Landshöfdingar, men flere bland dessa blefvo deremot af Hofpartiet och dess utskickade öfvertalade, att innehålla dessa spannmålsförråd. Man hade visserligen icke kunnat välja något säkrare medel, att

krigs folkets missnöje mot dåvarande regering till det yttersta. Följderna bevisade äfven, att politiken, då den utfann detta medel, icke irrade sig.

Konungen hade imellertid församlat omkring 150 Officerare, under Öfverste *Magnus Sprengtporens* befäl, en man, som var lika klok och förslagen, som Konungens mest nitiske vän. Man förebar för dessa Officerares församlande, deras öfning i taktiken; men den egentliga afsigten var, att utforska deras tänkesätt. Konungen var oftast närvarande vid deras öfningar. Hans sätt att vara, intog snart dessa män. Innan kort voro de hans ifrigaste anhängare och, till en del, äfven förtrogna, i afseende på revolutionens planer, samt färdige att våga allt för deras Konung. Genom dessas bemödanden blefvo snart Gardet och större delen af den öfriga garnisonen, förmånligt intagna för deras Konung. Der detta fina, och till utseendet afsigtslösa öfvertalande icke befanns fullkomligt tillräckligt, der användes äfven Franska penningar, som *Vergennes*, *Revolutionens medhjelpare*, frikostigt utdelade. Rikligt försedd med denna sistnämda trollkraft begaf sig Sprengtporten till Finland, för att der, vid behörig tid, hafva några tusen man troppar i beredskap att öfverskeppas till Stockholm, Konungen till biträde. Med samma medel utrustade, begåfvo sig Monarkens bröder till särskilta Sveriges Provinser; Prins *Carl* till Skåne, under förevändning, att mottaga sin från Berlin återkommande Moder, och Prins *Fredrik* till Östergöthland, med förebärande, att han ville nyttja brunnskuren vid Medevi; begges afsigt var likväl egentligt blott att försäkra sig om tropparna, och att vid hvad som förefölle göra ett kraftigt bistånd.

Under det desse trenne på intet sätt misstänkta utskickade, i dessa trenne särskilta delar af Riket

kraftigt arbetade på Mössornes störtande och konstitutionens undergång, gjorde Konungen utkastet till den nya Regeringsformen. Grefvarne *Scheffer* och *Herrmansson*, den förstnämde äfven Monarkens uppfostrare, meddelade honom i detta afseende sina tankar och planer. Och af allt detta hade de i sitt öfvermod så såkra Mössorna ännu icke förmärkt det minsta. Tvertom tänkte *desse*, hvilkas välde så snart störtades, på förslag att införa en ny Statsförfattning, som skulle föra hela styrelsen i deras händer, på ett sått, hvilket gjorde dem oberoende både af Ständerna och Konungen.

På Konungens föranstaltande, hade i provinserna en liten skrift, under titel af: *Mörksens rike och väldigheter, tecknade till åminnelse af varande hunger och dyr tid, år* 1772, — kommit i omlopp, och denna predikade uppenbart uppror. Vid samma tid anslogs äfven på de ställen i Hufvudstaden, der rörelsen var lifligast, ett papper, hvarigenom dess invånare uppfordrades till uppror. I flere provinser var också ett sådant upplopp redan nära att utbryta. Nu öppnade Mössorna ögonen. Man församlade Sekreta Utskottet, och General *Rudbeck*, Hufvudstadens Öfverståthållare, erhöll det uppdrag att begifva sig till Skåne, för att lugna sinnena, emedan han dertill ansågs tjenligast, såsom en man, hvilken ägde mycket anseende hos folket. Tillika gaf man Sprengtporten, söm nyligen återkommit till Hufvudstaden, och i hög grad var misstänkt, befallning, att ofördröjligt lemna Hufvudstaden, och begifva sig till sitt regemente i Finland. Konungen bevakade och observerade man högst sorgfälligt, och sökte genom spioner att underrätta sig om hvarje hans steg. Under allt detta, gjorde man framgent utkast för den nya regeringsformen, som skulle gifva Riks-Råden en oinskränkt makt. För denna nya Regeringsform

upprättande, väntade man blott Uplands Regementes ankomst, som man i detta ändamål inkallat.

Men Konungen förekom denna plan. Bland de Officerare, hvarmed han, efter sin hemkomst, omgifvit sig, befann sig äfven en Kapten *Abraham Hellikius*, född i Skåne, der hans fader var Kyrkoherde. Denne, full af äregirighet och mod, hade länge fruktlöst sökt att blifva upphöjd i adligt Stånd, och sökte nu med otålighet ett tillfälle att bringa sig upp. Konungen märkte snart hos honom denna och andra för dess afsigter tjenliga egenskaper och lemnade honom sitt förtroende samt utvalde honom till förnämsta verktyget vid sina planers utförande. Hellikius förestod då kommendants-beställningen i Christianstad, en bland Sveriges vigtigaste fästningar. Enligt öfverenskommelse, skulle han på en öfverenskommen dag börja ett uppror med tropparna i Christianstad, tillsluta portarne, bemäktiga sig fästningsverken och tillika utfärda ett manifest mot Ständerna, hvaruti han borde skildra folkets elände, förtrycket, dyrheten och hela landets olyckliga belägenhet som en följd af fremmande makters inflytande och de bestickningar, hvilka ägde rum bland Ständerna. Han skulle äfven afskicka en Officer till Prins Carl, som, förebärande att han rymt, kunde få tillfälle att underrätta Prinsen om förloppet. Denne skulle åter af detta uppror taga sig en anledning att församla de Skånska tropparna under sitt befäl, till upprorets dämpande.

Hellikius utförde på bästa sätt sin rol. Han gaf genom några egenmäktiga handlingar, som kunde gifva tillfälle till hans ställande till ansvar, anledning dertill, att han erhöll giltiga anledningar till förtrytsamhet. Detta missnöje gaf honom nu

åter anledning att yttra sig utan all återhållsamhet och utan mask spela den trotsande. Fästningens besättning, som blott var 300 man stark, öfvergick genast på hans sida. Han bemäktigade sig tyghuset, lät uppföra kanoner på vallarne, afsatte Stadens magistrat, tillslöt Stadsportarne och beredde sig till ett hårdnackadt motstånd, samt lät i Christianstad och den kringliggande trakten utdela ett manifest, hvaruti han uppsade Rikets Ständer all aktning och lydnad emedan de sleto alla billighetens och rättvisans band, icke förekommo hungersnöden och förde näringar, handel och penninge-omloppet i förfall — förnärmade den allmänna och enskilta säkerheten och kränkte Konungens lagliga makt. "Tappre Svenskar," heter det till slut, "banan är nu öppnad. Så länge Konungen och fäderneslandet icke erhålla hvad dem tillkommer, skall hvar och en bland oss hellre dö, än nedlägga vapnen. Kommen till oss! öfvertygen eder om redligheten i våra afsigter, och gören sedan gemensam sak med oss." Icke blott Christianstads Borgerskap, utan äfven landtbygdens invånare deromkring, öfvergingo på de missnöjdas sida.

Konungens Broder, Prins *Carl*, uppehöll sig då i Landskrona, omkring 8 mil från Christianstad. De förnämsta bland Skånes Adel voro der närvarande, för att uppvakta honom. Naturligtvis blef han ganska bestört öfver underrättelsen om detta uppror. Han höll genast krigsråd med Fältmarskalken, Grefve *Hamilton*, och andra i Landskrona närvarande Officerare, emedan han icke ägde någon laglig makt öfver tropparna. Enligt rikets grundlagar var det dessutom förbjudet, att under en Riksdag sätta troppar i rörelse. Men det församlade Krigs-Rådet var likväl af den mening, att det under sådana omständigheter, som dessa, vore oumgängligt nödvändigt att skyndsamt samman-

dråga regementerna, och begifva sig till Christianstad, för att i sitt frö qväfva detta uppror. Prinsen framryckte således med ett regemente Infanteri och tvenne Kavalleri-regementer mot Christianstad. Fästningen blef utan all blodsutgjutelse kringränd, och på lika fredligt sätt försvarad. Ingen tillfogades någon skada, hvarken i Staden, eller den kringliggande trakten, och man kunde icke märka, att det var fråga om fientligheter. Det oaktadt, utfärdade Prinsen ett manifest, hvaruti han yttrade den största ovilja mot de upproriska. Men jemte detta manifest utspriddes bland tropparna och i hela trakten, tillika det rykte, att en hemlig sammansvärjning mot Konungen blifvit upptäckt, och att landets konstitution och säkerhet vore i största fara, samt att allt detta skulle vara en följd af Ryska intriger.

När Prins *Carl* uppbröt mot Christianstad, skickade han en kurir till Stockholm, för att gifva Rådet och sin Broder underrättelse om händelserna i Christianstad, och de steg han deremot tagit. Men vid denna kurirs ankomst var redan allt i största oro. Riks-Rådet *Funk* var redan i beredskap, utan Konungens vetskap, och blott enligt Rådets och Sekreta-Utskottets beslut, att med oinskränkt fullmakt begifa sig till Skåne, för att det, med väpnad hand, och såsom det honom bäst syntes, dämpa upproret. Man hade nemligen fattat misstankar mot Prinsen och hyste farhåga för att det lemna befälet i hans händer. Den första underrättelsen om detta uppror, erhöll Rådet af General *Rudbeck*, den vi sett göra en resa till Skåne, till följe af Rådets uppdrag. Samma dag upproret utbrutit, ankom Baron Rudbeck från Götheborg till Christianstads portar. Man vägrade att insläppa honom. Han uppfordrade i Ständernas namn vakt-

hafvande

hafvande Officerarn att för honom öppna portarne; men erhöll det svar, att man nu vidare icke mottoge befallningar af någon annan, än Kapten Hellikius. Rudbeck tog nu fästningen från alla sidor i ögonsigte, och fann, att allt hade antagit ett krigiskt utseende. Han frågade dem, som gjorde utkast till nya fästningsverk: "hvad de gjorde?" och erhöll till svar: "de hade befallning att göra just hvad de gjorde." Rudbeck ilade med största skyndsamhet till Stockholm. Han ankom ganska sent nattetiden, och morgonen derpå sammanträdde Sekreta Utskottet ganska tidigt på morgonen. Man beslöt, att genast en bataljon af Uplands Regemente och en af Södermanlands, skulle inkallas till Hufvudstaden, och att Borgerskapets Kavalleri borde patrullera på gatorne. Rådet anhöll äfven hos Konungen, att han icke skulle lemna Hufvudstaden, och affärdade till Hans Kongl. Höghet Prins Carl den befallning, att han genast skulle begifva sig till Hufvudstaden. Riks-Rådet *Funck* erhöll, som redan blifvit sagt, en oinskränkt makt i Provinserna, och Riks-Rådet, Grefve *Kalling*, en lika myndighet inom Hufvudstaden. Båda hade utan Konungens samtycke eller vetskap erhållit dessa uppdrag, de hade nu således den högsta makten i sina händer. Konungen var ett intet. Man hade vid tullarne gifvit befallning, att han icke under något förebärande finge släppas ut; man lät på Kastenhof iordningsätta rum, der han skulle hållas fängslig, och man väntade blott de inkallade troppernes ankomst, för att utföra Monarkens redan beslutna fängslande, hvarefter han skulle tvingas att besvärja den nya Regeringsformen.

Konungens sak sväfvade således i största fara; Hans fullkomliga slafveri eller utvidgandet af hans makt, berodde nu nästan endast af ett ögonblicks

händelser och deras utgång. Intet kunde rådda honom, utom *hans* beslutsamhet och fina klokhet.

Också kan intet jemföras med den kloka och lugna förställning Konungen iakttög, och hvarigenom han i synnerhet befordrade sin sak. När Baron *Rudbeck* meddelade Monarken underrättelsen om hvad som tilldragit sig i Christianstad, omfamnade han honom och tackade honom för den skyndsamhet och det nit, han vid detta tillfälle bevisat, med så mycken värma, att den gamle mannen lemnade sin unga Konung med den fullkomligaste öfvertygelse, att han alldeles icke ägt någon kännedom om Kapten Hellikli upplopp, samt att alla de åregiriga planer man utspridt, att Konungen skulle hysa mot konstitutionen, blott voro uppdiktade och utan minsta grund. Samma afton spisade Furst *Hessenstein* och Grefve *Ribbing* hos Konungen, *Hessenstein* förde samtalet på nyheten för dagen. Konungen utropade ännu, förvånad och till och med intagen af en förställd ovilja: "I sanning något högst besynnerligt!" "Och, — inföll Grefve Ribbing, med en skarp blick, fästad på Konungen, — det allra besynnerligaste är, att den vakthafvande Officeraren i Christianstad sagt Baron Rudbeck, *att allt skedde på Eders Maj:ts befallning.*" — "Ni misstar er", svarade Konungen med ostörd fattning. — "Rudbeck sade i Rådet, att det var skyltvakten som sade honom det, och icke Officeraren, som väl bordt vara bättre underrättad." Följande morgonen lät Konungen åter kalla Baron Rudbeck till sig, för att tala med honom öfver samma ämne. Han fann nu sin Konung ganska flitigt sysselsatt med teckningen af ett sy-mönster för en bland hofvets damer, och vid nedkomsten från slottet sade han till sina vänner: "Den goda menniskan är icke farlig för någon dödlig." Detta yttrande räddade äfven en ung Officer, som

troddes stå i hemliga förhållanden till Hellichius och Sprengtporten, från sträckbänken, från hvilken man var nära att förhöra honom.

Under det Konungen visade sig fullkomligt belåten med alla de steg Rådet vidtog för upprorets dämpande och lugnets vidmakthållande i Hufvudstaden, gick han, för att på allt möjligt sätt undanrödja misstankarne, så långt, att han till och med ofta patrullerade med Borgerskapets Rytteri, som erhållit befallning att hvarje timma genomtåga stadens gator. Detta Konungens nedlåtande intog folket och Borgerskapet. På den goda verkan häraf kunde Monarken förlita sig. Desamma, som Ständerna till sin säkerhet beväpnat, voro snart de första, hvilka öfvergingo på Konungens sida, och med lif och egendom voro färdige att bistå honom.

Imellertid nalkades den afgörande dagen. Under munterhetens larf förborgar man lättast det hemliga. Konung Gustaf III gaf d. 18 Augusti på Slottet en koncert och stor supé. Man gaf musiken till operan *Thetis och Pelé*, den första opera, som på Svenska språket blifvit uppförd i Sveriges Hufvudstad. Konungen talade nästan endast om sådant, som hade afseende på denna opera, och tycktes icke andas annat än munterhet. Efter aftonmåltiden kallades Generalen, Baron *Pechlins* Fru, att spela vid Konungens spelbord. Baron Pechlin var, som bekant är, en bland Konungens farligaste motståndare. Konungen vann mycket, och när han emottog en Bankosedel af Generalskan Pechlin, sade han: "jag vill förvara den till ett minne af denna afton, och beklagar blott, att jag för ögonblicket icke har något, som kunde förtjena att af er mottagas, för att äfven å er sida bibehålla minnet deraf." — "Eders Maj:ts yttrande,

tanniska ok, bedyrade att han icke sträfvade efter envälde, utan blott att kunna återgifva riket dess gamla lagliga frihet, sådan den var i Konung *Gustaf Adolfs* tid, och frågade slutligen: "Om de ville understödja hans företag?" — "Är det så, slutade han, så vågar jag mitt lif för er och fäderneslandet!" Officerarne, mest alla unga män, svarade ja! Konungen bandt nu en hvit näsduk kring sin arm, och bad, att hvar och en, som ville understödja honom, ville göra detsamma, på det vid ett uppkommande tumult, detta tecken kunde tjena till bevis af lika tänkesätt. Alla gjorde det, utom Major *Cederström* och en Kapten. "Betänk väl hvad ni gör", sade Konungen till Cederström. — "Jag har betänkt det, svarade denne med fasthet, och så som jag är sinnad i dag, kommer jag äfven att blifva i morgon. Vore jag feg nog, att bryta den ed jag svurit Ständerna, så skulle ej eller den blifva heligare, som jag kommer att svärja Eders Maj:t." Konungen befallte nu att man skulle fråntaga Cederström dess värja, men besinnade sig snart och sade med vänlighet till honom. "Jag återlemnar eder värja, som ett bevis af min aktning och goda tanke om er! Jag fordrar ingen ed af er, följ mig blott i *dag!*" — "Omöjligt kan Eders Maj:t äga så mycket förtroende för mig; jag anhåller, att för i dag frikallas från all tjenstgöring;" blef det samvetsgranna och frimodiga svaret. De öfriga närvarande svuro Konungen genast trohets-eden. Härunder visade sig flere gånger Öfver-Ståthållaren Grefve *Kalling*. Hans afsigt var att för möjliga våldsamheter utdela skarpa skott bland vakten. Likväl underlät han det, emedan allt här förekom honom misstänkt. Imellertid sökte han att komma närmare på saken, och ville ingå i högvakten, hvilket man vägrade honom. Han yrkade det med häftighet, och föregaf, att han hade vigtiga saker att säga Konun-

gen. Men man svarade: "att han borde begifva sig till Rådkammaren; der skulle han få tillfälle att tala med Konungen."

Kort derpå utkom Konungen med Officerarne ur högvakten, och begaf sig till paraden, der gardet och Artilleriet redan voro församlade. Konungen gaf äfven befallning att kedjorne skulle uppdragas kring Slottet och ingen hvarken släppas ut eller in. På inre Borggården blef en del af vakten under gevär. Generalen Grefve *Horn* antog befälet öfver Slottets bevakning, och skickade Kapten *Aminoff* med 10 andra Officerare, för att i Konungens namn affordra Riks-Råden deras värjor, och förklara dem att de voro arresterade. Förrän de upphunno dörrarne till Rådkammaren intogos några bland detta kommando af så mycken fruktan, att de voro färdige att skilja sig från företaget, men i samma ögonblick upprycktes de af andra. Riks-Råden hade väl redan från fönstren sett hvad som förefallit på Borggården, men likväl icke anat denna utgång. En del bland dem tycktes först vilja göra vakten motstånd, men funno sig likväl snart i sitt öde. De blefvo inneslutna i Rådkammaren och alla utgångar bevakade. Sekreta Utskottet erfor snart Rådets öde. Öfverståthållaren Baron Rudbeck bringade Utskottet, på det högsta uppbragt, denna skakande underrättelse. Alla dess medlemmar, intagna af föreskräckelse, åtskildes och tänkte blott hvar för sig på egen säkerhet.

Imellertid red Konungen, beledsagad af sina Officerare och åtföljd af den återstående delen af Gardets vakt, till paradplatsen, till Artillerigården och andra delar af Staden, der troppar voro förlagda, och nu, enligt af honom erhållen befallning, voro församlade. Lyckan af hans företag hängde vid början af detta tåg ännu en gång på en svag

tråd. När man kommit litet från slottet, blefvo några Officerare rädda. De yttrade till Konungen deras farhåga, att företaget svårligen skulle kunna lyckas, om icke äfven män af större vigt och inflytande än de, häruti deltogo. Konungen stannade för ett ögonblick, och *tycktes vackla*. Men genast ropade en Sergeant, som hört yttrandet: "*Det skall visserligen gå bra, Eders Maj:t! Lefve Gustaf III!*" "Nå jag vill våga det, ropade nu Konungen högt, och talade till Soldaterna nästan med samma ord och lika framgång, som han tilltalat Officerarne. Bland det allmänna *ja*, som förklarade sig för honom, hördes blott ett enda *nej!* hvarpå likväl ingen uppmärksamhet fästades. "Skulle det komma att skrida till det yttersta, sade Konungen till en Baron *Liewen*, som anförde ett kommando Grenadierer, så glöm icke, att det är med bröder ni har att göra." En bland sina Kammarherrar hade Monarken äfven, före sitt aftåg från Slottet, gifvit det uppdrag att, i händelse han fölle ett offer för sitt företag, han icke finge säga hans Broder, Prins Carl, att han stupat för en Svensk hand.

Alla hufvudstadens troppar följde gardets exempel; man hyllade med glädje sin Konung. Då han med blottad värja och med ett otaligt medfölje genomred stadens gator, upprepade han ofta sitt tal till folket, hvari han bedyrade, att han blott hyste den afsigt, att skydda det, rädda sitt rike, samt vore färdig att nedlägga sin spira, om man icke hyste förtroende för honom. Vid detta yttrande bad man honom med tårar, stundom äfven knäfallande, att han icke måtte öfvergifva sitt folk.

På mindre än *en timme* var Konungen Herre öfver Hufvudstadens hela militära styrka. Man uppförde

förde kanoner på Slottets yttre borggård; samt på torgen. Dessa voro väl till en del oladdade, men Constaplar med brinnande luntor stodo likväl vid dem. På alla ställen, der ordning och säkerhet sådant erfordrade, funnos vakter med skarpladdade gevär. Dessa vakade så väl öfver enskilta personers säkerhet, som öfver Bankens. Konungen inrättade för sig sjelf ett slags högqvarter vid Artillerigården, och derifrån utfärdade han nödiga befallningar och publikationer. Den vigtigaste bland de sistnämde var den *Kongliga Försäkran*, som på flere torg upplästes för det församlade folket, och var af följande innehåll:

"Jag försäkrar härmed, att mitt enda uppsåt är att återsätta lugnet i mitt kära Fädernesland igenom sjelfsvåldets förtryckande, aristokratiska maktens afskaffande och then urgamla Svenska Frihetens upplifvande samt Sveriges gamla lagars återställande som the före 1680 varit. Jag afsäger mig nu, som jag redan thet gjort, thet förhatliga Konungsliga enväldet, eller then såkallade Souveräniteten, anseende nu som förr för min största ära att vara then förste medborgaren ibland ett rättskaffens fritt folk. Så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ! Stockholm den 19 Aug. 1772.
Gustaf."

Klockan 4 eftermiddagen, begaf sig Konungen, under ett stort tillopp och med militärisk betäckning, tillbaka till Slottet. Öfverallt der han red fram, tackade han folket för dess deltagande och upprepade den försäkran, att han ville afhjelpa dess nöd, och göra det ånyo fritt. Folkets enthusiasm för en sådan Konung kände nu inga gränsor. Tusende kysste hans stöflor, och bland hela den oöfverskådliga menigheten såg man blott hvita näsdukar, och hos dem de felades, ersattes det genom

något annat hvitt knutit om armen. Till och med qvinspersoner svängde detta revolutionens och konungamaktens tecken.

På Slottet befunno sig de fremmande hofvens Sändebud, hvilka Konungen, under förebärande att skydda dem för alla möjliga våldsamheter, bjudit att äta middag hos sig. Men detta skedde väl hufvudsakligen i den afsigt, att hindra den verksamma del de kunnat taga i denna revolution. Några afslogo äfven i början bjudningen; men när Konungen genom Hof-Kansleren lät erbjuda dem vakt för sina hus, så funno de sig icke befogade att afbida verkställigheten af detta tvetydiga förslag, utan begåfvo sig till Slottet. Nu, då revolutionen var fullbordad, gaf Konungen dem genast företräde, försäkrade dem om sin särdeles uppmärksamhet för deras personliga säkerhet, och i synnerhet om sin oföränderliga tillgifvenhet för deras Hof. Han öfverlemnade det för öfrigt i deras fria val, om de ännu längre ville dröja på Slottet eller begifva sig tillbaka till deras hotéler. Man valde det senare. När de fremmande Ministrarne tagit afträde, begaf sig Konungen till det arresterade Rådet, förkunnade dem deras afsättning och deras arrests fortfarande. Sedan kungjordes vid pukor och trumpeter på Hufvudstadens torg och gator af Härolder, "att hvar och en skulle förblifva stilla i sina hus, hålla sina portar stängda, och ingen efterkomma andra befallningar, än Konungens." Alla värdshus och källare blefvo tillslutna, och Konungen drog sjelf försorg för deras förfriskningar, som tjenstgjorde hos honom. All gemenskap med den kringliggande landsbygden blef äfven afbruten, och ingen fick slippa ur Staden utan ett, af Konungen sjelf underskrifvet pass.

Midt under dessa uppträden erfor Konungen, att Uplands och Södermanlands Regementer

som Rådet för sina planers utförande inkallat till Hufvudstaden voro komne på ett par mils afstånd. Han skickade derföre med största skyndsamhet en Stabs-Officer emot dem med befallning, att återvända till sina hemorter, med undantag af Öfverste-Löjtnant Cederström, en ifrig Mössa, som för tillfället hade befälet öfver Uplands Regemente, och befalltes att genast komma till hufvudstaden. Cederström och hans Regemente kände alldeles intet, af hvad i Stockholm nyss tilldragit sig; dessa ordres voro äfven uppsatta i vanlig form, och de efterkommos således utan betänkande eller uppskof. Vid nattens inbrytande arresterades flere Konungens ifrigaste motståndare, bland andra Baron *Rudbeck* *), Prostarne *Wijkman* och *Kröger*, Borgmästarne *Sundblad* och *Munshe*, Borgare-Ståndets Sekreterare *Odhelius* och Häradshöfdingen *Engeström*. Grefven, sedermera Fursten *Hessenstein*, hade måst aflemna sin värja och begifva sig uppå Slottet, sedan han afslagit det befäl öfver tropparne på Artillerigården, som Konungen ville uppdraga åt honom. Men snart erhöll han åter tillstånd att, när han sjelf önskade det, begifva sig derifrån. General-Majoren Baron Pechlin hade samma morgon afrest från Hufvudstaden, för att med största skyndsamhet sammandraga sitt och tvenne andra Regementer. Han upphanns i Jönköping och återfördes som fånge. De arresterades familjer blefvo från Konungen underrättade, "att de kunde vara trygga och utan all oro, emedan de fängslade snart skulle återfå deras frihet." Till Prosten Wijkmans barn skickade Konungen äfven denna lugnande underrättelse, ehuru deras

---

*) Baron Rudbeck ilade vid revolutionens utbrott med blottad värja genom hufvudstadens gator, och ropade outtröttligt: "gripen till vapen, Svenskar! gripen till vapen, friheten är i fara."

Det snabbt kringflygande ryktet spridde snart denna vigtiga nyhet kring alla rikets provinser, och öfverallt emottogs den med glädje och bifall. Konung Gustaf III ägde nu alla möjliga medel i sina händer för att helt och hållet afskudda alla de skrankor hvilka omgifvit och inskränkt hans företrädares makt, samt att helt och hållet tillintetgöra den förra Constitutionen, och göra sin blotta vilja till lag. Så mycket beundransvärdare var således den visa måtta, hvarmed han i en ålder, då man lätt hänföres af äregirighet och icke gerna fördrar något band, visste att begagna sin lycka, och det så mycket mera, då de bittra kränkningar han och hans fader måst uthärda på thronen, ännu voro i så varmt minne.

Den 21 Augusti, den dag, då revolutionen skulle beseglas, den förra konstitutionen högtidligt upphäfvas och en ny i dess ställe införas, inbröt nu äfven. Man hade med afsigt i Staden utspridt det rykte, att ett starkt kommando af troppar, hvilka Konungen beordrat från Finland, redan voro helt nära Stockholm. Man utskref till och med inqvartering för dem, ehuru ännu icke en enda man var öfverkommen. Tidigt på morgonen besatte en afdelning af Gardet, på Konungens befallning, Riddareholmen. Slottet blef äfven på alla sidor omgifvet af troppar, och utanför Rikssalen uppställdes laddade kanoner, vid hvilka Soldater med brinnande luntor stodo. Rikets Ständer fingo icke nu, enligt det vanliga bruket, samlas på sina enskilta samlingsrum, och derifrån, anförde af sina talemän, i procession begifva sig till Rikssalen på Kongl Slottet, utan för denna gången var det föreskrifvet, att hvar och en utan all ceremoni direkt kunde begifva sig till detta *Plenum Plenorum*. Till och med Landtmarskalken ankom

utan alla de tecken, som tillkomma och utmärka hans höga kall, ja äfven utan Landtmarskalks-staf.

När alla voro samlade, inträdde Konungen i Rikssalen i Konunglig skrud, omgifven af sina Drabanter, en mängd Officerare och sitt Hof. När han nedsatt sig på thronen, äskade han ljud med trenne slag af *Gustaf Adolfs* Silfverhammare, och höll derefter följande tal:

"Välborne, Ädle och Välbördige, Årevördige, Vördige! Vällärde, Åreborne, Förståndige, Välaktade, Hedervärde och Redlige

Gode Herrar och Svenske Män!

"Uppfylld, af den innerligaste bedröfvelse, öfver det tillstånd, fäderneslandet sig nu befinner uti, och tvungen, att visa Eder sanningen i sin fulla dag, då Riket står på brädden af dess fall, bören J ej vara förundrade, om jag i dag intet emottager Eder, med de glada känslor, som alltid uppfyllt mitt hjerta, då J inför thronen varit församlade. Mitt hjerta kan ej förebrå mig att hafva döljt något för Eder. Jag har tvenne gångor tilltalat Eder, med all den sanning, som mit kall kråfde, med all den uppriktighet, som den rätta äran äskar. Samma uppriktighet skall nu föra mitt tal, då det framfarna måste upprepas, för att kunna bota det närvarande."

"Det är en bedröflig, men allmänt känd sanning, att hat och tvedrägt sönderslitit Riket. Nationen har sedan långre tider tillbaka varit skild genom tvenne partier, hvilka delat henne, så tillsägande, i tvenne folkslag, förenade allenast, att sönderslita fäderneslandet. J veten, huru denna söndring födt af sig agg, agget hämd, hämden förföljelser, förföljelserne nya revolutioner, hvilket ändt-

ligen blifvit en periodisk sjukdom, som sargat och förnedrat hela samhället. Desse hvälfningar hafva skakat Riket för några personers ärelystnads skuld; strömmar af blod hafva runnit, än af det ena partiet utgjutit, än af det andra, och folket har alltid måst blifva offer för misshälligheter, som dem föga angingo, men hvilkas olyckliga följder de först och mest kände. Att befästa sitt välde har varit de rådandes endaste föremål; allt har måst derefter lämpas, ofta på andre medborgares bekostnad; alltid på Rikets; då lagen var tydlig, har bokstafven blifvit vrängd, då han uppenbart stridt emot afsigten, har han blifvit bruten; ingen ting har varit heligt för en af hat och hämd upprörd menighet; och villervallen har ändtligen gått så långt, att den mening uppenbarligen blifvit bekänd, att pluraliteten är öfver lag, och hade ej annat rättesnöre än godtycke."

"Således har friheten, den ädlaste af mensklighetens rättigheter, blifvit förvandlad uti en odidlig aristokratisk despotism i det rådande partiets händer, som sjelf varit kufvadt, och efter godtycke fördt af några få män ibland dem. Man har darrat vid tidningen af ett nytt Riksmöte, och långt ifrån att tänka, huru Rikets angelägenheter bäst skötas kunde, har man endast sysslosatt sig att tillskynda sitt parti pluraliteten, för att vara skyddad ifrån det andra partiets laglösa tilltagsenhet och våld. Om således Rikets invärtes ställning varit vådlig, huru hisklig är ej dess Utrikes belägenhet. Jag blyges, att derom nämna. Född Svensk och en Sveriges Konung, borde det vara för mig en omöjlighet, att tro, det främmande afsigter kunde råda på Svenske Män, än mera, att de nedrigaste medel dertill brukade blifvit. J kännen hvad jag menar, och min blygsel är för Eder nog att

finna,

finna, uti hvad nesa Edre misshålligheter nedsänkt Riket.”

”I ett sådant tillstånd fann jag Riket, då efter den Högstes försyn jag emottog Svenska spiran. J veten sjelfve, att jag ej haft någon möda ospard att förena Eder; jag har yrkat, så i mina tal ifrån thronen till Eder, som eljest, enighet och laglydnad; jag har både uppoffrat det mig enskilt kunde röra, som ock det, hvilket mig som Konung kunde vara kärt; inga förbindelser, inga steg har jag funnit svåra och tunga, att undergå eller göra, till att komma till ett för hela fäderneslandet så helsosamt ändamål. Om det finnes någon ibland Eder, som kan neka denna sanning, han stige fritt upp!”

Konungen tystnade nu för en stund, skrifver *Mickelessi* i sitt bekanta Bref till Visconti, och väntade, om någon skulle uppstiga. Men alla förblefvo tyste, och han fortfor åter:

”Jag hoppades, att mitt bemödande skulle rycka Eder ifrån de bojor, som utländskt guld, och inhemskt hat och sjelfsvåld Eder ville påföra, samt att andra Länders hiskeliga efterdömen skulle för Eder blifva en hotande varning; men allt har varit förgäfves. J blefven förledde, dels af Edre anförare, dels af Eder egen bånd; alla förmurar blefvo kullkastade, alla aftal brutne, sjelfsvåldet har fritt fått rasa, och blifvit så mycket mera tygellöst, som man haft mera bemödande att det hindra; de dygdigaste, de värdigaste, de förnämsta medborgare hafva blifvit uppoffrade; ålderstigne, för nit och lång trohet kända Embetsmän förklenade; hela Magistrater afsatte; ja, ända intill sjelfva Folket tryckt, dess klagan ansedd för upp-

för, och friheten ändtligen förvandlad i ett aristokratiskt ok, olidligt för hvar Svensk man. Den Högste sjelf har synts förtörnad af de Styrandes orättvisa. Jorden har nekat sin gröda, och en dyr tid, med hunger och nöd, har tryckt hela Landet. Långt från, att i tid tänka på bot, då jag deruppå yrkade, hafven J synts mera uppmärksamme att utöfva Eder egen hämd, än att tänka på deras hjelp som Eder befullmäktigat; och ändtligen då nöden tvingat Eder att taga mått, för att hjelpa det nödlidande folket, har det varit nästan för sent. På ett sådant sätt har ett helt år tillbragts, under en för Landet ganska tung Riksdag, utan att på något sätt vara nyttig. Sedan alla mina föreställningar blifvit fåfänge, och allt mitt bemödande varit förgäfves, har jag med sorg öfver mitt kära fäderneslands öde, men med stillatigande afvaktat hvad nationen sjelf skulle tänka om sine fullmäktiges gerningar, både emot mig och dem. En del af nationen har burit oket med suckan och klagan, dock med stillasittande, ej vetande hvar räddningen vore att finnas, eller hvad för medel som dertill brukas kunde. I en vrå af Riket har man blifvit bragt i förtviflan och gripit till vapen. I en sådan belägenhet och då Riket, rätta friheten och säkerheten stodo i största fara, för att ej tala om mitt lif, har jag ej funnit annan utväg, än, näst den Högstes bistånd, att gripa till de medel, som hulpit andre frimodige folkslag och fordom Sverige sjelft, under *Gustaf Wasas* fana, ifrån ett olideligt välde och förtryck. Gud har välsignat mitt verk, och jag har sett på en gång upplifvas i mitt folks sinnen, den nit för fäderneslandet, som fordom brunnit i *Engelbrechts* och *Gustaf Ericsons* hjertan; allt har lupit lyckligen af, och jag har frelsat mig och Riket, utan en enda medborgares förfång."

"J misstagen Eder mycket, om J tron, att här sökes annat än frihet och lag. Jag har lofvat att styra ett fritt folk; detta löfte är så mycket heligare, som det var sjelfkrafdt; och det som sig nu tilldrager, skall ej föra mig ifrån en föresats som ej är grundad på nödvändighet, men på öfvertygelse. Långt ifrån att vidröra friheten, är det endast sjelfsvåldet, jag vill afskaffa, och det godtycko, med hvilken Riket blifvit styrdt, förvandla i en ordentlig och stadgad regering, sådan, som Sveriges urgamla lag den stadgar, och uti mine störste företrädares tid, Sverige blifvit styrdt."

"Detta är det syftemål jag endast haft i allt som nu företages: att stadga en rätt frihet, som endast kan göra Eder, mine käre undersåtare, lycklige, genom säkerhet under lagen, och af lagen, i alla Edra besittningar; genom frihet i alla lofliga näringar; genom rättvisans oväldiga skipande; genom ordningens vidmakthållande i Städer och å Landet; genom sorgfälligt bemödande till befrämjande af allmän välmåga; genom dess nyttjande i rolighet och frid; samt ändtligen, genom en ren Gudsfruktans bibehållande, utan skrymteri och vidskepelse."

"Allt detta kan ej vinnas, utan att Riket styres efter en orygglig lag, hvilkens bokstaf ej får vrängas; hvilken förbinder icke allenast Konung, utan ock förbinder på lika sätt Ständerne; hvilken ej kan håfvas eller ändras, utan begges fria samtycke; hvilken tillåter en för fäderneslandet nitisk Konung, att öfverlägga med Ständer, utan att de anse honom som en buse, för hvilken de böra rädas, och ändtligen hvilken sammanbinder både Konung och Ständer uti ett gemensamt intresse, som är Rikets väl.

"En sådan lag, lika bindande för mig som för Eder, är den, jag nu Eder skall föreläsa låta."

"J lären lätteligen finna af allt hvad jag nu sagt, att, långt ifrån att hafva någon enskilt afsigt, är allting gjordt för Rikets skull, och om jag varit tvungen att visa Eder sanningen i sin fulla dag, har det ej varit af någon bitterhet, utan blott af kärlek till Edert sannskyldiga väl. Jag tviflar derföre icke, det J ej, med erkänsla, lären upptaga allt detta, och att J derigenom med mig lären lägga en fast och orygglig grund till Eder sannskyldiga lycksalighet och frihet."

"Store och odödlige Konungar hafva fört den spira, jag nu hafver. Det vore visserligen mera än djerft för mig, att vilja på något sätt likna dem; men uti nit och kärlek för Eder täflar jag med dem alla; och då J för fäderneslandet bären samma hjerta, hoppas jag, att Svenska namnet skall återfå den ära och den aktning, som det sig i våra förfäders tid förvärfvat."

"Den Högste Guden, för hvilken ingenting är doldt, han ser mitt hjertas tankar i denna stund; han sände sin nåd och välsignelse till Edra beslut."

Efter slutadt tal uppläste Stats-Sekreteraren konstitutionen, som först underskrefs af Konungen, hvarefter han frågade Ständerna, "om de äfven lika som han för framtiden ville underkasta sig denna statsförfattning till alla dess delar." Alla svarade nu enhälligt: *Ja!* Landtmarskalken och Ståndens Talemän underskrefvo den, och de öfriga närvarande svuro den ed Konungen dem förestafvade. Så snart den nya Regeringsformen var antagen och besvuren, sade Konungen med upplyftade händer: "Låtom oss nu tacka Gud, att

han låtit en så lycklig händelse nå sin fullbordan!" Monarken tog nu en psalmbok, aftog kronan och uppstämde med *O Gud vi lofve dig*, det Te Deum hvari Ständerna med mycken andakt instämde. Efter denna andakts slut, som gjort ett ganska starkt och för dåvarande omständigheter ganska nyttigt intryck, tillåta hvarje Riksdagsman att kyssa Konungens hand. Derpå lemnade Konungen salen och hvar och en fick nu begifva sig derifrån.

Konung Gustaf III hade den glädje att se sin stora plan lyckligt utförd utan en enda blodsdroppas utgjutande. Imellertid stannade icke hans stora verksamhet. Han fortsatte med outtröttlighet sitt påbegynta verk, utrotade det gamla onda, utbildade än mera sin nya skapelse, och grundade den allt fastare. Alla krigiska anstalter blefvo väl i Stockholm inställda och kanonerna återförda till tyghuset vid Artillerigården; men vid ett icke uteblifvande svårt straff förbjöds, att vidare benämna någon genom de förre partinamnen Hatt och Mössa. Följande dagen blefvo Riks-Råden befriade från sin arrest, och Konungen sammansatte det nya Rådet, efter sitt eget fria val. I detta upptogos likvål flere bland det nu upplästa eller äfven vid förra Riksdagen afsatta Rådets ledamöter, och bland dessa till och med sådane, som tillhört det parti, hvilket varit Konungens motståndare. Den 23 Augusti, en Söndag, firades i alla Hufvudstadens kyrkor en tacksägelsefest. Konungen infann sig vid detta tillfälle i Storkyrkan, och upptog äfven här den Ambrosianska lofsången samt aftog nu likaledes kronan under psalmens sjungande. Den 25 Augusti, infunno sig åter Ständerna enligt Konungens tillsägelse på Rikssalen och han gaf dem i ett kort tal Riksdagens nära förestående slut tillkänna. "Detta vore så mycket nödvändigare, sade han, som denna Riks-

dag redan varat 14 månader, och efter så många skakningar och söndringar blott ett enda ändamål ägde rum; nemligen Fäderneslandets väl. Och detta befunne sig åter i så beträngda omständigheter, att man hellre än att deröfver inlåta sig i vidlöftiga rådplågningar, borde vara omtänkt om en snar hjelp." Derpå föreslog Konungen Ständerna trenne propositioner, och gaf dem 14 dagars tid för öfverläggningarne deröfver. Ständernas beslut beviljade de Kongl. propositionerna till alla deras delar, och den 9 September upplöste Monarken denna minnesvärda Riksdag med följande tal:

"Välborne, Ädle och Välbördige, Årevördige, Vördige! Välärde, Åreborne, Förståndige, Välaktade, Hedervärde och Redlige

Gode Herrar och Svenske Män!

"Då jag nu i dag slutar ett Riksmöte, hvilket säkerligen blifver upptecknadt i våra tideböcker bland de märkvärdigaste; är det, med en förnyad erkänsla för den Högstes hand, som på ett så utmärkt sätt beskyddat fäderneslandet, och skiljt de moln, hvilka hotade både frihet och Medborgare med den yttersta undergång. Denna Riksdag har börjats under sorg och den ömmaste saknad, af en huld Konung och en kär Fader. Edra öfverläggningar hafva blifvit fortsatte under oenighet och parti-hat, och det synes, likasom Försynen velat föra till sin höjd alla de olyckor, som våre förfäder tryckt, för att, på ett så mycket kraftigare sätt, visa sin måktiga hand uti den ändring, som sig tilldragit."

"Den lyckligaste hvälfning, endast förd af den högste, har på en gång botat alla de refvor, som, mera än hundrade år, skakat Regeringskroppen,

och af ett söndradt folk, gjort ett fritt, ett mäktigt, ett enigt, ett sjelfständigt och för fäderneslandets sanna väl, nitiskt samhälle. I ett sådant tillstånd öfverlemnas nu Rikets skötsel af Eder i mina händer. Friheten är befästad, lagen är stadgad, och enigheten återställd."

"J kunnen lätteligen föreställa Eder, med hvad för ömma känslor jag nu ser Eder församlade inför thronen; de få dagar, som förflutit, sedan denna stora förändring som sig tilldragit, hafva gifvit mig de ömnogaste, de mest rörande prof af Edert kärlek, af Edert oinskränkta förtroende till mig. Jag har sett sig upplifva uti Edra hjertan, framlysa i Edra gerningar, de dygder, de stora egenskaper, med hvilka Edra förfäder hedrat sina tidehvarf, hvilka i Edra hjertan varit gömde, men som tidernas skick åter upptäckt."

"Den mandom, den oförtrutna tillgifvenhet för Konung och fosterland, för hvilka Svenske Ridderskapet fordom varit kändt, har nu å nyo framlyst, och på ett kraftigt sätt, mig understödt. Preste-Ståndets undergifvenhet för den Högstes skickelse, nit för dess ära, lydnad för Öfverhet, ömhet för enighet och allmänt väl, hafva å nyo blifvit upplifvade; fortplanten dessa tänkesätt med grann akt bland Edra hemmavarande medbröder. Borgare-Ståndets nit och omvårdnad för Rikets handels och aktnings bibehållande, hafver ock å nyo blifvit ådalagdt, sedan deras sannskyldiga väl, trefnad och välstånd tillåtit att på dem göra ett kraftigare intryck. Bonde-Ståndets vördnad för Gud och Öfverhet, har ock sig visat, sedan det, lemnadt till sig sjelft, ej rådfrågat annat, än den kärlek för fosterlandet, hvilken i alla tider varit Svenska Allmogens kännetecken. Jag skiljer mig derföre i dag ifrån Eder, med det erkänsamma-

ste och gladaste hjerta; sedan J med mig uppå lifvat den gamla Svenska friheten, den fotat på o-ryggliga grunder och stadgat ett Regeringssätt som den befordrar; sedan J med mig förenade genom de kraftigaste band kunnen hoppas en lyckligare framtid. Jag försäkrar Eder, att min möda, min flit, skola vara utan gränsor, att svara emot Edert förtroende; och då J genom Eder inbördes enighet, Eder sparsamhet, Eder saktmodighet underhjelpen mitt bemödande för Rikets väl, blifver dess förkofran säker och mitt hopp uppfyldt att återemottaga Eder efter sex år i ro och lugn, som ett troget, ett lyckligt, ett enigt, ett fritt, ett sjelfständigt och ett ädelmodigt folk.”

”Jag önskar Eder nu en lycklig återfärd, och förblifver Eder samt och synnerligen, med all Kongl. nåd och ynnest välbevågen.”

”Landtmarskalken och Ståndens Talemän nöjde sig icke med att tilldela Konungen de största loford öfver dess revolution, utan samtlige Ständerna dömde sig genom *Riksdags-beslutet* skyldiga, och det i ordalag, som i hög grad kontrasterade mot deras förra sätt att yttra sig. Ja, de gjorde sig derigenom verkligt löjliga: ”En lång och tillika bedröflig erfarenhet, heter det, hafver öfvertygat oss, att Regerings-lagen ofta blifvit utsatt för ändringar, uttydningar och inskränkningar; att inkråktningar skett på Konungamaktens bekostnad; att många oordningar deraf härrört; att lagskipningen hvilat i de Lagstiftandes händer, och att Redogörande tillika varit Redofordrande; att både Domare och lag förlorat aktning och lydnad, i samma mån, som sedernas förderf i allmänhet tilltagit; att fremmande afsigter verkat på rådslagen; att oenighets-frøen flitigt blifvit utsådde uti en beredd jord, för

att

att bära en frodig vext; att agg och hämd utbrustit i uppenbara förföljelser; att ärelystnad och afund väckt blod och förorsakat inbördes missnöjen och oroligheter; att förbättringar i Regements-konstitutionen omsider blifvit ansedde för oumgänglige för att stötta en lutande byggnad, och att allmänna säkerheten fordrade en ny Akt och nya Afhandlingar, samt slutligen att egna medborgares ok, alltid olidligt, tyngde ett Folk, som under en lagbunden Konung och uti en laglig frihet endast bordt söka sin upprättelse, och att med stadiga steg en gång återvinna dess urgamla ära och anseende. Det hafver varit den dyre och behjertade Konung *Gustaf III*:s värf, och det blifver dess odödliga ära, att, näst den Högste Gudens bistånd, som hafver Länders öden i sin hand, igenom dess mannas mod, understödd af deras Kongl. Högheters, Prins *Carls* och Prins *Fredrik Adolfs* mandom och kärlek för fosterlandet, hafva frälsat sitt Rike på bräddem af dess undergång, och att sjelf hafva krossat de bojor, som tryckte fria medborgare. Vi vörde och erkänne vår milde Konungs nit och oförfärade bemödande, välsigne dess fullbordade storverk, och finne nu, under en lagbunden Konung, som onödd afsvurit det oinskränkta envåldet, igenom en ytterligare gifven Ed och Försäkran, Svenske Mäns lagliga och uråldriga fri- och säkerhet befästad, uti den nya Regeringsform, den vi för oss och våre efterkommande antagit, gillat och med svornom Ed bekräftat den 21 Aug. uti innevarande år, och hvilken vi härmedelst än ytterligare gille, styrke och bekräfte, alldeles som den i dess bokstaf lyder, och såsom vore den här ord ifrån ord intagen. Svea Rike hafver härmedelst vunnit en rätt Konung på sin thron, och samtlige Rikets Inbyggare kunna nu tryggt lemna den vård, som Regeringen kräfver, uti en Konungs händer, som

ägnar sitt Rike att styra och frälsa, som är Konung icke för sin, utan för undersåtares skull, och som sätter derutinnan dess högsta åtrå, att råda öfver ett sjelfständigt folk, och att vara den förste Medborgaren uti ett fritt samhälle."

Konungen hade vid denna Revolution visserligen alla medel i sina händer, för att gifva sig en enväldig makt. Men hans afsigt var icke så mycket att förändra, som icke mera att förbättra. I den nya Regeringsformen återgaf han Riket sina fordna rättigheter, och förskaffade sig blott en behörig och billig andel i regeringen. Den nya konstitutionen bestod af 57 artiklar, hvaribland följande äro de vigtigaste:

§. 2. Konungen äger styra Rike sino, Han och ingen annan, rätt och sanning styrka, älska och gömma. — §. 4. Näst Konungen äro Riksens Råd, som han allena sig tager och väljer af infödda Riddare och Svenner. Deras antal är ej bestämdt Likväl skola de ordinarie vara *sjutton*. De *råda* Kongl. Maj:t, *då han begär deras råd* (tå the af Kongl. Maj:t therom rådfrågas) och äro *Konungen allena ansvarige för deras råd*. — §. 8. I alla ärender, (utom justitie-ärender, der Konungen blott äger 2:ne röster och när meningarne äro delade *votum decisivum*) sedan Konungen hört de af Riksens Råds tankar, som om sådana ärender kunnöge äro, *och Kongl. Maj:t thertill kallar*, äger Kongl. Maj:t *votum decisivum* *). — §. 6. I frågor om

*) Man ser således, att deras mening alldeles icke var *förbindande för Konungen*, utan blott, liksom i vår nuvarande Regeringsform, — *konsultativ* — med den skillnad likväl, att Rådgifvaren icke hade något ansvar för sina råd.

fred, stillestånd och förbund öfverlägger Konungen med Riksens Råd, och *sedan han deras mening öfvervägt och inhämtat*, tager the mått och utvägar *hvilka han sjelf för Riket finner bäst och nyttigast vara*; dock skulle i sådane vigtiga mål *Riksens Råd enhålligt öfverensstämma i en mening, som stridde emot den Kongl. Maj:t äger*, tå låter Kongl. Maj:t *förblifva vid Riksens Råds tanka*; men skulle *meningarne vara åtskilde*, då pröfvar Kongl. Maj:t och *antager den mening, som han sjelf bäst och nyttigast finner* *). — §. 45. I *försvarskrig* eller då Riket med hårsmakt angripes, äger Konungen rått att taga de mått och steg, som med Rikets säkerhet och undersåtarnes fromma äro öfverensstämmande; men om offensiva krig heter det i 48 §. Ej må Konungen krig och örlig göra utan Riksens Ständera Ja och samtycke. — §. 7. Då Konungen främling är, rese ej ur Rike sino, utan Riksens Ständers vetskap och samtycke; men är han Svensk och infödd, meddele då allenast Riksens Råd sin föresats. — §. 10. Konungen utnämner till alla högre militära och civila tjenster (ifrån Öfverste-Löjtnant till och med Fältmarskalk) i sittande Råd. Till alla andra tjenster uppföras 3:ne på förslag och ibland dem väljer Konungen den han finner skickligast. — §. 11. Konungen upphöjer till Adeligt Stånd, men som uti Sverige är stor myckenhet af Adel, så lärer Kongl. Maj:t vara så nådig och inskränka detta antal till 150, hvilka 150 nya ätter Ridderskapet och Adeln ej kan vägra introduktion. — §. 16. Alla kommissioner, deputationer med domsrätt eller Extraordinarie Domstolar, vare

---

*) Detta vill med andra ord säga, att Konungen ensam äger rätt att sluta fred och förbund; ty huru lätt bör det ej bli för honom att finna blott en *enda dissentiens* ibland ett Råd, som han sjelf tillsätter, och som har ingen ansvarighet, utom för honom?

sig tillsatte af Konung eller Ständer, äro hädanefter afskaffade, såsom befordringsmedel till envälde och tyranni, utan hvar och en Svensk man njute der rätt att blifva dömd af den Domstol, under hvilken han, enligt Sveriges lag, hörer. — §. 19. Kongl. Maj:t allena tillhör öfverbefälet af hela dess krigsmakt både till lands och sjös. — §. 30. Konungens Hof står under dess enskilta disposition, Kongl. Maj:t allena kunnandes ändra, rätta och förbättra det han deri finner nödigt. — §. 37. Är Konungen sjuk eller rest på långväga resa, då föres Regeringen af de Rikens Råd, som Konungen dertill utnämner; men skulle Konungen så hastigt sjukna, att han ej kan om Rikets ärender stadga, då blifva Expeditionerne underskrefne af de fyra Äldsta Riksens Råd och Presidenten i Canzliet, hvilka fem samfält utöfva Konungens makt i alla de saker som fordra skyndsam åtgärd; men ej kunna några tjenster bortgifvas eller förbund slutas, förr än Kongl. Maj:t så återställd är till helsan, att han sig med Regerings-ärenderna sjelf sysslosätta kan, och stånde de då Kongl. Maj:t till ansvar för det sätt, hvarpå de skött ärenderna." — §. 38. Riksens Ständer böra ej undandraga sig att sammankomma då de af Kongl. Maj:t blifva kallade, *på den ort och tid, som dem antydes* *), att der rådslå med Kongl. Maj:t om de ärender, för hvilka Konungen dem sammankallar; och bör *ingen*, för hvad orsak det vara må, *hafva makt att kalla Riksens Ständer till allmän Riksdag*, utan Kongl. Maj:t allena, undantagande i Konungens omyndiga år, *då dess förmyndare utöfva denna rättighet* **). — §. 46. Rik-

*) Men ingenting stadgas om *tiden* för Riksmötena. Man synes ha tyckt, att af den stränga befallningen att komma när man kallas, skulle följa att man skulle kallas.

**) Jemför härmed Konungens Testamente af 1780 och 1792, der det förbjudes Förmyndarne att sammankalla Ständerne.

sens Ständers sammankomster vara ej längre än högst *Tre Månader*. — §. 52. Konungen låter bibehålla samtlige Riksens Stånder vid deras välfångna gamla Privilegier, förmåner, rätt- och friheter: skolandes inga nya Privilegier ett Stånd angående, utan alla fyra Riksens Ständers vetenskap, gjorde påminnelse och samtycke, utgifvas och meddelas, o. s. v.

Den nya konstitutionen öfverändakastade således, som man ser, i många afseenden de förra grundsatserna, men likväl utan att fullkomligt upphäfva den gamla Regeringsformen. Enligt denna, *hade* Konungen haft ingen makt, och blott en overksam höghet; Rådet hade varit den styrande maktens innehafvare, och Ständerna hade ägt friheten och rättigheterna. Nu blef Rådet, som hitintills varit den egentliga Regenten, åter försatt inom tillbörliga skrankor. Enligt sin ursprungliga bestämmelse, skulle det hädanefter blott vara Rådgifvare. Konungamakten återtog deremot sin styrande rätt. Vid alla Rikets angelägenheter, berodde nu åter allt af Konungens beslut, då det tillförene afgjordes efter flesta rösterna, vid Rådets omröstningar. Nu deltog Konungen äfven i den lagstiftande makten, som tillförene uteslutande tillkommit Ständerna. Dessa hade, genom den nya konstitutionen, äfven erhållit kortare tyglar. De kunde icke, som förr, tillsätta Riks-Råds-Embeten, och icke eller vidare ställa dem till ansvarighet. Riks-Råden voro närmare förenade med Konungen, och blott inför honom ansvarige. Rikets angelägenheter gingo icke mera den långsamma vägen genom Rådet mellan Konung och Stånder, hvarpå de tillförene så mycket fördröjdes, utan en omedelbar förbindelse mellan Konungen och Nationens representanter, förenade båda till gemensamt rådslående. Riksdagarne erhöllo äfven en ny form.

Under dessa hade Ständerna hitintills, snart sagt, ensamt fört styrelsen, och Konungen varit beröfvad all makt och verksamhet. Nu förde Konungen, under dessa Riksmöten, styrelsen, gemensamt med sina Ständer, och mellan deras sammankomster, ensam.

Med undantag af en stor del bland Rikets Adel, som genom denna förändring förlorade mycket af sitt förra inflytande och såg aristokratien krossad, vann denna konstitution ett allmänt bifall. Mot 1720 års konstitution hade flere protesteringar inkommit; men mot denna förekom icke en enda!. Och huru skulle väl också detta hafva varit möjligt, säger *Lagerbring*, då hvar och en ännu såg för sina ögon de stora olägenheterna af den förra statsförfattningen, efter hvilken de kongliga rättigheterna till slut icke bestodo i annat än hvad som utgör hvarje menniskas frihet. Rikets högsta embetsmän voro föraktade och måste för hvarje Riksdag komma i ovisshet, om de skulle få behålla sina embeten eller derifrån entledigas. En bland Rikets Råd behöfde blott misshaga en utländsk minister, för att göra sitt störtande oundvikligt. Ingen fremmande makt kunde ingå i förbund med Sverige; ty hvarje traktat kastades öfverända. När Ständerna voro församlade, voro de personer som skulle lemna räkenskap, de samma som mottogo den. Bankens angelägenheter voro ofta i deras händer, hvilka voro den mest skyldige. Krig, fred, förbund o. s. v. berodde ofta af personer, som blott af Hof- och Stats-Kalendern visste, att en Catharina regerade Ryssland och en Ludvig Frankrike. Det var ofta redan mycket, när en sådan person visste att Frankrike och England lågo vesterut och utanför Kattegat. En Riksdagsman från en liten obetydlig stad styrde ofta ett helt stånds beslut med all en drotts imponerande

anseende och en Under Officer uppträdde stundom tongifvande bland Ridderskapet och Adeln. Det var fruktlöst att vänta sig botemedel mot ett sådant ondt, emedan det onda just låg i sjelfva de hjelpemedel man hade att tillgå, och botandet var svårare än sjelfva sjukdomen.

Denna revolution, som i Stockholm föregick på några timmar, var inom få dagar fullåndad öfver hela riket; och det öfverallt under ett ostördt lugn och utan minsta blodsutgjutelse. Prinsarne *Carl* och *Fredrik* emottogo Konungens hyllande i Skåne och Östergöthland, och Öfverste Sprengtporten i Finland. I Pommern emottog Enkedrottningen, Konungens moder, denna hennes sons hyllning. Hon var vid detta tillfälle stadd på återresan från Berlin och erhöll i Stralsund underrättelsen om revolutionens lyckliga utgång af General *Ramsay*, som blifvit skickad emot henne med uppdrag att å Konungens vägnar emottaga denne hyllning.

Konung Gustaf III visade sig på det mest utmärkta sätt tacksam mot alla dem som varit honom behjelpliga vid detta företags utförande. Sina båda bröder upphöjde han till Hertigar, den äldre till Hertig af *Södermanland*, den yngre till Hertig af *Östergöthland*; förhöjde deras årliga inkomster och köpte för dem godsen Tullgarn och Rosersberg. *Sprengtporten*, som af motvind blifvit uppehållen och först den 7 September med en Finsk styrka ankom till Stockholm, blef genast utnämd till General-Löjtnant och Kommendör af Svärds-Orden, samt få dagar derefter till Lifregementets Chef. General-Löjtnanten Baron Liewen till Öfverst Löjtnant vid Royal Svedois. Alla gardets Officerare blefvo befordrade en grad högre, och skulle till minne af denna dag alla galladager båra den hvita bindel om venstra armen, som revolutionsdagen

bevittnat deras tillgifvenhet *). Tolf Under-Officerare, som den afgörande dagen hade haft vakthållning vid Slottet, erhöllo hvardera 100 R:dr Specie, jemte pension och en Silfvermedalj, att bäras i blått band. Stockholms Borgerskap blef icke eller förgätet. Som en belöning för dess nit och beredvillighet mot Monarken, erhöll dess Officers-korps tillstånd, att bära blå Militär-uniform och den gula Officers-kokarden. Dessutom blefvo femton Guld- och femton Silfver-medaljer bland Borgerskapets Militär utdelade **).

Intet kan föröfrigt öfverträffa det ädelmod, hvarmed Konung Gustaf III bemötte sina förra motståndare. Åtskillige bland Ständernas ledamöter hade på ett förgripligt sätt förgått sig mot honom, och intet hade varit lättare, än att vid detta tillfälle öfverlemna dem åt folkhopens och militärens förbittring, och här å nyo gifva den bekanta Wittska tragedien. Men Gustaf förlät, som fordom Augustus, och glömde alla oförrätter och kränkningar han före den 19 Augusti måst erfara af sina motståndare. General *Pechlin* blef likvål till någon del ett undantag derifrån, emedan han först fem månader efter revolutionen släpptes på

*) Denna hvita bindel om venstra armen, blef sedan en hela Svenska Arméen tilldelad prydnad, som först aflades efter revolutionen år 1809.

**) Denna medalj visade på ena sidan en Svea, som i sin venstra hand håller en staf, på hvars spets en hatt sitter. Armbågen stödjer hon mot en pelare, hvarpå grundlagen ligger, och den högra handen sträcker hon mot himmelen. Öfverskriften är: *Libertas Manens*, och under läser man: *Proscripta Licentia*. På andra sidan stå de orden: *Gustavo III, Sv. G. V. &., Regi Forma Regiminis, quæ antiqua fuerat, ab Ordd. R. reddita A. 1772 d. 21 Aug., & iisdem rogantibus fundatæ quietis summo inscripta memoria.*

på fri fot, emedan han först vägrat att gifva den nya trohets-eden; alla andra erhöllo genast sin frihet; många Mössor fingo bibehålla embeten, lika vigtiga genom de betydande inkomster, hvilka dermed voro förenade, som genom det höga förtroende de omfattade. Ja några bland de män, som år 1756 hade medverkat till hans faders kränkande och dess vänners undergång, blefvo nu, i anseende till utmärkt skicklighet bibehållne eller befordrade.

BILAGOR

till

REVOLUTIONS-RIKSDAGENS HISTORIA.

Svenska Ministeriella Handlingar.

I.

Afskrift af ett Bref ifrån R. R. Gr. Ekeblad till Ministern Gr. Creutz, rörande en Fransk Eskaders afsändande till Östersjön. Stockkolm d. 9 April 1771.

N. N. lärer redan äga sig bekant, huru som uti ett af General-Kontrollör, Abbé Terray, hos Kongl. Maj:t i Paris aflagt besök, denne Stats-Minister å dess Herres vägnar andragit, det Hans Kongl. Fr. Maj:t ibland andra medel att ådagalägga dess vänskap för Sverige, samt dess synnerliga högaktning för Kongl. Maj:ts höga person, hade beslutit att sända en Eskader till Östersjön, i afsigt att vaka öfver alla sig företeende händelser, samt i fall af några anläggningar emot Sverige, vara denna Krona till tjenst och dependera af dess vilja. Hvarvid dock Herr Terray tillagt, att detta Hans Kongl. Fr. Maj:ts beslut vore villkorligt, och ankom på huruvida Sverige det sjelf önskade; utbedjande sig deröfver Kongl. Maj:ts eget nådiga yttrande.

Likaledes lärer N. N. redan vara underrättad, huru som Kongl. Maj:t, jemte förklarande af dess

tacknämlighet öfver Hans Kongl. Fr. Maj:ts vänskap för Sverige, och den del han toge i Sveriges säkerhet, sig yttrat, att som Kongl. Maj:t nu vore utom dess rike stadd, så kunde väl Kongl. Maj:t icke befatta sig med dylika regerings-ärender, men att Kongl. Maj:t dock ville lemna dess och Rikseas Råd kunskap om Frankrikes i så måtto viste benägenhet; hvarefter N. N. skulle undfå befallning att derom lemna behörigt svar. Kongl. Maj:t hade sedan reflexions-vis behagat tillägga, att, ehuru ett sådant Frankrikes vänskapsprof ej annat kunde än i Sverige vara ganska behagligt, efter det vore det kraftigaste bevis af Frankrikes deltagande i Sveriges säkerhet och roligbets bibehållande i Norden, så trodde dock Kongl. Maj:t å andra sidan flere betänkligheter vara förhanden, som torde hindra Sverige att emottaga detta anbud, helst nogsamt vore att förese, det England icke skulle blifva stilla vid detta tillfälle, utan äfven vilja visa sig uti Östersjön, på samma sätt som Frankrike, på hvilken händelse Norden snarare torde kastas i orolighet än derifrån befrias.

I anseende till alla dessa skäl och konsiderationer, är Kongl. Maj:ts nådiga vilja, det N. N. emot Franska Hofvets Ministère förklarar, uti de förbindligaste ordasätt, all den erkänsla, hvarmed Kongl. Maj:t fortfar att anse Hans Kongl. Fr. Maj:ts gjorda proposition om en Eskaders afsändande till Östersjön, i akt och mening att till Sveriges säkerhet och rolighet i Norden bidraga; att som Hans Kongl. Fr. Maj:t aldrig kunnat gifva Kongl. Maj:t och dess rike ett mera öfvertygande vedermäle af dess fullkomliga vänskap och tillgifvenhet, så vore Kongl. Maj:t ock å dess sida mån derom, att sparsamt och ej utan trängande nöden sådan vänskap anlita, helst, då genom något bistånds emottagande, utan verklig fara,

det lätteligen hända kunde, att, på sätt Kongl. Maj:t det redan sjelf anmärkt, England torde taga sig anledning att afsända en Observations-eskader till Östersjön, och således de oroligheter, som afsigten nu är att afböja och förekomma, derigenom snart nog kunna upprinna. Hvartill N. N., i händelse af någon bi-afsigt hos Franska Ministèren med denna Eskaders afsändande, kunde för egen räkning tillägga den betydande omständighet, att, efter alla härtills hit inlupne efterrättelser Ryska Marinens tillstånd nu skall vara sådant, att ingen liknelse är, det några Krigs-skepp lära i år kunna från de Ryska hamnarne utlöpa till diversions underhållande i Medelhafvet, och att en Fransk Eskaders afskickande till Östersjön således äfven i det afseendet för det närvarande synes vara öfverflödigt. Af allt detta lärer N. N. dock finna, att frågan nu endast är om de sig i detta ögonblick företedde omständigheter, och att deras ombyte, eller någon förändring yppad uti de Nordiske makternas belägenhet, i anseende hvar till annan, Sverige framdeles skulle kunna finna sig behöfva Frankrikes biträde, och att således för Sverige intet angelägnare vara kan, än att de goda böjelser . . . för Sverige sorgfälligt underhållas. Hvarföre jag ock på Kongl. Maj:ts nådiga befallning, till N. N:s nitfulla åtgärd öfverlemnar detta angelägna och Rikets välfärd så nära rörande ämne, och afser utan möda all den nytta för Kongl. Maj:ts och rikets tjenst, som af N. N:s största vaksamhet och försigtiga uppförande är att förvänta.

II.

Copie d'une Apostille particulière du Sénateur Ulr. Scheffer, au C:te de

Creutz, concernant les affaires intérieures de la Suède. Stockholm 16 Avr. 1771.

Je suis bien faché, mon cher Comte, de commencer une correspondence avec vous, pour cette fois-ci, par des nouvelles moins favorables, que celles que je m'étais attendu, eu égard à notre diète prochaine; c'est l'objet principal sur lequel je fixais la vue, puisque c'est de sa composition que dépend notre salut et peut-être celui de notre nouveau maître. Nous avons fait et nous faisons tous les efforts possibles pour déterminer les élections en notre faveur: mais ceux que la Russie et l'Angleterre font pour nous contrecarrer, passent tout ce que je pourrais vous en dire. On aurait cru que la situation de l'Impératrice de Russie, et toutes les dépenses qu'exige une guerre aussi couteuse que celle dans laquelle elle se trouve embarquée, l'aurait empechée de donner des secours efficaces à ses créatures ici en Suède: mais M:r Panin fait de la Suède le principal objet de ses intrigues et celui de son influence, et l'Impératrice sacrifie tout pour pousser la corruption dans ce pays-ci au de là de tout ce qu'on ait jamais vu. Non contente des efforts qu'elle peut faire elle-même, nous sommes également informés qu'elle exige du Roi d'Angleterre, comme la seule et la principale marque de son amitié, qu'il veuille bien la séconder dans ses opération pour la diète, et le concours de ces deux Puissances, joint au travail de nos adversaires, ont produit une si grande influence dans les élections qui sont déjà faites, qu'il est tout à craindre que la pluralité, du moins dans la Bourgeoisie, et peut-être dans le Clergé,

ne

ne tourne à notre désavantage, et Dieu sait ce qui arrivera dans les autres ordres, si nous ne sommes pas en état de contrebalancer leur travail et leur corruption. Quelle horrible situation, Monsieur! S'il est possible d'imaginer, que notre Maître, que nous adorons, qui s'est fait adorer et aimer par-tout où il a été; si, dis-je, notre Monarque, qui est absent, trouve en revenant son royaume vendu à la Russie, et sa Couronne dépendante de cette Puissance ambitieuse; les cheveux me dressent, et le cœur me saigne, par rapport à toutes les conséquences, qui en resulteraient infailliblement. Nos adversaires ne cachent plus leur plan. Les succés les enorgueillissent et les rendent indiscrets; il ne doit être question de rien moins, que de commencer leurs opérations par déclarer la dernière diète comme illégitimement convoquée, et tout ce qui a été fait comme non avenu. On pousse même l'audace de leur . . . jusqu'à vouloir former une grande Deputation pour examiner et punir ceux qui ont concouru à la convocation de la dernière diète, et vous n'ignorez, sans doute pas, qu'elle part le Roi, comme Prince Royal à prise dans cet événement. Il est donc de la dernière importance, Monsieur, — que vous mettiez en usage tout ce que vos sentimens pour des objets si précieux peuvent vous dicter et tout ce que l'amitié personnelle du Roi de France pour notre adorable Maître, aura de force, afin de nous procurer les secours les plus prompts et les plus efficaces qu'il soit possible. M:r *Barthélémy* *), — dont les vues sont excellentes, et qui est animé du zèle le plus pur, avait déjà consenti à faire

*) Han var Fransysk Chargé d'affaires härstädes.

usage des billets d'état, qui se trouvent entre les mains de Grill: mais malgré notre attente, il nous a été impossible dans la crise présente de pouvoir les vendre, à moins d'y perdre 50 proc., et encore aurait on eu de la peine à s'en défaire, sans compter que cette ressource serait devenue insuffisante à raison de la perte que l'on aurait faite sur leur débit. Il ne nous a donc resté d'autres moyens que de livrer les sommes qui ont déjà été employées sur le . . . du S:r Peill, compagnon de Grill, et qui a été obligé en déposant ces billets du Comptoir d'Etat, comme une sûreté, de donner sa propre caution pour chaque somme qu'on a trouvé moyen de léver. Mais ces moyens sont maintenant usés, et si des ressources plus efficaces, tant pour sauver le credit de Peill, que pour faire face aux besoins urgens dans les autres préparatifs de la diète, ne nous arrivent pas, je ne sais de quoi ne nous sommes pas menacés. Je suis sûr que M:r de Barthélémy aura fait un tableau succinct et véritable à sa Cour de la situation des choses; et je vous prie de vouloir bien seconder ses vues par tous les moyens qui dépendent de vous. Le tout est de faire monter le Roi sur le trône, sans qu'on lui empose de plus dures lois, et sans que le royaume se trouve, d'entrée de jeu, livré a ses ennemis. Nous sommes persuadés que quand il aura le temps de s'emparer des rênes du gouvernement avec les talens que Dieu lui a donnés, et l'assistance de ses amis, il nous pourra sauver du naufrage.

Finalement je vous prie de brûler les différentes Apostilles que le C:te Ekeblad et moi nous vous avons écrit sur des matières aussi délicates. Nous avons fait la même opération avec les vôtres; et si je ne puis avoir reponse à celui-ci avant l'ouverture de la diéte, écrivez-moi quelques mots

sous l'adresse de M:r de Benfelst. Vous savez que nos dépeches sont lues dans le Comité sécret, et si les Bonnets sont les maîtres, ni le C:te Ekeblad, ni moi nous n'aurons pas long-temps à vous entretenir.

Öfversättning.

Afskrift af ett särskilt Postscriptum af Riks-Rådet Ulr. Scheffer till Gr. Creutz, rörande Sveriges inre angelägenheter. Stockholm den 16 April 1771.

Det oroar mig ganska mycket, min kära Grefve, att denna gången börja med er en brefvexling med mindre behagliga nyheter, än dem jag väntat mig, i anseende till vår förestående Riksdag. Detta var det vigtigaste föremål, hvarpå jag fästade min uppmärksamhet, emedan icke blott vårt väl, utan äfven vår nye Herres, beror af dess sammansättning. Vi hafva användt och vi använda allt möjligt bemödande, för att bestämma valen till vår fördel; men det, som Ryssland och England använda för att lägga hinder i vägen för oss, öfvergår allt hvad jag skulle kunna säga er derom. Man skulle trott, att Ryska Kejsarinnans belägenhet, och alla de utgifter, hvilka ett så kostsamt krig fordrar, som det, hvari hon finner sig invecklad, skulle hindrat henne att lemna ett verksamt understöd åt sina kreatur här i Sverige; men Herr Panin gör Sverige till förnämsta föremålet för sina ränker och för sitt inflytande, och Kejsarinnan uppoffrar allt, för att drifva korruptionen i detta land öfver allt hvad man någonsin sett. Ej nöjd med hvad hon sjelf kan göra, äro vi likaledes underrättade, att hon fordrar af Konungen af England,

såsom det enda och förnämsta beviset af hans vänskap, att han biträder henne i sina operationer för Riksdagen; och dessa tvenne förenade Makter, tillika med våra motståndares arbete, hafva haft ett så stort inflytande på de val, som redan blifvit gjorde, att man har allt att frukta, att pluraliteten åtminstone i Borgare-Ståndet, kanhända äfven i Preste-Ståndet, blifver emot oss. Och Gud vet hvad som kan hända i de andra Stånden, om vi ej äro i stånd att motväga deras arbete och mutande. Hvilken förskräcklig belägenhet, min Herre! Om det vore möjligt att föreställa sig, att vår Konung, som vi älska ända till dyrkan, som gjort sig dyrkansvärd och älskad öfverallt hvar han varit, om, säger jag, vår nu frånvarande Monark, vid sin återkomst skulle finna sitt Konungarike säldt åt Ryssland, och sin krona beroende af denna ärelystna Makt . . . håren resa sig på mitt hufvud, hjertat klappar i mitt bröst, i anseende till alla de följder, som deraf utan tvifvel skulle härflyta. Våra motståndare dölja icke mer sin plan. Deras framgång gör dem öfvermodiga och oförsigtiga. Det är icke fråga om något mindre, än att förklara den sista Riksdagen såsom olagligen sammankallad, och allt hvad der blifvit gjort, såsom utan verkan. Man drifver äfven djerfheten så långt, att man vill tillsätta en stor deputation, för att undersöka och straffa dem, som bidragit till sista Riksdagens sammankallande; och det är er, utan tvifvel, icke obekant, hvilken del Konungen, såsom Kron-Prins, tagit i denna händelse. Det är då af högsta vigt, min Herre, att ni begagnar allt hvad edra ömma tänkesätt för så dyrbara föremål kunna förestafva er och allt hvad Konungens af Frankrike personliga vänskap för vår älskade Herre kan uträtta, för att skaffa oss den skyndsammaste och, så mycket möjligt år, mest verksamma hjelp. Hr. Barthélémy, hvars åsigter af sakerna äro förträffli-

ga, och som är lifvad af det renaste nit, hedan samtyckt att göra bruk af de Stats papper, som finnas hos Grill; men, emot vår förmodan, har det varit oss omöjligt att, i närvarande kritiska belägenhet, kunna sälja dem, utan att derpå förlora 50 procent; dessutom skulle man haft svårighet att blifva af med dem, hvartill äfven kom, att denna utväg skulle blifvit otillräcklig, i anseende till den förlust, som man skulle lidit på deras afsättning. Det har då icke varit oss något annat medel öfrigt, än att lemna de summor, som redan blifvit använda i räkning hos Herr Peill, Grills Kompagnon, som varit förbunden, under det han deponerat dessa Stats-Kontorets Sedlar såsom säkerhet, att gifva sin egen borgen för hvarje summa, som man varit i tillfälle att upplåna. Men dessa tillgångar äro nu uttömda, och om icke mera kraftiga utvägar, så väl för att rädda Peills kredit, som ock för att bestrida de andra beredelserne för Riksdagen, yppa sig för oss, vet jag ej allt hvad som kan hota oss. Jag är öfvertygad, att Hr Barthélémi redan gifvit sitt Hof en kort och sann målning af sakernas ställning; och jag ber er vara af den godheten att understödja hans bemödanden i allt hvad som beror af er. Hufvudsaken är, att Konungen får uppstiga på thronen, utan att man pålägger honom allt för hårda lagar, och utan att Riket befinner sig strax i början, öfverlemnadt åt hans fiender. Vi äro öfvertygade, att, så snart han kommer till styret, skall han, med de talanger Gud gifvit honom, samt sina vänners biträde, kunna rädda oss ifrån undergång.

Slutligen beder jag er uppbränna de särskilta Postskripter, hvilka Grefve Ekeblad och jag skrifvit till er i dessa grannlaga ämnen. Vi hafva gjort detsamma med edra, och, om jag icke kan hafva svar på detta före Riksdagens början, så

skrif några ord till mig under *Herr Benfelts* adress. Ni vet, att våra depecher läsas i Sekreta Utskottet; och om *Mössorna* få öfverväldet, så få hvarken Grefve Ekeblad eller jag lång tid att tala med er.

III.

Afskrift af en enskilt Apostille ifrån R. R. Ulr. Scheffer till Ministern Gr. Creutz, rörande inrikes ärender vid Riksdagen. Stockholm d. 9 Aug. 1771.

Jag föreställer mig nogsamt att samtlige de fremmande härvarande Ministrar, såsom uppmärksamme på hvad här förelöper, lära till deras Hof inberätta något missförstånd som sig yppat, i anseende till en från Ständerne affärdad expedition, som på Kongl. Maj:t beror. Sammanhanget är sådant: att sedan Ständerne förklarat sitt förtroende för de vid Riksdagen 1769 licentierade Riksråd, hafva de derom affärdat en underdånig Skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, det ville Kongl. Maj:t i nåder utfärda dess kallelse-bref för de 2:ne äldsta, som komma att intaga de nu varande 2:ne ledigheter, samt till de öfriga Riks-Råd, det skulle de, allt efter som ytterligare ledigheter sig yppa kunde, komma att intaga deras säten i Rådet. Vid underskriften af dessa expeditioner har Kongl. Maj:t, i anseende till några ordasätt, men ej i anseende till saken, gjort erinran och vägrat sitt höga namns tecknande derunder. Men som Rådet ej kunnat afvika ifrån de af Ständerne sjelfve brukade ordasätt, så har deröfver ett diktamen ad

Protocollum å Konungens sida, samt föreställningar å Rikets, — blifvit gjorda. Saken har således med alla dess omständigheter blifvit Sekreta Utskottet föredragen, och som jag är förvissad att den lärer blifva på sådant sätt bilagd, att derigenom ingen rubbning lärer kunna yppas uti det fullkomliga förtroende, som regerar imellan Kongl. Maj:t och dess trogna Ständer; så har jag till N. N:s enskilta underrättelse velat gifva honom sådant vid handen, på det han måtte vara i stånd, i fall han skulle förspörja, det några vidriga omdömen å ena eller andra sidan deröfver fällas, desamma med vanlig försigtighet att betaga och dämpa.

IV.

Afskrift af en enskilt Apostille i enahanda ämne. Stockholm den 16 Augusti 1771.

Med samma förtroende som jag tillförene gifvit N. N. vid handen hvad som förefallit i anseende till Kongl. Maj:ts underskrift vid kallelse-brefven, får jag nu berätta N. N. vidare förloppet.

Sekreta Utskottet har tillstyrkt Ständerne, att uti skrifvelse till Kongl. Maj:t i underdånighet förklara, det meningen af de ordasätt, vid hvilka Kongl. Maj:t funnit betänklighet, hade icke det ringaste afseende på Högstsalig Kongl. Maj:t, samt anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t vara öfvertygad om deras undersåtliga vördnad, som icke en gång tillåter dem att hysa en sådan tanke.

Som alla fyra Stånden till detta Sekreta Utskottets tillstyrkande i går lemnat bifall, så för-

modar jag Kongl. Maj:t icke långre lårer vågra sitt höga namns underteckande, och således hela detta ämne förstanna.

V.

Copie d'une Apostille particulière du Senat:r Ulr. Scheffer, concernant l'affaire de Sorbon. Stockholm le 23 Aout 1771.

Un Epicier de Mariestad, nommé *Sorbon*, membre de l'ordre de la Bourgeoisie, a présenté un memoire au Comité secret, par lequel il propose le renouvellement du traité avec la Russie, en croyant que le moment = pour y procéder, put actuellement être le plus propre. Son mémoire, tant à la forme qu'au fonds, doit être bien digne de la boutique d'où il sort. On ne sait pas encore, si c'est une affaire concertée pour mettre la question sur le tapis, ou si c'est un coup de tête à lui seul, peut-être fait pour des vues particulières. On a pourtant lieu de présumer le dernier, puisque tous les chefs du même parti désavouent son memoire. En tout cas, je vous assûre que ce n'est pas encore une chose faite, ni qui se fera facilement.

Öfversättning.

Afskrift af en särskilt Apostille ifrån Riks-Rådet Ulr. Scheffer, rörande saken med Sorbon. Stockholm d. 23 Aug. 1771.

En Kryddkrämare ifrån Mariestad, vid namn Sorbon, ledamot af Borgare-Ståndet, har inlemnat

ett

ett Memorial till Sekreta Utskottet, uti hvilket han föreslår återförnyandet af traktaten med Ryssland, i förmodan, att det närvarande ögonblicket är det mest tjenliga att deri ingå. Hans Memorial är, så väl till dess yttre, som till dess innehåll, fullkomligt värdigt den kryddbod, hvarifrån det utgår. Man vet ännu icke, om det ej är en öfverlagd sak, för att bringa förslaget å bane, eller ett infall af honom sjelf för enskilta afsigter. Man har likväl anledning att förmoda detta senare, emedan alla hufvudmännen för samma parti icke vilja vidkännas hans Memorial. Huru som helst, försäkrar jag er, att det icke är en afgjord sak, eller att den så lätt låter sig göra.

VI.

Afskrift af en Apostille ifrån R. R. Ulr. Scheffer till Ministern Grefve Creutz, rörande Sveriges Spannmåls-fordran hos Ryssland. Stockholm d. 30 Aug. 1771.

Som sädesvexten härstädes för i år icke synnerligen väl utfallit, har på Sekreta Utskottets begäran Kongl. Maj:ts Envoyé vid Ryska Hofvet, Baron Ribbing, erhållit befallning, att på lämpligt sätt göra sig underrättad, huruvida icke någon afbetalning för innevarande år å Sveriges hos Ryssland ägande innestående Spannmåls-fordran kunde betingas. Samma dess åtgärd har ock af Ryska Ministèren på ett ganska vänligt sätt blifvit emottagen, och har Baron Ribbing af Grefve Panin på Ryska Kejsarinnans vägnar erhållit löfte, att ett

qvantum Spannmål för 50,000 Rublers värde, skulle blifva i innevarande år till Sverige afbetalt, hvartill afhåmtnings-orterne vidare utsättas skulle. Man väntar således, att med det första om desamma blifva underrättad.

Tidningarne från Ryssland innehålla för öfrigt, utom krigs-fördelar, icke annat märkvärdigt, än att invertes oroligheterna allt framgent fortfara; och skola i synnerhet de som uppkommit i anledning af Stor-Furstens sjuklighet ännu icke hafva aftagit, fastän man vill försäkra, att han skall mest vara till helsan återställd.

VII.

Extrait d'une lettre du Senat:r Scheffer au C:te de Creutz, concernant les affaires intérieures de la Suède. Stockholm le 17 Sept. 1771.

Les esprits sont toujours fort animés, s'ils se calment un jour, le lendemain ils s'échauffent de nouveau, et l'onne sait plus où l'on en est. A l'égard des apparences, elles sont tour à tour bonnes et mauvaises. La noblesse est jalouse de ses privilèges, les trois ordres sont fort unis, et vont former de grandes prétentions, à ce qu'on débite. C'est tout dire; vous vous imaginez bientôt l'effet du conflit et ses conséquences, quand l'animosité s'en mêle. Nous sommes, au reste, à la veille de la décision. Sous peu de jours l'acte d'assurance du Roi doit être *constaté* d'abord dans la grande députation, et ensuite dans les *Plena*. C'est là le moment où tout doit se dévélopper à la fois. Je dois cependant ajouter ici pour votre consolation

et pour la mienne, que, malgré tous ces aspects sinistres, il est très vraisemblable qu'on ne touchera guères à notre système politique, et qu'il démeurera tel qu'il a été établi à la diète passée. La nécessité de trouver des fonds pour faire face à nos besoins et d'éviter de nouvelles impositions, fera regarder comme tombés du ciel les subsides dont le payement nous est promis, et comme une ressource qu'on ne pourra jetter par la fénêtre, sans faire murmurer toute la nation. Voilà tout ce que je suis aujourd'hui en état de vous dire fort à la hâte de notre situation. Elle est très facheuse, mais à Dieu rien n'est impossible. Il faut espérer en lui, et dans les vertus et les talens supérieurs de notre adorable Roi.

Öfversättning.

Utdrag af ett Bref ifrån Riks-Rådet Scheffer till Grefve Creutz, angående Sveriges inre angelägenheter. Stockholm den 17 September 1771.

Sinnena äro beständigt ganska mycket förbittrade. Om de lugnas en dag, så upphetsas de följande dagen å nyo, och man vet icke mer hvar man är. Hvad apparenserne beträffar, så äro de ömsom goda, ömsom dåliga. Adeln är ömtålig om sina privilegier. De tre Ständen äro mycket enige, och, efter hvad ryktet säger, ämna de göra sig stora pretentioner. Nog sagt: ni föreställer er snart verkan och följderna af tvisten, när ilskan blandar sig deruti. För öfrigt äro vi nära afgörandet. Inom få dagar skall Konungens Försäkran justeras, först uti stora Deputationen och sedan uti Plena. Då är det ögonblick inne, då allt på en gång skall utvecklas. Jag får imellertid, till eder och min

tröst, tillägga, att, oaktadt alla dessa sorgliga utsigter, är det likväl ganska sannolikt, att man icke skall röra vid vårt politiska system, och att det skall blifva sådant, som det sista Riksdagen inrättades. Den nödvändighet, hvari vi äro, att finna medel att uppfylla våra behof och att undvika nya omkostnader, skall göra, att vi anse såsom nedfallna från himmelen de subsidier, hvilkas utbetalning är oss lofvad, och såsom en utväg, hvilken man icke kan kasta ut genom fönstret, utan att komma hela Nationen att knorra. Detta är allt hvad jag, i hast, kan i dag säga er om vår belägenhet. Den är ganska ledsam; men för Gud är ingenting omöjligt. Man måste hoppas på honom, och på vår älskvärde Konungs upphöjda dygder och talanger.

VIII.

Extrait d'une lettre du Sénateur Scheffer au C:te de Creutz, concernant les affaires intérieures de la Suède.
Stockholm le 29 Oct. 1771.

La crise occasionée par la discussion qui est survenue entre la Noblesse et les trois autres ordres, subsiste encore. On a envoyé une députation aux autres ordres, pour les engager à entrer dans les idées de la Noblesse; et si ce Corps était uni intimément, comme il l'était en 1723, lorsqu'il était également question des privilèges de la Noblesse, je ne doute pas de tout l'effet qu'aurait une pareille fermeté. Mais, par malheur, la Noblesse est actuellement divisée, et ses résolutions ne se prennent que par la pluralité des voix, laquelle, quoi-

qu'elle se trouve assez considérable, ne donne pourtant pas aux affaires le même poids qu'aurait une unanimité parfaite. Les autres Ordres doivent donner leur reponse demain, et nous verrons alors ce qui en resultera. En attendant, je crois que cette position n'est pas absolument sans fruit. Il sert au moins à imposer en partie aux autres ordres, et les engager à mettre un peu d'eau dans leur vin. Cependant, je vous le répete encore, il est impossible de prévoir quelle en sera l'issue. M:r le C:te Ostermann en enrage, c'est ce que je puis voir de plus clair.

Sous le sceau du secret le plus absolu, je dois vous dire, que le Ministre du Roi de Prusse a insinué un mémoire, par le quel il s'intéresse fortement au donaire de la Reine-Mère, que les Etats sont maintenant occupés à former. J'y ai faite une reponse en forme, de simple compliment; j'espère que nous en serons quittes par ce moyen.

Le Comte de Barck me mande de Vienne en grande confidence, que les Cours de Berlin et de Pétersbourg etant occupées de chercher les moyens propres à faire avancer l'ouvrage de la paix, pourraient bien proposer à la Suède la cession de la Poméranie, contre une portion de la Finlande que l'Impératrice céderait à la Suède, en se reservant ainsi de garder la plus grande partie des conquètes qu'elle a faite, contre les Turcs. Aucun autre avis ne m'est parvenu sur une proposition aussi étrange; mais vous jugez bien, combien peu nous serions portés à l'accepter; et je me flatte bien que ni la France, ni la Cour de Vienne ne voudront donner les mains à un arrangement qui nous priverait de la meilleure de nos provinces et nous séparerait du reste de l'Europe; du moins je vous assûre que nous n'y donnerons jamais le consentement.

Öfversättning.

Utdrag af ett Bref ifrån Riks-Rådet Scheffer till Grefve Creutz, angående Sveriges inre angelägenheter. Stockholm den 29 October 1771.

Den krisis, som uppkommit i tvisten imellan Adeln och de tre öfriga Stånden, fortfar ännu. Man har skickat en deputation till de andra Stånden, för att förmå dem ingå i Adelns tänkesätt; och om detta Stånd vore sins imellan så enigt, som det var 1723, då en dylik fråga uppstod om Adelns privilegier, så tviflar jag icke på den verkan en dylik ståndaktighet skulle hafva. Men, till all olycka, är Adeln nu söndrad, och dess beslut fattas endast genom rösternas pluralitet, hvilken, ehuru den är temligen ansenlig, likvål icke ger åt sakerna den vigt, som en fullkomlig enighet skulle göra. I morgon skola de andra Stånden afgifva sina svar; och vi få då se, hvad deraf följer. Imellertid tror jag likvål icke, att denna ställning är utan sin nytta. Den tjenar åtminstone till att något litet imponera på de andra Stånden, och tvinga dem att blanda litet vatten i sitt vin. Imellertid, jag upprepar det ännu en gång, är det omöjligt att förutse hvad utgången skall blifva deraf, att Grefve Ostermann är rasande deröfver, det inser jag ganska klart.

Under det mest oinskränkta tysthetslöfte, kan jag säga er, att Konungens af Preussen Minister har oförmärkt inlemnat ett Memorial, i hvilket han på det högsta intresserar sig för Enke-Drottningens Lifränta, hvarmed Ständerna för det närvarande äro sysselsatte. Jag har derpå afgifvit ett blott kom-

plimenterande svar, och jag hoppas, att vi skola slippa honom dermed.

Grefve Barck skrifver till mig ifrån Wien, i största förtroende, att Hofven i Berlin och Petersburg, som nu äro sysslosatte att söka tjenliga medel att bringa fredstraktaten till slut, väl skulle kunna göra Sverige det förslag att afstå Pommern emot en del af Ryska Finland, hvilken Kejsarinnan ville lemna Sverige, med villkor att få behålla största delen af de eröfringar hon gjort af Turkarne. Ingen annan underrättelse äger jag om ett så besynnerligt förslag. Men ni inser ganska väl, huru litet hågade vi äro, att emottaga det; och det fägnar mig ganska mycket, att hvarken Wienska eller Franska Hofvet vill *låna sig* åt en tillställning, som skulle beröfva oss den bästa af våra Provinser, och skilja oss ifrån det öfriga Europa; åtminstone kan jag försäkra er, att vi aldrig skola dertill gifva vårt samtycke.

IX.

Copie d'une lettre du Sénateur Scheffer au C:te de Creutz, concernant les affaires intérieures de la Suède. Stockholm le 21 Dec. 1771.

L'arrivée de votre courier Monsieur, et les dépeches dont il est porteur, ont été un coup de foudre pour le Roi, pour moi personnellement, qui me trouve pour le moment chargé des affaires étrangères, et pour tous ceux qui prennent intérêt au maintien de la bonne cause. Vous le jugez sans peine par mes lettres précédentes concernant les subsides, et qui prouvent combien le comité

sécret et le parti dominant à cette diéte, ont les yeux ouverts sur l'exactitude avec laquelle la France commencera à en faire le payement. J'avais même des espérances assez bien fondées qui portaient à croire, que le seul article des subsides empecherait les violences dont on menace toujours, et déciderot même leur conduite vis à vis le Ministère pour le maintien du systéme et des affaires en général, et que l'on ne saurait trouver indifférent en France. Jugez maintenant, si les subsides manquent au terme convenu; si on parvient à savoir par quelle raison ils manquent, (ce qui de façon on d'autre se saura certainement), figurez vous quelles en seront les suites, tant par rapport à *la* personne du Roi, que par rapport à tous ses amis. La seule idée me fait frémir, et je crois inutile de reveiller votre sensation à ce sujet, puisque j'ai vu par la lettre adressée au Roi, que vous en avez déjà envisagé toutes les conséquences. Je n'ai donc qu'à vous conjurer, Monsieur, de vouloir bien employer de nouveau tout le crédit, tous les talens, et tous les moyens qui sont en votre pouvoir, pour détourner un orage d'autant plus terrible, qu'il détruirait à jamais l'influence du Roi, et celle des amis de la France. Dites à Monsieur D'Aiguillon *), que jamais il ne s'est présenté à un Ministre de la Cour de France une occasion plus éclatante pour distinguer son zéle pour notre maître, et son amitié pour nous tous; qu'il est impossible d'imaginer qu'il veuille nous abandonner dans une situation si périlleuse, et qu'il rendra au Roi personnellement un service, qu'il n'oubliera jamais. L'éloignement des temps change le

*) Han var då blefven Fransk Minister för Utrikes Ärenderne i Frankrike, efter *Duc de Choiseul*.

les objets, et fait quelquefois perdre de vüe des situations où l'on s'est trouvé par le passé, et cela uniquement parce que les choses se trouvent par la suite n'être pas absolument les mêmes. Mais rapellez-vous ce qui a précédé cette diète, quel a été l'acharnement du parti antipatriotique contre la personne du Roi, et contre tous les honnêtes gens; il n'était question de rien moins que d'ébranler le thrône du Roi, et de proscrire tous ceux qui avaient eu part dans la diète de 1769. Vous avons fait tous les efforts possibles pour déterminer les élections en notre faveur. Mais le fanatisme du parti était contraire, et trois ordres furent composés de gens de cette trempe. S. M. arriva sur ces entrefaites, comblée de tous les témoignages de l'amitié de S. M. T. C. et dans la persuasion que ce Prince ne l'abandonnerait pas au sort cruel qu'on lui préparait. Tout dépendait cependant de l'argent, et nous n'en avions plus. Mais nous nous flattions que M:r de *Vergennes* *) en apporterait; et aussi vous vous rappellez que vous avez contribué à nous entretenir dans ces espérances, par l'assurance que vous avez donné, que cet Ambassadeur serait pourvu de tout ce qui était nécessaire à son arrivée. Cette époque tarda pourtant si longtemps, qu'il n'arriva ici que pour être témoin de la corruption des trois ordres, et de l'élection dn leurs orateurs que nous fut entièrement contraire. Il est pourtant certain qu'avec une bonne somme on aurait pu décider la pluralité de ces ordres, ou du moins de deux d'entre eux, entièrement en notre faveur, puisque le tout roulait sur trois ou quatre voix à gagner dans chacun de ces ordres. Mais M:r de Vergennes était muni

*) Han hade då hitkommit som Fransysk Ambassadör.

d'une somme si mediocre; il ne pouvait, à ce qu'il assurait, en disposer que pour le courant ordinaire. Le péril était imminent, et si après la décision dans les trois ordres, nous n'avions pas gagné la pluralité dans celui de la Noblesse, de même que l'élection par rapport au maréchal de la diète il n'y aurait pas eu le moindre frein contre toutes les horreurs qui se méditaient. Les violences auraient commencé dès le lendemain, et il aurait été impossible de trouver quelque moyen propre à arrêter le torrent. C'était dans un moment si pressant, si périlleux, si décisif, qu'on eut recours à la seule ressource qui fut possible d'imaginer, on le fit dans la persuasion, que S. M. T. C. même approuverait un expédient qui a été notre salut, et on employa cette somme avec tant de succès, que le Maréchal fut élu, la Noblesse décidée, et que le Comité sécret et toutes les députations, quant aux membres de cet ordre, furent composés de gens qui sont entièrement dévoués au système de la France, et au soutien de la bonne cause. C'est donc à cette opération que nous sommes redévables de notre existence. La Noblesse seule n'a pas pu déterminer le cours de la diète, et faire tout le bien qu'elle aurait fait étant mieux secondée; mais elle a empeché le mal, elle a servi de frein à leurs mauvaises volontés, et elle a mis à même de prendre quelques mésures et de gagner du temps et du terrain. Après cela vous jugez sans peine dans quel horrible embarras nous nous trouverions, s'il fallait perdre une pareille somme des subsides, qui n'appartiennent qu'aux Etats, et en outre convenir de l'emploi qui en a été fait. Nous en deviendrions infailliblement la victime de la façon la plus cruelle et la plus déshonorante. Faites donc, Monsieur, tout ce qui est en votre pouvoir, pour prévenir un coup si funeste. Vous allez être secondé par toutes les

représentations que le Roi peut faire, et dont les lettres et mémoires sont joints à celle ci. Il me parait enfin impossible d'imaginer que S. M. T. C. abandonne notre jeune maître à un sort si cruel.

Outre ce qui regarde les subsides, M:r de Vergennes a encore signifié que tout secours ultérieur pour alimenter la diète, va cesser avec le premier Janvier. Mais à cela, je suis bien éloigné de vouloir vous charger de faire quelques réprésentations. Il y a déjà trop long-temps que nous sommes à charge à la France. Nous n'avons aucun objet d'utilité réelle dans ce moment-ci à pouvoir lui présenter; et je serai presque bien-aise pour ma part, que la corruption finisse. Je l'ai détestée du fond de mon ame. Je me suis trouvé actuellement, quoique malgré moi, dans le sécret de ces opérations: mais j'aime cent fois mieux être livré à la providence et au hazard des événemens, que de voir se perpétuer une horreur qui couvre la Nation de honte, et quinous rend si cruellement à charge à la France. Sauvez-nous seulement de l'ignominie qui nous menace par rapport à l'article des subsides, et vous ne m'entendrez jamais revenir à la charge sur ce qui regarde l'autre. Il faut dorénavant mettre notre ressource dans le génie et l'influence du Roi; heureusement il gagne tous les jours du terrain. Le premier moment a été sauvé, et s'il faut enfin périr avec lui, et ensévelir le nom Suèdois sous le joug étranger, nous périrons du moins en gens honnêtes. Ne croyez pas que je l'abandonne ni la bonne cause, au moment du danger. C'est tout ce que j'ai besoin de vous dire sur mon propre compte. Il ne me reste qu'une seule circonstance ou il me semble qu'il soit nécessaire d'éclaircir le Ministère de S. M. T. C. Il parait que l'on insiste beaucoup sur la séparation des Etats, et sur

la fin de la diète, tout comme si c'était une affaire qui pût dépendre du bon plaisir du Roi. Mais vous connaissez nos lois, pour mieux dire, notre *anarchie*; par malheur trop de gens sont intéressés à leur durée, ceux même qui devraient peut-être envisager les choses d'un autre coté. Suivant ces mêmes lois, le Roi n'y peut absolument rien. Les Etats sont les maîtres de rester tant qu'ils le jugent à propos. Il se trouve cette différence bien palpable entre notre gouvernement et celui d'Angleterre, que là le Roi est le maître de proroger son Parlement, quand bon lui semble, au lieu qu'ici les Etats se tiennent assemblés tant qu'ils veulent, et sans que le Roi puisse s'y mêler en rien.

Faites, je vous en prie, cette observation à M:r le Duc d'Aiguillon, mais ajoutez, que malgré cela, le Roi fait tout ce qui est en lui pour accélérer ce moment, et que nous travaillons tous, tant qu'il est en nous, pour voir terminer une assemblée, composée, comme l'est celle-ci, et de laquelle il y a tant à craindre et rien à espérer. J'espére que nous y parviendrons à la fin, et le plutôt sera certainement le mieux.

Öfversättning.

Afskrift af ett Bref ifrån Riks-Rådet Scheffer till Grefve Creutz, angående Sveriges inre angeldgenheter. Stockholm den 21 December 1771.

Min Herre! Ankomsten af er kurir, och de depecher, hvilka den medförde, har varit ett åskslag för Konungen, för mig personligen, som för det närvarande befinner mig i spetsen för de utländska ärenderna,

och för alla dem, som hafva intresse för beståndandet af den goda saken. Ni finner det, utan svårighet, af mina föregående bref, angående subsidierne, och som bevisa, huru mycket Sekreta Utskottet, i förening med det vid denna Riksdag rådande partiet, har ögonen fästade på den noggrannhet, hvarmed Frankrike skall begynna deras afbetalning. Jag hade äfven sjelf de mest grundade förhoppningar, att blotta punkten om subsidierne skulle hindra de våldsamheter, hvarmed man beständigt hotar, och äfven bestämma deras förhållande emot Ministèren, i anseende till bibehållandet af systemet och sakerna i allmänhet, som man icke borde finna likgiltigt i Frankrike. Döm nu, om subsidierna uteblifva vid öfverenskommen termin, om man får veta af hvad skäl de uteblifva, hvilket visserligen på ett eller annat sätt skall upptäckas; föreställ er, hvad följden deraf skall blifva, så väl i anseende till Konungens egen person, som till alla hans vänner. Blotta åtanken kommer mig att bäfva, och jag anser det öfverflödigt att uppröra edra känslor i denna sak, emedan jag funnit af edert bref till Konungen, att ni redan insett alla dess följder. Jag behöfver då endast besvärja er, min Herre! att å nyo begagna all den kredit, alla de talanger och alla de medel, som stå uti er makt, för att afvända en storm, så mycket mera förfärlig, som den för alltid skulle omintetgöra både Konungens och Frankrikes vänners inflytande. Säg åt Herr *d'Aguillon* *), att aldrig för någon Minister vid Franska Hofvet ett mera lysande tillfälle erbjudit sig att visa sitt nit för vår

*) Duc d'Aguillon hade då blifvit utnämd till Minister för Utrikes Ärenderne i Frankrike, efter Duc de Choiseul. Duc de la Vrilliere, hade efter den sistnämdes död, någon tid förestått denna Ministère ad interim.

Herre; och sin vänskap för oss alla; att det är omöjligt att föreställa sig, att han skulle vilja öfvergifva oss i en så farlig belägenhet, och att han skall göra Konungen personligen en tjenst, den han aldrig skall förglömma. Sakernas ställning förändras med tiden, och gör att vi understundom förlora ur sigte den belägenhet, hvari vi befunnit oss, och detta endast derföre, att sakerna sedermera icke befinnas vara bestämdt desamma. Men påminn er hvad som föregått denna Riksdag, hvilken förbittring å motpartiets sida varit rådande emot Konungens person, och emot allt hederligt folk; det var icke fråga om något mindre, än att göra Konungens thron vacklande, och att landtförvisa alla dem, som tagit del uti 1769 års Riksdag. Vi hafva användt all möjlig möda, att bestämma valen till vår fördel; men partiets fanatism var emot oss, och de tre Stånden voro sammansatte af folk af denna egenskap. I denna vefvan anlände Hans Maj:t, öfverhopad med alla möjliga vänskapsbevis af Hans Allrakristligaste Maj:t, och uti den öfvertygelsen, att denne Furste icke skulle öfverlemna honom åt det grymma öde, som man beredde åt honom. Allt berodde imellertid af penningar, och vi hade inga mer; men vi smickrade oss, att Herr *de Vergennes* *) skulle medföra sådana; och ni påminner er, att ni bidragit att styrka oss i dessa förhoppningar, genom den försäkran, att denne Ambassadör vid sin ankomst skulle vara försedd med allt hvad som behöfdes. Denna ankomst drog likväl så långt ut på tiden, att han icke anlände förrän han blef ett vittne till de tre Ståndens korruption, och till valet af deras Talmän, som var oss helt och hållet emot. Det är likväl säkert, att man med en god summa skul-

*) Utnämd till Fransk Ambassadör i Sverige.

le kunnat bestämma dessa Ståndens pluralitet, eller åtminstone de tvenne af dem helt och hållet till vår fördel, emedan det endast var fråga om att erhålla 3 eller 4 röster i hvardera af dessa Stånd. Men Herr de Vergennes var försedd med en så obetydlig penningesumma, att han icke kunde, efter hvad han försäkrade, disponera något, utan till vanliga behof. Faran var nära för handen, och om vi icke, efter beslutet uti de tre Stånden, vunnit pluraliteten hos Adeln och lyckats i valet af Landtmarskalk, skulle vi icke haft det minsta band på alla de ryslígheter, som bereddes. Redan följande dagen skulle våldsamheterna tagit sin början, och det skulle varit omöjligt att finna något tjenligt medel, att tillbakahålla strömmen. Det var i ett så farligt och afgörande ögonblick, som man tog sin tillflykt till den enda möjliga utvåg, som man kunde upptänka. Man gjorde det i den öfvertygelsen, att Hans Allrakristligaste Maj:t skulle gilla ett medel, som varit vår räddning, och man begagnade denna summa med så mycken fördel, att Landtmarskalken blef vald, att Adeln fattade ett bestämdt beslut, samt att alla ledamöterna af detta Stånd, så väl i Sekreta, som de öfriga Utskotten, utgjordes af personer, som helt och hållet äro tillgifna Franska systemet samt den goda saken. Det är således endast denna operation som vi hafva att tacka för vår existens. Adeln ensam har icke kunnat bestämma Riksdagens gång, och göra allt det goda, som den skulle gjort, så vida den haft bättre biträde; men den har hindrat det onda, den har tyglat motpartiets onda uppsåt, den har beredt oss tillfälle att sätta oss i säkerhet och att vinna tid och rådrum. Af detta kan ni lätt finna, i hvilken förskräcklig förlägenhet vi skulle befinna oss, om vi skulle förlora en dylik andel af subsidierna, hvilka endast tillhöra Ständerna, och dessutom nödgas för dem

uppge, hvartill den blifvit använd. Vi skulle då, utan tvifvel, på det grymmaste och mest vanhedrande sätt blifva ett offer derföre. Gör då, min Herre! allt hvad i er makt står, att förekomma en så olycklig utgång. Ni skall understödjas af alla de föreställningar Konungen kan göra; hans Bref och Memorialer följa härjemte. Med ett ord: jag kan omöjligen föreställa mig, att Hans Allrakristligaste Majestät vill öfverlemna vår unga Herre åt ett så grymt öde.

Utom hvad subsidierna angår, har Herr *de Vergennes* å nyo tillkännagifvit, att allt ytterligare penningbiträde till Riksdagens underhållande, kommer att upphöra med den 1 Januari. Hvad detta angår, är det långt ifrån min afsigt att vilja besvära er med att göra några representationer. Vi hafva redan länge varit Frankrike till last. För närvarande hafva vi icke något föremål af verklig nytta, som vi kunna framställa som bevekelsegrund för ytterligare penning-understöd från detta Land, och för min del skulle jag vara ganska glad, att korruptionen slutade. Af mitt hjertas innersta har jag afskytt densamma. Jag har, ehuru emot min vilja, nu tagit kunskap om dessa operationer; men jag vill hundra gånger hellre öfverlemna mig åt Försynen och slumpen, än att se en fasa fortfara, som höljer Nationen med vanära, och som gör oss till en så hård börda för Frankrike.

Rädda oss blott ifrån den vanära, som hotar oss, i afseende på artikeln om Subsidierna, och ni skall aldrig höra mig återkomma till den andra frågan *). Vi måste hådanefter sätta vårt förtroende

*) Man ser af det föregående, att en del af Subsidiemedlen blifvit använda att köpa röster på Riddarhuset.

de till Konungens snille och inflytande. Lyckligtvis vinner han hvarje dag allt mera i opinionen. Det första ögonblicket är vunnet, och om vi slutligen måste omkomma med honom, och begrafva Svenska namnet under ett fremmande ok, så skola vi åtminstone dö såsom redlige män. Tro likväl icke, att jag hvarken öfvergifver honom, eller den goda saken i farans ögonblick. Det är allt hvad jag, i afseende på mig sjelf, behöfver säga er. Det återstår mig blott en enda omständighet, hvaröfver det synes mig nödigt att upplysa Hans Alldrakristligaste Majestäts Ministère. Det förefaller mig, som yrkade man ganska mycket på Ständernas åtskiljande och på Riksdagens slut, såsom om det vore en sak, hvilken berodde af Konungens godtycke. Ni känner våra lagar, eller, för att rättare säga, ni känner vår *anarki*. Olyckligtvis äro allt för många intresserade i att den fortfar, och äfven de, som kan hända borde se saken ifrån en annan sida. I följd af dessa samma lagar, förmår Konungen icke det minsta dertill. Ständerna äga makt att qvarstanna så länge de behaga. Häri är en ganska tydlig skillnad imellan vårt och Englands regerings-sätt. Der äger Konungen makt att prorogera Parlamentet, när han så för godt finner, i stället att Ständerne här förblifva tillsammans så länge de vilja, utan att Konungen på minsta sätt kan blanda sig deri.

Som dessa medel skulle redovisas för Ständernas Hemliga Utskott, var det af vigt att få detta deficit betäckt genom andra försträckningar från Frankrike. Den afsky, Grefve Scheffer yttrar för korruptions-systemet, delades äfven på den tiden af hvarje redlig Svensk.

Jag anhåller, att ni täcktes lemna Hertigen af Aiguillon denna upplysning, med tillägg, att Konungen gör allt hvad i hans makt står, för att påskynda detta ögonblick, och att vi arbeta af all vår förmåga, för att sluta en Riksdag, sådan som denna, och af hvilken man har mycket att frukta, men ingenting att hoppas. Jag hoppas, att vi slutligen skola hinna derhän, och det snaraste är visserligen det bästa.

X.

Extrait d'une lettre du Sénateur Ulr. Scheffer au C:te de Creutz, concernant les affaires intérieures du royaume. Stockholm le 21 Jan. 1772.

La députation des expéditions a été assemblée ces jours-ci, pour expédier le resultat des Etats au sujet de l'acte d'assurance du Roi. Mais comme les trois Ordres inférieurs ont insisté, sans vouloir admettre le moindre tempérament à la forme qu'ils ont donnée à cette pièce, et que la Noblesse proteste contre un acte qui renferme des objets contraires à leur privilèges et à la loi de 1766, il en est resulté que ces trois Ordres ont resolu de faire l'expédition au Roi, sans le concours de la Noblesse, et par conséquent sans la signature du Maréchal. Vous voyez aisément quelle difformité il y aura dans un pareil acte, qu'aucune expédition des Etats ne peut se faire sans le concours des 4 Ordres, et qu'ainsi il sera impossible au Roi de signer une assurance qui est fondée sur une pareille difformité, qui ne peut point avoir force de loi, et qui anéantirait à jamais jusque à

l'existence de la Noblesse dans les délibérations des Etats. Nous verrons dans peu, si on veut pousser les choses jusque là, ou si on peut y trouver quelque tempérament.

Öfversättning.

Utdrag af ett Bref ifrån Riks-Rådet Ulr. Scheffer till Grefve Creutz, angående Rikets inre angelägenheter. Stockholm den 21 Januari 1772.

Expeditions-Utskottet har dessa dagar varit samladt, för att utfärda Ståndernas beslut, i fråga om Konunga-Försäkran. Men emedan de 3 lägre Stånden satt sig deremot, utan att vilja låna den minsta uppmärksamhet åt den form de gifvit detta dokument; och emedan Adeln protesterar emot en akt, som innehåller saker, hvilka strida emot deras privilegier, samt emot 1766 års lag: så blef följden den, att de 3 Stånden beslutit att öfverlemna akten åt Konungen utan Adelns, och följaktligen utan Landtmarskalkens, underskrift. Ni inser lätt den difformitet, som finnes i en sådan akt; att ingen expedition kan äga rum, utan alla 4 Ståndens samtycke, och att det följaktligen är omöjligt för Konungen att underskrifva en Fo[illegible], som är grundad på en dylik oordentlighet, som icke kan äga någon styrka af lagen, och som för alltid skulle tillintetgöra Adelns tillvarelse vid Ständernas öfverläggningar. Innan kort skola vi få se, om man vill drifva sakerna så långt, eller om man kan finna någon jemkning deri.

XI.

Afskrift af ett Bref ifrån Canzli-Presidenten R. R. Duben till Plenip. Ministern Grefve Creutz, rörande förnyandet af Allians-traktaten imellan Sverige och Ryssland. Stockholm d. 27 Juli 1772.

Då den härvarande Kejserlige Ryske Envoyén, Hr Grefve Ostermann i början af Dec:månad 1769 framställde fråga om förnyandet af den Allians-traktat med Ryssland, som det påföljande året skulle gå till ända, och deruppå erhöll endast ett delatoriskt svar, fôreser nu Kongl. Maj:t omöjligheten, att en sådan proposition kan från Ryska sidan förnyas, eller ock, att sådana omständigheter kunde inträffa, de der fordra den förres besvarande. Uti begge dessa håndelser, finner Kongl. Maj:t nödvändigheten att vara betänkt uppå ett med dess och rikets heder, värdighet, säkerhet och intresse öfverensstämmande svar, vid beredningen hvaraf Kongl. Maj:t anser oumgängligt, att vara förvissad om det Franska Hofvets verkliga tänkesätt. 2. §. af den år 1738 med Frankrike slutne traktat, den deruppå grundade konvention af år 1664, om arrerагers betalning, som nu åter år upplifvad, och Frankrikes visade ömtålighet öfver blotta Vänskaps-traktaten af år 1766 med England, styrker angelägenheten häraf. Utöfver allt detta, håller Kongl. Maj:t det Franska Hofvets förtroliga yttrande i det förevarande ämnet, blifva så mycket nyttigare för sig och riket, som Kronan Frankrikes politik tyckes nu mera hafva förändrat sig, och stannat vid samma föremål, som det, hvilket Kongl. Maj:t för

sig och riket jemväl ansett som förmånligast, neml.: att mera nalkas sina grannars vänskap, söka och vårda freds-lugnet, till att bota och förbättra rikets invertes tarfvor och styrka, samt undvika alla anledningar till inblandande i andra Makters inbördes oroligheter.

Till följe af förra skäl och omständigheter, får jag uppå Kongl. Maj:ts nådiga befallning anmoda N. N., att till den Franska Ministèren, i de vänligaste och varsammaste ordalag, framställa: att, som Kongl. Maj:t möjligen kunde blifva föranlåten, att lemna det Kejs. Ryska Hofvet något svar uppå den proposition, att åter förnya den senaste tilländalupna traktaten, hvarom ouverture längesedan blifvit gjordt, så har Kongl. Maj:t, till att ådagalägga dess vånskapsfulla förtroende för Kronan Frankrike, velat nyttja den anledning, som 1764 års konvention gifver, att, under vänlig öfverläggning, begära Frankrikes förtroliga tankar i detta mål, hvarvid Kongl. Maj:t så mycket mera tillförser sig Kongl. Franska Maj:ts beredvillighet, som Kongl. Maj:ts tanka aldrig är eller kan blifva annan, än att så menagera sina förbindelser med andra Makter, att de ej på något sätt kunna störa den vänskap och förtroende, som nu imellan Deras Kongl. Svenska och Franska Maj:ter verkligen existerar. Att Hans Kongl. Franska Maj:ts svar härå, måtte innan Riksdagens annalkande slut kunna hitkomma, har jag, till tidens vinnande, genom Kabinetts-kuriren Lekeberg, velat tillsända N. N. denna Kongl. Maj:ts instruktion, med anmodan, det N. N. på tjenligt och försigtigt sätt, samt med den möjligaste skyndsamhet, söker utverka det utlåtande, som Franska Hofvet häröfver behagar meddela, och så fort detsamma erhålles, med berörde Kurir mig tillhanda sända. För öfrigt lärer N. N. sjelf finna, att hvad jag i början af denna

depeche historiquement anfört, sker endast för dess egen underrättelse, och kommer ej att inflyta i den framställning, som kommer att göras till det Franska Hofvet. Till någon jemlikhets iakttagande uti ordalagen, öfversändes en öfversättning af hvad jag på Kongl. Maj:ts nådigste befallning, kommer att i detta ämne lemna Franska Ambassadören ad notam, hvilket Kongl. Maj:t låter på N. N. ankomma, att antingen muntligen, eller genom en skriftlig note aflemna.

XII.

Afskrift af en Apostille ifrån R. R. B:n Duben till Ministern Grefve Creutz, rörande Ryska Traktaten. Stockholm den 27 Juli 1772.

På det N. N. må äga fullkomlig upplysning, och i alla hänseenden vara beredd att emottaga det svar, Hans Kongl. Franska Maj:t varder lemnande uppå N. N. tillgörande framställning, vill jag i förtroende gifva N. N. vid handen, att, i fall Franska Ministéren skulle göra svårigheter att kommunicera sina tankar, under förevänning, att den förut borde känna projektet till sjelfva traktaten, som är i fråga, så kan N. N. låta förstå, att icke något annat utöfver den förra under Kronan Sveriges och Frankrikes närmaste förening subsisterande traktat med Ryssland, hvaraf jag ett exemplar bifogar, i fall den icke vid Legations-Kansliet finnes, kan inflyta, än det, som möjligen kunde öka Sveriges förmåner, i anseende till tullen uppå Ryska Spannmålen, samt öppna någon vänlig våg till den ännu oafgjorda gräns-skillnadens afslutande i Finland och Österbotten. Hvarvid Sverige nogsamt

blifver uppmärksamt derå, att ifrån en sådan traktat undantaga alla de händelser, hvilka kunna uppkomma af Rysslands krig med Porten, samt de Polska, så förbigångne, som närvarande oroligheter. Kongl. Maj:t kan icke annat finna, än att det Franska Hofvet bör upptaga såsom ett utmärkt vedermåle af Kongl. Maj:ts vänskap och förtroende, då Kongl. Maj:t communicatis consiliis med samma Hof vill afmäta sina förbindelser med andra Makter. I samma mån, som Kongl. Maj:t söker betaga och afböja all skälig anledning för det Franska Hofvet, att, under förevänning af bristande koncert Hofven imellan uppskjuta arreragernes fulla utbetalande, så lemnas äfven åt det Franska Hofvet öppet tillfälle att öfvertyga Kongl. Maj:t i hvad mån uppriktighet eller förbehåll i allmänna sakernes nuvarande ställning, styrer dess tänkesätt emot Sverige. Jag tror mig härjemte böra underrätta N. N., att jag fått Kongl. Maj:ts nådiga befallning, att lemna den härvarande Franska Ambassadören, ad notitiam del af den i mitt bref N. N. gifna instruktion.

Franska Ministeriella Handlingar.

I.

(Ur Histoire de la Diplomatie Française par Flassan. T. VII, s. 55 o. f.)

K — — — — — — onungen fann för godt att göra slut på det *interim*, som, i Ministèren för utrikes ärenderne, blifvit allt för mycket prolongeradt, och, i Juni månad 1771, utnämde han till Minister för Utrikes ärenderne Emanuel Armand de Vignerod, Hertig af Aiguillon. Denne Herre var född 1720, och hade hittills följt den militäriska banan. Han hade aldrig sysselsatt sig med politiska angelägenheter, och detta första försök syntes således något vågadt.

Sverige hade ifrån längre tid tillbaka varit föremål för alla de steg Frankrike, Ryssland och England tagit, hvilka hvar för sig sökte att i Sverige styra Riksdagarne, eller Nationens allmänna sammankomster. I anseende till sina gamla förbindelser hade Frankrike vid dem, som oftast öfverhanden genom sina subsidier; men i flera år låg dess parti under. *Hr de Choiseul hade fattat det beslut att återgifva Svenska Konungamakten den makt den förlorat*, och att inskränka Rådets, som till större delen utgjordes af medlemmar, hvilka helt och

hållet

hällit voro tillgifne Ryssland och England. För att verkställa detta beslut, förmådde Grefve *de Modène*, som i April månad 1768 blifvit skickad till Sverige, i Baron de Breteuils ställe, Konungen i Sverige, Adolf Fredrik, att gifva Rådet tillkänna; "att, i anseende till de tryckande pålagor, hvarmed "hans folk voro betungade, så ämnade han sam"mankalla Ständerna; och om Rådet satte sig der"emot, så skulle han afsäga sig regeringen, och "förbjuda Rådet att under dess beslut sätta hans "namnstämpel."

Konungen fordrade svar inom 24 timmar; och då han icke erhöll det, skickade han Kronprinsen till Canzli-Collegium, att återfordra den stämpel, hvaraf man betjente sig, i brist af Konungens egenhändiga underskrift. Den verkställande makten blef i och med detsamma inställd; och då Rådet fann, att det icke mera var möjligt för dem att styra staten, så beslöt det att sammankalla en Riksdag. Vid samma Riksdag afsattes Rådsherrarne ifrån sitt embete, och deras företrädare blefvo återkallade. Konungen af Sverige fick då mera makt, och Frankrike mera inflytande. Beständigt misslyckades likväl Versailleska Kabinettet i förslaget att bevilja Konungen och Rådet den rättighet, att, under Ständernas frånvaro samt utan något föregående Riksdagsbeslut, förklara krig och ingå förbund. *Frankrikes afsigt var, att betjena sig af denna rättighet, för att förmå Konungen till ett krig emot Ryssland, såsom en diversion till Turkarnes förmån* *). Den nytta Hofvet i Versailles drog af dess särskilta förhållande och de summor, som det ut-

*) Detta är en märkvärdig upplysning.

ôst i Sverige, blef således afsättandet af ett Råd, som var Ryssland och England tillgifvet, och inställandet af den handels-traktat, som den 3 Febr. 1766 ingicks imellan Sverige och England.

Konung Adolf Fredriks död i Sverige, den 12 Februari, gaf anledning till mera afgörande steg. Kronprinsen af Sverige, sedermera Gustaf III, som då vistades i Paris, *tänkte genast verkställa det beslut han redan längt haft i sinnet, att förändra Regerings-formen i Sverige och utvidga Konunga-makten.* Ludvig XV lofvade att för detta ändamål betala honom de sedan 1756 innestående restantier af Subsidierne, som stego till 400,000 R:dr. En del deraf blef honom *genast* öfverlemnad, och man gaf honom hopp om utbetalandet af återstoden, så snart han kommit hem, med vilkor, att han skulle *begagna den till återvinnandet af sin kronas gamla rättigheter.* Man trodde sig böra gifva den unga Prinsens häftighet en ledare, och utnämde Riddaren, sedermera Grefve de Vergennes, till Ambassadör hos honom, i stället för Grefve de Modène, som i Juli månad 1770 reste ifrån Sverige, och der qvarlemnade Hr Barthélémy såsom Chargé d'affaires.

Ehuru Riddaren de Vergennes, 3 år förut begifvit sig till Bourgogne, att der lefva i stillhet, hade han likväl gifvit Konungen en så fördelaktig tanka om sina talanger och sin försigtighet, att denne Furste, som äfven tog råd af honom under hans aflägsenhet, ansåg honom ganska skicklig att biträda sig i de planer, man uppgjort till Sveriges förmån. Emedan för närvarande icke någon Minister för Utrikes ärenderne fanns, och då Hertigen af Vrilliere blott *ad interim* förestod denna ministère, så lemnade han Hr de Vergennes full myndighet, att uppsätta sina instruktioner efter eget behag. Ett lyckligt tillfälle för en upplyst

Ambassadör, att icke låta sig bindas af bestämda befallningar, hvilka ofta illa uttänkas. Hr de Vergennes anlände till Sverige i Juni månad 1771.

Carl XII hade missbrukat konunga-makten, genom den öfverdrifna utskrifningen af folk, och de orimliga skatter han påbudit, för att verkställa planer, som vida öfverstego hans krafter. Han lemnade icke efter sig någon manlig arfvinge, och då hans död erbjöd Rådsherrarne ett tillfälle, att återvinna rättigheten att utvälja Konung, så beröfvade de Kronan åtskilliga rättigheter, och Monarken blef i flera afseenden dem undergifven. Svenska regeringen blef då en monarki, blandad med aristokrati, eller rättare: den blef *en aristokrati, under konungamaktens emblemer.* Men snart inträffade hvad man vanligen ser i de aristokratiska Regerings-formerna. Rådet delades af partier, och Rådsherrarne ställde sig under åtskilliga fremmande Makters fana. Frankrike, Ryssland och England köpte sig anhängare i Stockholm. Det parti, som var Frankrike tillgifvet, och som kallades *Hattar*, utgjordes af den förnämsta Adeln, och hade länge öfvervigten. Det motsatta partiet, som var Ryssland och England tillgifvet och af dem understödt, nemligen *Mössorna*, behöll sedan öfvervåldet vid Ständernas öfverläggningar.

Den allmänna ordningen och Sveriges väl, fordrade förändringar i Svenska konstitutionen. Gustaf III uppdrog sjelf, för de församlade Ständerne, taflan af de medborgerliga oroligheterna.

"Nationen har, sedan längre tider tillbaka, va-"rit skild genom tvenne partier, hvilka delt henne, "så till sägande, i tvenne folkslag, förenade alle-"nast att sönderslita Fäderneslandet. J veten huru "denna söndring födt af sig agg, agget hämd, häm-"den förföljelser, förföljelserna nya revolutioner,

"hvilket ändtligen blifvit en periodisk sjukdom, som "sargat och förnedrat hela Samhället. . . . Villes-"valllan har ändtligen gått så långt, att den mening "uppenbarligen blifvit bekänd, *att pluralitetan är "öfver lagen.*"

Konungen af Sverige tillställde en uppresning i Skåne, och lät troppar komma ifrån Finland. Ögonblicket att bryta ut var inne, och detta ögonblick var förenadt med aningar, som icke alla voro lika gynnande. "I morgon", sade Grefve de Vergennes till Konungen, "i morgon, måste man "börja revolutionen; i morgon, Sire, eller allt är "förloradt." — "I morgon," svarade honom Gustaf *).

Den 18 Augusti gick Konungen till fots till Arsenalen, och bevistade paraden af Gardes-Regementet, som skulle marchera upp till slottet; han marcherade sjelf med, utan att för någon yppa sin afsigt. Både det Gardet som gick upp, och det, som skulle aflösas, fingo befallning att stanna qvar. Då vände Konungen sig till alla dem, som voro närvarande, och sade: "Jag vill hvarken göra något försök emot friheten, eller emot "medborgarnes rättigheter, dem jag svär att vörda, "och för hvilka jag är beredd att låta mitt blod "rinna; men låtom oss frelsa staten ifrån den a-"narki, som söndersliter den." Tvåhundrade Officerare aflade genast ed. I ögonblicket kom allt i

---

*) Det gifvas personer, hvilka spelat en utmärkt role i diplomatiken, som påstå, att Herr de Vergennes tog alldeles ingen del i revolutionen i Sverige, och att han samma afton, som denna afgörande händelse inträffade, skref till Hertigen af Aiguillon, "att han reste på landet, och att Konung Gustaf ämnade taga ett vågsamt steg." Denna handling kan man bevisa af Herr de Vergennes depecher.

rörelse. Kanoner placeras i de förnämsta gatorne, samt riktas mot det ställe, der Rådet var församladt och öfverlade. Konungen, som hade Artillerigården i sitt våld, lät utdela ammunition ibland soldaterne; och Borgerskapets Kavalleri, som ända hittills stått på Rådets sida, var det första, som förenade sig med Konungen. Följande dagen, som var den 19 Augusti, gick Konungen upp i Rådet, och lät det antaga en ny konstitution, bestående af 57 artiklar, i följd af hvilken han blef nästan enväldig Regent.

Denna händelse gjorde Ludvig XV mycket nöje, och uppvägde i hans hjerta det bekymmer, som ställningen i Pohlen, hvilket var nära att styckas, förorsakade honom. Ganska nöjd med Grefve de Vergennes uppförande, utnämde han honom till verkligt Stats-Råd, och Hertigen af Aiguillon skref vid detta tillfälle följande bref till honom, dat. den 10 September:

"Min Herre! Jag smickrar mig med hopp, "att ni är öfvertygad om uppriktigheten af mi-"na komplimenter. Ingen känner bättre än jag "*vidden och vigtigheten af den tjenst ni nu gjort* "*Konungen* *); jag behöfde icke utveckla den för

*) "Den tjenst ni gjort Konungen." Revolutionen i Sverige var således en *tjenst åt Frankrike! Afsigten* dermed är förut tillkännagifven. Det var beständigt *med* och *genom* Sverige, som Frankrike ville utföra sina planer i Norden, med dess fingrar, som det ville taga sina stekta kastanier ur elden. Så länge Ständerna hade rättighet att leda äfven de yttre ärenderna, berodde framgången af *korruption*; och som Frankrikes finanser icke alltid voro i bästa tillstånd, kunde det ej måta sig med *Ryssland och England*, när fråga blef att köpa pluralitet i Stånden. Genom en förändring af Regerings-formen hade det vunnet spel; ty det fick derigenom blott med Konungen att göra, och på hans tillgifvenhet kunde det ej tvifla.

"Konungen, som, vid detta tillfälle, yttrade sig "om er, efter eder önskan. Han nämde sjelf för "Hr Canzleren den nåd han beviljade er, samt "berömde edra talanger, ert nit och er tillgifven-"het," m. m.

Herr de Vergennes besvarade detta bref med blygsamhet och värdighet. I anseende till Sverige, yttrade han sig ibland annat:

"Det förhåller sig med de politiska som med de "fysiska sjukdomarna: när det onda nått sin högsta "crise, så, om icke döden blifver resultatet deraf, "infinner sig botemedlet på visst sätt af sig sjelf. Det-"ta hafva vi sett här. Sjelfsvåldet och anarkien hade "kommit till sin höjd; en revolution borde blifva "den oundvikliga följden deraf. Svenska Konun-"gens sinnesfasthet bidrog mycket härtill, och han "inlade vid detta tillfälle en odödlig ära. Vid denna "revolution, gjorde honom antagonisterna en större "tjenst, än de anat. De hade så väl beredt sinnena på "att önska en förändring i Regeringsformen, att han "blott behöfde visa sig, för att verkställa den. Om jag "ej kan antaga de loford, ni behagar gifva mig, så "erkänner jag derföre icke mindre värdet af den "godhet, som ingifver er dem", m. m.

Herr de Vergennes var i synnerhet omtänkt, att med de kloka råd han gaf Konungen af Sverige, befästa revolutionen, så att den nya makt, han med så mycken rättvisa återtagit, icke mera skulle inskränkas.

Redan för längre tid tillbaka, ansåg man denna revolution för nödvändig. Den skulle äfven blifvit utförd under Herr de Choiseuls Ministère, om den då regerande Konungen i Sverige icke genom sin svaghet tillintetgjort Frankrikes goda uppsåt.

Kort efter denna revolution skref Hr de Vergennes till Hertigen af Aiguillon, Minister för utrikes angelägenheterna, om Gustaf III, "*att denne* "*Furste hade blott mod för ögonblicket, och att naturen tycktes mera hafva danat honom till anförare för* "*sammansvurne, än till en vinskränkt Monark.* Efter "hans berättelse fattade Gustaf III hastigt; men "den vidlyftigare stats-styrelsen var honom mot-"bjudande. Han förstod sig icke på att med klok-"het draga fördel af sin framgång. Det var ho-"nom lättare att tillställa en revolution än fullbor-"da den. Det dröjde icke heller länge, innan han "aflägsnade sina undersåtares tänkesätt ifrån sig, "då han hos en Nation, som af sitt hårda klimat "blifvit dömd till en beständig fattigdom, ville in-"föra den luxe, som herrskar vid ett lysande Hof. "Han visade ibland Spartaner en Persisk Regents "prakt. Den vördnad och kärlek han i början in-"gifvit, förminskades mycket, när man fann hos "honom icke annat, än en omåttlig böjelse för "förströelse och nöjen. Icke destomindre fästade "han ofta nog sin uppmärksamhet vid stats-förvaltnin-"gen, i synnerhet i anseende till förökandet af sin "sjömakt, och fästningsverkens iståndsättande, hvar-"till han användе de subsidier han fick af Konun-"gen." . . . Catharina II:s tänkesätt tycktes i flera fall öfverensstämma med Hr de Vergennes's. Hon sade en gång, då hon talade om Gustaf III: "Han "är högmodig och älskar förströelser, och man kan "icke mätta honom med nöjen; en lättsinnig, som "icke skördat af sina resor annat än löjligheter, "tillgifven Frankrike, som han i allt imiterar," m. m. *), som kan läsas hos *Flassan.*

*) Att Catharina II så yttrade sig om en Konung, som genom revolutionen 1772, gjort ett slut på hennes inflytande i Sverige, kan ursäktas; men att Grefve de Vergennes, som på visst sätt hade Gustaf III att tac-

II.

*Instruktioner för Franska Ministern i Sverige, Baron de Breteuil, af 1763 och 1766 *).*

(Bilaga till närmare upplysning af ofvanstående.)

Hertigen af Choiseul efterträdde M:r de Praslin i Ministèren för Utrikes angelägenheterna. Hans smak, hans talanger, jemte det anseende, hvari han stod hos utländska Hof, kallade honom till denna af alla mest vigtiga post. Dit medförde han storhet i åsigter, ståndaktighet, öppenhet, och i synnerhet en hastighet och skarphet i sin blick, hvarigenom han genast insåg och urskiljde, hvad som, i anseende till de särskilta makterne, borde i de gamla systèmerne bibehållas, ändras eller förkastas. Han hade, (hvilket endast tillkommer snillet), mycket nya och djupa åsigter; och hans uppförande emot Sverige skall snart derpå lemna bevis.

Baron de Breteuil hade, vid sin afresa till detta land 1763, i egenskap af Konungens Ambassadör, fått en *instruktion*, innehållande ibland annat följande:

»Carl XII:s regering har varit skadlig för Sveriges makt och anseende. Denna Krona, som, under

ka för sin upphöjelse, och alltid af honom bemöttes med den utmärktaste välvilja, ej bedömde honom mildare, vittnar åtminstone om otacksamhet.

*) Utur Flassans Histoire de la Diplomatie Françaisé, Tome V.)

under en Furstes lifstid, hvilken alltid fann utvägar i sitt mod och sin oförskräckthet, föredrog fortsättningen af kriget för en fred, som han förutsåg endast kunna blifva förnedrande och sig till last. Verkligen blefvo också Svenskarne, efter Carl XII:s död, tvungne att uppoffra flere provinser åt Ryssland, Bremen och Verden åt Kurfursten af Hannover, samt en stor del af Pommern åt Konungen af Preussen. De tillskrefvo sina olyckor sin styrelseforms beskaffenhet, och de förändrade den, dymedelst att de anförtrodde högsta styrande makten åt ett Råd, som lydde under Rikets Ständer. Konungarnes makt blef då i högsta grad inskränkt, och den blef det ännu mer under kriget år 1756."

"Sverige insåg, att förlusten af en så ansenlig del af dess stater, beröfvade det det inflytande, som det ägde på Europas angelägenheter i allmänhet, då det, förtroligt, förenadt och verkande i samråd med Frankrike, kraftigt bidrog, så väl genom denna förening, som ock genom de största framgångar under kriget, att upprätthålla Tyska Rikets frihet. Svenskarne funno, med den största förtrytelse, att de voro uti ett nästan oinskränkt beroende af de Makter, som nyligen delat deras provinser, och att de aldrig skulle kunna upprätta sitt fordna anseende, utan genom Frankrikes beskydd och hjelp. De gåfvo Konungen del af sin ställning, och Hans Maj:t, som så uppriktigt åstundade att se desse sin krona så tillgifne Bundsförvandter repa sig ifrån det svaga tillstånd, hvari de blifvit bragte, har ända hittills, genom subsidier, satt dem i stånd, att bringa på benen en temligen ansenlig armé, och att upprätta en sjömakt."

"Sverige har likväl aldrig visat sig så erkänsamt, som det borde vara för Konungens välgerningar, i synnerhet då det 1733 var fråga om Konung Stanislai återuppsättande på thronen. Det var ett ganska väsentligt tillfälle för Sverige, att jemte det, att det verkade för Frankrikes intresse, arbeta för sina egna fördelar. De Svenska Ministrarne, som då voro England tillgifne, fingo snart bättre sinnade efterträdare *), och *ifrån denna tid har Svenska Kronans Ministère beständigt visat den aktning, den erkänsla och förbindelse, som alla Svenskar äro skyldiga Hans Maj:t.* Det är väl sant, att den öfverdrifna (démesurée) ärelystnaden hos Sveriges nuvarande Drottning, och det partis anhang, hvilket är henne tillgifvet, vid åtskilliga tillfällen, och i synnerhet vid sista Riksdagen, användt allt sitt bemödande, för att skilja Svenskarne ifrån Frankrike, och förändra den Riksstyrelse, som blef upprättad efter Carl XII:s död. Men (för att icke gå tillbaka till allt för aflägsna tider), öfverläggningarne vid sista Riksmötet voro så kinkiga, anspråken så stridande emot hvarandra, och tänkesätten så förbittrade, att man fruktade för en revolution i Sverige."

"De verklige Patrioternes modiga nit, Marquis d'Havrincourts kloka och upplysta förhållande, samt *det penninge-understöd Konungen lemnade, hafva imellertid lyckligtvis förekommit den katastrof, hvarmed man hotades* **). Samma fara skulle kunna uppstå

---

*) 1738.

**) Denna bekännelse är märkvärdig. 1756 års konspiration hade för afsigt att *skaffa Konungen mera makt.* Då arbetade Frankrike *deremot*, — emedan detta bemödande å Konungamaktens sida bar en viss stämpel af *sjelfständighet.* Frankrike arbetade *derföre* 1772,

nästa Riksdag, om Rådet, som tyckes hafva uttömt alla sina tillgångar, för att bestrida Rikets oundgängliga utgifter, blifvit nödsakadt att sammankalla Ständerne före den utsatte tiden. Uti ett så kritiskt tillstånd för Sverige, åfvensom för de nitiske Patrioterne, har Konungen *framför andra* utvalt Baron de *Breteuil* att residera i Stockholm, i egenskap af dess Ambassadör. . . Konungens befallning är, att han genast afreser; och H. Maj:t öfverlemnar honom till den ändan de bref, Han skrifvit till Konungen och Drottningen af Sverige, för att hos dem ackreditera honom. . . Baron de Breteuil skall hålla sig inom allmänna förklaringar af Konungens goda vilja, till dess omständigheterna, enligt den kännedom han sjelf förvärfvat, och de ytterligare instruktioner, som skola skickas honom, fordra, att han ingår i mera omständliga förklaringar med Svenska Ministèren."

För att skaffa Baron de Breteuil de mest tillförlitliga underrättelser, så väl om Sveriges politiska och ekonomiska belägenhet, som om de förnämsta personernes tänkesätt, böjelse och afsigter, så öfversände man honom tvenne memorialer. Det första angick Sveriges *närvarande tillstånd*, dess fördelar, dess förbindelser, dess styrka, dess styrelse, dess

---

emedan det i Konungens tänkesätt hade en borgen, att hans utvidgade makt skulle användas *till dess fördel*. Sverige var således i sjelfva verket mindre sjelfständigt efter 1772 års revolution än förut. Det var nu en kastboll i en *enda* makts hand. Förut hade de alla åtminstone gjort det den äran, att *stämpla* om rättigheten att få kasta med det. Nu upphörde väl dessa stämplingar (och för så vidt kunde förändringen vara nyttig inom landet), men i *sjelfständighet* hade det visserligen ingenting vunnit. Den som redan tillhör *en*, har förlorat rättigheten att eftersträfvas af alla. . . O mitt Fädernesland! Må aldrig dessa tider återkomma!

finanser, dess handel, och det uppförande, som man borde iakttaga, i anseende till denna Makt. Det andra, som vidlyftigare utbredt sig öfver det som angår Sveriges styrelse, innehöll en kort beskrifning om Rådsherrarne och Svenska Ministèren.

"Dessa tvenne memorialer," tillägga Instruktionerne, förtjena så mycket mera *förtroende*, som ett nära 14:årigt vistande i Stockholm har gifvit Marquis d'Havrincourt tillfälle, att, om alla dessa särskilta ämnen förskaffa sig underrättelser, så mycket mera tillförlitliga, som han med en upplyst urskillningsgåfva förenar den noggrannaste redlighet och det mest verksamma nit. Imellertid bör Baron de Breteuil anse det såsom en vigtig skyldighet, att, vid ledighet och utan fördom, sjelf undersöka de goda eller dåliga egenskaperne, skickligheten, snillet, böjelserne och krediten hos de förnämste medlemmarne af den nya regering, hos hvilken han skall vistas, och i synnerhet hos dem, med hvilka han skall mest lefva och underhandla. Kännedomen af personerna är en af de väsentligaste delarne af den offentliga ministèren, och det är en stor anledning till hopp om framgång i de ämnen man förehafver, att man efter deras sanna värde, vet att bedömma de personer, med hvilka man är i tillfälle att öfverlägga om dem."

"I fråga om *subsidierne* skall Baron de Breteuil i början möta de största svårigheter och invänningar; men han skall finna af den framställning, som åtföljer hans instruktioner, att Sveriges påståenden äro så mycket mindre grundade, som, då det icke uppfyllt de förbindelser, hvarom det öfverenskommit med Konungen, Hans Maj:t kunde äga fullt skäl att se sig helt och hållet fritagen ifrån dem han åtagit sig, till förmån för denna

Krona; men högre motiver än ett penninge-interesse hafva föranlåtit Konungen att ännu komma Sverige till hjelp, och Hans Maj:t täcks ännu, i förhållande till sina finansers tillstånd, fortfara med att visa detsamma verkliga bevis på sin ädelmodiga och ståndaktiga vänskap.»

Dessa instruktioner, daterade d. 8 Oct. 1763, voro kontrasignerade af Hertigen *de Praslin*.

Det svåraste Baron de Breteuil hade att göra, var, att styra Riksdagen, som började den 18 Januari 1765. Vid detta Riksmöte sammanstötte trenne partier: ett Fransyskt, ett Engelskt och ett Ryskt. Det förnämsta medlet att styra den, var gratifikationer och penning-bidrag. Engelska Ministern, Riddaren Gooderick, uppoffrade stora summor; Grefve Ostermann, Rysslands Minister, likaledes; och Frankrike, icke mindre frikostigt, lemnade, ifrån Riksdagens början, till dess slut i Juni månad 1766 *), nära 1,830,000 Franker **).

---

*) Hertig Choiseuls Bref till Baron de Breteuil, af den den 19 Juni 1766.

**) Baron de Breteuil skickade till sitt Hof en räkning eller förteckning på de kostnader, hvari det måste ingå, för att få en Riksdag, gynnande för Frankrike, och som varade ett år. Deri upptogos:

1:o För att bestämma Riksdagsmannavalen Livr.	137,000
2:o För köp af fullmakter på Riddarhuset, ett med Svenska Hofvet öfverenskommet försigtighetsmått - - - - - - -	36,000
3:o För fattige och *nitiske* Adelsmåns underhåll vid Riksdagen, om månaden 12,000 Livres; på året - - - - - -	144,000
4:o För fattige Borgares underhåll, 10,000 Livres om månaden; på året - - - -	120,000
5:o För det lägre Presterskapet, 6,000 Livres om månaden; på året - - - - -	72,000
Summa Livres	509,000

Det oaktadt, erhöll likväl icke Franska Hofvet någon pluralitét, och Riksdagen var, såsom man i det följande skall få se, det samma helt och hållet emot, emedan den samtyckte till den vänskapstraktat, som, den 5 Februari 1766, afslöts med England, i afvaktan af en defensif allians med denna Krona. Detta var ett slags vänskapsbrott emot Frankrike.

Det bör anmärkas att af den summa, af 1,830,000 Livres, som denna Riksdag kostat, hade Hofvet i Köpenhamn lemnat 100,000, för att bibehålla Riks-Råderne i sina tankar om föreningen med Frankrike, och vara emot Ryssland. Denna penningsumma öfverskickades till Baron de Breteuil.

Då Hofvet i Versailles af händelserna vid Riksdagen fann, att det förlorade sitt inflytande i Sverige, tänkte det på att förändra beslut, i anseende till detta Rike. I följd deraf skref Hertig Choiseul, den 22 April 1766, till Baron de Breteuil, följande dépeche; och då den i *alla afseenden* tjenar till bevis af M:r de Choiseuls talanger, bör

---

Baron de Breteuil begärde 600,000 Livres. 91,000 skulle användas vid oförutsedda händelser, och i synnerhet för att styra Landtmarskalksvalet. Sedan Baron de Breteuil bekommit denna summa, begärde han en ny af 400.000 Livres; derefter en af 100,000 R:dr, enligt hans dépeche den 27 Aug, 1765; och slutligen 200,000 Livres. Om man skulle antaga, att denna räkning ej vore en *Apotekar-räkning*; att allt verkligen blifvit depenseradt i Sverige; om man vidare antager, att Engelska och Ryska Ministrarne icke depenserat mindre summor, så borde ju Sverige, (om det kontinuerat att hvart tredje år erhålla flera millioner R:dr i silfver), blifvit ett rikt Land genom sina Riksdagar?

man i alla afseenden anse den såsom ett vigtigt dokument i historien om Franska Kabinettet.

"Jag har, min Herre, ansett det för min skyldighet, att bestämdt underrätta er om Konungens politiska système i anseende till Sverige, på det ni oföränderligen måtte rätta er efter Hans Maj:ts instruktioner, och detta till största förmån för hans tjenst."

"Min Herre! Konungen skulle blifva missnöjd, om ni anförtrodde er till någon af våra vänner, till och med till Grefve *Fersen* och Herr *Scheffer*, i frågan om de planer Hans Maj:t har, i anseende till Sverige. Man måste visa det högsta förtroende till *Patrioterne* *), framför allt hvad dem *personligen angår; samt försäkra dem om det beskydd Hans Maj:t lemnar dem alla i allmänhet, och hvar och en i synnerhet* (!!!) Men man måste småningom sätta sig i säkerhet emot det i Stockholm så vanliga missbruket, att anförtro våra politiska planer åt våra vänner. Utom det att en meddelad hemlighet alltid blifver ganska illa förvarad, så är det likväl icke osannolikt, att i ett land, som är söndradt af särskilta partier och mot hvarandra stridande factioner, man ju icke förenar och ofta förblandar staternas fördelar med de enskiltas. Detta förorsakar, till det minsta, i anseende till de planer en stat kan fatta, och till den ställning den vill taga, ett alltid onyttigt, och för denna staten vanligtvis skadligt krångel."

"Frankrike har derigenom, att det låtit bestämma sig af omständigheterna för ögonblicket,

---

*) Patrioterne, eller *Hattarnes* parti, var på Frankrikes sida; *Mössorna* deremot, på Rysslands och Englands.

begått det felet, att det upprättat och underhållit det såkallade *Patriotiska partiet*, för att fjettra Konungamakten i Sverige, och i detta Rike inrätta en *metafysisk* styrelse, hvilken aldrig skulle kunna bibehållas och aldrig vara möjlig, så vida icke Svenskarne ägde lika mycket ljus i sitt förstånd och så mycken klokhet i sitt uppförande, som *Plato;* och man kan äfven påstå, att *med denna klokhet* kan Sveriges verkliga styrka aldrig bibehålla sig i det tillstånd, att det kan blifva nyttigt för sina allierade" *).

"Den aflidne Konungen af Sverige (Adolf Fredrik), *älskade aldrig Frankrike af böjelse* **). I stället för att *med tålamod afbida hans död* ***), har man, för att tillintetgöra hans makt, följt och öfverdrifvit de grundsatser man antog efter Carl XII:s död. Ifrån den tiden har Konungen icke mer haft *Sverige*, utan endast det *Patriotiska partiet* till sin kronas Bundsförvandt. Hvad har blifvit följden? Jo, att det krig, som Sverige genom Frankrikes inflytande började emot Ryssland, blef första steget till Sveriges förfall †). Ifrån den tiden har man

*) Åter en ganska naiv bekännelse! Öfversätta vi den på vanligt språk, lyder den sålunda: Med en representatif styrelseform skall Sverige aldrig kunna blifva ett så blindt verktyg (*allierad*) för en fremmande Makts politik, som hennes intresse fordrar, det är derföre nödigt, att upphäfva det representativa styrelsesättet.

**) Derföre satte Franska Ministern sig också emot den 1756 tillämnade revolutionen. Hvad intresse kunde Frankrike ha af en utvidgad Konungamakt i Sverige, om det ej var försäkradt, att den skulle tjena till *håfstång* endast för *dess* inverkan på detta lands politik?

***) Man var säker på Efterträdaren.

†) Åter en ny lika naiv bekännelse. Redan 1733 ville Frankrike med Svenska troppar insätta *Pretendenten*.

man i Stockholm endast sysselsatt sig med att bekämpa Konungens tänkesätt, och att derigenom förstöra Rikets fördelar. Då den för närvarande regerande Fursten uppsteg på Sveriges thron, var han uppriktigt tillgifven Frankrike. Hån hade tagit till Gemål en Prinsessa, Syster till Konungen af Preussen, hvilken då var vår förtrogne vän. Konungen af Preussen, som hade inflytande på sin Syster, borde, liksom vi, endast vara betänkt på att betjena sig *af Sveriges krafter mot Ryssland och Österrike, som voro våra fiender;* men långt ifrån att följa denna fördelaktiga plan, aflägsnade vi oss från Sverige. Våra *patriotiska* vänner, i synnerhet Grefve Tessin, ville af personlig ovilja mot henne, förorsaka Svenska Drottningen obehagligheter. Följden deraf blef naturligtvis den, att, medan denna stolta och högmodiga Furstinna sysselsatte sig med omsorgen om sin ära och sin makt, arbetade det patriotiska partiet endast på att hämma den. Det

---

I fall det ej då funnit motstånd, hade tvifvelsutan Hr de Choiseul fått räkna detta företag för det *första* steget till Sveriges förfall. 1741 års krig blef det nu i stället. Pommerska kriget, också en frukt af allliansen med Frankrike, blef det *andra*. Hvad 1788 års krig beträffar, så få vi längre fram se, att Frankrike gjorde allt, för att skaffa Turkarne en diversion i Norden, att om Frankrike haft de penningar att ge 1786, som Konungen då begärde, så hade kriget redan då varit å Sveriges sida förklaradt. Sverige har i alla fall genom tvenne krig, dyrt betalt de subsidier det erhållit från Frankrike. Vill man taga med i beräkningen hvad Sverige *indirect förlorat* genom det representativa systemets afskaffande 1772, (hvaraf 1788 års krig kan anses som en följd), — och genom Säkerhets-aktens införande 1789 (hvaraf 1808 års krig var ett bland resultaten), så ha Frankrikes penningar varit förderfliga nog för Sverige.

funnos twenne partier i Riket, och Frankrike inveckIade sig med dem båda, kostade på dem mycket penningar, utan att betänka, att det var *Sveriges troppar, skepp och handel, som det behöfde, och icke* att patriotiska partiet eller Drottningens hade öfverhanden."

"I sista kriget sökte man att draga någon fördel af vår allians med Sverige. Man uppgjorde ett förslag, i samråd med detta Rike. Dess verkställande skulle blifvit ganska förmånligt för förbundet, och *i synnerhet för Frankrike*, om blott Svenskarne kunnat bemäktiga sig Preussiska Pommern. Sverige skulle befunnit sig i en fruktansvärd ställning i ryggen af Tyska Riket, alldeles lik den, hvari den store Gustaf befann sig. Konungen af Preussen, som var angripen af Österrike, Ryssland och Frankrike, borde icke, efter all sannolikhet kunna stå emot en armé af Svenskar. Aldrig har någon plan blifvit uppgjord med mera hopp om framgång; och den misslyckades likväl, icke genom Preussiska Konungens troppar, utan genom intrigerna i Stockholm. Ni är, min Herre, i tillfälle att kunna skaffa er underrättelse om alla de tillställningar, som inför hela Europas ögon gjort Svenska tropparne overksamma i detta krig."

"Af den erfarenhet händelserne beredt oss, slutade jag alltså, att det *aristokratiska, demokratiska och platoniska Sverige, aldrig skall kunna blifva* en för oss nyttig Bundsförvandt *); och, att, om det är fördel för Frankrike att bibehålla sina förbindelser och sin vänskap med denna Krona; *så måste man antingen öka den monarkiska makten i Sverige*, så

---

*) Alldeles. Derföre måste det *platoniska* Sverige förvandlas till ett, om ej *despotiskt*, åtminstone *oplatoniskt*,

att Konungen får *den förnämsta ledningen af Rikets* styrka och af Förbunden med fremmande makter, eller också *såtta Rådet i säkerhet att icke i något fall kunna afsättas*; att det *såsom Råd, med Konungen delar den oinskränkta makten*, och att *Ständerne endast församlas*, för att rådslå om kontributionernes belopp och fördelning, och om förbättringar i Rikets inre angelägenheter."

"I det ena eller andra fallet, kan väl Sverige icke alltid blifva böjdt för Frankrike; men denna makt skall då åtminstone vara med i spelet, och de penningar Konungen skall uppoffra för Svenskarne, fördelaktigt bidraga till Konungens tjenst, då det deremot nu är omöjligt, att framställa för H. Maj:t någon fördel af dess förbund med Sverige, så länge man dagligen icke talar om annat, än att öka hans ofantliga kostnader för enskiltas fördelar, hvilka, äfven om de lyckas, icke hafva någon politisk verkan, och icke försäkra oss för att ej några år härefter, hafva samma omkostnader att göra med samma ovisshet om framgång.

Efter en mogen öfverläggning om sitt politiska system i anseende till Sverige, har Konungen funnit, att hans Rikes nytta fordrar att man återkommer från de fördomar, som ända hittills förminskat Frankrikes verkliga fördelar i Sverige. Hans Maj:t har trott, att det icke passade honom att i detta Rike vara Bundsförvandt åt ett Parti, som, efter erfarenheten, hvarken är eller nånsin kan blifva det starkaste. Hans Maj:t ville således i alla sina steg i Stockholm utgå ifrån en säker plan, och anser den bästa vara att begagna sig af de närvarande oroligheterna, för att *återgifva Konungen af Sverige den makt, som de föregående Riksdagarne beröfvat honom.* Det vore nu rätta tiden att förmå våra vänner och *Hattarne* att verka för våra afsigter; men de torde

sätta sig deremot lika så mycket, som Rysslands anhängare, hvilka visserligen icke hafva för afsigt att gifva någon makt åt Konungen af Sverige: ty i denna punkt råder ingen oenighet imellan de tvenne partierne."

"Våra vänner skola säga Er, Min Herre, att man måste söka att få slut på denna Riksdag, och sedan arbeta på att sammankalla en annan, vid hvilken våra planer, imellertid bättre förberedda, skola hafva en bestämd öfvervigt öfver våra motståndares. Det förundrar mig icke, att Konungens Ambassadör på stället, som så länge bearbetat det partiets tänkesätt, som han är tillgifven, smittas af samma hätskhet emot den faktion, som han har att bestrida, och som erbjuder ett sken af möjlig nytta; men märk, M. H., att när Patrioterne säga er, att de, vid en ny Riksdag, skola styra Ständernas öfverläggningar och beslut; så är det detsamma som om de sade till oss: "Betalen oss två millioner efter två år, och de Svenskar, Frankrike tillgifna, som då befinna sig i spetsen för styrelsen och önska dess upprätthållande, skola få öfverhand öfver de Svenskar, som, med samma afsigt i anseende till de nu styrandes understödjande, och med samma äregiriga planer, äro Frankrikes förklarade fiender."

"Öfverväg, M. H., (jag kan ej nog upprepa det) med uppmärksamhet, tvenne saker: 1:o hvad materiell nytta kan väl Frankrike och dess handel hafva af denna våra vänners öfverlägsenhet? ingen: ty *deraf skall säkert en ökad svaghet inträffa* *), och ju *svagare Sverige blifver (hvilket visar sig vid hvarje Riks-*

*) Af Franska partiets seger? Detta är att dömma sig sjelf nog strängt.

dag), *ju mera onyttig är det*; men, om man också skulle kunna uppgifva några små fördelar af våra vänners öfverlägsenhet vid nästa Riksdag; så skola dock deras antagonister göra hvad de gjort sedan den sista, och följa samma väg, som våra vänner nu följa; de skola på allt sätt arbeta på sammankallandet af en ny Riksdag; då uppkomma nya *kostnader, å Frankrikes sida*, mindre fördelar, och en tillvext i Sveriges anarki samt ingen nytta för Konungen. Uti en sådan sakernas ställning, måste man bestämdt besluta, antingen att förena sig med en makt, som har en solid fasthet, eller att öfverlemna den åt sitt olyckliga öde. Hvad som är värre än allt, är, att utan nytta, slösa kostnader på enskilta."

"I följd af hvad jag nu uppgifvit för er, min Herre, befaller Konungen er att begagna edra bekantskaper, till uppgörande och utförande af en operations-plan för våra åtgärder i Sverige, hvars syftemål bör blifva att formera ett förslag, som innehåller:"

1:o "Att, *med tillhjelp af Frankrikes inflytande, återställa den Monarkiska makten i Sverige*, och det på så fasta grunder, att Konungen, i *förening med Konungen af Sverige*, må kunna rikta alla sina bemödanden i detta Konungarike, till det enda föremålet af den monarkiska maktens upprätthållande, som detta inflytande återupprättat. I detta fall förmodar jag, att det ej kan blifva svårt för er att uppgöra en plan med Konungen och Drottningen af Sverige, samt deras förtrogne."

2:o "Att förmå våra vänner att ingå i denna plan, och att uppriktigt och bestämdt dertill bidraga, att föreställa dem *denna revolution såsom det mest tillförlitliga medel att öfverändakasta det rådande*

partiet, hvilket, så vida det icke blifver förekommet, i alla tider skall *förstöra Sverige* *); att förestålla dem, att deras enskilta fördelar, så väl som Frankrikes, i detta ögonblick fordrar framgången af detta förslag; att låta dem förstå den omöjlighet, hvari Konungen af Frankrike befinner sig, att, utan nytta, *underhålla ett parti i Sverige, som icke är det starkaste;* och slutligen att underrätta dem, att Konungen på det högsta önskar, att den *erkänsla, som han har rätt att förvänta sig af de gamla patrioterna,* måste förmå dem att uppgöra ett nytt system, som nu mera är det enda, som kan blifva fördelaktigt för begge kronorna."

"Ni får, min Herre, endast småningom göra dessa framställningar, och så vida ni finner eftergifvenhet å deras sida; men jag tror, att det i synnerhet bör vara er angeläget att tillvägabringa *en hemlig brefvexling med Drottningen af Sverige,* på det vi, genom henne, måtte blifva underrättade hura vi skola börja, och *hura vi böra förhålla oss, i frågan om vår nya plan.*"

"Jag bör slutligen underrätta er om Konungens vilja och befallning, i anseende till närvarande ställning. *Genom de 200,000 Livres, dem Hertigen af Praslin nyligen låtit öfversända till er, har ni för denna Riksdag, vid hvilken vi rönt flera förtretligheter och åfven förolämpningar, erhållit 1,400,000 Livres.* Antingen Ständerne åtskiljas eller förblifva samlade längre tid, så gifver Hans Maj:t er icke tillstånd att utgifva en styfver utöfver denna summa.

"Hvad *subsidierne* angår, så anser sig Konungen, då han, genom verkliga håndelser, kommit

*) Läs: Frankrikes inflytande i Sverige.

i erfarenhet af, huru mycket Svenska Kronan brustit i de förbindelser, den träffat med Frankrike, och äfven i *den uppmärksamhet och aktning, den var skyldig dess gamla vänskap, sig icke förbunden att, alldeles ensam, hålla förbindelser, som, å Svenska Regeringens sida, förtjent så liten uppmärksamhet.*"

"Hans Maj:t önskar uppriktigt Sveriges fördelar, och hvad helst följderna må blifva af denna Kronas nya förbindelser, så skall det alltid vara honom angeläget att visa Sverige, huru mycket den fordna föreningen imellan dessa tvenne Riken ligger honom om hjertat. Man måste förlåta sina vänner några ögonblicks förvillelse; men det skulle vara att låta bedraga sig att betala dem."

"Hvad angår det ringa *antal patrioter*, som äro på Frankrikes sida, så bemyndigar Konungen er, att, å hans vägnar, försäkra dem, att *Hans Maj:t ämnar dem, så väl i Frankrike, som i deras eget land, det understöd de åstunda*, och detta understöd skall tagas och bibehållas af de subsidier, dem Konungen ämnar betala Sverige, och hvilkas fonder äro hemliga."

"Slutligen bör ni, till det högsta, endast vara en noggrann antecknare af hvad som kan tilldraga sig vid Riksdagen i Sverige, utan att blanda er deri, så vida den icke visar benägenhet för det förslag, som jag öfverlemnar er ifrån Hans Maj:t. . . Anse, min Herre, denna depeche, såsom en ny instruktion, hvilken bör vara rättesnöret för det handlingssätt Konungen för det närvarande föreskrifver er," m. m.

I sådant förhållande stod Frankrike till Sverige, då Grefve Creutz, som var Minister för detta Rike,

öfverlände, d. 27 Maj 1766, till Hertigen af Choiseul ett Memorial, uti hvilket han, sedan han framställt sitt Fäderneslands bedröfliga tillstånd, såsom en naturlig följd af dess finansers oordning, anförer: "att denna oordning endast härrörde af dess oryggliga tillgifvenhet för dess gamla Bundsförvandt, och af de olyckor, som det hade gemensamt delat med Frankrike."

Grefve Creutz ansåg för onyttigt att påminna om den oryggliga vänskap, som, ifrån urminnes tid, alltid hade ömsesidigt lifvat de begge Nationerna, och om de bevis af förtroende, Sverige gifvit i sista kriget, då det, oaktadt subsidiernas dröjsmål, sträckt sig öfver sin förmåga, endast för att uppfylla sina förbindelser. Hans Note påminte om den beredvillighet; hvarmed Sverige samtyckt till de år 1769 föreslagna och antagna öfverenskommelser, då Staten, oaktadt dess tryckande behof, hade samtyckt till en för Sverige betungande liqvid, dels i anseende till förminskningen af de summor det hade att begära, dels ock i anseende till förlängandet af de terminer, som voro bestämda för deras utbekommande. Grefve Creutz uppsatte å nyo en resträkning på 750,000 Livres, af den summa, som utlofvats och beviljats före denna traktat, samt äfven på Januari och April månaders qvartaler detta år, hvilka, i kraft af samma traktat, borde betalas, med tillägg: "att då Monarkernes traktater äro det mest högtidliga och mest heliga band, så blefve deras ömsesidiga uppfyllande själen af det allmänna förtroendet, och att Hans Svenska Maj:t hade, för denna orsaken skull, icke blott förut, utan äfven nu nyligen, visat den mest samvetsgranna noggrannhet, att uti de traktater, som blifvit ingångna med andra Makter, icke stipulera något, som hvarken direkt eller indirekt kunde strida emot el-

ler

ler förminska det förbund, som var ingånget med Hans Allrakristligaste Maj:t."

Grefve Creutz slutade med följande ord: "att då Riksdagen var nära att slutas, och då den icke kunde åtskiljas, utan att förut hafva bestämt finanseernas tillstånd, hvilket var omöjligt, i anseende till den ovisshet, hvari man befann sig i fråga om inbetalningen af Franska subsidierne; så anhöll han hos Hofvet i Versailles att få de fullmakter, som voro nödvändiga för utbekommandet af de återstående subsidierne, samt ett positift svar om tiden för utbetalandet af dem, som hädanefter skulle förfalla, m. m."

Hofvet i Versailles svarade med efterföljande Memorial, som icke bör förbigås. Det är ett af dessa monumenter Historieskrifvaren bör lemna i sin helhet såsom mönster, icke blott för Diplomater, utan äfven för Kabinetterna i de tvister, der intresset och rättvisan ej öfverensstämma med hvarandra. Det är på slutsatser, hvilka hafva sin grund i offentliga akter, som man, utan hetta, måste grunda skälen till afslag.

"Konungen har med nöje sett, att Svenska memorialet innehåller, *att traktater mellan Riken voro de högtidligaste och heligaste band mellan Monarker, och att deras ömsesidiga uppfyllande var själen af det allmänna förtroendet.*"

"Hans Maj:t har, i denna förklaring, erkänt de sanna grundsatser, som styra hans uppförande i de förbund han ingår; och i synnerhet i dem, som så länge förenat honom med Svenska Kronan."

"För att ådagalägga uppenbara sanningen af Konungens noggranna sorgfällighet att iakttaga de traktater, som förena hans Krona med Sveriges, behöfves icke mera, än att framställa traktaterne och de handlingar, som följt på dem."

"Den konvention, som afslutadesi Stockholm den 10 November 1738, är grunden för den Subsidie-traktat, som, ända sedan denna konvention, varit imellan begge Kronorna. Utom förenings- och vänskapsbanden dessa begge Nationer imellan, är denna konvention grundad på ömsesidiga fördelar. Uti densamma förklara Deras Majestäter i 1:sta Artikeln: att de hvarken direkt eller indirekt vilja använda sin styrka eller sina rådslag emot sina ömsesidiga intressen."

"Konungen är ganska säker att hafva uppfyllt denna artikel, och Svenska kronan kan med billighet och *erkänsla* påminna sig det."

"Den andra artikeln i denna öfverenskommelse, är en positif fördel för Frankrike. I den förbinder sig Svenska Kronan, äfvensom Konungen, att icke med någon Makt ingå i någon *traktat* eller i förnyandet af någon traktat, under hvad namn den vara månde, utan efter gemensam öfverenskommelse, och förrän man gemensamt undersökt de fördelar, som bäst öfverensstämma med begge Kronornas ömsesidiga intresse."

"Den tredje Artikeln innehåller, att denna konvention skulle vara 10 år, och bestämmer dess återförnyande innan denna tid är tilländalupen."

"I den fjerde Artikeln beviljar Konungen Svenska Kronan 300,000 R:dr årligen i subsidier."

"Den femte och sjette Artikeln innehålla vanliga formaliteter."

"Naturligtvis har icke Frankrike kunnat lemna subsidier åt Sverige, så vida det dervid icke kunnat finna någon fördel; och, enligt öfverens-kommelsen, synes klart, att denna fördel endast kan finnas i det, som blifvit betingadt i 2:dra Artikeln."

"Den 6 Juni 1747, ingingo dessa begge Kronor en konvention, hvari den af 1738 blef förnyad på 10 år. Samma förbehåll och följaktligen samma subsidier, blefvo då beviljade af Frankrike."

"Den 17 Jan. 1754 ingingo begge Hofven en traktat, då ofvannämde konvention blef, ord från ord, återförnyad."

"I denna traktat ökar Konungen subsidierna, i det han förlänger dem på 2:ne år; imellertid och innan den förra traktaten var tilländalupen, beviljade Konungen, år 1751, utom de bestämda subsidierne, Sverige ett särskilt understöd af 900,000 Livres, och ifrån detta år, ända till 1758, gaf han 500,000 Livres årligen, till underhåll för de troppar, hvilka denna Makt trodde sig böra underhålla i Finland. Detta *särskilta* understöd har gjort Frankrike en omkostnad af *fyra millioner*, utom de *bestämda subsidierne*, utan annan motsvarighet å Sveriges sida, än troheten åt de förbindelser, som blifvit ingångne år 1738.

"1754 års traktat, som är den sista Subsidie- och Allians-traktat imellan Frankrike och Sverige, upphörer icke förrän den 23 Juli 1768."

"Under sista kriget afslutade Konungen med Sverige 3:ne konventioner. Alla tre ingingo ga-

rätten af Westfaliska freden, och de omständigheter, som då skakade Europa. Den ena bestämmer antalet af de troppar, som Sverige bör i Pommern låta agera mot Konungen i Preussen, och de subsidier Frankrike skall betala för dessa troppar."

"Den andra bestämmer en förhöjning af subsidierne å Frankrikes sida, för att öka Svenska tropparna i Pommern. En sådan tillökning har icke existerat. Svenska tropparne i Pommern ha dessutom icke utgjort det antal, hvarom man i första traktaten öfverenskommit."

"Den våsentliga och för Frankrike fördelaktiga artikeln är slutligen den af den 21 Mars 1757, hvilken lyder sålunda:

"*Konungen af Sverige utfåster sig, att han icke vill öfverskrida den öfverenskommelse, hvari han, i närvarande konvention, såsom medgarant af Westphaliska freden ingått med Frankrike. Hans Svenska Maj:t lofvar dessutom att, i händelse han blifver tvungen att börja krig med Konungen af Preussen, så skall han icke emottaga något förslag, icke heller, hvarken direkt eller indirekt, samtycka till någon förlikning med Konungen af Preussen, utan Konungens och den regerande Kejsarinnans, Drottningens (Maria Theresias) biträde, och utan deras råd och bifall.*"

"Sådane äro de väsentliga artiklarne i de traktater Konungen ingått med Sverige. Emedan Hans Maj:t, ifrån år 1738, lemnat Sverige nog ansenliga summor, och då omständigheterna år 1764 kunnat föranleda till oordentliga afbetalningar i anseende dertill att man understundom gjort dem efter som behofven fordrat; så uppgjorde Konungens Ministère en summarisk räkning med Sverige; och sedan den blifvit undersökt med den opartisk-

het, som ännu Höga Makter, blef det bevist, att på den summa af mer än femtio millioner, som Konungen lemnat Sverige sedan år 1738, befann sig Hans Maj:t, efter utseende, ännu vara skyldig 12,698,110 Livres, emedan Sverige deruti inbegrep det särskilta understöd för Finland, som borde upphöra med år 1757; ty då begge Kronorna utgjorde ett med Ryssland, i fråga om Pommerska kriget; så borde Sverige kunna lemna Finland obetäckt, och Konungen kunde icke betala tvenne stridiga förhållanden. Ännu mera: man kunde med allt skäl göra ett afdrag i de subsidier, som blifvit beviljade 1758, till tropparnes förökning i Pommern, som icke kunnat äga rum. Det blef likväl imellan begge Hofven beslutadt, att skulden skulle bestämmas till 12,000,000, hvilka inom 8 år skulle betalas sålunda; att 1,500,000 Livres skulle årligen aflemnas ifrån början af år 1765 till år 1772, efter hvilken tids förlopp både förbindelserna och de ömsesidiga skulderna dessa tvenne Kronor imellan skulle upphöra. Konungen aflemnade dessutom en förklaring, i hvilken Hans Maj:t yttrade, att han genom underskriften af konventionen ville, att Frankrike och Sverige skulle i 4 år förblifva underkastade de förbindelser, hvartill de, enligt traktaterna, voro förbundna ända till år 1768; så att konventionen af Oktober månad 1764, är ett tillägg af ungefär tre och ett halft år, till den traktat, som skulle slutas i Juli månad 1768. Denna äger ännu sin fulla kraft, och artiklarne deri hafva hittills utgjort grunden för Frankrikes allians med Sverige."

"Från utvecklingen af dessa omständigheter kan man draga den slutsats, att det icke är möjligt att motsäga tvenne andra lika så tillförlitliga handlingar: den ena, att Konungen förbundit sig att betala till Sverige, ifrån år 1738 ända till 1768,

omkring 58,000,000, hvaraf Sverige i Januari månad 1765 lyftat 46,000,000, och de tolf återstående skulle vara utbetalta d. 1 Januari 1772, enligt 1769 års öfverenskommelse imellan de begge kronorna."

"Den andra omständigheten är icke mindre afgjord, neml.: att Sverige, emot en så betydlig summa som Frankrike förbinder sig att betala denna Krona, i afseende på Krigs-traktaten förbinder sig till ett noga uppfyllande af 4:de artikeln i konventionen af d. 21 Mars 1757: och att hvad freds- och subsidie-traktaten angår, förbandt sig Sverige att noga iakttaga 1:sta artikeln, och i synnerhet den 2:dra i konventionen af den 10 September 1738, hvilken förnyades den 6 Juni 1747, samt den 17 Jan. 1754."

"Det tillhör Hans Svenska Maj:t att sjelf undersöka denna parallellism af anmärkningar vid de inbördes förbindelserna. Konungen smickrar sig, att denne Furstes upplysta rättskänsla skall förvånas deraf, och att han ej ogillar, att Hans Maj:t afbryter förbindelser, som falla honom ensam till last, som hvarken är passande eller värdigt hans Krona."

"Enligt traktaterna (som Konungen med största samvetsgrannhet söker uppfylla), hade Hans Maj:t inrättat sin politik, i fråga om dess intresse uti Norden. Han grundade alla sina operationer på det noggranna uppfyllandet af 2:dra artikeln i den traktat, hvilken, ifrån år 1734, var rättesnöret för båda dessa kronors handlingar. Sverige har brustit i dess uppfyllande, och detta har icke blott sårat Hans Maj:ts hjerta, utan äfven stört hans politiska planer. Konungen inser med ledsnad, att de ekonomiska afsigterna hos Svenska Ständernas Sekreta Utskott äfven skola förfelas, om Frank-

rike ej betalar subsidier, och det förhåller sig med Stater på samma sätt som med enskilta samfund; att de förbund man ingår böra vara heliga, samt å ömse sidor uppfyllas, och att den ena sidans bristande i uppfyllandet deraf, måste nödvändigt medföra samma förhållande å den andra. För öfrigt förmodar icke Konungen, att detta svar på det Memorial, som Svenska Kronans Plenipotentiär-Minister, hos Hans Maj:t, Hr Grefve Creutz, inlemnat, på något sätt skall minska den vänskap och enighet, som råder imellan Konungen och Hans Svenska Majestät."

"Konungen skall alltid vara böjd för återförnyandet af sin förra allians med Sverige, och att lemna prof af den personliga vänskap han hyser för Hans Svenska Majestät."

Det bref, Hertigen af Choiseul vid samma tid skref till Svenska Konungens Minister, *dateradt* den 6 Juni, lemnar en ny utveckling af Versailleska Hofvets afsigter. Det lyder sålunda:

"Min Herre! Jag har den äran öfversända er en kopia af det Memorial, Grefve Creutz öfverlemnat mig, och af det svar, jag i morgon ämnar gifva honom. Detta svar skall förekomma er enkelt i uppgiften af fakta, utan bitterhet bindande, samt öfverensstämmande med den värdighet, som passar Konungen, i fråga om vägrandet af subsidierne, utan att likväl betaga Sverige hoppet om traktaternes återförnyande, så vida detta Rike, eller rättare de, af hvilka det olyckligtvis styres, gå tillbaka till de grundsatser, hvilka de aldrig bordt lemna ur sigte."

"Det ifrågavarande Memorialet kan tjena er till instruktion i frågan om subsidierne; men i e-

åra enskilta samtal antingen med Konungen och Drottningen af Sverige, med Hr de Saint Clair, eller med våra vänner, kan ni försäkra dem, att Konungen låter afsätta de summor Sverige, enligt traktaterne, har att fordra, och att Hans Maj:t gerna öfverlemnar denna Krona dessa summor, när det nu rådande partiet blifver omintetgjordt, och *så snart Svenska regeringen får en form, som är mera nyttig för dess intresse, samt mera öfverensstämmande med de förbund, som förena Sverige med Frankrike.* Ingenting skall vara orimligare och mera stridande mot Hans Maj:ts åra och det anseende han äger i Europa, än att se Mössorna, såsom rådande vid Svenska öfverläggningarne, följa fremmande Makters ingifvelser, helt och hållet stridiga med Frankrike, och Hans Maj:t fortfara att lemna denna samma regering subsidier, endast för att öka deras högmod, som hafva inflytande hos Svenska påbeln, och som skulle inbilla den, att det endast är fruktan, som tvingar oss att lemna subsidier, och att man kan våga allt, i anseende till Konungen af Frankrike. Utom denna orimliga svaghet å vår sida, skulle äfven Konungens Minister ådraga sig deras åtlöje, som äro fiender till Frankrikes åra, om han rådde Hans Maj:t till en dylik eftergifvenhet."

"Grefve Creutz's kurir afgår icke förrän 24 timmar efter denne, emedan jag icke förr öfverlemnar svaret åt denne Minister. Tala för all del icke om detta svar för Hr Lövenhjelm *), utan afbida den verkan som Svenska kurirens ankomst kan hafva; sedan kan ni underrätta mig derom genom en extraordinär kurir.

"Kon-

*) Minister för Utrikes Ärenderne i Sverige.

"Konungen anmodar er, min Herre, att, å Hans sida, förklara Konungen och Drottningen af Sverige hans tillgifvenhet i de vänskapsfullaste uttryck, under det ni på samma gång iakttager den mest bestämda ton i afseende på vägrandet af subsidiernes utbetalande, och äfven låter förstå, att de alldeles skola uteblifva, så framt icke Patrioterne, i sina öfverläggningar, fatta andra beslut."

"Ett helt enkelt dilem framställer sig här: antingen skall Konungen få upprättelse för den skymf han lidit genom afslutandet af traktaten med England, hvilket icke kan åga rum, annorlunda än genom det rådande partiets mest offentliga *förödmjukande* *); eller också skall det rådande partiet bibehålla sitt inflytande, och å nyo visa sin ovilja emot Frankrike."

"I förra fallet, vill Konungen på ett lysande sätt taga det parti, som öfverensstämmer med hans intresse, i anseende till Sveriges system, och betala de subsidier, hvarom man öfverenskom år 1769."

"I det andra, utfäster sig Konungen att betala minst 10,500,000 livres, under det att Hans Maj:t med tålamod och utan förtrytelse (sans humeur) afbidar det ögonblik, då Sverige, styrdt af sitt eget intresse, kastar *sig i Frankrikes armar, som skall hända om få år.*"

"Grefve Creutz hade erhållit den mindre anständiga befallningen att, inom 10 dagar, hafva svar ifrån Konungen; men vi hafva låtit honom vänta i 14 dagar." m. m.

*) . . . *satisfaction, qui ne peut avoir lieu qu'autant que le parti actuellement dominant essuiera les mortifications les plus publiques.*

Den 10 Juli 1766 skref Hertigen af Choiseul å nyo till Baron de Breteuil, som var Frankrikes Minister i Stockholm, följande:

"Min Herre! ehuru jag icke bestämdt är underrättad om den verkan Konungens svar, i anseende till indragningen af subsidierne, kan hafva haft på Svenska Ministèren; så finner jag likväl af de samtal jag nyligen haft med Grefve Creutz, att Hr Löwenhjelm förutsett Konungens svar, och att, efter hvad han uppdragit Grefve Creutz att säga mig, jag är i stånd att lemna er del af Hans Maj:ts afsigter."

"Grefve Creutz sade mig, att Svenska Regeringen skulle blifva förtviflad *), om Frankrike afbröt alliansen med Sverige, som är så gammal och så nödvändig för Svenska Kronan. Detta har han förklarat i de mest passande, och jag vågar äfven tillägga, *i de mest undergifna ordalag* **). Han tillade, att hans Hof uppdragit honom att göra mig uppmärksam på skillnaden imellan de närvarande subsidierne och de tillkommande, samt dem, hvilka enligt traktaten voro upplupna och innestående. I afseende härpå sade han mig, att man i Sverige vore öfvertygad, det Konungen icke ville bryta sitt förbund, och följaktligen icke heller den löpande subsidie-traktaten."

"Han försäkrade mig å nyo om Sveriges tillgifvenhet för Frankrike, och om oskyldigheten af den traktat, som det ingått med England; men slutligen påstod han, att, om också Konungen ville bryta traktaten, så kunde han likväl icke frikalla sig ifrån att betala de subsidier, som voro

---

*) *Serait au désespoir.*
**) Huru krypande visar sig ej Sverige under denna tid.

förfallne då rupturen skedde, och i synnerhet den återstod Konungen var skyldig på krigs-subsidierne under sista krig; och sedan gaf Grefve Creutz, fastän i passande ordalag, tillkänna, att, om Sverige öfvergifves af Frankrike, så skulle det *kasta sig i armarne* på sin nya Bundsförvandt."

"Slutligen frågade han mig, om jag åstundade, att han skriftligen öfverlemnade mig hvad han nu sagt, ehuru han tillade, att han dertill ej ägde sitt Hofs uttryckeliga befallning."

"Jag afbröt honom icke; och när han slutat, upprepade jag i korthet hvad han sagt, och derpå svarade jag honom, att Frankrike så länge visat sin tillgifvenhet för Sverige, att det *aldrig, i hvad afseende som helst, kunde misstänkas* af någon, eho det vara må, för att *söka* bryta med *en gammal allierad, som också var det kär*, och att det ej var Konungen af Frankrike, som man kunde förebrå att hafva ingått förbund, stridande med dessa kronors unions-systême; att hvad skillnaden imellan de Subsidier, som voro förfallne, och som skulle förfalla, angår, så var den pedantisk; ty för det första, finnes uti det slags konvention, som stadgar restantiernas utbetalning, tydeligen anmärkt, att de åtgärder, till hvilka Frankrike ägde en billig rätt, icke blifvit beviljade af Hans Maj:t, utan med de villkor, som blifvit stipulerade i traktaten; och att, då Sverige brustit i sin enda förbindelse emot Frankrike, så ansåg sig icke Konungen förpliktad att hålla dem, som han iklädt sig; att det till och med (för att fortsätta denna elaka distinktion) borde tillhöra Konungen att af Sverige begära ersättning för de många millioner, Hans Maj:t lemnat Svenskarne sedan 1738, af hvilka han icke dragit någon annan fördel, än att hafva blifvit förolämpad af deras bristande redlighet i traktaternas uppfyllande; att det

vore att i politiken införa en mycket beqvämlig moral, att vilja öfvertyga någon det man kan uppbära de subsidier en traktat stipulerar ända till det ögonblick, då man underlåter att uppfylla den; hvarigenom de kronor som betala, aldrig kunde vara säkra på troheten hos dem som betalas, *hvilka då skulle*, såsom på en auktion, *hålla sig fala för alla makter*" *).

"Att det slutligen skulle *förtryta Konungen*, *om Sverige icke beständigt visade honom den vänskap han äger rätt att vänta af denna krona*; men att han verkligen förmärkt, att hon sökte *nya allierade*; samt att han tviflade på, *det Svenska regeringen kunde finna någon Bundsförvandt*, *som vore mera trogen sina löften*, *mera foglig och mera ädelmodig*, *än Frankrike varit emot Sverige*."

"Sveriges Ständer hafva *felat i aktning emot Konungen* (*ont manqué au Roi*). Ehvad som än må hända, vill Hans Majt icke mera hjelpa dem ur deras brydsamma belägenhet, och efter all beräkning, (hvilket jag sagt Grefve Creutz, och hvilket jag äfven ålägger Er att inberätta för Svenska Ministèren), äro *tolf millioner besparda mera nyttige för Frankrike*, *än förbundet med en Makt*, *hvilken*, *ge-*

---

*) Hvilket förnedrande språk! Men beklagligen var Sverige på den tiden verkligen *falt* för den mestbjudande. Det löjliga, eller rättare det Tragikomiska i hela detta skådespel var att se dess bemödande att förmå Frankrike att blifva denne mestbjudande och Frankrikes strid med sig sjelf i detta afseende. När Frankrike hotade att ej öka antalet af bjudarne, så föll Sverige det till fota, när Sverige hotade att *kasta sig i armarne på England*, så antog Frankrike åtheteus ton. Man skulle kunna likna deras förhållanden vid tvenne älskandes brouilleri, om det ej vore så mycket likt en scene i *den Föregifna Skatten*.

som sin svaghet och sin korruption, nödvändigt störtar sig under sina naturliga fienders ok, i samma stund som den brister i sina förbindelser emot den enda Makt, som kunde draga den ur olyckan; och Ni bör anmärka, att Frankrike, uti sitt uppförande, aldrig haft någon annan afsigt, än sin gamla allierades väl; och det är oss nogsamt bekant, att Svenska makten är ett intet, då det är fråga om krig eller handel, m. m." (!!!)

Uti en depeche till Svenska Konungens Minister af den 19 Augusti, hvilken är att anse såsom slutpjesen i denna subsidie-tvist, yttrade Hertigen af Choiseul:

"Grefve Creutz har sändt mig repliken på det svar, Konungen ansåg tjenligt att gifva på Sveriges memorial af den 27 sistledne Maj. Jag läste med honom detta svar, och efter läsningen, sade jag honom, att jag skulle göra Konungen reda för det dokument han remitterade mig, och derefter lät jag honom veta Hans Maj:ts tanka."

"Grefve Creutz ville ingå uti en utförlig granskning af de särskilta punkterna i detta memorial: jag vägrade det, emedan jag icke kände Konungens vilja; men enskilt gaf jag honom del af mina egna tankar om denna replik."

"Jag anmärkte, att detta arbete var icke blott felaktigt till sin grund, utan äfven till sin form; att hela detta memorial är, utom detta enda ställe vid slutet: *men, emedan Hans AllraChristeligaste Maj:t, är, allt detta oaktadt, och emot all förmodan m. m.* oriktigt eller försåtligt; att händelserna deri äro helt annorlunda framställde, än hvad som öfverensstämmer med sanningen.

"Jag sade honom, att, i anseende till formen, förekom mig detta memorial att vara af en ton, som helt och hållit stridde emot den aktning, Svenska Kronan var skyldig Konungen."

"Att för öfrigt min mening icke skulle så mycket förvåna Hans Maj:t, som jag sjelf förvånats öfver en dylik piece; men att jag innan kort skulle svara honom efter Konungens befallning. Jag har fått den i Konungens Conseil. Hans Maj:t fann, att det icke anstod honom att svara på en dylik replik; Han insåg, att ett svar derpå nödvändigt måste röja något drag af bitterhet, och mer än påtagliga framställningar af de förbindelser, hvari Sverige stod till Konungen."

"Hans Maj:t befallde mig då att gifva Er tillkänna detsamma jag nämde för Grefve Creutz, nemligen, att Han ålägger Er att säga Grefve Löwenhjelm, att Konungen alldeles icke anser det vara passande att svara på Sveriges replik, af de orsaker, jag redan uppgifvit; utan endast håller sig vid sista artiklen i denna replik, medgifvande likvål ingalunda några anspråk å Svenska Kronans sida, som kan blifva Frankrike till last.

"Således är, ifrån detta ögonblick, 1738 års traktat, som förnyades 1747, sedermera 1754, och som skolat fortfara ända till den 23 Juli 1768, med båda Makternas samtycke upphäfven, och fordringarne af subsidier och restantier m. m. för alltid annullerade, emedan en traktat, som icke kunnat förbinda det ena partiet, ej heller kunnat göra det andra till dess borgenär."

"Konungen finner med ledsnad de obehagligheter, som den suspension, hvarmed Sverige hotar honom, kan tillskynda hans Krona; men, min

Herre, det finnes, uti sakernas och politikens natur, omständigheter, som medföra olyckor, hvilka man måste underkasta sig. Konungen, i det han underkastar sig dem, skall alltid bibehålla för Deras Svenska Maj:ter den ömma vänskap, han hittills visat dem, och som Han vid alla tillfällen äfven hädanefter ämnar ådagalägga emot dem.»

»Det tjenar till ingenting att göra långa anmärkningar öfver det ganska billiga och grundade upphäfvandet af subsidie-traktaten emellan Frankrike och Sverige. Deribland har man af hela denna berättelse sett, att Hofvet i Versailles, alltid ädelmodigt i sitt handlingssätt, blott föreslagit att afsätta subsidie-restantierne, för att öfverlemna dem åt Sverige, *så snart det visat Konungen den billiga vördnad, det är skyldigt hans välgerningar*, en vördnad, alltför uppenbart åsidosatt genom den afslutade Defensif-Allians-traktaten med England; samt genom den sista Riksdagens offenteligt yttrade tillgifvenhet för Frankrikes fiender *).»

---

*) Huru förödmjukande är ej detta språk för Sverige! Frankrike ansåg det, som man ser af alla dessa Handlingar, föga annorlunda än som ett Lyd-Rike. Vid minsta försök det gjorde att stödja sig vid någon annan, var Frankrike strax uppbragdt. Det är nödigt att känna detta förhållande för att rätt bedömma Revolutionen 1772, och Franrikes role dervid. Det har sjelf aflagt sin trosbekännelse, då det här framför förklarat, att det satte sig emot Konungamaktens utvidgande 1756, derföre att Hofvet då var emot Frankrike. Det ville således icke ha en vidsträcktare Konungamakt i Sverige för någon annan än en Kung, som var Frankrike blindt tillgifven, emedan det naturligtvis fann det lättare och säkrare att regera Sverige genom en enda än genom Ständer, i synnerhet sedan det funnit att andra Makters Guld äfven kunde stämma dem till deras fördel. Kallas ej Ludvig XV:s minister här framföre Revolutionen 1772 för en tjenst gjord åt Frankrike?

I följd af dessa af Franska Hofvet erkända sanningar, skref Hertigen af Choiseul ännu ett bref till Baron de Breteuil, dateradt den 20 September 1766.

"Min Herre! resultatet af alla de dokumenter, Ni skickar mig, är, att Sverige befinner sig i ett för detta Rike ganska olyckligt tillstånd af anarki, och att det för närvarande icke gifves något medel emot denna olyckliga belägenhet, emedan Konungen, Statens Chef, är af en för from karakter, för att vidtaga de medel, som skulle kunna bota närvarande olyckor. *Patrioterna inse icke något annat botemedel, än Konungens död, och Kronprinsens uppstigande på Thronen, samt afbidandet af en ny Riksdag, då de kunna blifva mera lycklige, än vid den närvarande* *)".

"Min Herre! jag vill icke utbreda mig öfver detta lands olyckor, emedan de öfverallt äro bekanta; men jag kan dock säga, att den största af alla är att sakna botemedel emot dem; och då personer, förtryckta af den grymmaste anarki, och lidande till sin egendom och sin heder allt det onda, den mest barbariska dispotism förorsakar, sjelfve finna, att det endast är ett aflägset hopp eller en Revolution (un nouveau moyen d'Anarchie) som kan lindra deras olyckor; så inser jag icke att Konungen kan göra annat för dem, än att enskilt

---

*) Detta skrefs i September 1766. *Patrisoterna* (d. v. s. Frankrikes tillgifna) inse icke *något annat botemedel än Konungens* (Adolf Fredriks) *död*." Hvilka ord! Sedan äfven det sista försöket (vid 1769 års Riksdag) misslyckades för Franska partiet, inträffade också det nyssnämda *botemedlet*, genom Adolf Fredriks *hastiga död* af slag 1771.

skill *hjelpa och understödja dem när de taga sin tillflygt till Hans Majestäts välgörenhet och beskydd.*"

"Min Herre! jag vill icke å nyo upprepa för Er, hvad vi tänka om de projekter, man kan hafva i beredskap för tillkommande Riksdagar. De förhoppningar, de gifva, äro ett nytt bevis af anarkien, af kampen mellan de stridande partierne, äfvensom af korruptionen. Det är naturligt, att de intresserade individuerne söka att strida mot sina motståndare med samma vapen, hvarmed de blifvit öfvervundne; men utom det att *segern*, såsom man vet, *alltid är oviss*, så bör likväl den *fremmande makten alltid hafva till sitt förnämsta syftemål*, *sitt eget interesse*, och det är tydligen bevist, att resultatet af Riksdagarne endast skall blifva till fördel för de enskilta, men aldrig till Sveriges närvarande Konungs, och hans utländske allierades; ty, om Sverige allierar sig med Ryssland, Dannemark eller Preussen, så måste man medge, att det, i anseende till dess inre oenighet och svaghet, är onyttigt för dessa makter; men om det är allieradt med Frankrike, så kan Konungen aldrig åstunda denna allians, utan för att underhålla ett jemnvigts- eller öfvervigts system i Norden. Detta kan aldrig låta sig göra, så länge Konungen i Norden icke äger andra allierade, än några enskilte Svenskar, som skiftevis antingen skola hafva öfvervigt eller ligga under, och som endast kunna betjena sig af sitt ögonblicks kredit, för att upprätthålla den, men alldeles icke för att imponera på de andra Nordens makter *)."

*) Vi ha sett hvad 1765 års Riksdag utan ändamål kostade Frankrike. År 1769, säger Flassan, Tom. I sid.

"I denna ställning ämnar Konungen endast låta det bero på tiden, och Hans Maj:t blifver fast i sin föresatts att, af all sin förmåga, bidraga till alla de förändringar till ett bättre, som omständigheterna kunna tillvägabringa i Sverige, när de styras af *Patrioterna*, *hans vänner*, och när de hafva till föremål införandet af en varaktig (solid) regeringsform."

"Min Herre! i väntan härpå, bör ert förnämsta ändamål vara att, genom *försäkringar om Konungens godhet, befästa Patrioterna* i sina tänkesätt; att *förvissa Drottningen och Kronprinsen om Hans Maj:ts hjelp, när omständigheterna tillåta dem att arbeta på Konungamaktens återupprättande*; att med begges tillhjelp arbeta på ett snart slut af den nu församlade Riksdagen, och att, i anseende till andra ämnen, vara en stilla åskådare och göra Konungen reda för allt hvad Ni ser och hvad man föreslår Er. Härifrån undantager jag likväl det fall, att man händelsevis skulle anhålla hos Er att *bidraga till en revolution, i hvilket hänseende Konungen befullmäktigar Er att ingå i omkostnader och förbindelser*, så som ni sjelf finner för godt, utan att afvakta nya ordres m. m."

71, stego Frankrikes utgifter för de yttre ärenderna till 10 millioner 41,000 Livres, och år 1770 till 11 millioner, i anseende till de *ökade utgifter, som föranleddes af Svenska Riksdagen* (hvilken likväl åter bedrog dess förhoppningar, hvarom man kan läsa hos *Stöver*). År 1771 skulle dessa utgifter ej få öfverstiga 7 millioner, deri inberäknade Subsidierna till fremmande Prinsar och Hofvets pensioner till flere höga Personer." Denna senare inskränkning förklarar det *ringa understöd* som Grefve de Vergennes i början af sin ankomst 1771, kunde lemna och hvaröfver Grefve Scheffer klagar i sitt Bref här framföre, sid. 81, 82.

Likväl hade Svenska Ständerne, då de den 11:te October *) slutat sin sammankomst, uti sitt RiksdagsBeslut, hvarefter Konungen var förbunden att rätta sig så väl i anseende till de yttre som de inre angelägenheterne, yttrat sig:

"1:o Att han bör hafva den största aktning för Frankrike, och bibehålla detsamma i ett godt förstånd, men att Hans Svenska Maj:t icke får hvarken göra eller lyssna till något förslag, som går ut på återställandet af det gamla systemet emellan Frankrike och Sverige."

"2:o Ständerne anhållo hos Konungen att sorgfälligt bemöda sig om att underhålla Englands vänskap för Sverige, och, så mycket i hans makt stod, stärka den förening, som, under denna Riksdag, blifvit ingången med Engelsmännerne; och att Konungen till den ändan ägde att afsluta med England en defensif-allians, och att, om så behöfdes, lemna både skepp och troppar, med vilkor, att England, på egen bekostnad, utrusta skeppen, utan inskränkning i de beviljade subsidierne."

Dessutom yttrade Ständerne: att man uppmärksamt borde söka bibehålla vänskapen med Ryssland, och, så mycket det var möjligt, ingå i dess planer. Konungen ägde äfven rättighet att, på samma grund, återförnya det gamla förbundet med Ryssland; äfvensom att med Dannemark återupprätta den defensif-traktat, som, för två år sedan, var tilländalupen.

Då Hofvet i Versailles, efter ett så tydeligen framställdt system, icke hade något hopp att för-

*) Baron de Breteuil's depeche till Hertigen af Choiseul, den 17 October 1766.

ena Svenska regeringen med sina planer; *så inskränkte det sig* till att förskaffa sig *ett parti bland de åtskilliga klasserna af invånare*, i den förhoppning, att tillåfventyrs någon gynnande händelse skulle erbjuda sig, genom hvars begagnande det skulle återvinna sitt inflytande. I denna afsigt, lånte det, utan ränta, de Handlande i *Stockholm en summa af* 800,000 *Franker; det beviljade Grefve Tessin, som var en bland de mest ansedda Svenska patrioterna, en årlig gratifikation af* 12,000 *livres*, hvaraf hälften skulle tillfalla hans Fru; samt åt Baron *Lewenhaupt* och Baron *Sparre*, som då var Under-Guvernör hos Kronprinsen, två tusen livres årligen. Ordet *gratification* syntes mera anständigt än *pension*. Alltid hänförd af en generositet, som lika mycket hade sin grund i hans hjerta, som i hans politik, *beviljade Ludvig* XV, *Konungen och Drottningen af Sverige* 1200,000 *livres, då de för honom tillkännagåfvo den penningeförlägenhet, hvari de befunno sig.*

Man bör anmärka, att Grefve *Fersen*, som för sina talanger och sin *rang*, var ibland *Hattarne* den mest ansedde, hvarken emottog eller ville af Konungen emottaga några välgerningar. Desse, i tjenlig tid använde nådebevisningar, tjente till att förbereda och gynna den Revolution, som, några år derefter, till förmån både för Konungamakten och *Franska partiet, inträffade.*"

Som ett ytterligare bevis af den vigt, Ludvig XV fästade vid Svenska alliansen, och huru han i det yttersta bemödade sig att bibehålla den, bifoga vi här följande, äfvenledes ur *Flassans* skrift hemtade tvenne Konungens skrifvelser till Baron de *Breteuil*, sedan han 1767 blifvit utnämnd till Minister i Holland.

"Herr Baron de Breteuil, ehuru lyckan ej fullkomligt svarat mot er möda och ert nit i un-

derhandlingarne med Sverige, vill jag ej derföre, att Ni skall tvifla om min tillfredsställelse med Er. Det val jag gör af Er för att i Holland intaga platsen efter Marquis *d'Havrincourt* *), bör vara Er en säker borgen derför; jag väntar mig, att Ni der tjenar mig med samma sorgfällighet, som hitintills, och att Ni lika troget iakttager den tystlåtenhet jag ålagt Er öfver min *enskilta brefväxling* med Er **). I følje af det förtroende jag hyser för edra insigter, önskar jag att Ni *så fort ske kan arbetar på en utförlig memoire öfver Sverige, och öfver det tillstånd, hvari Ni lemnat detta land, öfver de händelser, som der tilldragit sig, de medel som skulle kunnat förekomma dem, samt dem Ni tror tjenligast, att bota de olyckor, som hemsöka ett land, hvilket sedan så långe tid tillbaka varit Frankrikes bundsförvandt.* När Ni slutat denna memoire, öfverskickar ni den till Grefve de Broglio, som öfverlemnar den till mig.

"Compiégne, den 7 Augusti 1767."

LUDVIG."

I det andra brefvet, skrifvet från Versailles den 24 Juli 1768, yttrar sig Ludvig den XV.

"Baron de Breteuil erhåller af Rivaux i Hag, alla chiffer, papper, befallningar, och andra handlingar af hvad art som helst, som Markis d'Havrincourt eller nämde Rivaux, haft i sina händer, och som hafva någon den minsta gemenskap med den hemliga

*) Han hade äfvenledes varit Minister i Sverige.

**) Ludvig XV underhöll med sina Ministrar vid de främmande Hofven en *enskilt Brefvexling*, som icke gick genom Ministern för Utrikes ärenderna.

brefvexling som denne vår afledne Ambassadeur eller vår Chargé d'Affaires, på vår befallning, med oss fört *under deras vistande i Sverige och Holland*. Ni undertecknar jemte sagde Rivaux, den förteckning han deröfver erhållit befallning att uppsätta, och hvaraf tvenne afskrifter göras, och ni sätter ert *vidi* på det exemplar, hvilket Rivaux bitför, till erhållande af sin decharge, samt vid ankomsten aflemnar till Grefve Broglio, som öfverlemnar det till mig. Baron de Breteuil upprepar för honom i mitt namn den mest bestämda befallning, att icke tala med någon, hvilken som helst, utom med Grefve de Broglio, om denna hemlighet, som jag funnit för godt att anförtro honom.

LUDVIG.

IV. *Flassans yttrande om* Duc D'Aiguillon.

Duc d'Aiguillons anhängare hafva tillskrifvit honom *den lyckliga utgången af Sveriges Revolution*; men hans biträde dervid var högst indirekt: denna Revolution var mycket mera den unge Gustafs eget verk, hvars eldiga själ det ensamt var förbehållet att anlägga och verkställa en så farlig plan *).

*) Detta är ock hvad Grefve de Vergennes i sitt Bref till Hert. af d'Aiguillon sjelf medger. Denna Minister efterträddes 1774 af Grefve de Vergennes, som då lemnade Sverige, hvars Revolution han dock säkert till betydlig del hade att tacka för sin upphöjelse till Premier-Minister. (Se sid. 103).

Historia om 1772 års Revolution i Sverige,

af en Fransman, efter Handlingar i de Fransyska Arkiverna.

En Författare har ganska träffande anmärkt, att det styrelsesätt, som från 1720 till 1772 i Sverige var rådande, orätt ansågs för monarkiskt; ty dess form var rent republikansk. Så väl lagskipande som lagstiftande makten var anförtrodd åt de församlade Ständerna, hvilka under mellantiden af sina sessioner representerades af ett råd, hvilket Konungen sjelf ej ägde att tillsätta, alltsedan Riksdagen 1762. Genom sin ed förbands Konungen, såsom orden lydde: »att alltid handla i öfverensstämmelse med de församlade Ständerna, så att deras beslut vunnit eller borde vinna Konungens bifall.» Sådane voro uttrycken i ett svar, som SecretaUtskottet gaf Adolph Fredric, hvilken en dag vägrat bekräfta utnämnandet af ett Riks-Råd.

Men det skulle ej vara nog, att betrakta Sverige såsom en republik, för att på dess styrelses politiska verksamhet kunna tillämpa de reglor, man följer vid bedömmandet af andra äldre eller nyare republikers förfarande i detta afseende. Hvilken utsträckning särskilte lagstiftare än trott sig kunna gifva åt folkets makt och frihet, hafva dock alla ansett lydnaden för de en gång fastställda och

af nationens massa erkända lagar, såsom första vilkoret för bibehållandet af dess frihet och tillvaro; sådant var dock icke förhållandet med Sverige. Man erkände den åtminstone i praktiken, om också icke i theorien, att de heligaste lagar, ja äfven de, som grundades på konstitutionen, sattes i overksamhet så snart Ständerna sammanträdt.

Om än Creta och Polen räknat insurrektionen bland folkets rättigheter; om än våra nyare filosofer kallat densamma den *heligaste pligt*; så är man dock öfverallt ense om att betrakta densamma såsom ett våldsamt medel, och hvaraf man endast i ytterst farliga omständigheter måste begagna sig. Det var Sverige förbehållet, att lagligen grunda och hvart tredje år efter förgodtfinnande förnya anarkien. Man inser lätt, att ett sådant styrelsesätt ej länge kunde äga bestånd.

Icke destomindre torde, oaktadt alla denna Statsförfattnings brister, dess förunnade existence kanske ännu några år förmått bibehålla sig, såvida Svenskarne, jemte fattigdomen och den enkelhet i seder, som utmärkte deras förfäder, bibehållit den medborgerliga anda, som lysande egenskaper väl kunna ersätta i en monarki, men utan hvilken en republik med stora steg skyndar till sin undergång.

Tvertom hade denna dygd, genom korruption och falhet i detta olyckliga land blifvit förminskad till en grad, hvaraf Historien ej företer något exempel. Sverige var, såsom man ofvanföre sett, söndradt i tvenne partier. Om detta är förhållandet i alla fria samhällen, åtminstone enligt hvad stridigheterna i Athen, Röm och Florenz bevisa, så kan hvar och en, efter behag och sina känslor eller grundsatser, omfatta ett af dessa partier och

genom

genom skäl understödja sitt val. Men hvilken bevekelsegrund skulle väl en opartisk läsare hafva att låta sig intagas till fördel för det Svenska Hatt- eller Möss-partiet? Förgäfves har det förra i Frankrike blifvit hedradt med det sköna namnet *Patrioter* *), förgäfves påstå Engelsmännen, att man bland det senare funnit några verkliga republikaner. Svårligen kan man dock undgå, att derom blifva ense, det Konungen, fäderneslandet och statsförfattningen voro för båda partierna lika likgiltiga. Den föraktligaste egennytta var driffjädern för alla deras förslag. En usel pension af 2000 R:dr var tillräcklig att vid Frankrikes planer fästa sonen af ett Riksråd, medan Ryssarne och Engelsmännen, med tillhjelp af de utsöktaste förföringsmedel, höllo öppna klubbar till sina vänners tjenst och sträckte sin omtanka ända derhän, att de hade sådana ställen i sin sold, der de nedrigaste utsväfningar begingos.

Vi finne af det föregående, att Gustaf III befann sig i Paris, i det ögonblick hans fader dog. Han var dit åtföljd af Prins *Fredric*, sin yngre broder och af Grefve Carl Scheffer, som varit hans Guvernör ända till den tidpunkt, då han blef förmäld. Denne senare hade under sin ambassad i Frankrike varit nära bekant med Hertiginnan d'Aiguillon. Han förde till henne sin eleve, som gjorde bekantskap med Hertigen, hennes son, hvilken Gustaf III visade likaså mycken aktning, som förtroende och vänskap. Hertigen, intagen af erkänsla för dessa tänkesätt och denna förekommande godhet, fästade sig vid Prinsen, och deras för-

*) Se de föregående Handlingarne ur *Flssan*.

bindelse tillvexte under den senares vistande i Frankrike till den grad, att Gustaf ansåg Hertigen som en vän, på hvilken han kunde räkna, och hvilken kunde vara honom så mycket mer nyttig, som allt tillkännagaf, att Departementet för utrikes ärenderne, som, efter Hertigens af Choiseul död, var ledigt, ämnades åt honom.

Imellertid erhöll Gustaf underrättelse om sin faders död, och gjorde sig genast färdig att återvända till sina stater; han ville likväl icke lemna Paris, utan att hafva tagit ett afgörande steg att förmå Konungen i Frankrike bevilja sig skydd och hjelp, för att i sitt rike återställa det konungsliga anseendet, hvarförutan han, bättre än någon annan, insåg, att Sverige stod på branten af sitt fall: han vände sig således till Hertigen af Aiguillon, som förskaffade honom ett enskilt samtal med Konungen. Gustaf blef ganska nöjd med denna monarks tänkesätt, hvilken lofvade honom det verksammaste bistånd, till utförande af sin afsigt. D'Usson, som af Hertigen af Choiseul, blifvit utnämnd till Ambassadör i Sverige, hade ej den lyckan att behaga den man, som då ägde mest inflytande hos Konungen, hvarföre Hertigen af Aiguillon befalltes utnämna en annan Diplomat till denna post; han ansåg sig ej kunna dertill föreslå någon pålitligare än Vergennes, som redan under flera politiska beskickningar aflagt prof af snille, klokhet och talenter, och som blott ur det skål blifvit återkallad från Constantinopel, der han fullkomligt väl uppfört sig, att Hertiginnan af Grammont, syster till Hertigen af Choiseul, velat gifva denna ambassad åt Grefve St. Priest, som hon ifrigt understödde. Konungen biföll Hertigens af Aiguillon förslag, och Vergennes blef utnämnd till Ambassadör i Sverige.

Redan en lång tid hade Frankrike lemnat Sverige subsidier: men det villkor, som alltid förenades med deras fortfarande, föreskref, att Sverige ej skulle sluta någon allians, eller något fördrag af hvad slag som helst, utan Frankrikes deltagande. År 1766 hade denna förbindelse blifvit bruten genom en underhandling med England. Genast upphörde Frankrike att betala sina subsidier. Konungen, som vid detta tillfälle ville gifva den nya monarken ett bevis på personlig tillgifvenhet och derjemte göra honom älskad i sina stater, samtyckte till de innestående subsidiernas utbetalning, hvilka han, utan förnärmande af någons rätt, kunnat anse såsom sig hemfallne. Denna utbetalning skulle årligen förskaffa Sverige en summa af halfannan million Livres. Utom denna summa, lemnades betydliga penningeförskott åt Ambassadören för de vid en Riksdag oundgängliga utgifter; ty man bör icke föreställa sig, att pensioner voro tillräckliga för att tillfredsställa menniskor, hvilkas penningsnålhet var omåttlig; de behöfde dem vid hvarje nytt tillfälle. Endast genom penningutdelningar, gjorda i behörig tid, kunde man försäkra sig om ett gynsamt utslag af Riksdagsmannavalen, äfvensom om de förnämsta Embetsmännen vid Riksdagen. Ändteligen erhöll man, genom förnyade largitioner, ett gynnande utslag på hvarje mål, som förekom under öfverläggningarnes lopp. En sådan falhet är beklagansvärd, äfven då den inskränker sig inom det inre af landet. Då fremmande regeringar deraf kunna begagna sig, för att efter behag bestämma ett folks beslut, bör man anse sjelfva samhället hos ett sådant folk såsom upplöst.

Enligt konstitutionen, borde Riksdagen samlas en månad efter Konungens död. Rådet utsatte den emellertid till Juni månad, för att lemna Gustaf tid att sluta sina mått och steg med Frankrike och

att icke påskynda hans återkomst till Sverige. Detta var ett skadligt uppskof för *hattarne*; ty då Riksdagsmannavalen icke voro slutade; använde Engelska och Ryska Ministrarne, hvilkas inflytande var det öfvervägande, allt, för att leda dem till sin fördel, och lyckades deruti fullkomligt.

Under tiden trodde sig Gustaf böra skrifva till Rådet ett bref, hvari han gaf de starkaste försäkringar om sin tillgifvenhet för rikets konstitution och sitt bifall åt alla de mått och steg man tog under hans frånvaro. De Engelska författarne ifra enhålligt mot ett uppförande, hvilket de framställa såsom ett bevis af en till sin höjd drifven, falskhet och förställning. Här är stället att undersöka huruvida denna förebråelse är grundad *). Vi vilja försöka att uppdaga hvilka tänkesätt och förslag Gustaf hyste, och hurudant hans uppförande borde vara emot Rådet.

Sedan Carl XII:s död var Gustaf III den förste Konung i Sverige, som var född i landet. Adolph Fredric, äfvensom Fredric I, voro båda utlänningar. Ulrica Eleonora sjelf, ehuru Carl XI:s syster, bör äfven anses som sådan, emedan hon uppstigit på thronen till sin äldre systers förfång. Alla dessa Furstar, som redan berodde af

---

*) *Qui nescit dissimulare, nescit regnare*, säger ordspråket. Det är således ingalunda klandervärdt att Konungen nyttjat förställning; men att, i *oträngda mål*, betyga sin tillgifvenhet för en författning, som han ämnade störta, och att så till sägande kokettera med densamma; att uppmana till enighet, under det han, som bekant är, hemligen underhöll oenigheten, att varna för följden, under det han som bäst var sysselsatt att framkalla den — se der en förställning, som visserligen icke låter försvara sig.

Oligarkien, i kraft af konstitutionen, blefvo också ännu mera bundne genom sin egen vilja, genom *retelsen af en Krona, till hvilken de ej hade någon rättighet* och genom den likgiltighet de ej kunde undgå att hysa för ett folks lycka, bland hvilket de ej blifvit födde; de underskrefvo följakteligen utan svårighet alla de vilkor man af dem äskade, och ansågo sig alltför lyckliga att vara de första slafvarne af en om sin magt ömtålig oligarki, hvars nyckfulla gunst de hade att tacka för en rang, som födseln icke ämnat dem. Gustafs tänkesätt voro naturligtvis helt andra; uppfostrad midt bland Svenskar, hvilkas thron var hans arf, hyste han för dem på en gång en fars ömhet och en medborgares tillgifvenhet. Ett omfattande och odladt förstånd, en stor själ, ett verksamt snille, allt borde göra honom de bojor odrägliga, under hvilkas tyngd han skulle nedtryckas. Åt hvad håll han vände sig, såg han ingen Furste, hvars belägenhet kunde jemföras med hans. I Frankrike såg han en envåldig Konung, tillbedd af sina undersåtare, oaktadt några fel, som voro en följd af hans ålders svaghet. England framvisade honom en herrskare, som väl saknade makt för det onda han möjligen kunnat vilja, under det han hade en obegränsad makt att befrämja det goda. Han ensam var dömd att tillbringa sitt lif i overksamhet, urståndsatt att sprida den minsta välgerning bland sitt folk, och åskådande de låga ränker, genom hvilka utländningar köpte hans undersåtares och hans egen viljas beslut. Allting skulle nödvändigt för hans, på framtiden fästade, blick visa ett lands oundvikliga fall, hvilket var honom så mycket dyrbarare, som det var hans fädernesland. Huru smärtsam borde ej denna framtid vara för Gustaf! Han medförde ej på thronen en utlännings likgiltighet, och de enskilta afsigter en Furste vanligen hyser, som, omgifven af fiender, nödgas uppoffra

de ögonblick, hvilka borde tillhöra dess folk, åt omsorgen för sin egen säkerhet. Gustaf kunde omöjligen besluta sig att regera såsom hans far herrskat. Svenska Rådet smickrade sig likväl med en bedräglig tanka, om det trodde sig kunna lita härpå. Men ville då denne Konung derföre omstörta konstitutionen? Allt ger tillkänna, att denna tanka aldrig fått insteg i hans själ. Den statsförfattning han gaf Sverige, är på långt när icke en sådan som råder i en oinskränkt monarki, och likväl hafva vi de mest öfvertygande bevis, att, då han uppsteg på thronen, hyste han ej den tankan att nånsin kunna hinna den grad af makt, hvilken han verkligen uppnått *); han ville utan tvifvel återvinna den, som ursprungligen blifvit Konungen beviljad genom konstitutionen 1720, afskudda de nya bojor man lagt på konungamakten under hans Fars regering, föreskrifva sjelfva Riksdagen bestämda former, hindra anarkiens periodiska förnyande och slutligen för alltid befria sitt land från det skamliga beroende af utländska makter, hvari det försatt sig sjelf. Med sådana afsigter kunde Gustaf, utan att ådraga sig tadel, ådagalägga sin tillgifvenhet för konstitutionen. Då en regeringsform i femtio år lemnat en stat åt förvirring, åt invärtes oroligheter, och åt utländsk korruption; kan bemödandet att återställa dess spästighet och rätta dess fel, utan att vidröra de grundvalar, på hvilka den hvilar, visserligen ej anses såsom ett försök till dess omstörtande. — Ordsaken, hvarföre historiska författare tillskrifvit Konungen en utomordentlig förställning och ansett alla hans försök vid Riksdagens början till partiernas förening såsom en följd af denna förställning, är den, att

*) Napoleon hyste den ej heller; men ursäktar väl detta hans usurpationer på folkets frihet?

de hittills bedömt Konungens första afsigter efter utgången. Dessa försök, hvilka i afseende på sin grundsats, voro af redbart värde och sanskyldig nytta, hade förut blifvit träffade: genom Gustafs enskilta relationer med Ludvig XV och de instructioner Franska Ambassadören fått, åsyftade, att han af alla sina krafter skulle arbeta på en förlikning mellan *hattarna* och *mössorna*, för att qväfva ursprunget till de Svenska misshålligheterna och förena alla sinnen i kärleken för det allmänna bästa *). Frankrikes förhållande var naturligt: dess hof var öfvertygadt, att Sveriges egen fördel förmådde detta rike till en nära förening med sig, och tviflade icke, att ju denna makt, lemnad åt sig sjelf, och fri från factioner, skulle erkänna denna fördel, och aflägsna sig från Ryssland, hvars öfvervägande makt hotade nedtrycka detsamma, lika som det gjort med Polen. Men om Frankrike ville med Sverige underhålla en ömsesidigt fördelaktig förbindelse, så var det trött af den, hvaruti det sig hittills befunnit, trött att dyrt betala densamma och att utan nytta sprida sina largitioner. För att upphäfva detta sakernas tillstånd, måste man å ena sidan förskaffa Konungen en makt, som var tillräckligt stor att kunna äga inflytande på utrikes ärenderna, men ej nog inskränkt för att väcka misstankar i Svenskens republikanska sinne; och, på den andra, göra slut på partistridigheterna för att afböja, det Rysslands och Englands intriger skulle hänföra Sverige till sådana mått och steg, som voro stridande mot dess sanna fördelar **). Om saken kunnat taga en vändning, olik

*) Man jemföre med detta yttrande de föregående Handlingarne.

**) Man påminne sig, att det är en Fransman som talar. Deraf följer, att endast de mått och steg som Sveri-

den, hvilken man, i anledning af första impulsen, bordt ana, måste man först tillskrifva densamma åt de oöfvervinnerliga svårigheter Konungen fann för den förlikning han skonsamt ville återställa och sedan åt några särskildta omständigheter, dem vi i det följande af denna berättelse få tillfälle att utveckla.

Så snart Gustaf tagit sina sista försigtighetsmått med Franska hofvet, skyndade han att återvända till Sverige. Då han anländt till Brunswig, skref han till Konungen i Preussen, för att underrätta honom, det hans afsigt varit att resa genom Berlin; men att hans fars oförmodade död nödgade honom att påskynda sin resa, och beröfvade honom den tillfredsställelsen att få omfamna sin morbror. Fredrik, som icke tviflade att Franska hofvet afvändt Konungen från tankan att se honom, besvarade genast hans skrifvelse, och uppdrog åt Prins Henrik dess öfverlemnande. Man känner icke dess innehåll, men efter genomläsandet deraf beslöt Gustaf resa till Berlin, der han hade ett enskilt samtal med sin morbror, hvarefter han genast begaf sig på vägen till Sverige: han anlände till sin hufvudstad i slutet af Maj månad.

Gustafs första omsorg var att vinna sina undersåtares tillgifvenhet. Han uppoffrade 3 dagar i veckan att gifva audiens åt alla dem som anmälte sig. Han promenerade i staden till fots eller häst, talade med alla med en vänlighet, ett nedlåtande och en vältalighet, som ingen drifvit längre än han. Hans mor, den store Fredriks syster,

---

ge tog på Frankrikes impulsion, måste vara öfverensstämmande med dess sanna fördelar.

ster, tycktes, som Sheridan säger, ha öfverfört på honom dess morbroders mod och stora egenskaper., medan han af sin far syntes hafva ärft denna hjertats godhet, som ännu gör Adolf Fredriks minne dyrbart för Svenskarne.

Imellertid skedde Riksdagsmannavalen i hela Sverige, och de betydliga summor Frankrike utdelat, förmådde blott åstadkomma en så ringa majoritet, att man af alla omständigheter kunde sluta, det man skulle se densamma försvinna, i sjelfva det ögonblick man var mest viss om dess besittning. Dessutom fordrades, för att deraf kunna betjena sig, att Landtmarskalken och de fyra Ståndens *Talemän* blefvo valde bland denna majoritet. Anfalls-planerna borde vara uppgjorde redan före Riksdagens början, som var utsatt till den 13 Juni, och kunde blott lyckas genom ännu större *largitioner* *) än dem, som redan blifvit gjorde.

Under dessa omständigheter upptänkte Grefve Scheffer först planen till förlikning. Han ville endast bilda ett råd, sammansatt af ett lika antal medlemmar ur de bägge partierna. Men fåfängt hoppades han att deruti kunna lyckas. Motståndarnes antal i båda partierna var oändligt öfverlägset deras, som kunde vara sinnade att på god tro dervid biträda, och dessutom upprördes större delen af Mösspartiet till den grad af de våldsammaste passioner, att man ej kunde smickra sig att föra det till en förlikning genom något annat medel än genom ett slag, som förmådde betaga detsamma det vissa hopp om framgång, hvaraf det var inta-

*) Corruptioner.

git. Om man kunnat lyckas att utnämna en Landtmarskalk och Talmän af Hattpartiet, skulle man genom detta medel förskräckt motpartiet, som då sannolikt lånat örat åt de förslag man velat göra detsamma.

Dessa utnämningar voro den vigtigaste och första punkt, hvarmed man borde sysselsätta sig. För att kunna leda dem efter önskan, var en summa af 1,500,000 Riksdaler erforderlig. Grefve Scheffer vände sig i sin Herres namn till Franska Ambassadören, hvilken, ålagd att spara de medel man anförtrott åt hans försigtighet *), blott kunde erbjuda honom 200,000 Francs. Fåfängt försökte Konungen skaffa det återstående af summan, som han behöfde, ty ingen utväg erböds; då han helt oförmodadt föll på en tanka, som visserligen borde draga honom utur den förlägenhet, hvari han för ögonblicket sig befann, men som snart ej annat kunde än blottställa honom för svårare, ja nästan oöfvervinnerliga svårigheter. Vi äro fast öfvertygade, att det äro följderna af detta första företag, som skedde i största tysthet och hvars offentliggörande ej kunde annat än åstadkomma de bedröfligaste följder för Konungen, hvilka man måste tillskrifva den af Gustaf fattade föresats att sluta Riksdagen 14 månader sednare genom en lysande handling och att påskynda en revolution, hvilken han, enligt sin första plan, endast ville vänta af tiden och sinnenas gynnande beskaffenhet.

Sådana voro i korthet de närmare omständigheterna af detta farliga företag. Vi hafva ofvan-

---

*) Se hvad här framföre blifvit anmärkt om nedsättningen af de utrikes ärendernes Departement beviljade medel 1771.

före nämnt, att Konungen i Frankrike samtyckt betala till Sverige de subsidier, som sedan flera år innestått, och att denna summa borde betalas med 1,50,0000 Francs årligen, eller 750,000 hvar sjette månad. Den första terminen inföll i Januari månad 1772. Handelshuset Tourton och Baur hade fått sig uppdragit att upptaga dessa penningar af Herr Beaujon. Det erböd Konungen i Sverige ett lån af 5 à 600,000 Francs, såsom förskott på de penningar det fått sig uppdragit att uppbära. Konungen mottog det och förskaffade sig sålunda dispositionen af en ansenlig summa, men betänkte ej, att han, då verkliga betalningstiden inföll, skulle finna sig urståndsatt att erlägga densamma; att Rådet skulle få veta det han till enskilt bruk användt statsmedlen och att han borde göra sig beredd på hela den misstänksamma aristokratiens stränghet, hvars undergifna och maktlösa slaf han endast skulle blifva *).

Vi komma nu till det ögonblick då Riksdagen öppnades; men förr än vi ämna granska föremålen för dess verksamhet, tro vi, det våra läsare med nöje här skola finna teckningen af *Hattpartiets* förnämsta chefer, hvilket vid denna tidrymd gaf sig ut för att vara det *patriotiska partiet*, emedan *det föredrog Frankrikes penningar framför Englands och Rysslands, men hvilke för öfrigt ej leddes af någon sann kärlek för fäderneslandet* **). Utan hållning i planer eller tänkesätt, åtnöjde sig *Hattpartiet* att hafva

*) Detta öfverensstämmer fullkomligen med hvad förut blifvit anfördt. Det var likväl mindre Rådet än de sammanträdde Ständernas Hemliga Utskott, som Konungen behöfde frukta.

**) Mycket sannt, men i Förf. mening föga konseqvent.

vigt hans egenskaper kunnat gifva honom i ett parti, som han var ganska skicklig att väl styra.

Baron *Ulric Scheffers*, hans brors, egenskaper voro redbarare, om också icke så lysande. Med rigtiga och grundliga åsigter, uppfattade ingen bättre än han en saks rätta synpunkt, dess förhållanden och följder; ingen var bättre i stånd att fatta ett fast och modigt beslut; men ett visst grunddrag af naturlig tröghet och sorglöshet, smak för nöje och förströelse aflägsnade honom oftast från sitt föremål. Deraf uppkommo ock i hans karakter en köld och en likgiltighet, som många ansågo såsom förställning och några, ehuru orätt, till och med såsom falskhet.

Således hade de tvenne bröderna, den ene emedan han var förmycket öppen och fri, och den andre emedan han ej var det nog, på långt när icke det anseende, makt och inflytande i sitt parti, som de der kunde och ville äga. Det enda föremål, som höll deras verksamhet vid lif, var att uteslutande försäkra sig om Konungens, deras Herres, förtroende, eller åtminstone om att endast dela det med sådana personer, som ej kunde väcka deras misstanka och i synnerhet hindra Grefve Fersen att deruti göra för stort framsteg. Det var troligen med afseende härpå, som bröderna Scheffer, ömsesidigt erkännande den föga ihärdighet de tilltrodde sig äga, föredrogo Baron *Sinclair*, hvilken de ville göra till förnämsta mannen i partiet. Denne hade många af de egenskaper, som erfordrades att spela denna rol, klokhet, fintlighet, ränkfullhet, mod, till och med djerfhet; men detta är ej tillräckligt för att vinna folket. Det finnes dygder, dem man högaktar, utan att äga dem, äfven som det finnes laster, som väcka ett allmänt förakt, äfven å deras sida, som deråt öfverlemnat

sig. Sådant var under denna tidrymd i Sverige förhållandet med oegennyttan. Hela nationen öfverlemnade sig åt den smutsigaste venalitet. Inom sig var hon söndrad, men öfverensstämde dock i en punkt: att sälja sig åt den mestbjudande och draga den största möjliga fördel af sin låghet *). *Bland niohundrade personer, som utgjorde adelsståndet, funnos icke hundrade, som kunde fritagas från corruption.* De andra stånden voro icke renare. Detta oaktadt, fordrade hvartdera partiet af sine chefer sådana dygder, som dess medlemmar oupphörligt trampade under fötterna. Men Sinclair hade icke en gång skenet af dessa dygder; han var ansedd med afsky i *Mössornas* parti, och *Hattarnes*, som han då understödde, hyste för honom hvarken kärlek eller aktning. Med dessa fel förenade han äfven andra ännu större, ty de voro en följd af hans karakter. Man beskyllde honom att vara bakslug och förslagen; fördjupad i skulder, ansågs han vara föga nogräknad och laggrann.

Sjelfva Baron Sinclairs vänner sökte icke synnerligen rättfärdiga honom i dessa hänseenden; men de påstodo, att dessa fel motvägdes af den mest afgjorda tillgifvenhet för hofvet. Likasom detta, hade äfven han varit af Mösspartiet, men öfvergick sedan till Hattarne. Genom dylika skäl sökte man försvara de talrika partiförändringar, hvilka beröfvade honom det förtroende, sådane personer, hvilka framhärda i sin en gång fattade mening, äfven å deras fienders sida, förvärfva. Menniskan, af naturen svag och underkastad villfarelsen, kan visserligen bedraga sig; det är skönt att efter begångna felsteg återkomma till besinning och erkänna dem; men omöjligt kan man högakta den,

---

*) En vacker tafla!

som tjuge gånger ombyter tänkesätt och således alltid befinner sig ense med de maktägande och den källa, hvarifrån nådbevisningar utströmma. Den tillgifvenhet man röner för sin Konung är i detta afseende ej olik den, hvilken en vän ingifver: ofta lemnar en ädel opposition bevis på en verklig och desto renare uppoffring, ju vissare den är att man har allt att förlora och nästan ingenting att vinna, derigenom att man förklarar sig för densammas anhängare.

Efter ett så långt afvikande från hufvudämnet, är det tid att återtaga berättelsens gång. Riksdagens öppnande skedde den 13 Juni. Efter dess utropande begåfvo sig de särskildta Ståndens medlemmar genast till sina respectiva samlingsrum för att der företaga sina fullmakters verification samt valet af Taleman.

Början af Ständernas sammanträde var ingenting mindre än gynnande för Hattarne. Borgareståndet, på hvilket de syntes räkna, slog dem felt. Borgmästaren Sebaldt, en ganska farlig man, och hvilken de i synnerhet bemödade sig att aflägsna, segrade öfver Herr Shaw, som detta parti understödde: majoriteten utgjorde 17 röster. Detta val blef ett beklagligt minnesmärke af hvad hatet och förakt för lagarne förmå. Aldrig hade de tillförene blifvit kränkte med så mycken djerfhet och som sannolikt är, strafflöshet Det var Franska revolutionen förbehållit att förete en mängd dylika exempel. Föga fattades att samlingsrummet blifvit en skådeplats för fasa och blodbad. Menniskor, som der inträngt, en talrik pöbel, retad till uppror, och som bevakade ingångarne, hotade med de grymmaste ytterligheter. De välsinnade, ansatte på alla sidor, togo sin tillflykt till rådets bistånd,

stånd,

stånd, hvilket strax samlades, och beredde sig att lemna dem laglig hjelp; men som deras ståndaktighet hastigt öfvergaf dem, lemnade de fältet, och valet skedde efter deras motståndares önskan.

Bondeståndet motstod i början folkyran bättre än Borgarståndet. Sessionen den 13 ägnades helt och hållit åt undersökningen af deras fullmakter; många bland dem, hvarmed vännerna af Mösspartiet voro försedde, ogillade förteckningen emedan de ej befunnos vara efter vedertagen ordning; men genom en följd af motsägelser, hvilka ej äro sällsynta i ett land, der venalitet och partistrider råda, utvalde de följande dagen till Talman en af dem, hvilka de dagen förut betagit rättigheten att bevista sessionerna.

Presteståndet, som var mera varsamt, företog i början ingenting afgörande. Det började med att utnämna fyra ledamöter, två af hvartdera partiet, för att skrida till undersökningen af fullmakterna, bland hvilka några voro stridande mot vedertagen ordning. Ej ur det skäl, att de hoppades att dessa Ledamöter skulle kunna komma öfverens, men för att derigenom vinna tid att se hvad parti Adeln skulle följa. Imellertid hade de ej tålamod att afvakta utgången på detta stånds val. Hattarne, som ansågo sig säkre om en temligen ansenlig majoritet i Presteståndet, upphörde att påyrka de trenne ledamöternas bortvisande, hvilkas fullmakter ej voro riktiga; men de funno sin oförsiktighet, då de sågo namnet Forssenius, som Mösspartiet inlagt, utfalla ur urnan. Denne Talman utnämndes föröfrigt med en enda rösts pluralitet; och emedan han förlorade sin egen, genom sitt utnämnande, så funno de båda partierna sig äga lika styrka i PresteStåndet.

Hattarne voro lyckligare i Adelsståndet. De skulle till och med vunnit åran af Landtmarskalkens utnämnande, om Grefve Fersen hade velat iklåda sig denna värdighet. Men ingenting kunde öfvervinna hans motstånd i denna punkt. Hvarken hans vänners eller sjelfva Konungens enträgna föreställningar förmådde göra hans beslut vacklande. Hattarne, tvungne att umbära en sådan mans inflytande och bistånd, beslöto då att till denna vigtiga post utnämna Baron Lewenhaupt, som var mycket mera känd genom sin ädla karakter än några lysande talenter.

Hans oegennytta och råttskaffenhet hade alltid varit utan fläck, ehuru han var ganska fattig. Men dessa dygder voro ej tillräckliga att föra Landtmarskalksstafven. Dertill fordrades vanan att behandla affärer, mycken själsnärvaro och äfven ihårdighet, äfvensom förmågan att tala offentligen. Baron Lewenhaupt hade ännu ej haft tillfälle att utveckla dessa egenskaper; också vann ej detta val enhålligt bifall. Månge af Hattarne upptogo det till och med kallt. Likvål erhöll han, då man skred till valet, en öfvervigt af sjuttiofem röster, och det gick för sig på det fredligaste och lagligaste sätt.

Vi hafva ofvanföre talat om ett förlikningsprojekt, som Grefve Scheffer hade uppgjort. Konungen omfattade denna tanka med ifver och åtog sig att blifva medlare mellan de begge partierna. I följd häraf utnämnde Hattarne, för att arbeta härpå, Grefve Fersen, Baron Höpken, och Baron Duval. Mössornes Deputerade blefvo Baron Ridderstolpe, Baron Essen och General Pechlin. Få menniskor hafva mera olika blifvit bedömde, än den sistnämde. Författare, som varit Mössornas parti tillgifne, hafva afmålat honom såsom en republikan af

en sträng dygd, orygglig i sina grundsatser, tillgifven Konungens person, men ännu mera tillgifven friheten och sitt lands författning. Enskilta upplysningar öfver Hattarnes parti, tala blott om General Pechlin, såsom om en man, känd genom sin trolöshet, genom sin oblyga djerfhet, stolthet och till ytterlighet drifna venalitet, med ett ord, de afmåla honom såsom en man, hvilken endast fann sitt lif uti partistridernas oro och sjelfsvåld. Huru skulle en författare som jag, på ett sådant afstånd af tid och rum, kunna fälla ett riktigt och opartiskt omdöme öfver så stridiga meningar? blott ett medel återstår honom att freda sig för tadel; nemligen att med noggrannhet framställa händelserna och låta dem tala genom sig sjelfva.

Ehuru smickrande tanken på en förening mellan partierna än kunde synas, var det dock lätt att inse, det den slutligen ej skulle inträffa. Hattarne, ovissa och söndrade, visste sjelfva ej noga hvad de borde fordra eller bevilja; och Mössorna, som vid detta tillfälle ville spela rolen af republikaner, trodde sin heder uppfordra dem att visa en utomordentlig stränghet och mycket anspråk. Första sammankomsten skulle äga rum den 11:te Juni. Konungen och Hattarnes deputerade infunno sig dervid och väntade länge, men förgäfves, Mösspartiets deputerade, som ej anförde någon annan ursägt, för en så sårande brist på uppmärksamhet, än Ryska Ministerns frånvaro, som var på landet; de hade således ej haft tid att rådgöra med honom och inhämta hans befallningar (!!!)

Ett provisoriskt sammanträde ägde ändteligen rum den 18 Juni. Då Landtmarskalken ännu ej var utnämnd, döljde Mössorna, som hoppades kunna vinna denna värdighet för sitt parti, hvarken sina förslager eller tänkesätt, Baron Pechlin, som

snarare syntes vara kommen att hindra, än att lätta denna underhandlings framgång, vågade bittert yttra sig om Konungen, sin Herre, och i hans närvaro påstå, att corruptionen var frihetens och lagarnes dubbla förmur. Mössorne voro i början af den tanka, att föröka RiksRådens antal till 24; men sedan de mognare öfverlagt, och insett, att denna nya ordning, som ägt rum 1727, sedermera förklarats ogiltig och afskaffats under följande riksdagar; att den följaktligen endast skulle tjena till att afhölja deras äregirighet och att beröfva dem den popularitet de tillvunnit sig; sedan de dessutom besinnat, att den utgift underhållet för åtta RiksRåd, utöfver det vanliga antalet, fordrade, skulle vara för folket mycket känbarare, än den nytta det kunde lofva sig, då det såg sådane personer intaga de förnämsta rummen i förvaltningen, som det kanske endast visade en prekär aktning, så beslöto de att uppgifva denna plan, och begärde, att man omedelbarligen skulle förvissa dem om fem rum uti rådet. De nämnde ej dem, hvilkas uteslutande derifrån de fordrade, men de läto temligt tydligt förstå, att de ej skulle afstå från denna fordran. Det förhållande, som finnes mellan detta förslag och de mått och steg, hvilka sedermera verkligen togos, ådagalägger fullkomligt, att underhandlingarne å Konungens sida ej voro låtsade, och att Mössorne åtminstone hade något hopp, att genom förlikningen erhålla det de vålde, samt beslutat tillkämpa sig.

Det skulle varit oförsigtigt att alltför öppet förkasta detta förslag. Då utgången af Landtmarskalksvalet ännu var oviss, ja till och med ganska stort tvifvel underkastadt, kunde man ej antaga densamma, i anseende dertill, att hvarken Konungen eller Hattarnes Deputerade voro auctoriserade att träffa förlikning för det frånvarande Rådet. Man

tog således det parti, att uppskjuta sammanträdet till en annan dag, och den utsattes till den tjugonde.

Utgången af den 19:de, som till Mössornas stora förvåning ledt valet af Landtmarskalk på Baron Lewenhaupt, öppnade deras ögon öfver den allmänna öfvervigt de ansågo sig hafva. De funno, att ännu ej tiden kommit, då de kunde föreskrifva motpartiet lagar, och verkställa sin afsigt, att bemäktiga sig hela makten; att deras ställning kunde blifva lika oviss och tvetydig, som den förut förekommit dem lysande och säker; den föreslagna försoningen erböd dem en hederlig utväg, hvars begagnande de icke länge borde uppskjuta. I sjelfva verket blef deras ton uti sammanträdet den 20:de lika ädel och vördnadsfull, som den förut varit stolt, ja till och med otidig. General Rudbeck, hvilken Mössorne velat utvälja till Landtmarskalk, begärde att få deltaga i Riksdagsärenderna; man gaf dertill bifall. Konungen, å sin sida, ville att Prins Carl skulle bivista alla sammanträdena, under förevänning, att då förlikningen borde vara helig och varaktig, trodde han sig gifva densamma en större grad af fasthet genom sin brors närvaro, emedan de kontraherande i de tvenne påföljande generationerna skulle hafva vittnen till sina förbindelser och förvarare af sina ord. Mössorne blefvo mera förvirrade än smickrade af detta bevis på förtroende, ty Prins Carl hade fordom visat dem benägenhet och syntes vid detta tillfälle öfvergå på deras motståndares sida. Denna Konungens tanka var ganska skickligt beräknad; den försäkrade honom om sin brors bistånd och beröfvade Mössorne den fördel, att räkna en Prins af blodet bland sina anhängare.

Imellertid försummade General Rudbeck ingenting för att öfvertyga Konungen om sitt partis

tillgifvenhet för hans Maj:ts person, och om dess beredvillighet att bidraga till dess planers framgång till såmjans återställande bland nationen. General Pechlin sjelf ville urskulda sitt förra förhållande, genom de starkaste försäkringar om sitt nit och sin fullkomliga tillgifvenhet. Man återtog derefter discussionerna och öfverenskom sluteligen ordegrannt om följande punkter:

1:o Att så framt Konungen ville upprätthålla rikets lagar och anse alla sina trogne undersåtare med samma bevågenhet, skulle all söndring upphöra i nationen.

2:o Att konstitutionen skulle förblifva på samma fot den befanns vid Adolph Fredriks död, och att ingen förändring skulle dermed vidtagas.

3:o Beträffande förbindelserna med utländska makter, borde man ej ingå andra än sådane, som kunde trygga rikets lugn och befrämja dess inre välstånd, så väl i afseende på konstflitens som handelns framsteg.

4:o Att ingen undersökning skulle anställas rörande fordna händelser, i synnerhet de som timat vid Riksdagen 1769 och att allt det förflutna ömsesidigt skulle öfverlemnas åt glömskan.

5:o Hvad Rådets tillsättande angick, förklarade sig Konungen, att sedan han rådfrågat Riks-Råden öfver den önskan. Mössorne yttrat, att få införa fem af deras parti uti denna korps, var det ingen, som icke förklarade sig färdig, att till lugnets återställande uti nationen, lemna en plats, som han endast genom undergifvenhet mottagit, som han endast bibehöll genom sitt nit, och hvilken han med största nöje skulle afträda; men att

alla voro ense att göra den föreställning, att som man sökt utsprida misstankar och kasta skugga på deras förvaltning och förhållande, fanns det ingen bland dem, som ville sjelfmant gifva bifall åt sitt entledigande, förr än Ständerna, efter protocollens sorgfälliga undersökning, förklarat dem oskyldiga eller straffbara. Konungen tillade att, i detta sakernas läge, ett påyrkande af deras entledigande, vore detsamma, som att fordra offer, hvilka stridde mot den anda af försoning och sämja, af hvilka hvar och en borde vara genomträngd; att allt hvad man för ögonblicket kunde göra, var, att åt en Mössa lemna det rum som i rådet var ledigt, genom Baron Hamiltons död; att då Generalen Grefve Löwen, som lefde i stillhet i Pommern, genom sin höga ålder och bräckligheter, såg sig urståndsatt bestrida det rådställe han sjelf innehade, skulle man taga nödiga försigtighetsmått för att bedrifva hans entledigande, samt att Konungen skulle vara lika benäget sinnad för en af Mössorna. Slutligen, om man ville fatta förtroende för hans Konungsliga löften skulle han bringa det derhän, att Mössorne före Riksdagens slut skulle få upprättelse i afseende på antalet af de medlemmar af deras parti, dem de begärde införa i Rådet.

6:o I afseende på upprättandet af SecretaUtskottet och deputationerna, hade det varit i fråga, att de skulle utgöras af ett lika antal medlemmar af båda partierna; men saken befanns vara omöjlig, i betraktande af svårigheten att böja sinnen, som icke alltid lydde sina Chefers röst och i synnerhet i anseende till den fara, som var förenad med ett förhastadt utspridande af en inrättning, som icke annat kunde än blottställas för stränga granskningar och motsägelser i begge partierna. Man förbehöll sig således ömsesidigt rättighet att arbeta

på att försäkra sig om öfverlägsenheten i denna nya skapelse, med löfte likväl att bespara en tredjedel af de deputerade för det svagaste partiet. Sedermera väcktes frågan att utfinna medel till utrotandet af en corruption, som förnedrade nationen. Hattarne erbödo sig vilja föregå de andra med sitt exempel; Mössorne syntes i början erkänna det och vilja befrämja verkan deraf; men de gorde slutligen dervid så många förbehåll att det mest gynnande omdöme man kan fälla öfver deras planer är det, att då de ännu ej vågade anse den coalition, som nyligen bildats såsom synnerligen fast, fruktade de att skingra ett parti, som de kanske fått mycken möda att återförena, då det en gång blifvit brutit. Det starkaste bandet till betryggande af dess förening var säkerligen korruptioner.

Då man ändteligen kommit till denna grad af förlikning gaf Konungen de båda partiernas deputerade sitt bifall och mottog de försäkringar de ömsesidigt gåfvo honom att hålla alla villkoren deraf, och att såvidt det af dem berodde laga så, att de blefvo iakttagne af deras vänner och anhängare. Konungen tillade, att som han ej begärde något för sig sjelf, och ej gjorde anspråk på någon annan förmån, än den att bereda fäderneslandets väl, kunde han likväl ej underlåta att inför dem tala till sin mors Enkedrottningens och Prinsarnes, sina bröders, fördel, samt bedja dem förmå deras vänner taga i öfvervägande ett föremål, som gjorde ett så lifligt anspråk på deltagande.

Vi hafva omständligt beskrifvit detta förlikningsförslag, oaktadt det ej ägde framgång, emedan man derigenom kan lära känna de punkter, hvilka föranledde de flesta söndringar mellan partierna

tierna

Herra och emedan det tjenar till att sprida ljus öfver det uppförande man i det följande får se dem båda iakttaga. Då Konungens svar på intet sätt voro evasiva eller tvetydiga, tro vi ej, det tvifvel rörande uppriktigheten i detta första ögonblick böra äga rum. Hans egen fördel böd honom för öfrigt arbeta på en förlikning, utan hvilken det var omöjligt, att hastigt sluta Riksdagen; detta borde så mycket mer vara målet för hans afsigter, som Konungen i Frankrike ej tröttnade att uppmana honom, och äfven i enskilta bref eldade hans ifver. Man har förebrått Gustaf III brist på vårdnad och kärlek för sin moder. Vi finne likväl, att han från de första ögonblicken af sin återkomst till Sverige, sysselsatte sig med sin mors fördelar. Han erböd sig att afträda det ökade underhåll af 225,000 Koppardaler, som blifvit beviljade hans fader vid sista Riksdagen, med förbehåll att denna summa användes till förbättrande af Drottningens och de unga Prinsarnes inkomster. I alla sina meddelanden med Rådet, rekommenderade han högeligen Drottningens, sin mors bästa. Drottningen lät sig likväl icke deraf förmås till mera ömhet för sin son, utan fortfor alltjemt att gifva anledning till missnöje och obenägenhet, som gjorde djupt intryck på Konungen. Denne gaf fritt lopp åt sitt bekymmer i skötet af några förtrogna vänner. Monarkens djupa smärta tillåter intet tvifvel om hans verkliga tänkesätt för sin familj. Detta bekymmer steg till den höjd, att hans helsa deraf led, så att, då han en dag fått ett smärtande bref från Enkedrottningen, blef han genast häftigt sjuk.

Då bägge partiernas chefer meddelade sina fullmäktige de förbindelser de ingått med Konungen, blefvo dessa af dem illa upptagne. Mösserne lupo till och med någon fara. Hattarne emottogo

underrättelsen med mera foglighet, men utan att deraf synas tillfredsställde. Allt tillkännagaf å bå-da sidor begäret att göra förvirringen beständig, emedan man icke kunde besluta sig att uppoffra en corruption, som blifvit nyttig för hvarje individ. Dessutom, ehuru Mössornes chefer oupphörligt åbe-ropade sig den redlighet och trohet, hvarmed de uppfyllt sina löften, såg man dock endast tvety-dighet och omvägar i deras språk, likasom i deras uppförande. För att dömma derom, är tillräckligt att nämna, det de yttrade i det utdrag de öfver-lemnade Konungen af den öfverenskommelse, som träffats i hans närvaro, att då de ej kunde förmå sig till något steg, som åsyftade konstitutionens skada, så borde Rådets förhållanden underkastas Ständernas pröfning; men att man skulle tillse, att denna pröfning anställdes utan bitterhet och med moderation, och att de, innan detta inträffade, ansågo sig böra öka antalet af de rum de begär-de i rådet till *sju*, oaktadt de förut inskränkt sig till *fem*.

Man må imellertid anse dessa underhandlin-gar såsom verkliga och uppriktiga, eller endast be-takta dem såsom en list, genom hvilken de båda partierna sökte vinna tid, medan de observerade hvarandra, så är det åtminstone visst, att de ej

kunde bringas till verkligt stånd, förr än efter Riksdagens högtidliga början. Allas blick var då fästad på denna vigtiga händelse. Hvar och en ville veta huru Ständerna skulle förhålla sig i afseende på Rådet, och huru Konungen skulle förhålla sig i anseende till den försäkran Sveriges Konungar borde underteckna vid uppstigandet på thronen. Det är väl sannt, att Konungen förklarat, att så snart Ständerna voro ense i denna punkt, skulle han skicka sin blankett, med underskriften af sitt namn derå, hvilken de efter behag kunde fylla; men många trodde ej på Konungens upprik-tighet i detta fall. Den 25 Juni öppnades Riks-dagen.

Sedan Konungen jemte de fyra Stånden bi-vistat Gudstjensten, begaf han sig till Rikssalen, och sedan han satt sig på thronen, men endast med *Furstlig* krona, höll han der ett tal.

Detta var första gången Gustaf talade offent-ligen. Den värdighet och det Majestät, hvarmed han uttryckte sig, öfverträffade allt hvad man hittills hört i Sverige. Den djupaste rörelse herrskade uti samlingen under hela hans tal. Efter dess slut, talade Landtmarskalken för Adeln och de öfrige Talmännen hvar och en för sitt stånd; derpå blef-vo tvenne RiksRåder, som ej kunnat aflägga sin ed

vid sista Riksdägen, framkallade för att uppfylla denna skyldighet, hvarefter samlingen åtskilldes. Dagen derpå skred Adeln på Riddarhuset till valet af sina *Bänkmän*, ett namn, som man i Sverige ger åt trenne personer, valde med rösternas pluralitet på hvarje bänk, af hvilka en var ämnad genom lott att utnämna de 24 Electorerna, som fått det uppdrag att utvälja dem bland Adeln, som borde inkomma i SecretaUtskottet och deltaga i Deputationerna. Af 58 bänkar förklarade sig 39 för Hattpartiet och endast 19 för deras motståndare. Desse, som sågo sig vara underlägsne i antal, biträdde det val af Electorer, de andre gjort.

SecretaUtskottet utgjorde en så väsentlig del af förvaltningen vid Riksdagarne, och spelade en så stor rol uti Ståndernas operationer, att vi anse nödvändigt ingå i en närmare beskrifning om dess bildande. Endast trenne Stånd deltogo deruti; (BondeStåndet var uteslutet) och hvardera Ståndet hade endast en röst, så att, om man försäkrade sig om tvenne, kunde man leda hela ärendernas gång.

I denna helgedom bereddes och öfverságos de ämnen, som borde underställas Ståndernas afgörande, hvilka, föga kunniga och öfvade i affärers behandling, vanligen öfvergingo på SecretaUtskottets tanka.

Vi hafva sett hvilken fördel Hattarne hade i AdelsStåndet i afseende på SecretaUtskottets bildande; endast fyra Mössor räknades bland ledamöternas antal. Sakerna togo en helt annan vändning i de andra Stånden. BorgarStåndet visade sig från första ögonblicket helt och hållet i strid med det parti hofvet gynnade; hvad PresteStåndet beträffar, så befanns rösternas antal såsom vi ofvanföre nämnt, lika deladt imellan båda partierna; men denna likhet kunde icke äga lång varagtighet. Mössorne lyckades att genom sina intriger och genom förvärfvandet af en summa af 160,000 R:dr, som kommit från England och Ryssland, att draga trenne prester ifrån Hattarnes parti, att vinna en svag majoritet, som snart ökades och ändteligen erhöll mycken fasthet. Alla dessa hemliga anläggningar fordrade tid, och först den 11 Juli befanns SecretaUtskottet vara fullkomligt bildadt. BorgarStåndet intog ingen enda *Hatt* bland sina Deputerade. Deras val fästades äfven på dem bland Mössorna, som visat sig mest våldsamma. PresteStåndet, efter utseende mera fogligt, tillåto fyra Hattar inträda i sitt Stånd, men de nyttjade det försigtighetsmått att välja bland dem, som voro af detta parti, de svagaste menniskor, och följaktligen de minst skickliga att sätta hinder för den onda vilja, som de i det följande kunde visa.

De tillstodo väl icke detta; deras språk, så väl i det offentliga, som enskilta, kunde ej vara fradligare. De yttrade, att de, ehuru trogne sitt parti, som de ej ägde frihet att öfvergifva, derföre icke voro mindre benägne att gynna sin Konungs planer i afseende på sämjans återställande i Nationen, och skulle säkert ej deltaga uti något våldsamt företag. Dagen innan committéen började sina förrättningar, tog BorgarStåndet ett hemligt beslut, hvarigenom det fastställde, att då ett mål blifvit afgjordt genom de tre Ståndens omröstning, borde utslaget hafva sin verkan omedelbarligen, oaktadt fjerde Ståndet ännu icke ingått i öfverläggning. Man kunde ej annorlunda anse detta beslut än som ett uppenbart kränkande af dittills strängt iakttagna föreskrifter, och såsom ett våldsamt, ehuru indirect, anfall mot Adeln. Det är sannt, att i det ögonblick Riksdagen slutades, vann hvarje sålunda yttradt afgörande kraft af lag; men det var oerhördt att det någonsin tillförene haft det: hvilket ansågs billigt, emedan ett Stånd, när det blifvit lagligen samladt, hvarken kunde eller borde betagas rättigheten att öfverlägga och göra ett resultat. Likasom Adeln år 1765, som i början visat sig benägen Mössorne, men sedermera återkommit till lugnare grundsattser, och genom försigtiga uppskof hindrat många ytterligheter, till

hvilka faktionisterna ville skrida; äfvenså fruktade man utan tvifvel, att samma Stånd, mera ense och fast uti dessa grundsatser, ännu skulle använda samma medel, för att sätta sig emot de andra Ståndens häftighet och yra. Efter temligen långa discussioner, gick detta beslut igenom i de tre lägre Stånden; oaktadt Adeln icke underlät att ifra deremot.

Det första ämne, hvarmed Secreta Utskottet sysselsatte sig, var att utnämna sina deputationer, som voro till antalet fyra. Den första, som man kallade Hemliga Deputationen, hade fått den befattning, att undersöka utrikes ärenderna; den andra, Statens försvar, som inbegrep fästningsverken, marinen och kriget, det tredje iordningställde rikets inre angelägenheter; det fjerde ändteligen undersökte tillståndet af banken och dithörande föremål.

Imellertid förflöt tiden, och utan den af BondeStåndet yttrade fordran, hvarom vi hafva talat, skulle ingenting i Stånden företagits. Den förlikning man hoppats, tycktes der ej hafva längre framskridit. Adeln uti begge partierna uppförde sig der temligen väl. Begäret att behaga Konungen och fruktan att göra honom missnöjd, höll den tillbaka från att kränka en öfverenskommelse,

som icke var till det större antalets behag. Men denna bevekelsegrund verkade ej så kraftigt på de andra Ständen, och i synnerhet på Borgar-Ståndet, hvilket, emedan det ingenting väntade af Konungens ynnest, blott ville utmärka sig genom våldsamheter. Detta Stånd hade aldrig varit så illa sammansatt, som vid denna Riksdag. Det tycktes i sig innefatta alla de mest oroliga, upproriska, och fanatiska sinnen Sverige ägde. Mössornes Chefer, som lyckats att uppägga deras förbittring, hade ej samma lätthet att lugna dem. Det var dem omöjligt att förmå Borgar-Ståndet deltaga uti förlikningsplanen. Dessa debatter förorsakade en långsamhet uti ärendernas gång, som lät dem ana, att denna Riksdag skulle blifva längre än man önskade.

Den 20:de Juli delibererade Adeln, som samlat sig till plenum, öfver en Memoire, som blef densamma öfverlemnad af en bland dess medlemmar, för att begära, att de år 1769 entledigade Rådsherrarne, måtte återställas i Ståndernes förtroende. Detta med tillfredsställelse mottagna förslag gick utan svårighet igenom, ja, till och med med enhällig enthusiasm. Det väcktes den 25, i de trenne ofrälse Ståndens sammankomst, och fann ej

mer

mer något motstånd utom af Adeln. De biträdde densamma med bevis på tillfredsställelse, och sände deputerade till Adeln, för att lemna den del af dess mottagande.

Denna endrägt mellan de 3 ofrälse Stånden bör ej förvåna oss, men det kan ej annat än synas sällsamt, att Adeln, hos hvilken Hattarne haft och ännu bibehöllo majoriteten, så lätt bifallit ett mot dem öppet riktadt steg. Kanske måste man tillskrifva det begäret att påskynda de begge partiernas förlikning, hvarpå vi hafva sett att Konungen arbetade. Om det så förhöll sig, kan man ej annat än berömma hans afsigter. Det är äfven troligt, att han lyckats i detta välgörande ändamål, om de ofrälse Ståndens folkvälde icke gjort utförandet deraf omöjligt och förorsakat en lång och stormig discussion, som för ögonblicket tillintetgjorde allt hopp om sämja, och som för Konungen sjelf kunnat hafva de vådligaste följder.

Den 29 Juli, sedan Ständerne församlat sig i sina plena, för att mottaga Konungens bjudning att dagen derpå bivista hans faders begrafning, underlät man ej, ehuru denna samling endast borde helgas åt detta endå föremål, att dervid göra ett förslag, som med högljudt bifall emottogs och sedan

gick igenom med de fyra Ståndens gemensamma samtycke. Det bestod uti att skrifva till de tvenne äldsta Rådsherrarne, hvilka år 1769 blifvit entledigade, att återkomma för att intaga de i Rådet lediga rummen. Detta förslag, som var enligt med de artiklar, hvarom man med Konungen öfverenskommit, skulle å hans sida ej rönt någon svårighet, om Prest- och BorgarStånden ej tillagt följande beting vid deras beslut; nemligen: att sedan märkvärdiga omständigheter spridt nytt ljus öfver de entledigade Rådsherrarnes afsättning, hade Ständerna funnit för godt återskänka dem sitt förtroende.

Detta tillägg hade ej undfallit Adeln. Imellertid gjorde detta Stånd intet försök att utesluta detsamma. Kanske ansågs det af Adeln ej vara af synnerlig vigt. Konungen betraktade det ej under samma synpunkt. Han trodde sig se i detta tillägg, som åtminstone var onyttigt, om det också ej var så betydelselöst, som man bemödade sig att utsprida, den afsigt, att åt sig förvara en öppen utväg att angripa hans faders, Konungens minne, derigenom att man återkom till allt det, som tilldragit sig bland 1769 års Ständer. I följe häraf beslöt han taga ett ovanligt steg, och som kunde vara förenadt med stora faror. Han

ville äfven synas handla af egen ingifvelse; men det är temligen säkert, att Grefve Scheffer till någon del hade inflytande på hans beslut. Huru härmed än må vara, sedan han den 1:sta Augusti fått underrättelse om det beslut Ständerna öfverlemnat honom, medan han förde ordet i Senaten, underrättade Monarken Rådsherrarne, att han frikallade dem från att gifva honom sina råd, emedan han ej ville inleda dem i någon stridighet med Ständerne, men att han fast beslutat, att, hända hvad som helst, ej underteckna de tvenne Riks-Ståndens återkallelsebref, förrän Ständerna förändrat ett beslut, hvilket han ej annorlunda kunde anse, än såsom rakt motsatt den, genom hans omsorger ledda öfverenskommelsen till splitets och oenighetens förqväfvande; att han ej för sig kunde dölja, att man ville komma åt det nuvarande Rådet, men att han långt hellre ville afsäga sig Kronan, än underskrifva ett så uppenbart kränkande af den honom lofvade troheten. I följe häraf kallade Konungen eftermiddagen samma dag, till sig de fyra Ståndens Talemän, äfvensom några bland dem, hvilka lagt hand vid underhandlingen till partiernas förlikning. Han talade till dem med största styrka, och förnyade den förklaring, han på förmiddagen gjort uti Rådet. Efter den audiens

han gifvit Talmännen, reste Konungen genast till sitt lustslott Ekolsund.

Bevekelsegrunderne till det steg Gustaf tog, och hvilket många af hans vänner ansågo förtidigt och föga nödvändigt, må hafva varit hvilka som helst, så blef hans motstånd ej förr bekant, än det gaf ny näring åt den allmänna gäsningen. Konungamaktens motståndare, som endast träffades bland Mössorne, läto ej tillfället gå sig ur händerna att uppelda sinnena och väpna dem, mot det man borde frukta af en ung Konungs ärelystnad, som syntes vilja höja sig öfver grundlagarne, i det han satte sig mot verkan af Ständernas beslut. De klokaste bland Mösspartiet, nemligen de, som ej ville åter tända en illa qväfd eld, sysselsatte sig med att söka och föreslå lindriga förlikningsmedel, som, utan att såra Konungens grannlagenhet, äfven icke gåfvo någon stöt åt Ständernes rättighet att ej kunna blifva motsagde i utöfningen af sin lagstiftning. Några bland detta partis chefer, som erhållit audiens hos Konungen, föreställde honom, kanske för att göra honom försagd, faran af att göra dem missnöjde, och att bringa Ständerna mot sig i harnesk. "Gustaf svarade dem: hvad skulle jag väl hafva att frukta; må hända förlusten af min thron? Jag är ej

ännu nog förvekligad genom dess behag, för att vara starkt fästad vid densamma. Men, för öfrigt ville jag gerna veta, hvem som skulle våga intaga den plats jag lemnade? säkert blefve det icke mina bröder; jag känner deras grundsatser och tänkesätt mot mig."

En annan dag begaf sig BorgarStåndets Talman till Konungen, för att göra honom föreställningar öfver de svårigheter han gjorde vid utförandet af Ständernas beslut. Oaktadt han ej hade något uppdrag af sitt Stånd, och han endast använde underdåniga böner, yttrar Konungen, tröttad af hans invånningar, och då han ej kunde förmå honom att inse den skillnad han gjorde imellan sjelfva resolutionen och de stötande uttryck hvaraf den åtföljdes, "att, som han ej kunde fordra offret af någon bland sina undersåtares heder, ansåg han sig vara i lika belägenhet som de, och kunde derföre ej heller uppoffra åt dem sin egen ära, för hvilken det var maktpåliggande att man ej förfördelade Konungens, hans faders minne." Med förutsättande häraf, svarade Talemannen, "kunna Ständerna således vidröra anledningen till 1768 års afsägelse? — Nej, visserligen icke, om det är för att lasta den aflidne Konungens minne." Men det var endast," fortfor talaren, "för att

grunda en lag, i afsigt att förekomma, det en dylik händelse å nyo skulle inträffa." — "Hvad lagarne angår, så kunnen J göra så många och inskränka mig så mycket J viljen; *jag skall underkasta mig allt. Ju flere inskränkningar J gören desto färre skyldigheter har jag att uppfylla och desto mindre skall jag blottställas att dela hatet för det onda, som torde inträffa.*" —

Under tiden upphörde ej Rådet att göra Konungen föreställningar öfver hvad som skett. Gustaf kände den svåra belägenhet, hvari denna corps befann sig; i följe häraf, begaf han sig dit den 6:te Augusti, och sedan han satt sig på thronen, i det ögonblick församlingen skulle börja sina vanliga öfverläggningar, höll han till dem ett tal, efter hvars slut han nedlade på bordet en afskrift deraf, som han tagit med sig, äfvensom Ständernas Declaration af år 1769, som han uppläst. RiksRådet Grefve Hjärne gaf i Rådets namn ett svar, hvari han åberopade sig Rådets djupa vördnad för Konungen och bönföll hos honom å nyo, att göra ett benäget afseende på den föreställning, som redan blifvit honom gjord. Grefve Hjärne tillade, att Rådet vågade hoppas denna nåd med så mycket större visshet, som det var fullkomligt öfvertygadt om Hans Maj:ts ädla tänkesätt och faderliga ömhet.

Sedan Konungen lemnat samlingen, började Rådet expediera några af de vanliga ärenderne; slutligen företog det sig den ledsamma och grannlaga angelägenheten rörande Återkallelsebrefven. Det beslöt, att ehuru fråga blott var om några uttryck, som dessa bref innehöllo, tillhörde det ej Rådet att samtycka till dessa uttrycks uteslutande, ur det skäl att, sedan de af Konungarikets Stånder blifvit använde, skulle det synas, som om Rådet ville rätta Ständernas uttryck, eller vilja uttyda dem på ett eller annat sätt, en rättighet, som endast tillhörde lagstiftaren, och som icke hörde till Rådsherre-värdigheternas inrättning. Efter dessa betraktelser trodde Rådet, att sedan det gjort förnyade invänningar, återstod för detsamma nu intet mer än att rätta sig efter lagens eller statsförfattningens bokstaf af år 1756, som var en allmän konstitution, hvilken ej tillät något undantag i rikets styrelse, och att, enligt dessa lagar, utfärda återkallelsebrefven i den form, som blifvit använd i departementet för inrikes ärenderne, sätta sigill derpå och sålunda gifva deråt fullgiltig verkan. Imellertid afgjorde dessutom Rådet, som för öfrigt visade sig temligen beredt att återställa sämjan, och som syntes inskränka sig att endast skydda sin ansvarighet, ett försigtighetsmått, hvarföre man ej skulle kunna anklaga det, att som denna

sak tilldragit sig under Riksens Ständers ögon, vore det nödvändigt att gifva SecretaUtskottet kunskap om följden af denna deliberation, äfvensom att meddela dem de i detta afseende hållne protokoll eller skriftliga anföranden, på det att, om Riksens Stånder funno ett annat medel, detta skulle kunna användas; ett sådant mått och steg lemnade detta ärendes afgörande åt deras egen befattning.

I anledning af SecretaUtskottets dåliga sammansättning, skulle man kunnat göra sig beredd, att se det snarare underblåsa tvedrägtens låga, än att bemöda sig stilla den. Icke utan förvåning fick man således veta för hvilket parti det bestämdt sig; det förklarade, "att det visserligen ej tillhörde detsamma att tyda ett uttryck, som Riksens Ständer användt i ett beslut, som antagits in pleni; men att derjemte, då Riksens Ständers tänkesätt ej kunde vara sådant som Konungen syntes förstå det, ansåg SecretaUtskottet det bästa parti vara, att Riksens Ständer underdånigst gjorde Hans Maj:t bekant med deras verkliga tanka, emedan det var öfvertygadt, att detta skulle vara medlet att erhålla Konungens underskrift, och sålunda gifva full verkan åt Riksens Ständers underdåniga förslag."

I följe

I följe deraf skickade SecretaUtskottet till de särskilta församlade Stånden Förslaget till ett memorial, som det trodde att Stånden skulle kunna öfverlemna åt Konungen. — Detta förslag öfverlemnades den 15 Augusti åt de församlade Ständerna och, efter en temligen kort öfverläggning, beslöto de, med Ståndens enhälliga bifall, att rätta sig efter SecretaUtskottets tanka. Så slutades en angelägenhet, som hotat att väcka mycken oreda. Konungens vänner firade Ständernas förklaring såsom en seger. Man kunde i sjelfva verket ej misskänna, det den skenbara fördelen ju var på Monarkens sida; men det var att frukta, att Ständerna uti en föga vigtig angelägenhet ur intet annat skäl gifvit efter, än för att mera beqvämligt kunna hålla sig skadeslösa uti en annan.

För öfrigt var detta drag ej det enda som utmärkte den dåliga anda, som fortfor att herrska i de lägre Stånden. PrestStåndet, som syntes mest böjdt för Hattarnes parti, blef ej fritt från smittan. Det funnos hemliga klubbar, uti hvilka allt, hvarmed detta Stånd under Riksdagen borde sysselsätta sig, förut bestämdes. De våldsammaste förslager uppgjordes der. Det var ej fråga om någon ting mindre, än att undersöka 1769 års Riksdagshandling,

gar, att revidera den process, som der blifvit anställd mot de entledigade RiksRåden, att, under förevändning att betala den Kongl. familjens skulder, förstöra finanserne; att undersöka Adelns privilegier och hvari de kunde vara skadlige för PresteStåndets; att trygga dessa senare och förena sig med de andra Stånden för detta ändamål. En sådan förening skulle blifvit så mycket mera vådlig för Adeln, som den skulle realiserat BorgarStåndets förslag, hvilket ville, att man åt detsamma, äfvensom åt BondéStåndet, skulle inrymma de vidsträcktaste rättigheter. Om detta förslag lyckades, var det förbi med Adelns prerogativer och anseende. Då jemnlikheten befanns grundad mellan alla Stånd och alla Individer, och då författningen ej gaf Konungen en nog vidsträckt makt för att förekomma söndringar mellan lika magter; skulle Sverige, som ännu bibehöll ett sken af Monarki, blifvit en rent af demokratisk Stat; Konungens och Landshöfdingarnes makt skulle blifvit utan verkan och eftertryck.

Sedan den 13 Juli hade man meddelat SecretaUtskottet ett utdrag af Rådets protocoller, hvaraf man inhemtade, att Konungen funnit för godt att utsätta sin kröning till den 24 September, och och hyllningen till den 26 i samma månad. Detta

meddelande förorsakade oro och temligen lifliga de-batter. Många bland Mössorne påstodo, att Konungen gjorde ingrepp i Ständernas rättigheter, i det han af sig sjelf bestämde dagen till sin kröning. Detta påstående, som uttryckligt motsades af äldre exempel, kunde ej äga bestånd; imellertid var den allmännaste tanken den, att kröningsdagen ej kunde bestämmas förr, än Konungaförsäkran blifvit utarbetad och fastställd, och att Konungen ej kunde krönas förr, än han undertecknat densamma. I följe häraf beslöts, att tillsätta en deputation af flera medlemmar uti SecretaUtskottet, hvaruti man äfven borde låta bröder deltaga för att arbeta på denna akt. Vid samma tillfälle ålades äfven Rådet, att ej utfärda något Circulaire eller annat bref, som hade afseende på kröningen, och samma dag begaf sig Landtmarskalken till RiksRådet Baron Scheffer, för att gifva honom del af detta beslut, och att underrätta sig å Ständernas vägnar om dylika utfärdanden redan ägt rum.

Detta oaktadt biträdde Adeln Konungens önskan, att kröningen måtte gå för sig den 24 September, men de lägre Stånden yttrade häftigt sin ovilja mot ett sådant beslut; hvilket de ansågo såsom ett ingrepp i sina rättigheter. Imellertid

voro flere exempel alla till Konungens fördel; men man tror hvarje ingrepp vara sig tillåtit, då man äger styrkan i sin hand. Den tid Konungen lät förflyta mellan förkunnandet af sitt beslut, och tiden till sin kröning, syntes mer än tillräcklig till de förberedelser, som borde föregå denna ceremoni. Man borde tro, att den försäkringsakt, man ämnade fordra af denne Furste, med få undantag, ej kunde vara någon annan än hans företrädares. Det fordrades ej mycken tid för att iklädа den en passande form; men genom långsamhet och utstuderade svårigheter ställde man så till, att Konungens kröning befanns omöjligen kunna gå för sig vid den tidpunkt den borde äga rum. Den 9 September uppläste man i Rådet en skrifvelse från Secret-Utskottet till Konungen. Den var författad i vördnadsfulla uttryck, och dess innehåll var hufvudsakligen, "att då Ständerne ännu ej kunnat iordningställa allt, som borde föregå Konungens kröning, var det icke möjligt att densamma, på den af Konungen bestämda tiden, kunde äga rum; att man sysselsatte sig att påskynda verkställigheten af hvad som dermed stod i förbindelse, och att, så snart man blefve färdig, skulle Hans Maj:t derom blifva underrättad för att kunna utsätta någon annan dag."

Vi nalkas nu den vigtigaste tidpunkten under denna Riksdag; de discussioner som uppstodo rörande Konungens Försäkran. Förr än vi dermed sysselsätta oss, bedja vi om tillstånd att få anföra ett enda drag, som visserligen ej har ett direkt förhållande till de afgörande omständigheterna uti denna historia, men som skall tjena att mer och mer visa det beroende, hvari Sveriges Konungar stodo före Revolutionen 1772, och som tydligen skall bevisa, att en revolution, hurudan som helst, var ovilkorligen nödvändig.

Vi hafva ofvanföre, vid undersökningen om Gustafs förhållande emot sin mor, talat om den uppoffring han gjort af ett förminskande uti sina inkomster, hvartill han hade rätt, såvida man tillät Enkedrottningen njuta denna summa till godo; denna Konungens uppoffring hade blifvit meddelad SecretaUtskottet genom Landtmarskalken, i en biljett af Konungens hand. Detta oegennyttiga förfarande tycktes ej böra kunna gifva rum åt tadlet; imellertid upphöjde eldiga och fanatiska sinnen med värma det sätt, hvaraf Konungen betjenade sig, för att underrätta Ständerna om sina önskningar. En handling, som förrådde själlestorhet och ädelmod, som ej bordt väcka andra känslor än tacksamhet och bifall, blef ämne för en ganska

lång och till och med bitter ordvexling. Hattarne, i det de gåfvo Konungens uppoffring det rättvisa berömm den förtjenade, anmärkte, att handlingen i sig sjelf, och sättet att åstadkomma den, aldrig kunde hafva några vådliga följder. Mösspartiet tvertom såg deruti intet annat än ett uppenbart ingrepp i grundlagarne och Rådets rättigheter. Enligt deras tanka kunde man ej öfverse dermed, utan att öppna Konungen en utväg att för Ständerna direkte göra sina propositioner, utan att låta dem först gå genom Rådets händer, hvilket lagarne föreskrefvo honom. Slutligen, efter en tvist i flera timmar, blef det afgjordt, att hvarken Konungens bref eller den deliberation, som deraf varit en följd, skulle föras till protokollet.

Vi skola nu återtaga tråden af berättelsen, som vi för några ögonblick afbrutit. Den deputation, som fått sig uppdragit att författa Konunga-Försäkran hade slutat sitt arbete i sessionen den 7 Sept. Den punkt, som angick bortgifvandet af de förnämsta Embeten, förblef på den föreslagna foten: de skulle endast gifvas åt förtjensten och dugligheten, utan afseende på stånd eller rang. Den 8:de gaf man SecretaUtskottet del deraf, hvilket, utan att inlåta sig i undersökning, befallte att afskrifter af denna handling skulle författas och att den stora

tiemliga Deputationen, åtskild från den, som utgjorde en del af SecretaUtskottet, och som fått sig uppdragen undersökning af utrikes ärenderna, blefve inbjuden att infinna sig vid Committeens första sammankomst, i förening med BondeStåndets utomordentliga Deputation, för att rådgöra öfver denna akts form och grund.

Vi följa med noggrannhet allt, som har afseende på denna vigtiga akt. Den 14 September, sedan Ständerna samlats, uppläste man SecretaUtskottets Förslag. Ridderskapet och Adeln, Prest- och Bonde-Stånden gåfvo utan svårighet sitt bifall; förhållandet var ej detsamma med Borgar-Ståndet, ty detta lade målet på bordet, och delibererade icke derom. De återtogo det den 18:de och biträdde SecretaUtskottets önskan.

Imellertid nalkades de tre månader, som, enligt författningen, blifvit bestämde för Riksdagens fortfarande, sitt slut. De tre ofrälse Stånden skickade Deputerade till Adeln, för att förmå densamma ingå i det beslut de tagit, att bedja Konungen bifalla dess förlängande. Baron Cederhjelm, en man af mod och klokhet, som med mycken styrka uppchöjde detta ofrelseståndens tagna steg, påstod det strida mot Adelns värdighet att tillåta dessa

Stånd förekomma sig, och likasom vilja föreskrifva sig reglor för sitt förhållande i ämnen, hvarom de ej ägde rätt taga någon kännedom. Detta besvär förorsakade en lång och liflig discussion, vid hvars slut Adeln öfvergick på den af ofrälseStånden yttrade önskan.

Den 24 September samlades SecretaUtskottet, tillika med den stora hemliga Deputationen och BondeStåndets. Man företog uppläsandet af Konunga-försäkran, som afbröts genom ett memorial från BorgarStåndet; det återkallade der en författning af 1723, som tycktes försäkra så väl det, som BondeStåndet rättigheter att erhålla privilegier, och det begärde i följe deraf, att den måtte införas i 11:te §. af Konunga-försäkran; der man talat om Adelns och PrestStåndets privilegier, ett beting, i kraft hvaraf Konungen borde lofva att äfven upprätthålla dem, som kunde beviljas BorgarStåndet, äfvensom han lofvade bekräfta de tvenne första Håndens. Några begärde, att detta mål måtte läggas på bordet, hvarefter samlingen åtskildes. Den höll följande dagen sin andra session. Man återtog läsningen af Konunga-försäkran och några rättelser vidtogos af uttrycken i inledningen, som tycktes sätta Konungens påtagligen tydliga arfsrätt i

fråga,

fråga, men då man kom till 9 §., det fråga var om utdelandet af Embeten, begärde BorgarStåndet att derom ej måtte rådplägas, och att målet måtte läggas på bordet. Så gick det äfven med §. 11; några bland Adelns Deputerade gjorde den invändning, att de ej voro autoriserade att öfvergå på BorgarStåndets begäran, och att det var i plena, som en sådan borde granskas och undersökas, hvarefter samlingen å nyo åtskilldes och ajournerade sig till den 27:de.

Med Konunga-försäkrans uppläsande, som man denna dag återtog, hann man nu till slutet. Man vidrörde likväl ej de §§. som blifvit lagda på bordet, och någon tvist uppkom endast öfver en hemställan af det lägre Presterskapet, som ville inskränka Biskopparnes makt och anseende, som Konungen förband sig upprätthålla. Denna punkt förde till temligen lifliga debatter; men sedan Adeln och Borgar-Ståndet förklarat sig till Biskopparnes förmån, afstodo Presterna från sitt påstående.

Sessionerna den 30:de September och den 1:sta October voro utomordentligt långa och lifliga. I den förra föreslogo PresteStåndets deputerade, att, för att förebygga en afsägelse, lik den som ägt rum år 1768, uti Konunga-försäkran det förbehåll måtte göras icke endast att Konungen

lofvade att regera utan något afbrott, utan att alle kronans Tjenstemän och andra, som voro antagne i Statens tjenst, skulle vara förbundne genom ed, att i intet fall kunna suspendera deras förrättningar eller nedlägga sina embeten, under straff af den högsta onåd. Vid denna proposition uppreste sig Adeln och förklarade enhälligt, att den satte sig emot alla de förändringar man skulle vilja göra vid Konunga-försäkran. Han åberopade sig lagens uttryck af år 1766, enligt hvilken hvarje proposition, som blifvit gjord på en Riksdag och som åsyftade att förändra eller ombyta en grundlag, kunde endast anses såsom ett förslag, hvars förkastande eller upptagande borde lemnas åt följande Riksdag. Men de tre ofrälse Stånden voro faste i sitt beslut. De voro ense om att tillstå, att Konunga-försäkran borde anses som en grundlag, men de påstodo, att emedan fråga var om att bestämma den för det närvarande, 1768 års lagrum ej kunde lämpas derpå och att Ständerna oemotsägligt hade rätt att der intaga de nya beting de ansågo nyttiga för det allmänna lugnet. Då målet kommit till omröstning, genomdrefs det af de tre ofrälse Ståndens ja, och FrälseStåndet protesterade förgäfves enhälligt mot detta afgörande.

Sammankomsten den 1:sta October var ännu längre och stormigare än den föregående. Den

varade från klockan 9 om morgonen till klockan 8 om aftonen, utan att man om någon ting kunde öfverenskomma, men slutligen tröttad vid striden, beslöt man att utnämna fyra deputerade af hvarje Stånd för att sins emellan rådgöra om medlen att vänligt sluta en tvist, som hotade icke endast att blifva lång, utan ock allvarsam. Hettan var stor å ömse sidor.

Sedan detta nya Utskott följande dagen bildat sig, tycktes fredens och försoningens anda der vara herrskande. Man gjorde hvarandra inbördes några offer. Vi anse tjenligast, att för våra läsare framställa de punkter, om hvilka man borde öfverenskomma.

Den första hade afseende på utväljandet af Erkebiskoppen i Upsala, då detta Embete var ledigt. Ända dittills hade detta skett genom en samling af deputerade från särskildta Consistorier, som tillika med dem från Upsala stift utnämnde tre Candidater, bland hvilka Konungen valde. Presterskapet påstod att Deputerade från hvarje stift borde inkallas dit. Sakerna borde efter Deputationens tanka förblifva på gamla foten.

Den andra punkten rörde utdelandet af Embeten. Borgerskapet fann ej det föreslagna uttrycket tillräckligt; det ville hafva detsamma noga bestämdt, för att oåterkalleligt bekräfta sin rätt att

kunna bestrida högre Embeten. Imellertid öfverenskom man, att det skulle förblifva vid det gamla; det vill säga, att Konungen skulle förbinda sig, enligt grundlagens mening, att ej bortgifva Embeten, utan åt förtjensten och ancienneteten, utan afseende på stånd eller rang.

Hvad privilegierna, det tredje tvistämnet, angick, skulle Borgerskapet afsäga sig den fordran det gjorde, att erhålla dylika nu genast, och åtnöja sig dermed, att Konungen förband sig bekräfta och bibehålla alla dem, som redan blifvit beviljade eller kunde framdeles blifva det, åt hvilket Stånd som helst.

Det fjerde eller sista tvistämnet angick Bond-Ståndet, som visade sig mycket mera obenäget än de andra Stånden, att gifva efter. De påstodo att Adeln ej kunde anses skicklig att besitta Skattehemman. Detta fordrar en förklaring.

Dessa hemman voro ursprungligen domäner, tillhöriga kronan, som under denna benämning ägde större delen af riket. Ända till Ulrica Eleonora, Carl den XII:s syster, hade Bönderna endast innehaft dessa hemman, under titel af arrendatorer; de kunde efter behag beröfvas desamma. År 1723 hade de utverkat, att emot det de betalade sex års skatter, skulle de erhålla deras mobiliaira begagnande för sig, sina barn och efterkommande

för alltid, utan att kunna derifrån aflägsnas, likväl skulle de noggrannt betala summan efter första contractet.

Adelns privilegier, som daterade sig från samma tid, 1723, försäkrade densamma icke endast om rättigheten att äga hemman, på samma vilkor som BondStåndet, utan också att erhålla dem af kronan till full ägo, äfven medelst utbyte, och att förena dem med deras egen jord. Men det hände, att sedan åtskilliga Bönder förvärfvat dessa hemman, och några af Adeln förvärfvat sig grundbesittningen deraf genom byte, ville desse jaga Bönderna derifrån. Dessa, som ej tyckte om att blifva oroade och ville förekomma processer af en alltid oviss utgång, fordrade, att Adeln skulle afsäga sig besittningen af dessa hemman; hvilket var orättvist och stred mot dess privilegier; men som det var lika orättvist, att icke BondeStåndet i lugn skulle få tillgodonjuta de besittningar, lagen dem tillät, öfverenskom man att fastställa, det BondStåndet skulle fortfara att i lugn och för alltid, efter dess arrendevilkor, besitta de hemman det förvärfvat, eller hvilka det i framtiden kunde förvärfva, utan att kunna blifva dem förlustige i andra fall än dem, som af lagen bestämdes, utan att likväl förnärma Adelns rättigheter och privilegier.

Det nya Utskottet vidrörde ej den artikeln, som ångick afsägelsen, ur det skål, att då denna artikel blifvit bestämd af den stora Deputationen, voro de deputerade utan makt att kunna deräfver rådpläga. Likväl lofvade de göra allt hvad de kunde, hvar och en hos sitt Stånd, för att förmå dem utesluta ett vilkor, som de erkände vara åtminstone onyttigt.

Den 7:de October samlades SecretaUtskottet och den stora Deputationen, för att undersöka det nya Utskottets arbete. Detta genomsågs och gillades enhälligt och följande dagen framlemnade en Deputation till Rådet, förslag till Konunga-försäkran, med begäran att undersöka den i sin ordning och deröfver yttra sin tanke.

Den 9:de begaf sig Rådet en corps till Secreta Utskottet, för att tacka detsamma för det meddelande det dagen förut gifvit, men det fritog sig från att yttra sin mening. RiksRådet Grefve Liewen, som förde ordet, anmärkte, att Rådet hade ingenting att säga uti de allmänna ämnen, som af Ständerna blifvit decreterade och bestämde, och hvad de ärender angick, som kunde intressera Stånden särskilt, tillhörde discussionen derom, hvart och ett bland dem.

Vi skola nu fortsätta berättelsen om hvad som tilldragit sig vid Riksdagen, utan att för ögonblicket göra några reflexioner. Först efter detta

wigtiga företags slut skola vi undersöka den rol, som spelades af de särskildta deruti deltagande personerne, för att derigenom, om möjligt är, kunna upptäcka, huruvida man bör dela den allmänna opinionen, som tillskrifver Konungen, om också ej ursprunget, likväl förlängandet af denna långa och svåra discussion.'

Då förslaget till Konunga-försäkran öfverlemnades åt de tre ofrälse Stånden, blef det af dem utan förbehåll gilladt. Borgerskapet skickade till och med en deputation till Adeln, för att säga att det önskade, det Adeln måtte gå in derpå, på det Konungens kröning ej måtte lida något uppskof.

Sedan Landtmarskalken proponerat Ridderskapet denna samma akt, såsom ämne för dess öfverläggningar, lät Adeln förelägga sig alla 1723 års Riksdagshandlingar, rörande de privilegier, som OfrälseStånden då, fastän förgäfves, ville tillägga sig. Meningarne öfver hvad parti man skulle taga i närvarande omständighet, blefvo derefter så långe debatterade, att man först klockan 10 om aftonen kunde skrida till röstning öfver en proposition af Landtmarskalken, som bestod uti, att skicka till de andra Stånden ett utdrag af Adelns Protokoll jemte en föreställning, affattad i de starkaste uttryck, och som voro mest tjenliga att visa styrkan af de skäl, som borde förmå dem föredra-

gå Konunga-försäkran af år 1751 framför den, hvarom det nu var fråga. Denna proposition gick igenom med en majoritet af 383 röster emot 376.

Den 19:de October höll Adeln en ny sammankomst; man bekräftade der det några dagar tillförene fattade beslut, att skicka en deputation till de andra Stånden, och en medlem af Hattarnes parti meddelade ett förslag till Addressen.

Det hvilade helt och hållet på 1766 års Förordning om Lagarnas verkställighet, som var förklarad för grundlag och som stadgade, att som hvarje förändring af grundlagen icke kunde äga rum förr än vid den Riksdag, som följde på den då proposition derom blifvit gjord, så kunde de tillägg, som blifvit gjorde till den nya Konunga-försäkran ej införas för ögonblicket, och att, under afvegtan, att de skulle blifva lagligen gillade eller förkastade, borde Konungen endast besvärja 1751 års Konunga-försäkran. Man trodde sig böra utesluta ur denna framställning allt som hade afseende på privilegierna för att frikänna Adeln från den straffbara afsigt man i nationens ögon skulle tillskrifva detta Stånd, att vilja förlänga Riksdagen och uppskjuta Konungens kröning, till sin enskildta fördel. Denna proposition, som denna dag framställdes, återtogs den 23:dje, och vid detta tillfälle

öfver-

öfverlemnade en bland Mösspartiets Chefer en annan, hvaruti han, med undantag af 1766 års Förordning om lagarnas verkställighet, som var förklarad för grundlag, grundade hela framställningen på det ingrepp man gjort i Adelns privilegier, om hvilka ingen diskussion kunde uppstå och hvari ingen förändring kunde vidtagas utan Ståndets bifall. Emedan meningarne voro delade, måste man skrida till omröstning; 412 yttrade sig till förmån för den förra propositionen, men endast 310 för den senare.

I följe af detta utslag affärdade Adeln den 26 en Deputation till de tre Stånden med ett protokolls-utdrag, hvaruti de bevekelsegrunder funnos angifne, som ej tilläto Adeln att antaga det förslag till Konunga-försäkran, som af den stora Deputationen blifvit uppgjordt. Detta steg gjordes och mottogs i största ordning. De trenne Stånden svarade, såsom man borde vänta, icke genast. De utnämnde vissa ledamöter att uppsätta ett gemensamt svar. Diskussionerna varade till den 6:te November. Man samtyckte då att afgifva ett svar i modererade och höfliga uttryck, och hvars hufvudsakliga innehåll var, att, då de trenne Stånden ej haft för afsigt att förnärma Adelns rättigheter och privilegier, och de ej trodde sig hafva

gjort det, antågo de sig ej eller behöfva återtaga sin första tanka, hvilken de följaktligen fortforo att vara tillgifne. Derför uppmanade de Ridderskapet att ej längre uppskjuta kröningsceremonien, som hela nationen ifrigt önskade se fullbordad."

Detta svar undgick ej att möta invändningar å Adelns sida. Nya svar afgåfvos af de tre Stånden, och, i stället för att närma sig till hvarandra, tycktes söndringen med hvarje dag ökas. Bonde-Ståndet gick till och med så långt, att det sade i en framställning, hvilken den 27 November afsändes till Adeln, att Ståndet hoppades, det Adeln ej *skulle falla dessamma besvärligt med nya memorialer.*

Detta förbehåll, och de tre Ståndens impassivitet, uppväckte många rörelser på Riddarhuset. Man föreslog der i början att utnämna en Deputation af 200 personer, för att göra de andra Stånden nya föreställningar. Denna kraftiga proposition, och det svar som gifvit anledning dertill, lades på bordet, för att diskuteras i nästa plenum. Man ville utsätta detta till den följande dagen, men som detta ej kunde äga rum, uppsköts diskussionen till den trettionde.

Sakerna voro i detta tillstånd, och allt förebådade de sorgliga följderna af en söndring mellan Stånden, då Konungen fattade ett ovanligt beslut, och som, på ett eller annat sätt nödvändigt måste

hafva en afgörande verkan. Han begaf sig till Rådet och höll der följande tal:

"Det har ej, M. H., kunnat undgå eder uppmärksamhet, och det Nit, hvarmed J vaken för mitt och Fäderneslandets tjenst, hvilka oroande utsigter som nu för oss visa sig, och som bebåda oss en olycklig söndring i Staten. Erfarenheten har nogsamt ådagalagt till hvad grad split och inbördes oenigheter, i synnerhet i fria Stater, kunna stiga, och hvilka olyckliga följder de kunna för fäderneslandet medföra."

"Genomträngd af denna sanning, har jag vid Riksdagens öppnande förklarat för Ständerna, att ett af mina första bemödanden skulle blifva att förena deras sinnen och att qväfva den oenighet, som så länge under mina båda höga Företrädare skakat mitt Fädernesland. Mitt samvete är mig den säkraste borgen för sanningen af mina tänkesätt, och det som under loppet af denna Riksdag sig tilldragit och som är öfver hela riket bekant, skall lemna ett ojäfaktigt intyg, att mina handlingar varit enlige med hvad jag då lofvat. Men ju verksammare mina bemödanden varit till vinnande af detta helsosamma ändamål, desto djupare är min smärta, då jag märker, att de båda partiernas tvistigheter förvandlat sig i en ännu farligare söndring — jag menar — en *söndring imellan sjelf-*

på Ståden. Jag kan ej mera tvifla derpå. Jag kan ej ens anses vara derom okunnig, sedan authentika Handlingar, med RiksStåndens bifall utgifne af trycket, om deras tvistigheter underrättat hela Riket." "Men, utan att söka orsakerna på längre håll, behöfver jag endast rådfråga mitt hjerta. Det upplyser mig, bättre än allt annat, om mitt Fädernеslands fara; och det är detta, som jag i detta ögonblick rådfrågat. Om min börd och min pligt icke oupplösligen fästade min lycka vid detta Rikes, *om jag icke satte min högsta ära i att regera öfver ett fritt och sjelfständigt folk, skulle jag blott behöfva att förblifva en lugn åskådare af händelserna, och att, på frihetens bekostnad, grunda en lysande framtid; men mitt hjerta är ej i stånd af sådana tänkesätt;* jag har frivilligt lofvat mitt folk att vara *en väktare öfver dess frihet:* och jag *skall vara det, så länge Försynen unnar mig att föra spiran.* Det är, säger jag, i denna afsigt, som jag ser mig föranlåten att i Edert sköte, Mina Herrar, nedlägga mina bekymmer. Jag vill för ingen del blanda mig i Ständernas öfverläggningar; men jag tror det vara icke mindre eder pligt än min, att i tid förekomma de verkningar, som sinnesgäsningen å ömse sidor kan medföra, och hvilka kunna hafva olyckliga följder för friheten och staten."

"Jag har beslutat att låta kalla de fyra Stån-

dens Talemän; i afsigt att föreställa dem vådan af den nuvarande ställningen. Riksdags-ärenderne nästan afstannade, min Försäkrans affgifvande uppskjuten, min kröning, som jag bestämt till den 24 September sistledit år, ännu oviss! huru många nya oenighets-frön uppkomma ej alla dagar och hvilken oro måste ej hela riket erfara vid åsynen af alla dessa händelser! Ingenting skall vara för oss alla mera vigtigt. Fäderneslandet äskar en skyndsam hjelp. Den kan endast erhålla den af mig och Ständerna; allt hvad jag ämnar säga dem, skall vara öfverensstämmande med deras väl och lagarna. Jag är deras Konung, ett Landets Barn, som — hvarken i anseende till mina skyldigheter eller mina rättigheter mera tillhör ett Stånd än ett annat — och följaktligen hyser för dem alla samma ömhet. Sådant är det Beslut, M. H., som jag velat Eder meddela, till följe af Rikets Lagar, men ännu mer af det förtroende, som jag har till er upplysning och er tillgifvenhet för Fäderneslandets väl."

Första delen af detta tal, hvaruti Konungen tycktes bedja RiksRåden upplysa honom om de tjenligaste medlen att aflägsna de faror, hvarmed fäderneslandet hotades, vunno allas bifall. Hvar och en prisade Hans Maj:ts förutseende vishet och dess ädla afsigter; men ingen ville yttra sig i

hufvudsaken, ursäktande sig dermed, att Rådet ej hade rättighet att inblanda sig i tvister, långt mindre i angelägenheter som rörde Staten.

Samma svårighet som hindrade Rådsherrarne att föreslå tjenliga medel, gjorde dem äfven ganska rädda att förklara sig öfver det, som Konungen underställde deras öfverväganda; men ändtligen, hänryckte af Monarkens naturliga våltalighet, och genom styrkan af hans skäl, öfvergingo de RiksRåd, som voro af Hattpartiet, snart på hans tanka; Mössorne gjorde länge motstånd, men sluttiden biträdde äfven de densamma, medelst ett lätt förbehåll, som RiksRådet *Kalling* begärde, och hvilket enhälligt blef honom beviljadt. Det blef följaktligen beslutadt, att Konungen om eftermiddagen skulle låta kalla de fyra Talemännen, och att han skulle samla dem i fyra de äldsta RiksRådens närvaro. Det bör anmärkas, att bland de fyra RiksRåden trenne hörde till Mösspartiet, nemligen: *Kalling*, *Wallwijk* och *Reuterholm*. Om aftonen, då Konungen befann sig i sitt kabinett med de fyra RiksRåden, anmältes de fyra Ståndens Talemän, som väntade i Förmaket; Konungen lät dem få företräde och höll till dem följande tal:

»Det är nu på 3:dje månaden, sedan jag, genom Utdrag af Råds-Protocollet, gaf Riksens Stån-

der tillkänna min åstundan, att snart se min kröx-nings fullbordan."

"Jag har med stillatigande, men ej utan oro, afbidat Riksens Ständers svar; men sedan sådana omständigheter sig företedt, som i mitt sinne uppväckt den ömmaste oro, tror jag mig icke uppfylla min skyldighet, ej allenast som Konung utan ock som medborgare och den, som allt ifrån födseln ingått den närmaste förbindelse med Fäderneslandet, om jag med kallsinnighet kunde se den ställning, uti hvilken fäderneslandet sig befinner."

"Ifrån den stund, då jag, igenom Försynens skickelse, på ett så bedröfligt som oförväntadt sätt, blef upphöjd på Svenska Thronen, har min föresats varit att återställa lugn i mitt söndrade fädernesland. Mina gerningar ligga öppne för hvar mans ögon, och jag lemnar dem deraf att döma om min uppriktighet."

"I dessa tankar helsade jag Riksens Ständer för första gången på RiksSalen: Jag försäkrade dem att jag skulle så mycket, som på mig ankomme, bidraga att förena deras söndrade sinnen och samla tillbaka deras åtskilda hjertan. Jag väntade då visserligen icke, att inom Riksdagens slut misshälligheter, partier emellan (som oftast åtfölja fria Regeringar) skulle förvandlas i skiljaktighet Stån-

den emellan, långt farligare både för frihet och fädernesland."

"Jag har för mycken aktning för Riksens Stånder, för mycken vördnad för lagarne, för att vilja blanda mig uti deras göromål; vare fjerran ifrån mig en sådan afsigt; men då faran är störst, då är ofta förmycken kallsinnighet brottslig. Ja, det är ej att vara uppfylld med en rätt kärlek för fädernesland och medborgare, om man med indifference anser de händelser, som kunna föra dem på vippen af undergång."

"Rörd af dessa ömma känslor, har jag trott min skyldighet vara, att uppkalla Herr Landtmarskalken och de öfrige Ståndens Talemän, att för dem yppa min oro öfver den skiljaktighet, som nu synes emellan RiksStånden, hvilka utgöra tillsammans Riksens Stånder. En skiljaktighet, som mig ej kan vara obekant, sedan den igenom trycket i offentliga papper utkommit och uppväckt både inom och utom riket den största uppmärksamhet."

"Vore ej mitt uppsåt så rent, så oskyldigt; vore ej mitt hjerta brinnande af den ömmaste kärlek för fäderneslandets väl, sjelfständighet, frihet och lycka; hade jag visserligen med stillatigande kunnat afbida händelser, och som andre Konungar,

mine

mine företrädare, afvakta tillfälle, att öka min makt både på frihetens och lagens bekostnad; men jag har ingått med mine undersåtare en för stor förbindelse, då jag första gången helsade dem, som Svea och Götha Konung; ja, desto heligare, som han var sjelfkräfd: att ej vilja någonsin glömma den pligt, som min heder och mitt hjerta pålägger mig."

"Jag vet, att Konungar hafva varit nog olycklige att vara ansedde, ej som föräldrar, hvilka kunna ihopsamla sina barn, utan som en fremmande makt, med hvilka de måste dagtinga; men jag känner hos mig sådan uppriktig nit för mitt fäderneslamd, så afskild från enskildte afsigter, att jag vill sätta min vinning deruti, att återställa på allt möjligt sätt det förtroende emellan Konung och undersåtare, som fordne tider, ty värr! har bidragit att förlora."

"Det är i dessa afsigter, som jag har redan i dag meddelt Herrar Riksens Råd mine tankar; det är, säger jag, i dessa afsigter, som jag har velat på det ömaste föreställa Riksens Ständer de olycklige följder, som sig både för dem och Riket kunna förete, om de ej snart förekomma, och söka att hämma dessa skiljaktigheter, besynnerligen i en tid då allmän penningebrist gör en långsam

Riksdag tryckande för landet, och då missväxt och en hotande hungersnöd, samt pest och sjukdomar fordra, mera än förr, samdräktighet i rådslagen och enighet i besluten. Lyckelig, om jag dertill kunde bidraga, erbjuder jag min person att blifva ett föreningsband imellan Riksens Ständer, mine trogne undersåtare och medborgare. Det kommer an uppå dem sjelfve, om och på hvad sätt de dertill vilja nyttja min välmening."

"Riksens Ständer kunna, med så mycken större trygghet på min person lita, som jag redan och nu på nytt inför deras Talmän försäkrar, att, nöjd med hvad Riksens Ständer mig förelägga, jag ej begär något enskildt för mig; men, den enda i Riket, hvilken, född landets barn, har ej mera gemenskap med det ena ståndets intresse, än det andra, är lika förknippad med hela Riket, och derföre den enda oväldige i detta ämne."

"Allt detta öfverlemnar jag i Riksen Ständers händer, till hvilka jag beder Herr Landtmarskalken och Talemännen, att detta mitt yttrande berätta."

Detta tal väckte ej det lyckliga intryck, man deraf borde vänta. Borgerskapets Talman, (Sebaldt,) som fått det uppdrag att föra ordet för BondeStåndet, uppehöll sig icke vid komplimenter. Han inskränkte icke sitt svar inom allmänna

uttryck om Konungens goda afsigter och dess faderliga omsorger, såsom de öfriga Talemännen:

"Som Kongl. Maj:ts nådiga Tal, (säger han i den redovisning för detta sammanträde, som äfven han aflade inför SecretaUtskottet den 30 Januari,) röjde ett nådigt anbud af Hans Kongl. Maj:ts egen höga *mediation till skiljaktigheters biläggande* Ständerna imellan, antingen på Rikssalen, i en stor Deputation, eller annorstädes, hvilket Kongl. Maj:t nådigst sade, till sättet, på Ständerna sjelfve få ankomma, med nådig begäran, det Ständernas yttrande deröfver måtte inhemtas, och således innehölle en tydlig proposition till Riksens Ständer, så förklarade jag, efter betygad underdånigste erkänsla för Kongl. Maj:ts yttrade nådiga tänkesätt för Riket, *mig, emot min Talemans-ed och Rikets Fundamental-Lagar*, som föreskrifva, att ej någon Kongl. Maj:ts föreställning kunde hos Riksens Ständer föredragas, så framt den ej vore med Riksens Råds Råde utfärdad och af vederbörande behörigen kontrasignerad, icke vara tillståndigt denna Kongl. Maj:ts nådiga proposition, uti mitt Stånd anmäla; men att, i fall något Protokolls utfärdande utur Rådkammaren häröfver, som Kongl. Maj:t nådigst omnämde ske kunna, pröfvades nödvändigt, vanliga vägen dermed då borde tagas till Secreta Utskottet. För öfrigt svarade jag i underdånighet,

mig ej känna någon betydlig skiljaktighet Riksens Stånder imellan, emedan den, som genom någon skriftvexling kunde tyckas existerat, efter mitt hopp, när Högloft. Ridderskapet och Adeln fått rådrum att behörigen öfvervåga de af deras 3:ne Medstånder i sine ytterligare svar anförde skäl, torde förmodligen alldeles försvinna och upphöra."

Konungen utlät sig med myckem moderation, "det uppskofvet med hans kröning, som sedan fyra månader blifvit uppskjuten, lemnade ett bevis af den söndring han omtalat; att, då det ej var honom möjligt att underteckna en Försäkran, som icke af alla Stånden bifallits, måste man väl tänka på medel att förskaffa sig detta enhälliga bifall; att han framhärdade i den tanka, det ett sammanträde med Ständerna skulle, bättre än hvarje annat medel, kunna föra till detta välgörande ändamål." Således bad han dem å nyo, att allt ömsesidigt underställa deras Stånd den proposition han dem gjort. Samma Taleman invände, att de ej kunde åtaga sig detta, så framt ej Hans Maj:t befallte, det ett utdrag af Rådets Protocoll blefve dem meddeladt. Monarken, stött öfver denna begäran, svarade, "det hans ord voro lika goda som ett stycke papper; föröfrigt kunde de fyra närvarande Råden försäkra dem, att hvad Hans Maj:t yttrat äfven var Rådets enhälliga tanka." Ef-

ter denna förklaring, lät Konungen Talemännen taga afträde.

Då man hade allt för många anledningar till tvifvelsmål öfver det sätt hvarpå de ofrälse Stånden skulle upptaga detta Konungens steg, och i ändamål att, så mycket ske kunde, hindra de planer de möjligen hyste, föreslog RiksRådet Scheffer, att, efter den berättelse, som derom borde lemnas Adeln följande dagen, skulle en medlem uppstå och föreslå Ståndet att afsända en Deputation till de andra Stånden, för att tillkännagifva, att det, med erkänsla för de meddelanden Hans Maj:t gjort de fyra Talemännen, önskade med dem rådslå om medlen att bereda framgång åt så välgörande afsigter, och att det bad dem meddela sig sina tankar i detta afseende. Detta förslag hade, som man får se, ingen framgång.

Då Rådet kommit tillhopa, vågade Landtmarskalken ej åtaga sig att inför Adeln omtala det steg Konungen tagit, emedan Grundlagarne ej tilläto Talemännen att meddela någon från thronen emanerad proposition, så vida den ej var ställd till Secreta Utskottet genom ett officielt utdrag ur Rådets protokoll. För att göra slut på denna kinkiga belägenhet, yttrade en medlem af Hattpartiet, att, då han hört omtalas ett sammanträde imellan Konungen och Talemännen, begärde han få

veta hvad den angått. En annan uppstod nu och afgaf den mest omständliga berättelse derom. Landtmarskalken, uppmanades nu att förklara, om denna berättelse var öfverensstämmande med sanningen. I stället för att vägra sitt bifall till denna anmaning, hvartill han ägde rättighet, eller att begagna sig deraf, för att upphöja Konungens faderliga omsorger, hvilka så tydligen röjdes genom ett steg, som endast hade till föremål att förena Ständen, svarade han med en ton af förlägenhet och förvirring, "att han, såsom en man af ära, ej kunde neka, att ju den afgifna berättelsen verkligen var sann, men att det ej var honom tillåtit, att, i egenskap af Landtmarskalk, deröfver utlåta sig."

Detta illa afpassade svar, som så tydligen skedde i otid, och som innefattade ett tillstående af det olagliga i Konungens tagna steg, var ett åskslag, som nedslog Hattarnes mod och upplifvade motpartiets. Mössorne försummade ej detta tillfälle, att tala mot regeringen; likväl gjorde deras fogligaste chefer allt hvad de kunde för att tillintetgöra hvarje öfverläggning, och för att bringa saken i glömska. Men några Hattar, som ej hade synnerligt säkert ögonmärke, föreslogo en Deputation till Konungen, för att tacka honom för sina faderliga omsorger, hvarefter debatterna

blefvo långa och hifliga. Ändtligen skred man till omröstning för att bestämma, om denna proposition skulle göras, och den förkastades med en temligen stark majoritet. Denna motgång skulle ej haft något att betyda, om ej Konungen funnit sig komprometterad, men han gjorde för tredje gången ett offentligt steg hos Ständerna, och alla tre hade olyckligtvis felat mot legaliteten. Hvad som i det sidsta åstadkom det obehagligaste intryck, var den proposition Konungen gjorde de fyra Talemännen, att sammankalla hvad man i Sverige kallade Ständernas Plenum plenorum. Hvar och en erinrade sig, att vid en dylik sammankomst hade Carl XI låtit tillerkänna sig enväldet, och underlät icke att deraf draga den slutsatts, att Gustaf hade samma afsigt i detta ögonblick; men man hade bordt minnas, att omständigheterna ej voro de samma. Carl den XI var säker om arméen, och Gustaf kunde knappt räkna på ett enda kompani i sitt egit garde. Konungen blef mycket stött öfver det uppträde, som ägt rum inför Ständerna; men hans harm föll mindre på dem, som blottställt honom genom sina dåliga råd, eller på dem, som så illa understödt honom på Riddarhuset, än på Riksmarskalken Grefve Fersen, som, då han ej hade någon del uti ett steg, hvars kännedom man ända till sista ögonblicket ville dölja för honom,

icke heller ville deltaga i detsammas oundvikliga följ-der Grefve Fersen hade *imellertid mera skål att beklaga sig, emedan, aftonen innan Konungen meddelade Rådet afsigten med sitt förfarande, hade han autoriserat honom (Grefve Fersen) att handla* hos dem bland Mössorna, som ville tillvägabringa en förlikning, *efter en helt olika plan.* *) Grefve Fersen var alltför upplyst och hade satt sig i för mycken aktning, för att man borde tro sig kunna bedraga honom och göra det ostraffadt; men alla de, som omgåfvo Konungen, alla de, som eftersträfvade hans gunst och ville vinna hans förtroende, sökte endast aflägsna Fältmarskalken, ett så mycket mindre svårt försök, som Konungen redan var fullkomligt intagen emot honom. Imellertid var, enligt den allmänna rösten, Grefve Fersen, det enda hufvud, som var i stånd att väl styra ärendernas gång; men han var hvarken *nog Hofman* eller *nog böjlig*; han ingick ej *gerna på* chimeriska förslag; och som han hade den dristigheten att säga detta åt Konungen, hyste han för mycken aktning så väl för sig sjelf som

för

*) *Auprès des Conciliateurs Bonnets.* Detta medgifvande af Författaren är vigtigt. Huru låter det förena sig med det påstående han längre fram gör, att alldeles ingen *dubbelhet*, men den största *bonne foi* vid detta till fälle styrde alla Konungens steg.?

för den värdighet, hvarmed han var beklädd, för att blifva ett *lågt verktyg i Grefve Scheffers händer.*

Imellertid ville Konungen, som önskade att i allmänhetens ögon bevisa oskadligheten af det steg han tagit, meddela henne detta genom trycket. Han proponerade detta i Rådet, som satte sig deremot. Det är en besynnerlig anmärkning, att en Svensk Konung var vid denna tid den enda person i sitt rike, som icke fick njuta publicitetens förmåner till godo. Denna enda omständighet vore tillräcklig att bevisa, det en konstitution, hvilken var så orimlig, nödvändigt skulle sluta antingen med despotismen eller anarkien, och att en Svensk Konung, som hade i sin makt att omstörta den, men åtnöjde sig med att vidtaga de väsendtligaste förändringar deri, förtjente att anses såsom sitt folks välgörare. Ehuru i början missnöjd med Rådets motstånd, öfvertygades han dock slutligen, att denna korps ej kunde underlåta att sålunda förfara, utan att blottställa sig för Ständernas skarpa granskning och han afstod sjelf derifrån. Han gaf efter för den mening man yttrade, att genom ett protokolls-utdrag meddela Secreta Utskottet hela saken; hvilket också, i följe häraf, verkställdes; men det bör anmärkas, att af de ofvan-

anförde motiver ansåg Rådet tjenligt, att ur Konungens tal till Talemännen utesluta propositionen att församla Ständerna i ett *plenum plenorum*, eller att bilda ett stort Utskott för att rådgöra med honom öfver de föremål, som söndrade Stånden och detta är skälet, hvarföre det uttryck, som härpå har afseende, hvarken finnes i Sheridans Skrift eller i någon bland de Skrifter öfver denna Revolution, som hittills blifvit utgifne.

SecretaUtskottet yttrade sig ej bestämdt öfver detta meddelande: det inskränkte sig endast till en skrifvelse, som det expedierade till Konungen af innehåll:

"Att som Riksens Ständer redan förut afgjort och faststält om Riksdags arbetets upphörande ifrån och med den påföljande dagen (den 18 Dec.) till början af nästkommande år och SecretaUtskottet således, i anseende till tiden, ej är i stånd att sig ett så högvigtigt och granlaga ärende företaga och afgöra, så tror Utskottet dess underdåniga plikt ilkmätigt vara Kongl. Majt:t sådant i underdånighet vid handen gifva."

Emedlertid blef det tal Konungen hållit till de fyra Ståndens Talemän i hemlighet tryckt i landsorten *) och emottogs öfverallt med stort bifall. Den-

*) I Örebro.

na omständighet väckte så mycket mera Mössornas oro och harm, som den ej utgjorde något beröm öfver deras förhållande och kunde hos dem väcka farhåga, att den popularitet de vunnit ej skulle blifva af synnerlig varaktighet. Detta ämne sysselsatte förnämligast Secreta Utskottets uppmärksamhet under dess sammanträden den 11:te, 13:de och 14:de Januarii 1772. Det gaf der anledning till ganska lifliga debatter. Mössorne, som ej vågade att öppet angripa Konungens förfarande, ville hålla sig till Rådet. De hade beslutat göra detsamma en ganska sträng föreställning, liksom hade det blifvit öfvertygadt om en större olaglighet. Konungen, som derom blef i tid underrättad, lät kalla till sig några af partiets chefer. Han döljde ej för dem, "att den strid, hvari de ville inlåta sig med Rådet, i hans ögon ansågs såsom ett *personligt anfall mot honom sjelf*, och för hvilket han ej kunde vara likgiltig;" han tillade, "att dittills hade hans uppförande ådagalagt den största opartiskhet, att han, utan att göra någon skillnad imellan Hattar och Mössor, behandlade dem med samma välvilja, utan afseende på det parti de tillhörde, men emedan de ville tvinga honom att decidera sig för ett, skulle han ej tveka att ställa sig i spetsen för Hattarne, och att helt och hållit öfverlemna sig åt dem."

Dessa skickligt framställda yttranden, stillade Mössorna, utan att likväl helt och hållet afvända dem från det förslaget att låta tadlet öfver Konungens förfarande falla tillbaka på Rådet. Secreta Utskottet beslöt, att det skulle till Konungen afgifva ett vördnadsfullt Bref och tillika en särskilt föreställning till Rådet att göra räkenskap för de bevekelsegrunder det haft, att ej afvända Konungen från ett mot lagarne stridande förfarande.

Man torde påminna sig, att ändamålet med den första förlikningen, varit utnämnandet af tvenne Mössor till da i Rådet lediga rummen, och att detta parti sedermera förökat sina anspråk samt velat hafva större del i sammansättningen af denna korps. Sedan denna tid tillväxte inkräktningsbegäret hos dem, i samma mån som den lätthet hvarmed de trodde sig kunna tillfredsställa det, och sålunda sågo de redan i hoppet det ögonblicket inne, då de skulle kunna ställa Rådet till rätta för sitt förhållande, afsätta det helt och hållit, och tillegna sig dess plats. Det tadel, för hvilket man vid detta tillfälle blottställde ett ganska oskyldigt steg, och hvari trenne RiksRåder af Mösspartiet haft del, var den första mina man lät springa, för att bereda sinnena på den vigtiga plan man förehade.

Sedan frågan om det af Konungen tagna steg

blifvit afgjord, återstod ännu den förnämsta punkten, som ej blef den lättaste. Man hade ej kommit längre med försöket att förlika Ståndens meningar i afseende på Konunga-försäkran. Mössorna erbjödo väl Hattarne, att, om de ville åtnöja sig med, att man uteslöt ur inledningen till denna Försäkran, den paragraf, som åsyftade att taga försigtighetsmått mot verkningarne af en ny afsägelse *), och att man dervid bifogade ett uttryckligt förbehåll för Adelns privilegier, lofvade de förmå Ofrelseständen att dertill samtycka; men som detta tillbud ej tycktes vara nog redbart för Hattarne, för att derpå grunda en underhandling, förkastade de det, utan att å sin sida taga något steg, som åsyftade att bana väg till en förlikning.

Då sakerna befunno sig i detta brytningstillstånd, läto OfrälseStånden, genom sina kommitterade utfärda till ExpeditionsUtskottet, (med undantag af Adeln, som nekade deri biträda) den Konunga-försäkran, som blifvit uppsatt af det större Utskottet. Den 9 Februarii uppläste man i det stora Utskottet tvenne förslag till Konunga-försäkran, det ena författadt af de 3 ofrälse Stånden; det andra af Adeln. Dagen derpå protesterade de 3 första emot hvarje deliberation öfver ett samfälldt af dem fat-

*) Har afseende på *Adolph Fredriks*; 1768.

tadt beslut och som blifvit utfärdadt på ett med Riksdagsordningen öfverensstämmande sätt. Discussionen fortfor ända till klockan 2 eftermiddagen, utan annat afgörande, än att man ofördröjligen skulle låta trycka öfverläggningarne rörande detta ämne, för att skicka dem till landsorterna, hvarefter man åtskildes till följande dag.

Den 11:te Februari började samma stridigheter å nyo: man ville å ena sidan hafva Adelns Beslut och på den andra de 3 OfrelseStåndens expedition. Desse påstodo, det de ville blefva vid det beslut de vid Riksdagens början fattat, under det Adeln ej ville samtycka, att de tre Stånden ensamt skulle afgöra en fråga, som rörde dess privilegier och hvilken borde anses såsom en grundlag. Middagen närmade sig, och man hade ännu ej afgjort något, då General Rudbeck tog ordet och yttrade: "att, om de tre ofrälse Stånden ville samtycka till uteslutandet af ett uttryck rörande afsägelsen, som förekom i Inledningen till Försäkrings-Akten, äfvensom till uteslutandet af 22 §. rörande Böndernes ägandерätt till Skattehemman, trodde han, att Adeln skulle gilla allt det öfriga. Prest- och Borgar-Ståndets ledamöter svarade, att det ej stod i deras makt att ingå i någon öfverenskommelse, men att de skulle meddela sina Stånd Adelns propositioner. Bonde-Ståndets åter satte sig med häftighet emot hvarje öf-

öfverenskommelse och förbehöll sig, icke desto mindre rättigheten att inberätta denna proposition till deras Stånd.

Således slutades detta sammanträde likasom det föregående, utan att afgöra något.

Söndringen mellan Stånden tycktes nu vara så afgjord, att det ej var möjligt att förutse huru denna sak skulle slutas. Man trodde hvarje bemödande att återställa ordningen mera fruktlöst än någonsin, då Adeln sammanträdde den 22 Februarii. Sammankomsten var lång och stormig; den varade ända till midnatten, utan att det var möjligt att komma till något afgörande förslag. Den skulle sannolikt varat ännu längre, om icke elden, som imellertid kommit lös nära slottet, förmått medlemmarne att åtskiljas. De uppsköto att sammanträda, till den 24. Början af detta andra sammanträde var hvarken mindre bullersam eller mindre stormig än början af det föregående; en ganska talrik del af Adeln, ville alldeles icke gå ifrån sitt fattade beslut, att hålla sig till Konunga försäkran af år 1751. Efter många debatter, som varade ända till klockan 8 om aftonen, började pertiche-ferna, som ej velat höra omtalas en förlikning, att gifva efter. De fordrade vissa villkor, hvaremot de andra gjorde invänningar. Ändtligen, medelst, å ena sidan, Grefve Fersens och hans vänners be

mödandens som ville till hvad pris som helst. Ja slut på denna ledsamma fråga, och, å den andra, medelst Mössornas liberala tänkesätt, uppsatte man på förhand följande propositioner:

1:o "Att det vore nog, om man uteslöt ur Inledningen till Försäkrings-akten det ställe, som förbandt Statens Embetsmän, att, i intet fall, kunna inställa utöfningen af sina förrättningar."

2:o "Att skydda Adelns och alla Ståndens privilegier, genom ett till Konungen ställdt bref, i Rikseps Ständers namn, och låta det underteckmas af de fyra Ståndens Talemän, hvilket bref skulle bifogas Konunga-försäkran och hvartill man skulle meddela ett Förslag."

3:o "Om de andra Stånden vägrade gå in på dessa modifikationer, skulle Adeln framhärda i sitt första beslut."

Som meningarne befunnos delade, måste man skrida till omröstning, då propositionen antogs med en majoritet af 359 röster mot 327. Ofrelse stånden, som kände all den fördel dem tillskyndades af Adelns villfarighet, ingingo utan svårighet på Ridderskapets begäran, men förbehöllo sig likväl att, genom ett särskildt förordnande, förekomma, det icke Embetsmännen, måtte inställa utöfningen af sina tjenstförrättningar.

Sedan

Sedan vi nu hunnit sluta berättelsen om denna långa och tröttande diskussion, återstår det oss blott att framställa det sätt, hvarpå Konungen antog och underteckhade Konunga-försäkran. Den 2 Mars begåfvo sig de 4 Talemännen till slottet, för att underställa Konungen förslaget dertill och underrätta sig, om Konungen ej funne anmärkningar att göra dervid och förändringar att deruti vidtaga. Konungen lät dem få företräde i Rådet, och sedan han ur deras händer mottagit afskriften af Försäkrings-akten, sade han, "att vid sitt inträde till regeringen, hade han gifvit den högtidligaste försäkran att styra riket enligt lagarne, och att bibehålla alla och hvar och en i sina rättigheter och privilegier; att han sedermera förklarat, vid flera tillfällen, att de lagar och inrättningar Ständerne funno för godt att fastställa, skulle vara honom alla till nöjes, att som hans tänkesätt alltid voro desamma, och hans förtroende till Ständernas vishet ej kunde förändras, ansåg han föga nödigt att granska en akt, som hade deras sanction och att han blindt underskref densamma. Derpå tecknade han på Conceptet följande mening: "Öfvertygad om den ömhet Riksens Ständer hysa både för mig och Riket, återställer jag utan genomläsande det Concept till min Försäk-

ran, som mig nu blifvit presenteradt, med full vissthet, att den ej kan innehålla större förbindelser emot Riket, än mitt eget hjerta för mig dicterat. Jag är alltså nöjd, att denna Konunga-försäkran renskrifves och till min underskrift framlägges. Gustaf." Härefter återlemnade han dem strax konceptet, utan att läsa det, och uppdrog åt Talemännen att underrätta den stora Deputationen, att han mottog den följande onsdagen klockan half till ett f. m.

Sedan denna Deputation begifvit sig till Slottet på utsatt dag och timma; antog och underteknade Konungen Försäkrings-akten i närvaro af Rådet och alla de Hofmän, som ville bevista denna ceremoni.

Sedan vi lemnat en omständlig och noggrann framställning af de svåra och obehagliga diskussioner, hvartill Konunga-försäkran gifvit anledning bland Ständerna, återstår oss ännu ett lika så svårt som ömtåligt värf, och den opartiskhet man hos Historieskrifvare bör förutsätta, tillåter oss icke att undandraga oss detsamma, nemligen: att undersöka i hvad mån Gustaf bidrog till Adelns opposition och hvad hans ändamål kunde vara, då han sökte underhålla den söndring, som uppkommit mellan Ständerna? denna fråga skola vi försöka besvara.

Om det å ena sidan synes oss *otvifvelaktigt*, att *Gustaf hemligen med nöje såg en kinkig diskussion uppstå mellan de församlade Stånden*, äro vi derföre, å den andra, ej mindre öfvertygade, att det icke var han, som dertill gaf anledningen.*) Från Riksdagens början visade de ofrälse Stånden öppet sin afsigt att anfalla Adelns privilegier. Den samling af privilegier, som Borgare-Ståndet lät utgifva och som det fordrade så väl för Bonde-Ståndet som sig sjelft, under namn af *Närande Stånden*, gaf nogsamt tillkänna, att de gjorde anspråk på jemlikhet med Adeln och att de följaktligen ville förödmjuka detta Stånd. Man behöfver således ej förutsätta behofvet af *hemliga intriger*, för att förmå Adeln med synnerlig uppmärksamhet vaka öfver upprätt-

*) Författaren börjar här med att medge allt förmycket, för att kunna lyckas i det försvar han företager sig. *Ty att se med nöje en kinkig tvist uppstå* emellan Ständerna, och att uppblåsa eller underhålla den, är för en Konung i Gustafs belägenhet och med hans slughet detsamma. Var det *otvifvelaktigt*, att han såg *söndringen med nöje*, så är det ock otvifvelaktigt, att han, då han i följe deraf, *ej kunde ha allvar* med sina *förmaningar till sämja och enighet* i det ryktbara talet, dermed blott hade för afsigt att uppskrämma Nationen och uppreta den emot Ständerna, — (hvadan man ock kallade det för en *Budkafle*).

hållandet af dessa privilegier, hvilka man sökte afråntaga densamma. Härtill bör man lägga de 3 Ståndens beslut, att alla deras resolutioner i samma ögonblick de fattades, skulle äga laga kraft, oaktadt Ridderskapets motstånd. Detta beslut åsyftade att helt och hållet tillintetgöra Adelns inflytande vid Riksdagarna. Följden kunde således ingen annan blifva, än den, att då Adels Ståndet såg sig föreläggas ett project till Konunga-försäkran, som skulle gifva dess inflytande sista slaget, satte det sig af alla krafter deremot *). Det

*) Den första anledningen till de 3 ofrälse Ståndens animositet emot Adeln, gaf det bekanta Förslaget till Vice-Presidents-Sysslan i Åbo Hof-Rätt, hvarifrån Rådet, som ansåg den böra räknas ibland Tjenster, hvilka, enligt Regerings-formen och Adliga Privilegierna, voro Adeln förbehållna, uteslöt 2:ne förtjenta äldre sökande, derföre att de voro *ofrälse*. En lång och bitter skriftvexling uppstod i anledning häraf imellan Adeln, eller dess försvarare, och försvararne af de ofrelse Ståndens naturliga rättigheter. Denna skriftvexling fortsattes i Tidningar och särskilta skrifter ända in på Riksdagen, så att vid dess början de ofrelse Ståndens opinion befanns på det högsta uppretad mot Adeln. Det var lätt att förutse, det dessa Stånd i den nya Konunga-försäkran, som nu borde författas, skulle söka att få stadgadt hvad de redan

är väl sannt, att endast de yngsta och häftigaste ledamöterna af Ståndet förmådde detsamma hättill, och att äfven desamme ansågos vara tillgifne

---

vid Riksdagen 1660 genomdrifvit, nemligen "*att vid tjensters besättande meriter och kapacitet, men icke härkomst skulle komma att anses,*" äfvensom att Adeln icke lätt skulle gifva efter i denna punkt. Det var tvisten härom, som förnämligast uppehöll Konungaförsäkrans antagande, och man kan ej neka, att dess föremål var för vigtigt för att af de 3 Stånden med lättsinnighet behandlas. Det gällde att försvara den dyrbaraste af alla rättigheter i ett fritt land. Att fegt eftergifva den, hade varit att skamligt förråda den heligaste sak. Också försvarade Sebaldt, som vi sest, de 3 Ståndens åtgärd emot förebråelsen att vara en blott *oenighet* i den bemärkelse man vanligen fäster vid detta ord; och SecretaUtskottets uttryck i den ofvannämnda addressen till Rådet, i anledning af Konungens Tal, nemligen: "att om Rikens Råd med deras Konung i detta mål talat sanningens språk, hade de *öppenhjertadt kunnat vidkännas, hvem, som orsakat de skiljaktigheter, som Stånd imellan, igenom befodringslagarnes tillämpning, blifvit uppväckte*" — bevisar, att man allsför väl visste på hvilken sida orättvisan fanns och hvem som följaktligen borde gifva efter. Huru lätt det var att underhålla en oenighet af denna beskaffenhet, i synnerhet under en Riksdag, inser en hvar. Att Konungen gjorde det, är erkändt af både Stöver och andra. Utan vissheten att han

Konungens person; men når en person eller en större folksamling tager ett steg, som tydligt öfverensstämmer med förnuftet, rättvisan och dess

---

såg med nöje och önskade Nationens uppretande emot sina Ständer och deras sammankomster, skulle visst icke skrifter af den högst förgripliga art kunnat utkomma, som de, hvilka kort före och under denna Riksdag utgåfvos, t. ex. *Mörksens Rike och Våldigheter*, *Ofrelsemanna-Ödet*, m. fl; skulle icke en Hof-Auditör *Camitz* vågat skicka Konungens bekanta tal på Trycket. De, som misstänka, att Konungen sjelf låtit författa dessa skrifter, hemta ett nytt stöd för denna misstanka af den omständigheten, att de ej allenast kunnat tryckas, men äfven *uppslås på flera allmänna ställen*, utan att det lagligen beifrades, förr än Ständerna sjelfva yrkade det, ehuru Lagen i detta fall ingalunda var tvetydig. Med ett ord: Revolutionen var beslutad sedan lång tid tillbaka: dertill behöfdes nu en lämplig och i ögat fallande förevänning: hvilken kunde väl bättre uppfylla dessa egenskaper, än Riksens *Ständers oenighet?* Det var, alltså af vigt att få den väl etablerad i Nationens öfvertygelse, och Krönings-Ceremoniens dröjsmål var för ett folk som ropade på *Bröd och specktakler*, ett i ögat fallande bevis af denna *oenighet*. I sådana fall som detta torde man, utan fara att misstaga sig, kunna antaga den förklaringsgrund, som hemtas från det bekanta ordspråket: *Is fecit cui utile*. Dock Förf. medger ju sjelf, att Konungen underhöll oenigheten?

egna fördelar, anse vi icke nödigt att dertill söka främmande bevekelsegrunder, i synnerhet då dessa bevekelsegrunder äro i rak motsats mot dess böjelse, ty det är ingen tvifvel, att, ehuru större delen bland Adeln var af Patrioternas eller Hatternes parti, funnos kanske ej femtio medlemmar, som uppriktigt önskade en tillökning i Konungens makt.

Men, enligt hvad vi förut hafva nämnt, då söndringen en gång yppat sig, öfverlemnade sig Konungen, dertill i synnerhet uppmuntrad af Bröderne Scheffer och Baron Sinclair, åt de största förhoppninger; ej ur det skäl, att han smickrade sig, det söndringen mellan Stånden skulle direkt kunna föranleda en tillvext i hans makt, hvarom blotta föreställningen skulle varit tillräcklig, att förena dem; men han trodde, att tillfället var gynnande för att visa sig under den fördelaktiga sidan af en *medlare* *). Om förlikningen i sjelfva verket kunnat äga rum under Konungens inseende, skulle han kunnat förvärfva något inflytande på Ständernas öfverläggningar, hvilket skulle varit den första fördel han deraf kunde vinna, under det hans popularitet skulle hafva hunnit till den högsta grad. Också gjorde de tre ofrälse Stånden, och sjelfva

*) Således var det blott för att få visa sig, som *medlare*, som Konungen *med nöje såg* tvistigheterna!!!

Adeln, hvilka förutsågo följderna af Konungens tagna steg, med orygglig ståndaktighet invändningar emot, att det skulle kunna anses såsom officielt; och den verkan som detta steg åstadkom i landsorterna, lemnar en måttstock för bedömmandet af hvad folket skulle hafva tänkt derom, i fall det lyckats.

Efter dessa betraktelser anse vi det ej möjligt att med något sken af sannolikhet kunna förutsätta, det Konungen ej menade *redligt med sina förliknings-anbud* *). En förlikning, hvartill han hade bidragit, skulle varit det fördelaktigaste, som kunnat hända. Grefve Scheffer insåg det så väl, att förr än han uppgjorde den plan Konungen antog, hade han redan föreslagit tre eller fyra andra, till och med inhemtat Franska Ambassadörens råd, och blott derföre bestämde man sig för den ofvan anförda, emedan den syntes minst blottställd för faran att misslyckas.

Vi sågo ofvanföre, att Adelns förslag till en representation endast hvilade på 1766 års stadga, och om de personers hemliga afsigter, hvilka uppväckt denna gäsning och söndring mellan Stånden,

gått

---

*) Men huru kan man *se oenigheten med nöje* och *mena redligt med* sina *förlikningsanbud?*

gått ut på att tillvägabringa en omstörtning af konstitutionen, var det tydligt, att 1766 års stadga, hvarpå man grundade sig, måste blifva det största hindret deremot. Från denna tid kunde man icke mera misstänka Konungen att hafva en direct del i detta företag; och huru skulle man i sjelfva verket kunnat anklaga denne Furste för begäret att göra ingrepp i nationens rättigheter, då de dertill använde medlen endast syntes vara beredde att beröfva honom möjligheten dertill?

På en annan sida upphörde ej Frankrike, hvarpå Gustaf endast kunde sätta ett grundadt hopp, att, genom alla möjliga medel, förmå honom påskynda *slutet af en Riksdag*, hvaraf han icke kunde lofva sig någon fördel. Vergennes uppmaningar, äfvensom Franska Konungens och Hertigens af Aiguillon enskilta brefvexling, syftade *endast till detta ändamål* *). Konungen svarade, det han, såsom Konungen i England, ej hade rättighet att prorogera eller sluta en Riksdag; och detta skäl var afgörande; men det är ej naturligt att tro, det, emedan denne Furste var ur stånd att uppfylla sin

*) Läsaren behagade se denna Brefvexling här ofvanföre. Den skall öfvertyga honom om motsattsen.

alli̧erads afsigter, han ville handla i en alldeles motsatt riktning.

Sådan var sakernas ställning och beskaffenheten af Gustafs planer, då han erinrade sig, att året nalkades sitt slut och att i första månaden af det följande, han skulle se sig tvungen att återbetala till Ständerna 500,000 Livres, som han i förskott upptagit på de subsidier, med hvilkas betalning man dragit ut öfver tiden *). Denna betalning öfversteg icke endast hans tillgångar; utan han var till och med urståndsatt att betala en tiondedel deraf. Han hade smickrat sig att Konungen i Frankrike skulle gifva befallning åt sin Ambassadör, att lemna honom så mycket penningar han behöfde till underlättandet af omkostnaderna vid Riksdagen. Hans förlägenhet blef utomordentlig, då han fick veta, att Ludvig XV bestämt en viss summa (2,886,975 Liv., 14 s. 9 d.) för denna utgift; att större delen af denna summa redan blifvit använd, och att, då man förskôt de 500,000 Livres, man trott, det han redan i förväg tagit nödiga försigtighetsmått, för att betala dem åter vid förfallotiden. Fruktlösa voro Konungens bref och de

*) Huru härmed hänger tillhopa, kan inhemtas af Grefve Ekeblads Bref till Grefve Creutz här framföre.

noter han lät öfverlemna, både genom Grefve Scheffer och Grefve Creutz, sin Ambasadör i Paris; allt hvad han kunde vinna efter en lång skriftvexling, var endast löftet att förnya utbetalningen af de 500,000 Livres förskottsvis, och i följe deraf ett uppskof af 6 månader, till sina förbindelsers uppfyllande. Det är troligt, att Gustaf, befriad från den hotande faran, *tog det fasta beslutet att aldrig mer blottställa sig* för densamma, och att, i följe deraf, upptänka något medel, att utföra revolutinen vid den tid då hans nya skuldsedel skulle förfalla. Också började han då allvarsamt sysselsätta sig med en sak, som han redan långt förut bordt verkställa, nemligen: att bland Adeln skapa sig ett parti, öppet tillgifvet hans person, och som, utan åtskillnad bildadt af Hatt- och Möss-partiets yngre anhängare, i grunden ej höll med någotdera. Han sökte tillfällen att föröka sin popularitet, och man såg 136 Adelsmän bilda en kärna af Royalism under Sprengtporten. Då man lägger till dessa betraktelser den, att Gustaf, som alltid talat med den största uppriktighet till Franska Ambassadören, började att just vid denna tid visa honom misstroende och att han ändteligen i ett hemligt företräde, hvartill han kallade honom den 31 Januari, upptäckte för honom sina tankar, kan man ej annat än föreställa sig det Konungens förla-

ger; undergått en märklig förändring sedan sex veckor. Efter öfvervägande af alla de närmare omständigheterna, äro vi mer än någonsin öfvertygade, att Konungen aldrig haft *någon del uti söndringen*; att, *ända till December månad, han ej sökt förlänga den*, och att hans försök till förlikningens återställande *var uppriktigt*; men att den dåliga framgången af detta försök, förenadt med det prekära läge, hvari hans oförsigtiga finansoperation försatt honom, lät honom inse nödvändigheten att taga en kraftig utväg, och att han sedan *underhöll söndringen ända till det ögonblick han uppgjort en plan som syntes honom passande* *). Denna plan var af följande beskaffenhet:

De som befunnit sig i spetsen för Adelns an-

---

*) Det *ursprung* Författaren här ger Revolutionen är så stridande mot sanna förhållandet, att man med skäl bör förundra sig huru Förf. som öfver allt visar, att han rådfrågat de Franska Minister-Arkiverna för denna tid, kunnat framkomma med något sådant. Han hade blott behöft genomläsa *Duc de Choiseuls* Instruction för Baron de Breteuil af 1766, intagen här ofvanföre, för att öfvertyga sig om att denna Revolution ej var ett foster af ögonblicket och betraktad blott som en utväg att rädda sig ur en financiel förlägenhet. Visste han ej, att den misslyckade 1756 och 1769?

längere smickrade sig att draga Preste-Ståndet på sin sida, derigenom, att de förespeglade dem utsigten att vinna Adelskap för sina barn och derigenom att de lofvade återställa Presterne på Landet vissa inkomster, som Adeln förut betalt, men som den, missnöjd öfver Preste-Ståndets förhållande under Riksdagen år 1766, beröfvat detsamma, utan att sedermera återställa dem. Sedan Preste-ståndet blifvit försont med Adeln, skulle Riksdagen nödvändigt stanna i overksamhet, emedan två Stånd emot två ingenting förmådde. Då borde man uppreta Bonde-Ståndet att angripa Presterskapet i frågan om tionden: denna motion skulle nödvändigt åstadkomma en villervalla, hvaraf man borde begagna sig till sin fördel för att sluta Riksdagen. Man skulle låta Konungen besvärja Regeringsformen af år 1720; man skulle öfverlemna i hans händer hela makten, utan annan motvigt än förbindelsen att följa Rådets mening; endast i det fall då denna var enhällig; slutligen borde man låta en tid af 12 år förflyta imellan Ståndernas närvarande sammankomst och den nästföljande.

Om det ändamål, man genom detta förslag hoppades vinna, var godt, tycktes medlen till dess uppnående ej vara fullkomligt tjenliga. Utsigten för Presterna att vinna introduction bland Adeln var ej synnerligen förledande för största delen af

dem, emedan de, utgående till större delen ur de lägsta Folkklasserna och ej ägande några andra ressurcer än den obetydliga inkomsten af sina tjenster, snarare skulle blifva förlägne, än smickrade af en ståndsupphöjelse, som endast skulle blifvit en börda för deras barn. Presteskapet stod visserligen, betraktadt såsom ett Stånd, i flera likhets-förhållanden till Adeln, än till något annat Stånd; det hade särskilta privilegier, som de tvenne andra ofrälse Stånden ej ägde, de stodo äfven i slägtförbindelser med Adeln, som ej försmådde att äfven bekläda preställmbeten; men dessa tvenne omständigheter syntes under loppet af denna Riksdag ej haft mycket inflytande på Presterskapet, hvilket snarare ansåg sig såsom utgånget ur de lägre Stånden och såsom börande dit återgå, än såsom viljande sammansmälta med den första hierarkien i Staten.

Huru än härmed må vara, så bevisar detta förslag, det må hafva varit väl eller illa anlagdt, att Konungen i Sverige vid denna tidpunkt ännu ej tänkte att med våld verkställa revolutionen; att således, såsom vi alltid sagt, hans plan var att begagna sig af alla gynnande omständigheter, som kunde yppas, men att vara ytterst försigtig i sättet att dem åstadkomma. Aldrig hade Gustaf för öfrigt haft den afsigten att i sin person förnya det

envälde Carl XI ågt *). *En hemlig aning, hvilken det var honom omöjligt att qväfva, öfvertygade honom, att han endast så länge skulle vara i åtnjutande af sin magt, tills en nog fanatisk och listig niding banat sig vägen ända till hans person.* Denna öfvertygelse hade djupt rotfästat sig i hans hjerta; han döljde den icke i vänskapens förtroliga samqväm, och betjenade sig deraf såsom af ett bevis, än för att tillfredsställa dem, som trodde honom böjd för ett oinskränkt envälde, än för att vederlägga de obetänksamma smickrare, som visade honom utsigten deraf **).

Imellertid hade denna Riksdag varat i 6 månader, ehuru den inom hälften af denna tid bordt vara slutad, och ingen ting förebådade ännu öfverläggningarnes snara slut. Fåfängt uppmanade Konungen i Frankrike Gustaf att sluta ett sammanträde hvaraf han ej borde vänta sig någon fördel; denne kunde ej uppfylla sin Bundsförvandts

---

*) Det är något helt annat. Gustaf kunde önska en större makt än Adolph Fredrik, utan att derföre önska eller hoppas att erhålla en så stor som Carl XI.s. Han visste alltför väl, att han hvarken kunde taga eller länge bibehålla den.

**) Beklagligen var denna helsosamma aning försvunnen 1789.

önskningar. Då blef befallning utfärdad från Versailles till Franska Ambassadören att upphöra med alla slags penning-utdelningar, räknadt från den 1:sta Januari. Detta var ett åskslag för de *penningsnålla* Svenskarne. Frankrike tviflade ej, att det ju, genom detta medel, skulle bringa sakerna till något slut, och detta hopp syntes vara temligen väl grundadt. Svenska Konungen rådfrågades ej öfver detta beslut; han sökte till och med sätta sig deremot och så mycket lifligare vid årets början, som hans förslager, enligt hvad vi nämnt, blifvit förändrade, och som han verkligen önskade, att Riksdagen ej måtte åtskiljas förr än han fått tid att uppgöra en plan och fästa sig dervid med något hopp om framgång.

I första dagarne af Januari, uppgjorde många medlemmar af Adeln, underrättade att korruptionen skulle upphöra, och kännande den skymf, hvarmed de skulle hölja sig, om de öfvergåfvo Riksdagen i det ögonblick Frankrike upphörde att lemna det biträde det tilldelade dem, sinsimellan en förening, i hvilken de inbjödo sina vänner att deltaga. Många bland dem, som lemnat staden, beträdde densamma och deras antal steg snart till hundrade tjugo. De bevekelsegrunder, som förenade dem, voro hederns och laglighetens: de förbundo

bundo

bundo sig genom sin underskrift och vid sin heder, att ej åtskiljas förr än deras Konungs efterlångtade kröning ägt rum; förr än man sörjt för säkerheten af Adelns privilegier, samt de förnämsta ämnen, som på denna Riksdag borde afgöras, blifvit bragte i ordning.

I följe af sitt beslut att sluta denna Riksdag genom någon lysande handling, kände Konungen behofvet att genom alla möjliga medel föröka den popularitet han ägde. Emedan han var alltför intagen till Adelns förmån, hade han dittills tyckts anse de öfriga Ståndens medlemmar såsom varelser, hvilka på visst sätt voro för honom främmande. Denna sinnesbeskaffenhet, hvarom folket ej var okunnigt, hade minskat den verkan Gustafs älskvärda egenskaper annars nödvändigt bordt åstadkomma. Då några af Borgerskapets Ledamöter vid denna tid begärt att få företräde hos Konungen för att förelägga honom en plan till förlikning, mottog han dem på ett så förekommande sätt, att de vid bortgåendet voro fullkomligt befriade från den fördom man hos dem väckt, i det man sökte öfvertala dem att Konungen föraktade dem, och de utspridde öfverallt den enthousiasme hans godhet dem ingifvit. Samma känsla intog äfven Presterskapet; ingen af detta Stånds Ledamöter

hade vistat sig på hofvet sedan Riksdagens början; man förmådde de förnämste bland Mösspartiet att begifva sig dit. Konungen behandlade dem ganska nådigt och låt befalla Biskopparne till sitt bord. Deras fåfänga var icke känslolös för denna utmärkning, och de visade sig deröfver så tillfredsställde, att Mössornes Chefer kände mycket bryderi deröfver; de fruktade, att, då det bländverk hvarmed de förblindat ofrälse Ståden skingrats, de skulle förlora den makt de inkräcktat.

Konungen inskränkte sig ej blott att på ett förekommande sätt behandla dem han mottog vid sin audiens. Han promenerade genom Stockholm till fots eller till häst, än ensam, än åtföljd af några bland de Adelsmän vi nämnt; han stannade på gatorne, talade med personer af alla stånd, underrättade sig om deras belägenhet och understödde dem, som en ganska sträng vinter bragt i nöd. Hofvets emissarier spridde sig i landsorterna, det de öfverallt utbredde Konungens lof, hvars karakter, uppförande och talanger på tusen sätt dertill gaf tjenliga anledningar. Som en ny Gustaf Wasa, skulle han, sade man, återgifva Sverige dess fordna glans. En utomordentligt sträng vinter hade förorsakat en så stor hungersnöd, att i några Provincer, såsom t. ex. Dalarne, invånarne blifvit försatte i nödvändighet att äta barkbröd.

Dessa samma emissarier hviskade nu, att Ständernas församlighet, hvilka i stället att sysselsätta sig med nationens angelägenheter blott tänkte på sina enskilta fördelar, hade, om icke förorsakat, åtminstone betydligen ökat denna nöd. Man lät förstå, då man talade med ärelystna och fåfänga, att Konungen meddelat Ständerna den afsigt han hyst, att vid sin kröning stifta en ny Riddar-orden, under namn af Wasa-Orden, endast ämnad att belöna förtjensten inom ofrälse Stånden, och att Ständerna, oaktadt de erkände, att denna inrättning utgjorde en del af Konungens privilegier, låtit honom förstå, att de gerna sågo, om Hans Maj:t för det närvarande ej skred till denna nya inrättning.

Genom detta medel, och andra dylika, beredde Gustaf folket icke endast på en revolution, utan han väckte hos detsamma, till och med begär efter densamma. Ständerna, å sin sida, begingo fel på fel, och belastade sig med hvad som fattades, för att göra sig fullkomligt förhatliga för nationen. Följden af deras operationer, hvarmed vi skola sysselsätta oss, skall derpå gifva tydliga bevis.

Sedan frågan rörande Konunga-försäkran blifvit afgjord, var undersökningen af Rådets Protokoller och uppförande, den första angelägenhet

hvarmed Riksdagen sysselsatte sig. En dag, under det den stora Deputationen sysselsatte sig med detta arbete, ingaf man till detsamma en ganska häftig skrift emot Rådet, hvari man hopat på hvarandra nog starka anklagelser, för att förvilla mängden, och förmå den att entlediga större delen af Rådsherrarne. Vare sig nu, att saken ej var hunnen till nog mognad, eller att anledningen dertill var någon annan, nog af: Utskottet trodde sig ej kunna bifalla detta memorials framlemnande.

Vi hafva sett, att, i anledning af den vid Riksdagens början träffade öfverenskommelse, borde man lemna 3:ne platser i Rådet lediga, för att besättas af Mössor. Detta beviljades, men Mössorne åtnöjde sig ej mera dermed, utan begärde fem rum. Likväl, som de för sig ej kunde dölja, att denna fordran var förhatlig, läto de förstå, att de skulle gifva efter, om man tillät dem utpeka de Rådsherrar, som borde taga afträde ur Rådet och i synnerhet, om Konungen uppoffrade åt dem Baron Sinclair. Detta offer skulle ej varit ett ondt för Konungen, som då utbytt en trolös vän mot en förklarad fiende; men det förtroende bröderne Scheffer och Baron Sinclair njöto, och hans inflytande på dem, gjorde detta hopp om intet. Imellertid nalkades det ögonblick då Baron Sinclair skulle taga af sig masquen. Mössorne, som föraktade

honom, men af hvilka han ansågs för en man, den det var nyttigt att vinna, och som endast kunde vara farlig för dem, hvilka öfverlemnade sig åt honom med förmycken uppriktighet, erbjödo sig vilja lemna honom styrelsen öfver Pommern, så snart de blefvo Herrar. Sinclair, å sin sida, erböd sig att af alla sina krafter öka den söndring som herrskade mellan Hattarne, i det han lofvade att förena med Mössorne alla dem, som, sedan Frankrikes frikostighet upphört, mera förtroligt förbundit sig med honom, emedan de ansågo honom oupplösligt tillgifven Konungen, deras Herre. På denna försäkran beslöto Mössorne att anfalla Rådet, och det var, efter all sannolikhet, Baron Sinclair, tom lät intaga RiksRådet Scheffer, sin bästa vän i deras antal, hvilkas entledigande man fordrade. Hvad som ej tillåter något tvifvel härom, är, att bland alla Secreta Utskottets Ledamöter var det blott en Adelsman, en vän och afgjordt kreatur af Baron Sinclair, som samtyckte att åtaga sig propositionen om tre RiksRåds entledigande, och att namngifva dem. De voro Grefvarne *Scheffer*, *Bark* och *Beckfriis*. Men nu var det ej fråga mera om tre rum, hvilka borde lemnas åt Mössorne; stolte öfver sin afgjorda öfverlägsenhet i de tre ofrelse Stånden, och öfver den fördel de vunnit i frågan om Kon-

unga-försäkran, beslöto de hela Rådets afsättande. Tvenne Prester, häftige och envise försvarare af Demokratien, och en af Borgerskapets ledamöter, ett kreatur af Baron Sinclair, anstiftade detta företag och ledde detsamma. Dess bildande hade ej undfallit Konungens skarpsinnighet, som ej försummade något för att tillintetgöra verkan deraf; han smickrade sig att hafva lyckats deruti, och att hafva återfört till foglighet Wikman, den häftigaste och skickligaste af dessa Prester. Denna man, som endast var tillgänglig för öfvertygelsen, hade synts gifva vika för sin Konungs våltalighet; han hade gifva honom de vackraste löften; men han bedrog honom. Lemnande Konungens kabinett, begaf han sig till de klubbar, der dräggen af Mösspartiet var församlad; han upphöjde der med största häftighet sin stämma emot adelns tyranni, som, föraktande allt som var utom dess sfer, ansåg de andra folkklasserna såsom verktyg, ämnade att tjena dess passioner eller dess äregirighet. Han bevisade, att det var nödigt låta Adeln känna, att Statens verkliga styrka bestod i de tre Ståndens förening; att man hvarken borde göra afseende på Hattarne, som ville bibehålla hela det gamla Rådet, eller på Mössorne, som endast fordrade ett visst antal rum, för att sjelfva kunna intaga dem; att man måste

afsätta alla Hattarne, likväl med bibehållande af rättigheten att sedan benåda dem man ansåg hafva gjort sig dertill förtjente.

Verkan af detta tal var så mycket hastigare, som dessa personer ej hade någon ting att lofva sig af Mössorna. Desse, som tänkte att ännu närmare göra dem sig förbundne, hade i förväg betalt dem för de af dem utmärkte RiksRådens afsättande. Den förhatliga upptäckten, att en summa af 400,000 R:dr, var bestämd att skydda Rådet, var ej den minst afgörande punkten bland det lägre Borgerskapet, som utgjorde största antalet af dess Stånd. Denna upptäckt upphetsade dem så mycket emot sina chefer, som ej hade gjort och icke heller kunnat göra dem löften svarande mot denna summa, (som dock ej skulle betalas fullt ut förr än efter Riksdagens slut) att de följande dagen icke blott icke ville afhöra deras propositioner, och gå in på deras åsigter, utan äfven behandlade dem på ett skymfligt sätt.

I följe häraf, då de 3 ofrelse Stånden den 11:te April samlat sig *in plenis*, blefvo alla RiksRåden afsatte med undantag af trenne. Mössornes Chefer, lika förbittrade öfver det bedrägeri man begått mot dem, som förödmjukade öfver sitt anseendes märkliga aftagande inom sitt egit parti, blefvo mycket brydde huru de skulle finna medel

att sätta sig emot framstegen af den demokratiska anda, som de i början så mycket uppmuntrat och som de nu sågo nära att krossa dem. De hade velat åter insätta större delen af de afsatte RiksRåden och begärde i denna afsigt Hattarnes biträde; men desse, som erinrade sig, att Mössorne uppoffrat för sin usla egennytta troheten af de förbindelser de ingått mot Konungen sin Herre, trodde sig ej böra lemna mera förtroende åt deras nya protestationer, än åt deras gamla löften. Allt tillkännagaf imellertid, att de menade uppriktigt; ty de låto dem som undandragit sig deras välde, förstå, att de ej borde vänta sig någon belöning; eller något slags penning-understöd så länge de fortforo att förhålla sig såsom de nyligen gjort.

De afsatte RiksRåden voro: Grefve Rudenskôld, en man af 70 år, som njöt nationens fullkomliga aktning, Grefvarne Scheffer, Bjelke, Posse, Hermansson, Bark och Beckfriis. De tre, som bibehöllos, voro Sinclair, Wallvijk och Schwerin. Denne sistnämnde bör ej förblandas med de två andra i afseende på sina tänkesätt. Ålagd att följa Prins Carl på den resa han gjorde år 1770, och sedan hans enskilta intressen derefter en lång tid qvarhållit honom på sina landtgods, hade han icke deltagit i någon af de öfverläggningar, som nyligen

gen uppväckt de ofrelse Ståndens missnöje mot Rådet.

Då denna sak ej var ibland dem, som fordrade de fyra Ståndens enhälliga samtycke, så borde det parti Adeln skulle taga synas temligen likgiltigt. Man måste imellertid förvånas att i sessionen den 21 April, se Ridderskapet biträda de tre ofrelse Ståndens önskningar genom en svag majoritet. Sheridan tyckes också i sin historia om denna revolution vara öfvertygad, att detta Rådets öfvergifvande af ett Stånd, hvars privilegier det alltid öppet understödt, var ett skickligt konstgrepp af Hofvet, som, förutseende att Mössorna skulle missbruka sin makt och göra sig förhatliga, ingen ting häldre önskade än att i detta hänseende förskaffa dem all möjlig lätthet. Oaktadt de *authentika källor*, ur hvilka vi hemta vår berättelse, ej gifva oss någon bestämd upplysning i detta ämne, äro vi likväl icke obenägne att dela den Engelska Författarens tanka.

Sedan de vigtigaste angelägenheter, som borde föregå Konungens Kröning, blifvit afslutade, få Ständernas sammanträden ej mera något intresse. Vi ämna ej ingå i en närmare utveckling af Baron Sinclairs nya mått och steg, som lät erbjuda Konungen, genom sjelfva det demokratiska partiet, att

åter insätta honom i sina rättmätiga företräden; vi skole ej heller skildra de intriger, som hindrade utnämnandet af de nya RiksRåden; slutligen skola vi äfven med tystnad förbigå ett förslag till en Rysk resa, hvarigenom Konungen trodde sig kunna skingra deras misstankar, som förmodade, att han umgicks med planer mot konstitutionen. Vi vilje nu afhandla de nya förslagerna, hvilka ej, i likhet med de förra, som voro obestämde och utan grund, men verkligt djerfva och farliga, och derföre endast följde med dess mera ifver af en Furste, som lifligt intogs af allt, som hade ett romaneskt utseende. Föröfrigt är det svårt att föreställa sig en mera fulländad anarki, än den, som då herrskade i Sverige, når man undantager, att den ej urartat till rysligheterna af ett borgerligt krig. Partierna, nästan fördelade i lika många underafdelningar, som det funnos individuer, bildade numera blott ett vidunderligt helt, hvaribland man endast med med möda kunde skilja vän från fiende. Hattar och Mössor voro nästan i samma belägenhet. Öfverallt rådde endast sjelfsvåld och bedrägeri. De tänkande, som insågo oordningen och de svåra följder, som detta nödvändigt skulle medföra, suckade efter ett räddningsmedel. Intet ögonblick kunde vara mera gynnande att använda detsamma.

Fästningen Sveaborg i Finland, belägen midt

emot Helsingfors, och midt i hafvet, var stationen för det sjöförsvar, som var bestämdt till Provinsens beskydd. Den bevakades af en garnison af 1500 man, alla utlänningar. Officerare och soldater, hvilka Ståndens karghet hotade med en indragning, voro missnöjde och benägne att företaga allt. Frågan blef, att bringa dem i uppror, och att med biträde af de fartyg de hade, öfverföra dem till granskapet af Stockholm, innan man der kunde få underrättelse om deras uppresning. Saken var möjlig, emedan östanvinden, som var vanlig den årstid, hvari man befann sig, syntes gynna företaget. Medan öfverraskningen ännu rådde, borde man begagna sig af första intrycket, för att försäkra sig om de misstänktaste och farligaste hufvudena bland Ständerna. Man borde förelägga dem en plan till konstitution, som på en gång var moderat och rättvis, som förbehöll dem sin borgerliga frihet och alla sina rättigheter, och endast betog dem makten att göra ondt och handla mot fäderneslandets bästa. Man väntade, att deras förskräckelse, skulle göra dem benägne att gå in på allt. Sedan saken blifvit verkställd, borde man hemskicka dem och utsätta tiden till en ny Riksdag om 4 år. Om återigen, i följe af de tillfälligheter som inträffa på hafvet, insurgenterna blefvo uppehållne på sin väg, eller drifne mot

Norrköpingssidan, var det Konungens afsigt, att i spetsen för sitt Garde tåga emot dem, under förevånning att bestrida dem landvägen, och att söka förena de tvenne korpserna, för att sedan marchera mot Hufvudstaden och lägga sista handen vid verket. Man får längre fram se de oundvikliga inskränkningar i detta förslag, som omständigheterna medförde. Imellertid vände sig Konungen till Franska Ambassadören, Herr Vergennes, för att gifva honom del af sina planer och att af honom begära ett penning-biträde, som var nödigt för framgången deraf; Ambassadören frågade då Monarken, om han väl öfverlagt följderna af sitt företag, och om han besinnade, att har, som man säger, satte allt på ett kort. Konungen svarade: "att han förutsett allt, att han ej misskände faran af sitt företag, men att, ehvad utgången än måtte blifva, fruktade han mindre landsflygten, och ännu hårdare öden, än den vanära, hvarmed man syntes vilja hölja hans regering; att den moderation och mildhet, som dittills ledt hans uppförande, gjort, att man tillskrifvit honom en svag karakter, hvilken Ryska partiet med den största oförsynthet missbrukade; att det vore tid att betaga det denna villfarelse, och i Europas ögon rättfärdiga sig för en så förödmjukande misstanka; att då man ville jemföra hans första mått och steg,

med dem han såg sig tvungen att göra, skulle man inse, att det ej var äreslystnaden, utan hans förolämpade heder, som uppmanade honom dertill; slutligen att han var beredd att underkasta sig hela faran af sitt företag."

Medan dessa förslager ännu lågo i Konungens hufvud, som blott afvaktade ett gynnande tillfälle att verkställa dem, inträffade dagen till hans kröning. Den gick för sig den 29 Maj med alla vid ett dylikt tillfälle vanliga ceremonier. Den 1 Juni infunno sig de församlade Ständerna hos hans Maj:t för att inför honom aflägga Hyllnings-Eden. Det tal Konungen vid detta tillfälle höll, andades idel försonlighet och fosterlands-känsla och uppmanade Ständerna att för fäderneslandets bistånd åsidosätta alla enskildta fördelar, allt enskilt agg *).

De sednaste händelserna hade, som man sett, gjort Mössorne till oinskränkta mästare af styrelsen: från denna tid iakttogo de ej mer någon måtta. Hattarne blefvo icke endast afsatte från alla emboten, och beröfvade allt inflytande; utan man gick så långt, att man gjorde ingrepp i de få rättigheter som Sveriges helt och hållit demokratiska konstitution lemnat Regenten. Det var ett allmänt

*) Vi meddela det ej, emedan det är allmänt bekant.

bruk att Svenska Konungarne vid deras kröning beviljade en amnesti åt vissa brottslingar. Statens nya beherrskare ville ej tillåta Gustaf att begagna sig af denna rättighet, och inskränkte sjelfve den samma. Konungen hade bestämt Vice-Presidents-Embetet i Kammar-Collegium åt Baron Falkenberg, en ganska nitisk, klok och ståndaktig anhängare af Hattpartiet. Mössorne, som gjorde sig räkning på detta embete, blefvo ganska uppbragte öfver Konungens val; men då de ej kunde omintetgöra utnämningen, beslöto de sins imellan att göra ett nytt Vice-Presidents-embete, och att begagna den rättighet Ständerna tillkräcktat sig att göra den första utnämningen, för att disponera derom till fördel för ett äldre Riks.Råd än Baron Falkenberg, hvilket skulle göra denna alldeles passif *). Få dagar derefter afsatte Justitie-Deputationen en Borgmästare och fyra för goda afsigter kände Rådmän i hufvudstaden, för några påstådda förseelser mot de obestämda föreskrifterna vid Riksdagsmannavalen; och detta, utan att höra deras försvar. Dessa trenne exempel äro tillräckliga för att gifva ett begrepp om sättet, hvarpå Sverige styrdes sedan

*) Häri måste ligga något misstag. Månne ej Författaren menar den utnämning till Öfver-Ståthållare, som Ständerna tillåto sig?

den tid Mössorna ensamme befunno sig i spetsen för förvaltningen.

Då revolutionen med skyndsamma steg nalkas, skola vi ej vidare uppehålla oss vid sessionerna under en Riksdag, som för öfrigt var overksam. Vi skola se händelserna hastigt följa på hvarandra. Å ena sidan gjorde Konungens klokhet, talanger och höga egenskaper och, å den andra, Mössornas oerfarenhet och snålhet den vänning sakerna togo, oundviklig.

Få revolutioner hafva varit åtföljde af ett så allmänt bifall: äfven tyranner kunna väcka saknad, ty de veta att göra sig menniskor förbundne, genom deras egen fördel; men ingen beklagar den Regerings fall, som af honom föraktas. Mössorne funno det ganska angenämt, att vara i spetsen för administrationen; men makten var ej enda målet för deras ärelystnad. Penningen var dem åminstone lika så kär som lysande hedersställen. Politiken böd dem att utan uppskof underhandla med Ryssland och England, men de måste då uppoffra de penningar de erhöllo af Frankrike. Detta var något, hvartill de ej kunde besluta sig. De anhöllo att England måtte ersätta dessa Subsidier genom andra. Emedan Engelska Ambassadören dertill ej vara autoriserad, gjorde underhandlingarne inga framsteg. Imellertid insåg Konungen, som

fruktade hvarje ögonblick att hans förlägenhet skulle yppas och alla hans förslager derigenom tillintetgöras, nödvändigheten att påskynda utbrottet. Finlands aflägsenhet och vindens ovisshet, gjorde det första förslaget till Revolutionens utförande alltför osäkert för att ensamt kunna förlita sig derpå. Man beslöt att dermed förena ett annat, som borde tjena att ersätta bristerna i det första.

Detta förslag bestod i att sända Hertig Carl till Skåne, under förevånning att möta Enkedrottningen, som väntades på sin återkomst från en resa till Berlin. Der borde Hertigen söka att förbinda sig tropparna, som utgjorde fem regementer; han borde för dem afmåla Konungens belägenhet såsom beklagansvärd och sjelfve dess person såsom i fara; han borde för folket och soldaterna göra Ståndernas förhållande förhatligt, hvilket ej kunde vara svårt; slutligen, då han såg sinnena exalterade till högsta grad, borde han afvakta underrättelsen om den i Finland började Revolutionen, för att äfven förklara sig för densamma.

Under tiden hade detta lands uppresning mött några hinder. Man saknade dertill ett transportfartyg, som ändtligen afskickades den 7 Juli, och det var Mössorna, som bestridde kostnaderna dervid.

vid. Man skulle kunna tro, i anledning af de svårigheter de tillställde och af den långsamhet hvarmed de verkställde denna expedition, att de misstänkte det bruk, hvartill Konungen bestämde den, så vida man ej känt deras motsträfvighet att bidraga till allt, som kunde tjena till deras fäderneslands försvar emot Ryssland. Mössorne hade ingen aning om det som förehades, men de voro ej utan oro. Oenighet började uppkomma mellan dem sjelfva, och de rop af förtrytelse, som höjdes på alla håll, tycktes förebåda, det deras välde skulle blifva af föga varaktighet.

Dessa dröjsmål för det tillställda upproret, fordrade att företagets upphofsman sjelf skulle infinna sig på stället. Svårigheten bestod i att gifva åt Sprengportens afresa en bevekelsegrund, som ej gjorde honom misstänkt. Ständerna lemnade sjelfva anledning dertill. Secreta Utskottet, uppskrämdt af några fällda yttranden, som gåfvo anledning att misstänka, det man förehade en revolution, men ännu mer af den allmänna gäsningen, som var ganska stor i några provinser, och äfven af en på landet utspridd *upprorisk skrift*, hvari man, icke utan mycket skäl, tillskref *Ständernas* försumlighet det elände och den hungersnöd, folket måste

lida *); Secreta Utskottet, säga vi; utnämnde Sprengporten till att återställa ordningen och lugnet i Finland, der ganska oroliga rörelser förspordes. Emedan man fruktade hans omfattande klokhet och hans hjerfva sinnesart, trodda man sig utföra ett vigtigt företag, då man aflägsnade honom från Konungens person.

Gäsningen inskränkte sig imellertid ej endast till provinserna; redan förspordes den till och med i hufvudstaden; plakat hade der blifvit uppslagne, i hvilka man uppmanade folket att resa sig mot Mössornes styrelse. Gardet visade de mest gynnande tänkesätt mot Konungen; sedan Sprengportens afresa, hade större delen af officerarne i denna korps bildat en förening eller klubb, hvars ändamål skulle vara att gifva Konungen, för och emot alla, det största prof af nit och tillgifvenhet. Ingen af dem var underrättad om hemligheten af det som annorstädes förehades, men samma afsigt lifvade dem, och de uppgjorde sjelfva en plan till revolution, ty de voro öfvertygade om sina soldaters vilfarighet.

Secreta Utskottet, oroadt öfver alla dessa rörelser, hvilka det märkte, utan att likväl veta hvarpå de syftade, bad Konungen befalla, det en be-

---

*) Den ofvannämda *Mörksens Rike och Väldigheter.*

taljon af Uplands Regemente, skulle hålla sig färdig att aftåga till de ställen, der dess närvaro kunde vara nödig, och uppdrog åt Justitie-Canzlern att anställa undersökningar i afseende på den upproriska skrift vi nämnt.

Vi underlåto att nämna att, till befrämjande af den resning Hertig Carl borde söka åstadkomma i Skåne, hade man ansett tjenligt att äfven meddela planen åt Capitainen Hellichius, Kommendant i Christianstad, en ung och häftig man, som begärligt sökte tillfällen att utmärka sig. Det var han, som skulle börja uppresningen. Hertigen skulle strax sätta sig i spetsen för tropparna, liksom för att möta honom med våld, och förena sig med honom utanföre staden.

Sådan var sakernas ställning, då Generalen Baron Rudbeck, Öfver-Ståthållare i Stockholm och en af Secreta Utskottets ledamöter, efter uträttandet af några honom af Ständerne uppdragna ärender i Götheborg och Skåne, återkom den 16:de Augusti om aftonen, och bittida följande dagen, afgaf han inför Konungen och sedan inför Secreta Utskottet det besked, att då han den 12:te befunnit sig utanför Christianstad, en af Skånes befästade städer, hade han funnit portarne tillslutne, bryggorne uppdragne och kanonerne framförda på vallarne; att, oaktadt de förnyade föreställningar han afgifvit i

Ständernas namn, kunde han ej få inkomma; att han måste resa vidare, utan att kunna förklara orsaken till ett sådant afslag, och till ett försigtighetsmått, som åtminstone var ovanligt.

Denna underrättelse tycktes förorsaka mycken oro. Rådet och Secreta Utskottet förblefvo tillsammans hela dagen, hvar och en på sitt ställe, för att utfinna nödiga försigtighetsmått till qväfvande af denna uppblossande eld, och att förekomma dess vidare utbredande. Emedan hufvudstadens säkerhet ej var det minst vigtiga, fingo en bataillon af Uplands Regemente, åfvensom en af Södermanlands, order att begifva sig dit genast. Konungen blef ombedd att ej begifva sig ur staden; att kalla till sig Prinsarne Carl och Fredrik, af hvilka den förre, som man vet, var i Skåne, och den andre i Östergöthland, der han nyttjade Medevi hälsovatten. Fältmarskalken Grefve Fersen, som sedan någon tid var på sina gods, återkallades, Riks-Rådet Grefve Kalling utnämndes till befälhafvare i staden och Riks-Rådet Baron Funck att begifva sig till Christianstad, eller trakten deromkring, med rättighet att stilla upproret genom alla möjliga medel. Åtskilliga Regementer fingo befallning att hålla sig marschfärdiga vid första uppbåd. Man uppställde slutligen på Stockholms gator patrouiller af Borgar-Kavalleri, för att vaka öfver ordningens

bibehållande. Om natten gjorde Konungen i spetsen för dem, flera ronder kring staden.

Imellertid kunde Mössorne, som blifvit för väl underrättade, ej misstaga sig om verkliga upphofsmannen till oroligheterna; *de hade i sina händer beviset, att de voro ett verk af Konungen, nemligen en afskrift af brefvet till Konungen i Frankrike,* som vi ofvanföre omtalat, och som, öfverlemnad åt Engelska Ministern i Paris, blifvit skickad till London, hvarifrån den blifvit lemnad åt Engelska Ministern i Stockholm, Herr Goodericke. Lyckligtvis var detta bref författadt i allmänna uttryck, och kunde således ej upplysa Mössorne om verkliga medelpunkten för den fara, som hotade dem. Deras på en slump tagna försigtighetsmått misslyckades; de hade till och med inslumrat i säkerhet, då de, uppväckte af rörelsen i Skåne, märkte sitt misstag. Det raseri, som bemägtigade sig deras sinnen, skulle ofelbart hafva utbrutit mot Konungens person, om det ej funnits bland dem en ädelsinnad och redlig medlem, som upplyst Konungen om faran och anledningen dertill. Den 17:de om aftonen erhöll Konungen, med kunskapen om alla dessa närmare omständigheter, sjelfva afskriften af sitt bref; det fattades deri icke en stafvelse. Från denna tid fanns det för Gustaf ingen medelväg imellan att segra eller att dö. Till

den var för kort, för att genom nya mått och steg kunna ersätta dem, hvilka de jemna motvindarne envisades att omintetgöra. Då bisaken nu borde intaga hufvudföremålets plats, så måste nödvändigt en hemlighet, som ännu endast var anförtrodd åt få personer, alltmer utspridas och snart uppdagas. Mössorne fingo den 18:de om aftonen planen till konspirationen; det hade för dem varit lätt att tillintetgöra densamma. Till all lycka, trodde de sig framförallt böra försäkra sig om Öfverste Carnalls person, en beslutsam man, och hvilken de med skäl ansågo såsom själen i företaget: men till ännu större lycka kunde de icke finna honom, och förlorade natten med att eftersöka honom; dagen, som öfverraskade dem under denna efterspaning, lät dem förnimma, att det ej mera var tid att bemägtiga sig hvarken slottet eller Konungens person. Ett antal af valda och beslutsamma officerare vakade för bådas säkerhet.

Den 19:de om morgonen begaf Konungen sig till Arsenalen, der Gardet paraderade. Han såg der det detachement, som denna dag skulle göra vakten på slottet och Norrmalmstorg, manövrera och defilera sig förbi. Ett temligen stort antal officerare voro församlade kring Konungen, som nu till fots och i spetsen för dem, begaf sig till slottet. Klockan var elfva på förmiddagen, då han

dit ankom, och man var okunnig om hans föresatts. Den uppmarcherande och den aftågande vakten var ännu på borggården; han gaf befallning att de skulle stanna qvar, ingick sjelf i korpsde gardet, åtföljd af den talrika officers-korpsen, och tilltalade dem med det honom naturliga behag, och styrka. Han afmålade för dem sin beklagansvärda belägenhet, de förödmjukelser han måste utstå, den öfverhängande fara hvaraf han hotades. Han sade dem, att långt ifrån, att vilja göra ingrepp i fäderneslandets frihet och dess medborgares rättigheter, var han endast lifvad af den ärelystnaden, att grunda dem på rättvisare och fastare grundvalar; att han, viss om deras bistånd, skulle uppoffra sig för att rädda staten, och rycka den undan en fruktansvärd anarki, som förnedrat och ej kunde annat än tillintetgöra densamma."

Eburu goda än Gardes officerarnes tänkesätt voro, väckte dock detta Konungens tal hos dem en förvåning, som målade sig i deras ansigten: de stodo stumma och ovisse. Men hastigt förklarade sig en af dem, Baron Liewen, hvars exempel verkade ett allmänt bifall af alla officerarne, hvilkas antal steg till 200, och som nu betygade sin tillgifvenhet för Konungen; de svuro eden,

med undantag af två Capitainer vid Gardet *) och en underofficer vid samma korps, som sökade den. De tvenne första blefvo arresterade, den tredje, som försvunnit, blef fri.

Konungen återvände till Slottsborggården, och sedan han ditkallat de tvenne Gardes-detachementerna, höll han till dem ett tal af nästan samma innehåll som det han hållit till officerarne. Han försäkrade dem, att han skulle tillhöra dem i lif och död; han frågade dem, om de ville vara lika sinnade mot honom; fördubblade rop af: *Lefve Konungen!* voro deras svar. Man lät dem aflägga trohetseden. De på sitt vanliga sessions-rum församlade Riks Råden, lockade af ropen och nyheten af ett uppträde, hvarpå ingen ting gjort dem beredde, väntade vid fenstren otåligt slutet deraf, då officerare ankommo för att anbefalla dem att stanna qvar i det rum der de befunno sig och försäkrade dem att man skulle sörja för alla deras behof, och vaka öfver att intet ondt skulle dem vederfaras. De ville göra invänningar, men då deras aristocratiska myndighet förlorat sin kraft, måste de lyda.

Slottsportarne blefvo genast stängde och ked-

jorna

*) De äro namngifne i början af denna del.

jorne dragne kring slottet; man lemnade en vakt innanföre till dess säkerhet, och Konungen, i spetsen för den öfriga delen af tropparne, begaf sig med en talrik svit till artillerigården. Han mottogs der med högljudda bifallsrop af vakten, som svor honom trohetsed. Han lät utdela ammunition till tropparne; han befallte att artilleriregementet skulle samlas; gardet hade redan fått samma ordres. Man lät aftåga flere kanoner, som placerades på särskilta ställen i staden, dem det i synnerhet var af vigt att bevaka. Piqueter afsändes till alla tullar för att hindra, det ingen måtte komma ur staden. Konungen lät kalla en Statssekreterare och lät honom utfärda befallning till de i marche stadda tropparne, att återvända till sina hemorter. Officerare framförde dessa befallningar, och denna omtanka var så mycket nödigare, som den Upländska bataillonen träffades på eftermiddagen endast fyra timmars väg från hufvudstaden. Öfverst-Lieutenanten Baron Cederström, som var det herrskande partiet mycket tillgifven och som anförde denna tropp, blef arresterad, förd till Stockholm, och satt i arrest, den han endast lemnade för att aflägga ed åt Konungen.

Medan Konungen var på artillerigården, lät han kalla Grefve Hessenstein, och erböd honom

befälet i staden och öfver trupperna. Grefven, långt ifrån att antaga tillbudet, vägrade eden, under den förevänning, att som han redan var bunden af en; tillåt hans samvete honom icke en annan. Konungen sparde inga öfvertalningar, för att bringa honom på andra tankar; men förgäfves. Han såg sig då tvungen att befalla honom att gå i arrest, och denna arrest blef hans — *sängkammare.* Oaktadt detta utmärkande drag af välvilja, framhärdade Grefven i sitt motstånd. Det är omöjligt att bestämdt veta motiverna till ett så ovanligt förhållande å en officers sida, som Konungen ansåg för sin förtroligaste vän. Några påstå, att Mössorne, för att vinna Grefve Hessenstein, visat honom hoppet att erhålla kronan, om Konungen misslyckades i sitt företag. Oaktadt han af naturen var något fåfäng, och denna förmodan då för tiden syntes temligen grundad, har Grefven likväl sedermera så väl godtgjort denna ögonblickliga förvillelse, att vi ej skulle tala derom, om ej vår pligt på visst sätt förbundit oss att ej förbigå denna händelse med tystnad. Sedermera, efter Riksdagens slut; skref han till Konungen följande bref, för att ursäkta sitt förhållande: i våra ögon hedrar det lika mycket den som skref det, som den till hvilken det skrefs;

Sire!

"Les bontés dont votre Majesté m'a toujours honoré, m'avaient pénétré de la plus vive reconnaissance, et me plongent dans ce moment dans le plus grand déséspoir. J'ai été obligé, Sire, de Vous désobéir, parceque j'ai cru, que les états ne pouvaient lever le serment, que je leur avais fait et parceque je ne voulais pas servir d'instrument au pouvoir arbitraire que j'ai en horreur et que je croyais devoir être une suite de cette révolution. Vous avez eu, Sire, ce pouvoir arbitraire pendant deux jours; mais vous venez de rendre la liberté à la nation, action, qui n'a presque point d'exemple et que je ne pouvais prévoir malgré l'opinion, que j'ai toujours eue de vos grandes qualités. C'est donc en bonne conscience que je reporte mon hommage aux pieds de Votre Majesté; mais, Sire, permettez, qu'après avoir parlé à mon Roi, je m'adresse à mon ami: ce terme de la part d'un sujet ne doit pas choquer les oreilles de Gustave. Vous avez outragé mon cœur: un mot m'eut fait voler à vos côtés: il-y-a eu un complot contre votre personne et vous ne me le dites point; je ne l'ai appris qu'hier soir dans la lettre dout Vous m'honorâtes, et que vous m'envoyâtes quand la ville était soumise. Vous ne donnez d'autres motif que de rétablir la Constitu-

tion de Gustave Adolphe, adaptée au temps présent; ce pouvait être celle de Charles XI; elle m'a fait prendre le parti que j'ai pris. Il ne me reste plus qu'une ressource, qui est de remettre mon emploi. La plume me tombe des mains, etc."

Öfversättning:

"Den välvilja, hvarmed Eders Majt alltid hedrat mig, har hos mig väckt den lifligaste erkänsla och försätter mig nu i den största förtviflan. Jag har, Sire, varit nödsakad att sätta mig emot eder önskan, emedan jag trott, att Ständerna ej kunde fritaga mig från den ed jag svurit dem; och emedan jag ej ville vara ett verktyg till införande af den godtyckliga makten, för hvilken jag alltid burit afsky. Ni har, Sire, i tvenne dagar innehaft en sådan, men Ni har nu återgifvit nationen sin frihet, — en handling, nästan utan exempel och som jag ej kunnat ana, oaktadt den goda tanka jag alltid hyst om edra stora egenskaper. Det är således med tillfredsställdt samvete, som jag åter nedlägger min vördnad för Eders Maj:ts fötter. Men tillåt, Sire, att sedan jag talat till min Konung, jag äfven får vända mig till min vän; detta ord i en undersåtes mun skall ej såra Gustafs öra. Ni har gjort mitt hjerta orätt; ett enda ord af er skulle bevingat mina fjät att he-

ета till er sida. En sammangaddning har ägt rum emot er person, och Ni har ej sagt mig det. Jag fick först veta det i går genom det Bref hvarmed Ni täcktes hedra mig då Staden var lyckligen vunnen på er sida. Ni har ej haft annan afsigt med ert företag än att återställa Gustaf Adolphs Regeringsform, lämpad till närvarande tid. Det hade kunnat blifva Carl XI:s — och det har förmått mig att taga det parti jag tagit. Det återstod mig endast en utväg, som är att nedlägga mitt Embete. Pennan faller mig ur händerna'' etc.

I samma ögonblick som Konungen fick detta bref begaf han sig till Grefvens boning och återgaf honom sin värja. Han sade dagen derpå till sina förtrognaste, att han hade att förebrå sig Grefve Hessensteins aflägsnande, och att han skulle hafva förekommit detsamma, om han förklarat sig mera tydligt i den Biljett han skickat honom.

Men vi återkomma till händelserna: Amiralitetet, som innehade en vigtig post, afvaktade ej Konungens uppmaning för att förklara sig. Det skickade deputerade, för att försäkra honom om sin nit och trohet. Gustaf betygade dem sin erkänsla, och anmanade dem att hålla sitt folk i god ordning och befästa dem i sina goda tänkesätt, tills han personligen kunde mottaga deras ed. Å en annan sida voro esquadronerne af Borgar-

Kavalleriet, som Mössorne till sin säkerhet låtit sitta upp, de förste som förklarade sig för Konungens sak.

Oaktadt Konungen öfver allt låtit tillsäga, att man skulle hålla sig stilla, och att han endast hade anledning att vara tillfredsställd med de uttryck, hvarmed folket tillkännagaf sin förnöjelse och glädje, befallde han dock, vid underrättelsen att Öfverståthållaren Baron Rudbeck sökte uppvigla pöbeln genom de häftigaste tal, att arrestera honom; men då han förutsåg, att verkställigheten af denna befallning kunde möta sina svårigheter, och motståndet åstadkomma ett uppror, skickade han, som befarade, att de utländska Ministrarnes säkerhet kunde hotas, en af sina Kammarherrar, att på det höfligaste sätt anhålla hos dem, det de täcktes infinna sig på slottet, försäkrande dem att ingenting der skulle felas dem, och att de der skulle äga mera säkerhet, än på något annat ställe. Större delen infunno sig ock der på denna begäran: några underläto det; men då Konungen skickade till dem sin Hof-Canzler, för att låta dem veta, det han ej kunde vara likgiltig för deras säkerhet, och att, om de vägrade begifva sig till slottet, nödgades han att sätta en vakt utanför deras hus, fogade de sig ändtligen efter Konungens vilja

Undertiden blef General Rudbeck arresterad och förd till Slottet, men ställdes på fri fot den 21 om natten, sedan han aflagt trohetseden. General Pechlin fann utväg att undkomma. Konungen, som ville ännu mer befästa lugnet ibland folket, lät nu Härolderna uttåga med pukor och trumpetter, escorterade af Borgar-Kavalleriet. De uppläste på alla torg en proklamation, hvarigenom Konungen försäkrade alla Sveriges invånare deras frihet, rättigheter och egendom och förklarade, att han endast ville afhjelpa missbruken och tillintetgöra anarkien, den verkliga källan till de allmänna och enskilta olyckorna.

Öfverallt, der denna proklamation upplästes, betygade folket sin tillfredsställese genom högljudda bifallsrop. Konungen mottog på artillerigården en Kurir från Hertig Carl, som aflemnade underrättelse om sakernas tillstånd i Skåne, och en annan från Hertig Fredrik, som försäkrade honom om dess trohet, och dess önskan att lemna honom de mest öfvertygande bevis deraf; båda dessa Kurirer blefvo derefter återskickade.

Sedan de nödiga anstalterna i afseende på Artilleriet voro träffade, steg Konungen åter till häst, och begaf sig till Skeppsholmen. Bron, som blifvit uppdragen, nedfälldes vid hans ankomst: han emottog tropparnes ed, och lemnade stället,

åtföljd af soldaternas och matrosernas bifallsrop. Han förfogade sig derpå till Norrmalmstorg, der en stor del af Gardet var under gevär: trohetseden aflades under förnyade rop af: *lefve Konungen!* från soldaterna och folket. Hans Maj:t begaf sig sedan till Rådhuset, der den församlade Magistraten väntade, för att svärja honom trohets-ed. Efter denna ceremonis slut, förfogade sig Konungen till Södermalmstorg, hvarest en annan afdelning af Gardet, som der var samlad, aflade sin ed, hvarpå Konungen red tillbaka öfver skeppsbron. Sjöfolket på Köpmansskeppen, som uppstigit i tågverket och på masterna, hälsade Konungen med sina hurra-rop, och hvad som ej kunde vara honom mindre angenämt: de upprepades af en oräknelig hop välsinnade borgare och annat folk som skyndat dit.

Då allt syntes lugnt och i god ordning, återvände Konungen till slottet. Knappt tillät han sig några ögonblick, att hämta förfriskning och hvila. Straxt derpå låt han kalla de utländska Ministrarne till sig. De hunno knappt inkomma förrän han yttrade:

»Messieurs! c'est la larme à l'oeil que je dois convenir de la démarche dont vous avez été temoin et que j'ai été forcé de faire, ma personne

et la

et la sûreté de l'état étant en danger. Je Vous prie d'en faire part à vos cours, en les assurant, que mes motifs, lorsqu'ils seront connus, me justifieront aux yeux de l'Europe; et que ceci n'apportera aucun changement à la paix, à l'amitié et à la concorde que je veux entretenir avec toutes les puissances, surtout avec mes amis et mes voisins. Ce que je fais, est pour le bien de mes peuples et pour le maintien de la vraie liberté. Je vous ai fait prier de vous rendre au château pour vôtre sûrete, quoique j'eusse donné les ordres les plus précis afin qu'il n'arrivât aucun accident; je craignais que la populace ne se portât à quelque excès: j'ai voulu vous montrer par-là combien vos personnes m'étaient chères. Il dépend encor de vous ou de retourner dans vos hôtels ou de rester au château, où je tacherai de vous donner des logemens convenables."

Öfversättning:

"Mina Herrar! Det är med tårar i ögonen, som jag måste erkänna det steg hvartill J varit vittnen och som jag varit nödsakad att göra, då min person och Statens säkerhet voro i fara. Jag ber er derom underrätta edra Hof, med den försäkran, att mina bevekelsegrunder, då de hinna

blifva kända, skola rättfärdiga mig i Europas ögon, och att hvad som händt ej skall verka någon förändring i de förhållanden af fred, vänskap och enighet, som jag vill underhålla med alla makter och i synnerhet med mina vänner och grannar. Hvad jag gör, sker för mitt folks väl och för den sanna frihetens upprätthållande. Jag har låtit anmoda Er, Mina Herrar, att för Er egen säkerhet skull, bege Er hit till Slottet; ehuru jag gifvit de mest bestämda orders till förekommande af alla händelser, fruktade jag att pöbeln skulle kunna öfverlemna sig åt något utbrott; jag har härigenom velat visa Eder huru mycket edra personer äro mig om hjertat. Det skall bero af Er att antingen återvända till Edra Hôteller eller att ännu längre qvarstanna här, der jag då skall söka att skaffa Er tjenliga rum." . . . .

Vid detta tal målade sig förtviflan och de våldsammaste passioner i Ryska, Engelska och Danska Ministrarnes anletsdrag. Ingen af dem svarade ett enda ord på de förbindliga saker Konungen sagt dem; Franska Ambassadören var den ende, som på behörigt sätt tackade honom; Engelska Ministern öppnade endast munnen för att begära pass för en Curir, som han ville afsända till sitt hof. Konungen ursäktade sig ganska förbindligt, att han ej var i stånd att bevilja det,

förrän den återställda säkerheten tillät honom att öppna hufvudstadens portar. Man har anledning att tro, det dessa Ministrar ville uppväcka några rörelser natten emellan den 19 och 20: man försökte att besticka amiralitetets troppar, men de förblefvo oryggliga. Ryska och Engelska Ministrarnes Banquierer gåfvo sig mycken möda, för att skaffa penningar; men Konungen lät sätta den förra i arrest i sitt hus, der han bevakades af fyra man, den sednare reste sin väg, för att undvika samma öde.

Det är anmärkningsvärdt att en revolution, som fordrat så få förberedelser, verkställdes utan minsta förvirring och våldsamhet. Man hade kunnat påstå, att tropparnes och folkets förening endast förkunnade firandet af en fest. Öfverallt såg man nöjda och glada ansigten, öfverallt återskallade de upprepade ropen: *lefve Konungen*. Denna högljudda glädje följde Monarken på alla ställen der han visade sig. Gubbar välsignade högt Försynen för denna nya välgerning, qvinnor nedkastade sig hoptals omkring Konungens häst, kysste hans fötter, och upphöjde sina barn att äfven låta dem kyssa desamma. Konungen, som såg sig försatt i nödvändighet att försäkra sig om några personer, hvilkas oböjliga och upproriska sinne på intet annat sätt kunde förmås till foglighet, be-

fallde att man ej skulle tillfoga dem någon våldsamhet vid deras arrestering. Alla blefvo logerade i beqvämliga och för deras stånd passande rum, och öfverflödigt försedde med alla lifvets behof.

Man kunde ej nog beundra den själsnärvaro, den oföränderliga fasthet och det förvånande sammanhang, hvarmed Konungen förutsett allt och sörjt för allt. Ingenting hade undgått hans omtanka; hvarken små eller stora föremål; ingen oreda, ingen förvirring, ingen otydlighet i hans ordres; sammanhanget deri var märkvärdigt; allt var bestämdt och klart. Med ett ord: Gustaf III visade vid detta sitt första uppträde den stora karakter, som utmärkt de båda Stora Gustafverna och som gör deras minne odödligt.

Natten imellan den 19 och 20 aflopp i största lugn. Folket öfverlemnade sig utan fruktan och misstroende åt hvilan; till och med tropparna slumrade under sina vapen. Konungen var en af dem, som nästan alldeles icke njöt någon hvila. Befarande att man, gynnad af mörkret, skulle tillåta sig några våldsamheter, vådliga för medborgarnes säkerhet, ville han ej förlita sig på någon annan än sig sjelf i vården derom. Han tillbragte största delen af natten till häst och besökte nå-

stan alla stadens qvarter; några förtrogna Officerare delade, i de aflägsna trakterna af staden, denna omsorg med Konungen.

De säkerhetsmått, som den 19:de blifvit tagna, fortforo den 20:de och Konungen mottog äfven denna dag alla Collegiernas, äfvensom Borgerskapets och Borgar-Milisens Tro- och Huldhets-ed. Flere af dem, som dagen förut vägrat eller undvikit att gå den, kommo nu för att uppfylla denna pligt. Officerarne vid Uplands Regemente, som blifvit beordrade till hufvudstaden, men några mil derifrån fått kontraorder, begärde äfven och erhöllo tillstånd att likaledes aflägga ed inför Konungen. Många af Cheferna för det parti, som synts vara mest emot Konungen, infunno sig också och fingo tillstånd att aflägga eden.

Eftermiddagen samma dag, sammankallades Ständerna på vanligt sätt till Plenum Plenorum nästa dag, den 21 Augusti, hvarvid de uppmanades att mangrannt der infinna sig, med hotelse för den uteblifvande att förklaras för fäderneslandets förrädare och att straffas enligt all lagarnes stränghet.

Den 21 Augusti, sedan Ständerna samlats, begaf sig Konungen till Rikssalen, i sin Kungliga skrud, och sedan han satt sig på thronen, höll

han derifrån ett tal, som vi här ej anföra; emedan det förut finnes nyligen tryckt *).

Efter dess slut upplästes Regeringsformen; som med föga skiljaktighet, var den samma som blifvit följd ifrån Gustaf Adolf ända till Carl XI:s Regering 1680. Konungen stod derefter upp och frågade Ständerna, om de gillade den regeringsform, som nu blifvit dem meddelad. Alla lyftade handen, liksom om de aflade ed, och svarade med en fast och hög röst: *Ja*, *Ja*, *Ja*!

Konungen gaf då tecken åt Landtmarskalken och de andra Talemännen att framträda, hvarefter de, hvar och en för sitt stånd, underteckna de den nya regeringsformen.

Sedan Talemännen återvändt till sina rum, yttrade sig Konungen: "På det att banden af denna förening måtte blifva desto fastare, så bekräften den genom ed." Ständerna uppstego nu, och aflade eden, som Konungen sjelf förestafvade dem.

Konungen slutade detta sammanträde med ett tal hvars sista uttryck var: "att, som det behagat den Gudomliga försynen att åter knyta de gamla banden imellan Konungen och dess folk, vore det tillbörligt att derföre hembära henne sin tacksägelse, hvar;

---

*) Se Svenska Adelns Historia, sid. 229.

efter Konungen sjelf med hög röst uppstämde Tacksägelse Psalmen: (O Gud vi lofve dig!)

Efter Tacksägelse-Ceremoniens slut, blef det Ständerna tillåtit att kyssa Konungens hand.

Intet RiksRåd bivistade detta sammanträde, emedan Konungen förklarat, då han lät arrestera dem, att de af honom ej mera ansågos såsom Nationens fullmägtige.

Så slutades på mindre än 54 timmar en af de fullständigaste revolutioner historien omtalar. Som allt var fullkomligt lugnt, började tropparne omkring klockan 5 om aftonen att hemtåga till sina qvarter och artilleriet återskickades äfven till sin station. Oss återstår ej mer, än att göra reda för operationerna vid Riksdagen och de händelser, som timade i Sverige ända till dess slut, hvilket vi skola göra så kort som möjligt.

De underrättelser man snart erhöll från alla landsorter kunde ej vara mera tillfredsställande; öfverallt upptog folket med verklig enthousiasm nyheten om revolutionen. Det visade så mycket större tillfredsställelse deröfver, som det föreställde sig att Konungen bemägtigat sig hela souveraineteten. Folket, i synnerhet landtboerna, yttrade högt, att det ej skulle blifvit försatt uti det stora elände, hvari det med möda kunnat fram-

släpa sitt lif sedan ett års tid, om deras Konung varit allrådande.

Konungens förfarande var beundransvärdt; han handlade i intet fall emot sina grundsatser. Han hade lofvat Mössorne fem rum i Rådet, emedan han derigenom trodde sig kunna befästa de tvenne partiernas förening; detta löfte uppfyllde han nu i den nya sammansättning, som han deraf gjorde.

Oaktadt allt var temligen lugnt i Stockholm, herrskade der likväl en dåf jäsning, hvilket ej var underligt. De, ur hvilkas händer man ryckt spiran, kunde ej med nöje se sin makt tillintetgjord. De vore missnöjde och arbetade i hemlighet på att utbreda samma sinnesstämning.

Det första bruk Konungen gjorde af sin makt, var att disponera öfver Pommern till sin mors Enkedrottningens förmån, för att styra detsamma med samma makt som han sjelf ägde. Han affärdade till Enkedrottningen, som ännu var i Preussen, en Curir, för att underrätta henne om sina afsigter. I sitt bref till henne, sade han bland annat: "*Jag skall ej tala till Ers Maj:t om hvad Ers Maj:t har att göra för vårt folks lycka. Det är af Eders Maj:t jag önskade att sjelf lära det.* Gustaf sökte genom detta drag att tillvinna sig sin Morbrors vänskap.

Den

Den 22 Augusti lät Konungen de afsatte Riks-Råden komma till sig; man uppläste för dem den dagen förut antagna Regeringsformen, hvarefter de aflade den nya eden. Konungen lät dem sedan taga afträde och tillät dem att begifva sig hvart de behagade, försäkrande dem, att de skulle njuta säkerhet och bskydd, såvida de endast höllo sig stilla. Samma dag medförde en skrifvelse från Fältmarskalken Grefve Axel Fersen försäkring om hans trohet; han gaf deri tillkänna, att som Konungen i nåder lemnat honom valet emellan att komma till Stockholm eller att begifva sig till Hertig Fredrik Adolf, valde han det sednare, såsom lämpligast för tingens närvarande ställning. Nästan alla de, om hvilka det varit nödvändigt att försäkra sig, blefvo försatta i frihet. Följande dagen begaf sig Konungen till fots till Storkyrkan. Han afhörde der Gudstjensten, efter hvars slut man afsjöng *Te Deum*, för att tacka Gud för den sanna frihetens återvinnande.'

Imellertid upphörde ej Konungen att arbeta med de särskildta Ståndens Talemån, att bereda de ämnen, som borde afgöras innan Riksdagens slut. Den 26 församlade han Ständerna på Rikssalen, för att göra dem propositioner, hvaröfver de utan uppskof borde rådgöra. Deras svar, och i

allmänhet den ton de antogo mot Konungen, var lika så anständig och undergifven, som den några dagar tillförene varit djerf och trottsig. Dessa propositioner rörde hufvudsakligen den vanliga frivilliga gåfvan till omkostnaderna vid den aflidne Konungens begrafning och den nya Konungens kröning, fortfarandet af de till de löpande utgifterna anslagne medel; och slutligen inbjudningen, att innan elfva dagar afgifva sitt utlåtande öfver Finansernas tillstånd och medlen att förbättra dem.

Sedan Ständerna församlats den 26, togo de Konungens propositioner i öfvervägande: hvarefter beslöts och enhälligt gillades, att man skulle afsända en stor Deputation för att underdånigst tacka Hans Maj:t för den omsorg han haft att skydda sin person och fäderneslandet från den fara, som hotade dem. Ridderskapet beslöt, att på sin bekostnad låta prägla en medalj för att behålla minnet af den lyckliga revolutionen, hvaruti de öfriga Stånden begärde att få deltaga, hvilket blef dem beviljadt. Dagen derpå hade den stora Deputationen företräde hos Konungen, och vid dess bortgång, publicerades en anmaning af Konungen till sina trogne undersåtare, att hädanefter, såväl i skrifter som i samtal, afhålla sig ifrån de förhatliga benämningar, som utmärkte sinnenas söndring och partistridigheterne.

General Pechlin, som blifvit så ryktbar, genom den roll han spelat vid flere Riksdagar och i särskildta partier, hade, sedan han, såsom förut är nämndt, funnit utväg att undkomma, blifvit upphunnen och arresterad i Jönköping. De Officerare, som fått i uppdrag att följa honom och som förde honom till Hufvudstaden, fingo befallning att föra honom till Gripsholm. Han hade gjort sig skyldig till uppror mot Konungen, ty man kände, att han skriftligen befallt sitt Regemente, åfvensom ett annat i Småland, att samlas och gripa till vapen, för att marchera till Stockholm och befria Rådet.

Sedan Konungen låtit inför sig redovisa för det sätt, hvarpå Brottmåls-Lagstiftningen handhades i Riket, och med lika så mycken förvåning som smärta förnummit, att det fanns ett rum, ganska oegentligt kalladt *Rosenkammaren*, hvarest brottslingar, isynnerhet politiska, undergingo *torturen*, befallde han sin Justitie-Kansler att förändra detta rums bestämmelse; emedan han ej, såsom han sade, ville tillåta, att ett sådant minnesmärke af omenskligbet skulle finnas som så föga öfverensstämde med den sanna friheten. Han afskaffade äfven till följe deraf torturen.

Den 27 om aftonen medförde en af Hertig Carl afskickad Officer, den nyhet, att alla Skånska

trupperna, Infanteri och Kavalleri, som till den ändan samlat sig, svurit Konungen trohetsed; att han derefter begifvit sig till Christianstad, hvars portar blifvit för honom öppnade, att hela Skåne visade en fullkomlig undergifvenhet; och att han marcherade till Carlskrona der han vore mera i tillfälle att vaka öfver Småland, likasom öfver Blekinge och Öland.

Imellertid såg Öfverste Sprengporten sig hindrad uti sin afsigt att föra till Konungen den division han kommenderade och som han insåg, att han icke skulle vara i Stockholm i nog tid, för att bidraga till framgången af de operationer, som der skulle äga rum, tog han det parti, att förmå alla de städer i Finland, hvilka voro i hans grannskap, att förklara sig för Konungen, hvilket fullkomligen lyckades. Nästan hela detta land hade underkastat sig, förr än man der fick kunskap om de förändringar som föregått i Regeringsformen.

Den 7:de September samlade sig Ständerna inför thronen och öfverlemnade Konungen de särskildta beslut de fattat så väl i afseende på de ordinaire och extraordinaira skatterna, hvilka de alla beviljat utan att bestämma någon tid, som i afseende på andra föremål, hvaröfver Konungen äskat deras åtgärd. Sedan Konungen tackat dem för det förtroende de honom visat, förkunnade han,

att han ej skulle dröja att hemförlofva dem. I följe häraf tillkännagafs den 8:de på vanligt sätt, Riksdagens slut, den följande dagen.

Den 9:de September, begaf sig Konungen, sedan han afhört Gudstjensten i Storkyrkan till Rikssalen, der de fyra Stånden före honom infunnit sig. Sedan han der intagit sin thron, talade Landtmarskalken och de andre Talemännen hvar i sin ordning; hvarefter man uppläste Riksdagsbeslutet. Då den var slutad, höll Konungen ett tal till Ständerna, (som vi ej heller meddela, emedan det förut finnes tryckt,) hvarmed han värdigt slutade sammankomsten och den stora revolution, som han så väl lyckats att utföra.

Noter och Tilläggningar.

N:o I.

Ögonkast på den allmänna ställningen i Sverige och Partiernas förhållande till hvarandra vid början af Revolutions-Riksdagen (1771—1772).

(Ur *Canzlers Nachrichten zur genauern Kenntniss der Geschichte, Staatsverwaltung etc. der König-Reichs-Schweden* I:r Th.).

Då hvarken den här meddelade Tyska eller Franska Historien om Revolutionen 1772 meddelar någon öfversigt af den föregående tidens händelser, men dessa äga det närmaste samband med hvad som sedermera tilldrog sig och mer eller mindre tjena till förklaring deraf, anser Utg. nödigt att här förutskicka en sådan, hvarvid han får hänvisa Läsaren, som önskar en *utförligare* kännedom om frihetstiden i allmänhet till *Stövers* hos oss utgifna Historia derom. Canzlers Arbete är allmänt skattadt för sin trovärdighet och sin opartiskhet.

"Den som med kall blod undersöker orsakerne till de åren 1755 och 1756 mellan Konungen och Riksens Råd och de 1768 mellan de sednare och åtskilliga Rikskollegier uppkomna misshälligheter, skall icke lägga dem någotdera partiet ensamt till last. Den fullkomligaste öfverensstämmelse mellan Konung, Ständer och Rikets Råd skulle vara den egentliga karakteren af den efter Carl XII:s död i Sverige införda statsförfattningen. De skulle arbeta sig fram till ett gemensamt mål,

men derjemte hålla hvarandra i jemvigt, för att afböja all uteslutande myndighet. Men i stället för denna ändamålsenliga samdrägt, blefvo vanligtvis Lagar, som gåfvos på den ena Riksdagen, upphäfda på den andra, för att åter antagas på den tredje och dervid alltid kommenterade efter godtycke; så att man på Riksdagarne mellan 1734 och 1772 endast skiftevis antog och afskaffade gånska många författningar. Enskilta medlemmar talade om intet annat än Fosterlandskärlek och Frihet; men rigtade under tiden sina afsigter vida mer på personliga fördelar, än på det allmänna bästas befordran."

"Konungen skulle regera Staten med, icke utan Riksråden, ännu mindre emot de flesta röstернas mening i Rådet. Detta skulle deremot *råda* och ej *styra* sjelft. Vidare kunde Riksens Ständer, ehuruväl de hade den lagstiftande makten, icke utan uppenbar kränkning af deras egna lagar, ingå i den verkställande maktens enskilta förrättningar, utom i yttersta nödfall och om de dertill förordnade Rikskollegier och Rikets Råd hade handlat mot Rikets lagar och författningar."

"De å alla sidor begångna öfverträdelser af dessa stadgar, väckte en så stor förbittring, att öfverhetspersoner, ja hela Riksstånd retades att antaga och yrka grundsatser, som snörrätt stridde mot en sann klokhet och vanligtvis voro menliga för allmänt och enskilt väl."

"En sådan partistrid frambringade omsider alla slags oordningar och underhöll naturligtvis sjelfsvåld och strafflöshet."

"Det är likaledes klart att man bör härleda från dessa ömsesidiga förfördelningar, åtminstone till större delen, ej allenast de oredor som ännu (1776) äga rum i Finanserne, utan ock de missbruk och bestickningar, hvarigenom Riksdagarnas rådslag alltid kunde ledas efter den mestbjudandes

godtycke. Den som derföre endast något fäster sin uppmärksamhet vid de partiskiften, de allmänblefna bestickningar, den misskötning af lagarne, den obeständighet i statsekonomiska inrättningar och den partiskhet i lagskipningen, som utmärkte denna tidpunkt, måste nödvändigt inse, att det skulle hafva varit omöjligt att längre bibehålla 1720 års konstitution, så vida man ej ville omskapa den i tid efter omständigheternas fordran."

"Imedlertid syntes båda partierna vara lika långt från att vilja en förbättring, sådan som Hofvet önskade den, emedan, å ena sidan, de, som ifrigast fikade efter dess ynnest, åldrats i hat till dess system, och, å andra sidan, gamla, förgätna gunstlingar begärligt omfattade det gynnande tillfället, att under ett så vackert sken utföra sin hämd."

"De småningom i Regeringsformen gjorda modifikationer syntes väl endast hafva för afsigt, att betrygga den lagstiftande maktens rätt till ett allmänt öfverinseende och ledning af de på åtskilliga händer fördelta statskrafterne; men af fruktan att den verkställande makten skulle kunna göra ingrepp i dess rättigheter, trodde lagstiftarne sig böra inrätta motkrafter, för att förebygga alla intrång och derigenom tillika så mycket fastare förbinda hvarje enskilt medborgares intresse med de offentliga inrättningarne. Jemför man nu dessa särskilta stadganden med den egentliga Regeringsformen af 1720, så ser man, att Ständerne, i det de mer och mer inskränkte konungamakten, endast förvandlade en möjligtvis farlig myndighet i ett för nationens bestånd högst förderfligt sjelfsvåld."

"Betänkandet och Säkerhetsakten, som förelades Ständerne 1769 af de — till de efter hand gjorda Förklaringarnas granskning förordnade kommissioner,

ner, hade, åtminstone till utseendet ingen annan syftning, än ett fullkomligt återställande af Grundlagarne af 1720 och 1723, genom en oskadlig utvidgning af den på dem stödda konungamakten. Rikets ständer förkastade väl alla i detta Betänkande rekommenderade och på en så vigtig ändring syftande förslager; dock förklarades högt af frihetens ifrigaste förfäktare, att då dylika projekter en gång kunde framhafvas ostraffadt, skulle man ganska snart göra nya försök, hvilka ändtligen skulle försätta Nationen i ett sådant tillstånd, att de alla lagar öfverträdande partiernas förmätna välde beröfvade motkrafterna all styrka till motstånd och Regeringsformen från en blandad, som den hittills varit, urartade till en fullkomligt Aristokratisk, så vida nationen ej hellre ville underkasta sig den i Sverige så förhatliga Suveräniteten, mot hvilken Rikets Ständer ditintills arbetat med ansträngning af alla deras krafter."

"Dessa allmänna anmärkningar öfver den nu afskaffade Regeringsformen synas leda till andra betraktelser och till teckningen af några hufvuddrag, som tilläfventyrs voro tjenliga att karakterisera den partianda, som söndrade Svenska Nationen sedan 1720."

"Det stora hindret för Sveriges återupplyftande till dess förra makt och storhet och som tycktes hota Riket, om ej med fullkomlig upplösning, dock med en följd af förödmjukelser från dess grannar, var utan tvifvel den genom några tvetydiga §§. i Regeringsformen uppväckta och af rofgirighet och hämdelystnad närda partianda, som omsider bemäktigade sig hela Nationen."

"Detta godlynta folk kunde så mycket lättare bedåras af sina anförare och uppoffras åt deras egennytta, då flere exempel bevisa, att en stor del deraf, intagen af chimeriska inbillningar och med

sina förfäders ära för ögonen, blindt bifåll alla systemer, som smickrade dess fåfänga."

"Således måste partier uppkomma. Hvart och ett af dessa, angeläget att följa ett ömsesidigt hat under skenet af nit för det allmänna bästa, gjorde alltid mycket väsen af sina oegennyttiga afsigter och under bedyrande att ej söka annat än Konungens ära, Riksrådets anseende, och befästande af Ständernas oberoende, tillintetgjorde man nationens säkerhet, som förgäfves återfordrade sin förlorade frihet."

"För att obehindradt utöfva sin hämd och sin despotism, sparade partierna hvarken ränker eller förtal, så snart de hoppades derigenom kunna störta sina motparter hos publiken. Utdelande af offentliga embeten o. d. var i synnerhet på sednare tider ett befordringsmedel för deras afsigter. Svenska Adeln, som öfverhufvud är blottad på alla andra hjelpemedel, måste anse embeten för något, som den ej kan undvara. Det minsta sken af orättvisa vid deras utdelande tillgifver den derföre aldrig. Då emedlertid hvarje sökande har anspråk att förebringa, som han sjelf håller för vida vigtigare, än hans medsökandes, så är det Regeringen omöjligt att tillfredsställa alla. De missnöjda upptogos nu begärligt af ett motsatt partis hufvudmän, och deras hämd sökte man att märka. Det svaga, eller för tillfället ej regerande partiet, billigadet vanligtvis deras upphöjelseanspråk och lofvade dem, i fall det åter skulle komma till välde, ej allenast vid nästa Riksdag fullkomlig upprättelse för deras lidna oförrätt, utan ock, om de voro ståndaktiga, större mot deras nit svarande fördelar. Var man nu säker på deras tillgifvenhet, så sparade man intet, för att, om de voro ofrälse, låta välja dem till Riksdagsfullmäktige, eller om de voro adelsmän, men ej Capita, förse dem med en af dessa Fullmakter, som partiernas

förnämsta anförare, ofta långt före Riksdagens början förstått att tillhandla sig, eller på annat sätt förskaffa sig af sådana familjhufvudmän, som älskade lugnet, eller vid föregående Riksdagar blifvit ledsna vid de offentliga ärendena, och föredrogo en säker vinst, för andra många tillstötar underkastade fördelar."

"Detta bruk var upprinnelsen till fala, för det stånd de representerade ointresserade Riksdagsmäns uppträdande."

"På sådant vis såg sig Riddarhuset ofta förnedradt och hvimlade af unga menniskor; som endast andades hämd, eller då de ingenting ägde i landet, och följaktligen icke kände sig hafva någon förbindelse till samhället, blindt ingingo på allt, hvad deras ledare fordrade, med det enda förbehåll; att om man ej förhjelpte dem till hvad de sökte, de genast voro beredde att öfverlöpa på en annan sida, der de hade utsigt till säkrare fördelar."

"En sådan ebb och flod i Partierna måste nödvändigt frambringa de *uppenbara motsägelser*, som ofta visade sig under samma Riksdag."

"Dem, som man ej kunde öfvertala eller vinna genom löfte om ett embete, sökte man blända med guldets glans. Men då det ena partiet ägde lika litet deraf, som det andra, så måste de deri intresserade utländska makterne komma till hjelp med penningebiträden, i synnerhet då fråga var om vigtigare fördelar, såsom vid valet af Talemän och af Hemliga Utskottets ledamöter, vid Ministrars af- och tillsättning, o. d. mer."

"Då Landtmarskalken och de öfriga Talemännen hafva rätt att föredraga målen och affatta omröstningsfrågorne, så berodde det på deras skicklighet, att framställa dem i en tvetydig eller gynnande dager, alltefter som deras parti-intresse fordrade."

"Hemliga Utskottet är icke skyldigt att göra Ständerna räkenskap för dess åtgärder vid mål som fordra tystnad. Det skall egentligen utgöra kärnan af de upplystaste och redligaste bland medborgarne och blef stiftadt af Ständerne för att vaka öfver Nationens frihet. Det hade ej allenast under hela Riksdagen en oinskränkt makt, utan reglerade äfven deremellan de vigtigaste Statsärender, genom den *hemliga instruktion*, det hade att meddela Regeringen, och som man kallade Hemliga Utskottets *Testamente*. Rikens Råd, som skulle verkställa sådana och alla öfriga författningar, utförde dessa af partiskhet stämplade befallningar, endast efter de makters välbehag som deras egen pluralitet var tillgifven."

"Ryssland och Frankrike öppnade sina skatter för att skiftevis frånvända hvarandra ett lättrörligt folk. *Mössorne* ansågos för att följa Rysslands ledning, emedan de gjort sig ett system, som man med orätta tillskref en sådan rigtning, snarare än begäret att hämnas på sina motståndare, *Hattarne*, jemte en alltför klenmodig fruktan och en böjelse att afvakta lyckligare tider, för att då kunna utan fara återfordra Fäderneslandets gamla besittningar."

"Mössorne älskade lugnet efter deras stiftares, Grefve Arvid Horns exempel, och voro böjde för en sparsamhet, som är oförenlig med hvarje offentlig Administration. De insågo och yrkade i sina skrifter, att deras genom krigen för mycket försvagade fädernesland, icke kunde företaga något mot Ryssland; de sökte derföre vinna dess välvilja, sökte fred med Danmark och vänskap med Preussen och England; med det sednare i afseende till jernhandeln."

"För att i allmänhet bibringa Nationen smak för deras system talade de om intet annat än Hattarnas slöseri och deras egen hushållsaktighet."

"Generalmajoren Frih. Rudbeck befann sig på slutet i spetsen för detta parti. Om han med för ringa smälta följde partiandans ingifvelser, så tycktes han likafullt handla af öfvertygelse. Hans våldsamma temperament gjorde honom häftig och hård; och hans mindre omfattande geni hindrade honom tillika att sjelf bearbeta de förefallande göromålen."

"Riks-Råden Frih. D**, Fr. K**, R** och i synnerhet under de två sista Riksdagarne Generalmajoren Frih. v. Pechlin voro, om jag så får säga, i parti-intressets *förbindelser* med samhällsärenderna, dess ledare. Bankoväsendet och de mellan Adel och Ofrälse uppkomna tvistigheter tjenade dem på Riksdagen 1771 till en förevändning som gjorde dem mäktiga nog, att afsätta dåvarande minister och i dess ställe upphöja en dem tillgifven."

"Men den stora framgång hvarmed de ledt åtskillige ärender efter sin vilja, gjorde hopen bland dem för stolt och underlättade Statshvälfningen."

"*Hattarne*, som hafva att tacka Grefve Carl Gyllenborg för sin tillvarelse, hade deremot till hufvudändamål *Sveriges återställande* till dess förra lysande höjd, och trodde, att då Lifland och Finland bland alla förlorade provinser voro de för Sverige mest oumbärliga, borde man begagna det första gynnande ögonblick, för att söka återtaga dem, och derföre bibehålla Frankrikes vänskap samt bemöda sig att vinna Portens biträde: Frankrikes vänskap, i anseende till dess subsidier, Portens, emedan den, i händelse af ett krig med Ryssland, kunde verkställa fördelaktiga diversioner i dess gebit. Efter Hattarnas offentliga påstående var Frankrike Sveriges enda verkliga och oföränderliga vän, den enda, hvars egna intresse fordrade att bistå oss. Med Frankrike borde man

således på det närmaste förbunda sig. "Den farligaste makt för Sverige var, efter deras mening, Ryssland. Ryssland hade gifvit Sveriges åfvande farligaste såren; mot Ryssland skulle man derföre vända alla sina krafter."

"I anseende till Statsekonomien stodo deras grundsatser i en så oföränderlig kontrast med Mössornas, att de på Riksdagen 1768—1770 ädelmodigt beviljade en summa af nära 33 Tun. Guld (3,272,643) Dal. Silfvermynt till utomordentliga skade-ersättningar, skänker m. m.; då deremot Mössorne på föregående Riksdag 1766 icke utan en åtminstone ganska skenbar hårdhet, af åtskilliga privatpersoner, återfordrat öfver 60 T. G."

"Hufvudmannen för de egentligen så kallade Hattarne var Grefve v. Fersen, ett fint och skarpsinnigt hufvud, men som, efter hans motståndares föregifvande, med en riktig omdömesförmåga, ett genomträngande förstånd och vidsträckta talanger, under ganska intagande yttre företräden, döljde en omåttlig ärelystnad och öfverraskade sinnena genom sin skicklighet att såsom Talare göra gällande allt hvad han fann ledande till sina ändamål." (Sid. 265—277).

— — — — — — — — — —

"Genast efter Konungens död sammanträdde Riksens Råd och läto, efter skedd rådplägning, genom cirkulärbref förkunna i alla rikets provinser så väl Kon. Adolf Fredriks dödliga frånfälle, som Kronprinsen Gustafs laglikmätiga upphöjelse på thronen."

"Få dagar derefter bestämde de den 13 Juni till Krönings-riksdagens öppnande och utfärdade under tiden i den nya Konungens namn, som var frånvarande på en resa till Frankrike, alla erforderliga författningar, samt söndersłogo den af Riksens Ständer 1756 införda Kongliga Namnstämpeln."

"General-Löjtnanten Pehr Scheffer afsändes till Frankrike, för att öfverlemna K. Gustaf III bevisen af den Hyllningsed till Hans Maj:t, som Rikets Råd på förhand tagit, först af sig sjelfve och sedan af Prins Carl, Rikskollegierne, etc., äfvensom ett Förslag till Konungaförsäkran. Konungen underskref och återsände genast det sistnämde."

"En del af Svenska allmänheten var likvål icke nöjd med denna Försäkran, emedan Konungen derigenom endast förbundit sig till obrottsligt bibehållande af 1720 års Regeringsform, men de sedan tillkomne Författningar blifvit med stillatigande förbigångne."

"För öfrigt syntes den form, som Rikets Råd gåfvo sina offentliga skrifvelser och åtgärder tillräckligt bevisa så väl deras farhågor, som deras ståndaktighet."

"De smickrade sig, att på detta sätt kunna vinna Konungen, bibehålla de vankelmodiga vid sitt parti och afskräcka sina motståndare. Men dessa sednare ville anse deras åtgärd att affordra Hyllningseden, innan en ny Konungaförsäkran blifvit formligt underskrifven, som en uppenbar öfverträdelse af Grundlagarne, i synnerhet af Regeringsformens 3 §. och af 3 och 5 §§. af Riksdagsordningen. Flere opartiske män fruktade redan då, att Mössorne, om de åter fingo öfverhanden, skulle förklara sammankallelsen till 1769 års Riksdag, och alla dess följder för lagstridiga, och anställa en för dess upphofsmän farlig ransakning. Likväl tycktes ej detta förslag kunna verkställas utan en förgripelse mot Konungens person."

"Sedan sista Riksdag hade de hetsigaste partianhängarne ånyo utspridt mot hvarandra genom allmänt tryck en hop förklenande skrifter; men efter Kon. Adolf Fredriks död tilltog dessas antal med hvarje dag. Några ibland dem voro så mycket farligare, som de gröfsta smädelser voro in-

strödda mellan uppenbara sanningar och de bittra- [illegible] författning [illegible] mera för- [illegible] ofördelaktiga [illegible] om en för Fri- heten [illegible] En mängd ströskrifter, som dels försvarade, dels klandrade en af Rikets Råd till Adelns förmån afgifven Förklaring, vid till- fälle [illegible] till Vice Presidentsembetet i Åbo Hof-Rätt, i förening med den för sin sta- tistiska [illegible] frejdade Kommerse-Rådet Nor- dencrantz [illegible] hade sedan förut i högsta grad förbittrat Riksståndens medlemmar mot hvar- andra [illegible] sinnesstämning alltid är [illegible] blefvo äfven nu alla mot dåva- rande Regerings-ogillade skrifter lästa med mycket bifall [illegible] Hattarne, som vid K. Adolf Fredriks [illegible] 1768, hade prisat det obetän- ksamma folket som Fäderneslandets Räddare, tvenne år senare blefvo förnämsta föremålet för dess lika obetänksamma smädelser."

"Med denna sinnesstämning kunde äfven [illegible] till deras förmån, och Partiets huf- vudmän blefvo derföre orygglige i sina föresat- ser. Emellertid förnummo de tydligt hvad stora fördelar Mössorne vunnit öfver dem [illegible] Adeln genom de sedan [illegible] Riks- dagen [illegible] fullmakterna."

"2:o Hos de öfriga Riksstånden genom ofvan- nämnde [illegible] de beskyllde Rikets Råd, att lagstridigt hafva utesluta Ofrälse man från alla i de 7 första [illegible] af Rangordningen upp- tagna embeten."

"Häringenom hade Hattarnes aktier fallit så lågt, att deras ombud stundom måste betala en *Adlig fullmakt* med 6000, en [illegible] hos *Presterskapet* med 4000, men hos *Borgerskapet* i Stock- holm, Göteborg, etc. med 1000, till 1500 Daler Kopparmynt."

"Då nu dessutom Biskopsstiften utvalde sina Riksdagsmän enligt 1766 års författning per turnum, så minskades derigenom ansenligt det inflytande som de förut utöfvat genom presterne, hvilka ditintills nästan ensamme besörjt valen."

"Hattarne hade derföre ej heller kunnat förhindra inväljandet af de förnämsta befordrarne af 1766 års system, ehuruväl de till utseendet betydligt gynnades af Konungen och kraftigt understöddes af de vid Statsrodret sittande Riksråden och af de flesta Landshöfdingar och Magistrater."

"Bland de män som då arbetade för Mössorne utmärkte sig i synnerhet General-Majoren, Friherre Pechlin, och motsvarade det begrepp man nyligen (1769) fattat om hans stora verksamhet. Genom sin ankomst till Stockholm förstörde han så sina motståndares plan vid valet af denna Hufvudstads 10 riksdagsmän, att dessa knappt kunde erhålla tvenne dem tillgifna representanter."

"De flesta städer hade nu föregått Hufvudstaden med sitt exempel. Hattarne hade således nästan totalt förlorat sin öfvervigt. Det oaktadt stodo flera i den öfvertygelsen, att i yttersta fall Mössorne sjelfve, af fruktan för ett tredje för dem båda lika farligt parti, skulle draga i betänkande att alldeles undertrycka dem."

"Efter den allmänna meningen förhöllo sig Partiernas syftning på följande vis. De såkallade *Mössorne* beskylldes offentligt för att utbasuna som farliga ingrepp i Nationalfriheten, de minsta svårigheter som Konungen gjorde eller kunde göra, att antaga alla till Konungamaktens inskränkning ländande innovationer; ehuruväl de tillläto sig sjelfve allt hvad som kunde tjena att göra Hofvet beroende af deras godtycke. Till följe häraf yrkade Mössorne då för tiden, att all makt, så väl *lagskipande* som *lagstiftande* skulle bero af Ståndernas

vilja och återkalleligen tillerkännas dem på instundande riksdag."

"En del af *Hattarne* gynnade deremot Aristokratien; en annan del, som ock innan kort slog sig till det egentliga Hofpartiet, tillstyrkte Konungamaktens utvidgande."

"Riksrådet Friherre Sinclair, och hans anhängare, medgåfvo väl att Hofvet understundom genom åtskilliga betänkliga steg försökt att utvidga sin makt, men sluto just häraf till nödvändigheten att genom vidtagande af lindriga åtgärder bibehålla en ung regent inom gränsorne af hans naturliga billighet, emedan i synnerhet fortfarandet af Ständernas högst misstänksamma uppförande mot Hofvet föranledde en alldeles obegränsad passion för den såkallade Friheten, men denna åter en fullkomlig Anarki, hvarigenom det af begge partierne plågade folket lätt kunde förledas att söka sin räddning i Suveränitetens återställande."

"Men de egentliga Hattarnas hufvudmän voro af den mening, att visserligen hvarken den kalla eftertankan, eller erfarenheten af det förflutna skulle kunna förmå en ung, med så utmärkta talanger begåfvad Konung, att frivilligt uppgifva de skimrande idéer, som han tillåfventyrs gjorde sig om en monarkisk regering; att han följaktligen torde betrakta mycket af hvad han nu medgaf, endast som en tillfällig gärd, den han hembär at sinnenas hetta, och som han under bättre omständigheter tänkte återtaga; att således den farhåga, man gemenligen hyser för ett vågsamt snille, borde vara dem ett skäl mer, för att genom Riks-Rådens tillförordnade ledning gifva Konungavåldet en viss och oomstötlig begränsning."

"Det gafs således på den tiden trenne partier i Sverige. Hattar och Mössor, eller snarare deras öfverhufvuden hade alltför litet förtroende till Hofpartiets verkliga afsigter; emedan de båda redan

märkt i Konungens förhållande en dem ditintills obekant beslutsamhet. Också skall Konungen sjelf hafva mött vida större hinder vid utförandet af sitt förehafvande, om denna öfverensstämmelse i deras för öfrigt alldeles motsatta grundsatser icke blifvit förstörd genom förenämde mellan Adeln och de tre öfriga stånden år 1770 utbrustna och sedan till det yttersta förda strid."

"Genom en mer än femtieårig erfarenhet hade man lärt känna alla de svårigheter, som hindrade föreningen mellan så många genom olikhet i naturliga böjelser, kunskaper och privatintressen åtskiljda sinnen."

"Hela nationen kände Gustaf III:s upphöjda karakter och stora talanger. Hvar och en var derför begärlig att se, hvilka åtgärder den nya Konungen skulle vidtaga, för att under förestående riksdag leda efter sina afsigter en så talrik, genom personlig hämd, vinnings- och ärelystnad så söndrad och sinsemellan förbittrad korps, som Svenska Rikets Ständer, åtminstone utom deras församlingsrum."

"Genast efter sin återkomst sökte H. M. att förena Partiernas hufvudmän om vissa punkter. Dessa underskrefvo också verkeligen ett Förlikningsprojekt, men hvilket ej blef antaget af alla, som voro intresserade deri och i synnerhet ännu mera uppretade Ofrälseständen mot Adeln."

"Imedlertid blef, efter Konungens yttrade önskan, Frih. Axel Lejonhufvud, förut Prinsessan Sofia Albertinas Hofmarskalk, med 524 röster mot 450 (som voro för General-Major Rudbeck) vald till Landtmarskalk. De opartiske syntes vara tillfreds med detta val, i synnerhet derföre att Axel Lejonhufvud icke spelat någon vigtig roll vid föregående riksdagar och att han var ansedd för en man med vettenskaplig bildning"

"Biskopen i Skara Forssenius blef genom en

enda rösts pluralitet och Hofrättsrådet och Borgmästaren i Stockholm Sebald med 78 mot 65 (för Borgmästaren i Landskrona A. Schau) utnämde till sina stånds Talemän."

"Dannemannen Josef Hansson, hvars val hans Häradshöfding förklarat olagligt, i anseende till ett frälsegods som han innehade, blef ej allenast med en pluralitet af 45 röster inqoterad i sitt stånd, utan äfven utnämd till Talemän genom 84 röster mot 61."

"Sebald och Hansson hade under 1766 års riksdag beklädt samma värdighet, och voro de för tiden öfver Svenska statsförfattningen gängse grundsatser fullkomligen tillgifne. Den förre hade dessutom sednare utmärkt sig derigenom, att han år 1768 vid K. Ad. Fredriks afsägelse varit den enda bland alla Rikets embetsmän och jurister som inför sittande Riksråd i närvaro af Stadens Magistrat, hvaraf han var ledamot, och emot dess vilja, afgifvit en formlig protest emot detta steg, såsom, efter hans tanka, stridande mot Grundlagarne."

"Riksdagens högtidliga öppnande verkställde Konungen med ett mot Riksståndens osämja riktadt tal. Sedan K. Gustaf Adolfs tid hade ingen Svensk Konung offentligen talat till Ständerna."

"I Ridderskapets och Adelns rådplägningar behandlades också de flesta mål med ovanlig sämja. Men då intetdera af de tre öfriga stånden blifvit tillfrågade om ofvannämde förlikningspunkter, än mindre antagit dem, så höll dessa Adelns endrägt för så mycket farligare."

"Hattarne förlorade derföre och få dagar derefter allt sitt fordna inflytande på dessa stånd. Vid den vanliga granskningen af konstituenternas meddelade fullmakter utestöttes under allehanda förevändningar i Borgareståndet 14, i Bondeståndet 11, och till och med i Presteståndet 9

ledamöter; i hvilkas ställe andra upptogos, som voro den nu herrskande sinnesstämningens vänner.

"Adelsmännernas afsäll från de öfriga Ståndens gemenskap räknade dessa för en ringa förlust, emedan de vid alla beslut, som skulle fattas, genom sina 3 röster gjorde Ridderskapets och Adelns ena röst kraftlös. Derföre var det under hela denna riksdag de ofrälse stånden, som gåfvo tonen, och dessa tadlade icke allenast i allmänhet alla af 1769 års ständer vidtagna åtgärder, utan flere ibland deras medlemmar yrkade på en sträng ransakning mot upphofsmännen och befordrarne af den genom Kongl. Förklaringarne af d. 12 och 16 Dec. uppkomna overksamhet, emedan just derigenom dåvarande Rikets Råd blifvit nödsakade att utskrifva en urtima Riksdag." (Sid. 154—171).

Till upplysning om de i det föregående omtalade *Betänkandet* och *Säkerhetsakten*, få vi anföra hvad Canzler derom yttrar sid. 262:

"Assessor Virginii skrift, *En Patriots Tankar om Grundlagens nödvändiga förbättring*, riktad mot de sedan 1720 gjorda Riksdagsbeslut, i synnerhet i afseende på Konungamakten, hade i hög grad ådragit sig Svenska Allmänhetens uppmärksamhet. Många förklarade den för ett uppenbart, förmätet anfall mot Nationalfriheten; men Ständerne trodde sig dock väl ej alldeles böra förkasta hans meningar; så att till och med Presidenten, Frih. von Höpken, vid tillfälle af en ny Justitie-Kanslers utnämning, föreslog en ytterligare granskning af de sista Ständernas Författning om Lagarnas verkställighet. Detta förslag antogs genom rösternas pluralitet. Hemliga Utskottet meddelade ändteligen Ständerne ett Betänkande, som tillstyrkte upp-

häfvande af alla efter hand skedde Utläggningar af Grundlagen. Det rekommenderade derjemte efter Habeas-Corpus-aktens mönster en Säkerhetsakt, hvaraf följande punkter voro de förnämsta."

§. 1. "Svenska Ständerna hafva, såsom en oberoende makt, rätt att utlägga och förbättra Grundlagarne; men de böra endast i yttersta nödfall skrida till begagnande af denna rättighet."

§. 2. "Ständerna skola hvarken inkalla Justitiemål för sin domstol eller"

§. 3. "Omedelbart åtaga sig granskningen af mål och omständigheter, som lyda under de lagar och författningar, de antingen redan utfärdat eller komma att utfärda, vare sig i afseende på Statshushållning, Handel, Bergverk, Fabriker eller inre Administration."

§. 4. "De skola ingalunda tillåta sig att bortgifva embeten och göra lagar in casu, eller omedelbart dömma om den tur och företrädesrätt, som enskilte sökande tro sig äga framför andra vid sysslors besättande."

§. 5. "De skola hädanefter icke omedelbart besluta några Pensioner, Belöningar eller andra skänker åt hvem det vara må och under hvad namn som helst."

§. 6. "De skola hädanefter icke sluta några kontrakter med privatpersoner, ej heller söka göra förändringar i dylika öfverenskommelser, om de redan äro förhanden."

§. 7. "De skola till och med icke utdela privilegier till nya inrättningar, eller upphäfva dem som redan kunde vara utfärdade. I detta afseende och i hvarje annat skola Ständerne åtnöja sig med, att öfver hufvud stadga i hvilka fall Regeringen eller den verkställande makten skall förhålla sig på ett eller annat sätt."

§. 8. "Ständerne skola lika litet öfvertaga för-

valtningen af Kronogods, eller deröfver omedelbart sluta Köp eller Förpaktningar."

§. 9. "De skola aldrig på något sätt befatta sig med mål, som endast röra enskilta personer."

§. 10. "Alla utomordentliga Domstolar, Hofrätter och Deputationer eller andra med afdömningsrätt försedda kommissioner skola vara förbudne, så väl under, som mellan Riksdagarne."

§. 11. "Riksrådens ansvarighet för deras förvaltning skall ställas på en redig fot, och skola de göra räkenskap för en beständig Domstol, som Ständerne vilja upprätta."

§. 12. "Regeringsformen af år 1720 och Riksdagsordningen af 1723 skola hädanefter vara de *enda* Grundlagar, som tjena detta Rikes båda statsmakter, den *lagstiftande* och *lagskipande*, till rättesnöre: deremot skola alla Förklaringar och Författningar, som vidtagits deröfver sedan 1723, vara, alla utan undantag och till alla sina delar, afskaffade."

"Men detta förslag förkastades alldeles af pluraliteten i alla fyra Ståndens plena."

N:o II.

Sidan 145. — "En usel pension af 2000 R:dr "var tillräcklig att vid frankrikes planer fästa So-"nen af ett Riks-Råd, medan Ryssarne och Engels-"männen, med tillhjelp af de ut-öktaste förförings-"medel, höllo öppna klubbar till sina vänners tjenst "och sträckte sin omtanka ända derhän, att de ha-"de sådana ställen i sin sold, der de nedrigaste ut-"svärningar begingos."

Thiebault är en alltför uppriktig författare, för att hans trovärdighet ett ögonblick skulle kunna

dragas i tvifvelsmål. Följande äro de omständigheter han uti sitt arbete, hvars titel är: *Mes souvenirs de vingt ans de séjour à Berlin*, säger sig hafva inhämtat af Enke-Drottningen Lovisa Ulrika sjelf.

"Hon berättade för mig alla de utländska ministrarnes ränkor i Stockholm under hennes regering, förnämligast de Engelska och Ryska ministrarnes, att utsprida oreda, söndring och kraftlöshet i Sverige. Hvad som mest uppretade henne, var icke att desse ministrar sökte göra ondt; ty, sade hon, detta var det slutliga ändamål, för hvilket de blifvit ditskickade, det var för dem såsom en skyldighet; men hon var uppbragt öfver valet af de medel, de använde; i synnerhet hvad Ryska ministern angick. Den Engelska iakttog ännu någon anständighet, det är sant att han smädade eller utspred andras smädelser; men han kränkte åtminstone icke anständighetens fordringar, samt sällskapsbruken och den uti dem rådande tonen, då deremot den Ryska ej iagttog någon måtta eller blygsamhet. Hans ränkor sträckte sig till sjelfva de lägsta folkklasserna, bland hvilka han satte de gröfsta orimligheter i omlopp, och gick sjelf omkring på de smutsigaste krogställen, för att der utsprida de förhatligaste och lika lögnaktiga som osannolika berättelser." (Mes souvenirs, etc. T. 2 p. 94. edit. de 1813).

N:o III.

Sid. 147. — — — —

"Konungen af Frankrike, som vid detta tillfälle ville gifva den nya Konungen (Gustaf III) ett

"ett bevis på personlig tillgifvenhet och, derjemte "göra honom älskad i sina stater, *samtycktes till de "innestående subsidiernas utbetalning*."

Sheridan anför derom följande anekdot, men vi gå icke i borgen för dess sannfärdighet. "General-Löjtnanten Grefve Scheffer hade blifvit skickad af Rådet för att lyckönska Gustaf till dess anträde till regeringen. Det var natt, då han anlände till Versailles för att underrätta Konungen i Frankrike om Adolph Fredriks död. Konungen hade gått in uti sin sängkammare, och Grefven hade svårighet för att blifva dit införd. Han berättade honom utan förberedelse Konungens af Sverige död. Konungen, som ej var beredd på att erhålla ett besök vid en så ovanlig timma, blef förvånad och syntes ganska djupt träffad af denna underrättelse. Grefven begagnade detta ögonblick, att för Konungen afmåla Svenska finansernas beklagansvärda tillstånd och de olyckor, som deraf voro en följd: han gaf på ett skickligt sätt att förstå, att orsaken var underlåtandet af betalningen utaf Frankrikes innestående skuld. Uti den förvirring hvaruti Konungen härigenom försattes, kunde Grefvens vältalighet ej annat än göra intryck: Konungen lofvade honom, att han följande dagen skulle gifva sina Ministrar befallning att uppfylla Sveriges fordran."

N:o IIII.

Sid. 160. I afseende på hvad här yttras om Konung Gustaf III:s planer till Regeringssättets förändrande vid denna Riksdag, lemnas följande

dess Bref till Furst Hessenstein, dagarne före Riksdagens öppnande någon upplysning:

Ekolsund le 9 Juin 1771.

"Mon voyage et les affaires qui m'ont occupé depuis mon arrivée ici, m'ont empêché de vous repondre plustôt et de vous remercier, mon cher comte, de votre lettre de Choisi. Je compte ouvrir la Diète moi-même et je vous envermi mon discours traduit en français; dites à madame * * * que c'est la seule reponse que je compte faire à son apophthegme (qui, entre nous soit dit, m'a fort surpris). Elle verra, qu'en *respectant une liberté sage et bien reglée, je déteste cet esprit d'anarchie, qui sous le beau nom de liberté veut se soustraire à toute autorité ou même tacher d'usurper le pouvoir légitime en paraissant défendre les droits du peuple* *). Rien ne m'a fait plus de plaisir depuis longtemps, que la conduite ferme, sage et moderée du roi, et l'établissement du nouveau parlement; ce coup est décisif et va rétablir l'ordre en France. La moderation du roi envers les princes du sang m'a surtout frappé; elle est bien sage, elle est bien noble, et c'est une bonne leçon pour moi, qui avec plus d'entraves, ai aussi plus besoin de moderation et de patience. L'intérêt que vous me marquez que le roi prend en moi, est bien réciproque et je puis vous assurer, que je le mérite bien par la tendre amitié qui je lui porte. Quand je me vois ici au milieu de mes rochers,

*) Det förefaller, *efter denna förklaring*, nog underligt huru Furst Hessenstein kunnat i det, sid. 267 anförda Brefvet till Konungen ursäkta sin vågran att medverka till utförandet af Konungens plan och att gå eden, med förevänningen, "att han trott, det Gustafs afsigt varit, att återställa Carl XI:s Regeringsform, i stället för Gustaf Adolphs", se sid. 268—269.

et que je pense, qu'il n'y a que deux mois que j'étais à sa cour, que je le voyais avec cette affabilité et cette bonté qui lui est si naturelle, je crois avoir fait un beau rêve, dont un reveil désagréable m'a tiré, mais qui laisse dans mon esprit et dans mon cœur un souvenir doux et agréable. J'ai été depuis chez un roi, qui m'a reçu avec la plus grande distinction, dont l'accueil (quoique pour moi flatteur à tous égards) n'a pu effacer, les douces impressions, que mon séjour de Versailles a laissées dans mon ame. J'ai trouvé la reine-mére dans l'etat, que vous pouvez imaginer: sa douleur est aussi grande que sa perte; c'est tout dire en deux mots. Nos affaires sont dans la crise; c'est jeudi qu'on l'ouvre: je vais faire proclamer la Diète. Dans six jours mon sort se décide; jusque là je ne peux rien prévoir. La balance paroit encore si égale, qu'on ne peut porter un jugement juste des événemens. On s'est enfin décidé pour un Maréchal de la Diète; c'est le Baron de Lewenhaupt, le même qui a été un de mes menins. Le comte de Fersen a totalement réfusé de se mettre sur les rangs; de l'autre coté c'est le Baron Rudbeck. On dit pourtant, qu'il a déclaré ne pas vouloir accepter le bâton de Maréchal de la Diète, si le comte de Fersen ne veut pas être son concurrent. C'est Montecuculi, qui demande à se retirer apres la mort du grand Turenne, mais on croit qu'il se laissera faire une douce violence. Mr de Vergennes vient d'arriver hier et Mr de Lazi avant hier, à la satisfaction de plusieurs de nos Dames et au désespoir des autres. Je vous laisse à deviner les masques sans les nommer.

Öfversättning:

Ekolsund d. 2 Juni 1771.

Min resa och de angelägenheter som sysselsatt mig sedan min ankomst hit hafva hindrat mig att förr kunna besvara edert bref från Choisi. Jag ämnar sjelf öppna riksdagen, jag skall skicka eder mitt tal, öfversatt på fransyska; säg till Fru*** att detta är det enda svar jag tänker lemna på hennes apophtegme (som mellan oss sagt har mycket förvånat mig). Hon skall se, det jag; vördande en vis och väl förstådd frihet, afskyr denna anda af anarki, som under det sköna namnet frihet vill undandraga sig all myndighet, eller till och med försöka att kränka den lagliga makten, under det den synes försvara folkets rättigheter. Ingenting har på lång tid beredt mig ett större nöje än Konungens fasta, kloka och varsamma uppförande och det nya parlamentets inrättning: detta steg är afgörande och skall återställa ordningen uti Frankrike. Konungens moderation mot prinsarne af blodet har i synnerhet frapperat mig; den vittnar om mycket ädelmod och vishet och det är en god lärdom för mig, som med flera inskränkningar i min makt äfven behöfver en större moderation och tålamod. Det deltagande ni säger, att konungen hyser för mig, besvaras, jag försäkrar eder derom, å min sida, med samma varma tillgifvenhet. Då jag ser mig här midt ibland mina klippor och jag föreställer mig, att endast tvenne månader äro förflutne, sedan jag lemnade hans hof, der jag såg honom med denna förekommande godhet, som är honom så egen, tror jag mig hafva haft en skön dröm, hvarutur jag på ett obehagligt sätt blifvit väckt, men hvaraf mitt hjerta bibehållit ett angenämt minne. Jag har sedan vistats hos en konung, som emottagit mig på det artigaste sätt, och hvilkens sätt att bemöta mig

ehuru i alla afseenden smickrande, ej kunnat utplåna de behagliga intryck, som vistandet i Versailles qvarlemnat i mitt hjerta. Jag har funnit Enkedrottningen uti ett tillstånd, hvilket ni lätt kan förklara för eder; hennes smärta är lika stor som hennes förlust, dessa få ord uttrycka allt. Våra angelägenheter äro nära att afgöras; början sker om Thorsdagen. Jag vill då låta utblåsa Riksdagen. Om sex dagar afgöres mitt öde; ända dittils kan jag ej förutse något. Vågskålen synes ännu väga så jemt, att man ej kan fälla ett rigtigt omdöme om händelserna. Man har ändteligen bestämdt sig för en Landtmarskalk; det är Baron Lewenhaupt, densamma, som varit en bland mina gunstlingar. Grefve Fersen har lemnat af vägrat uppträda såsom medtäflare; å andra sidan är det Baron Rudbeck. Man säger likväl, det han förklarat sig ej vilja mottaga Landtmarskalksstafven, så vida Grefve Fersen ej vill vara hans medtäflare. Det är Montecuculi, som anhåller att få draga sig tillbaka i lugnet efter den store Turennes död; men det tros att han skall låta göra på sig ett behagligt våld. Vergennes hitkom i går och Lazi i förrgår, till flera våra fruntimmers tillfredsställelse, och till de öfrigas förtviflan. Jag vill låta er sjelf gissa masqverna, utan att nämna dem.

N:o V.

Sid. 152—162. — I anledning af det *Förliknings-projekt* imellan Partierna, hvarom här talas, utkom i Stockholm en skrift, kallad *Patriotiska Tankar om Kompositioner eller Förening imellan Partier*, som tydligen härrörde från Möss-partiet, bittert for ut mot Konungen sjelf, och gjorde stark

sensation. Den lärer utkommit i Juli 1771. Som den ej är lång meddela vi den:

"På en tid, då man så mycket talar om *Sämja* och *Enighet*, men merendels utan att säga i hvad afsigt och till hvad ändamål vi böra förenas, och då man i Boklådorna får se så många lösa Moraler, som predika om Enighet för folket, men utan att visa skillnaden imellan en Riksgagnelig och en landsförderflig Enighet; har jag ansett nödigt och enligt min plikt mot ett kärt fosterland, att skrifva något i detta vigtiga ämne, till upplysning för dem af mina medborgare, som häruti torde tarfva någon mera kunskap och behöfva handledas af sanningens ljus; på det de ej af några irrbloss måtte förledas och fara vilse om rätta vägen."

"Det ordet Enighet är i sig sjelft ganska vackert; men kan missbrukas när derunder döljas skadliga afsigter. Ett äfven så vackert ord, nemligen det ordet *Säkerhet*, var vid sistledne Riksdag (1769) mycket gängse, och utbrast omsider i en så kallad: *Säkerhets-Akt* *); men blef dock af Rikssens Ständer med rätta förkastadt, såsom ej öfverenstämmande med Rikets Grundlagar. Häraf ser man, att ett vackert och lysande ord ofta kan sätta färg på en sak, men dess inre halt och värde kan dock ej deraf förbättras; dock fordras kännare och upplyst folk för att kunna inse följderna af en sak, särdeles då han är inveckiad och likasom bortgömd bland skenfagra och lysande ordasätt. Hade Riksens Ständer funnit *Säkerhets-Akten* vara nödvändig till befordrande af *Säkerhet* för nationen; så hade han ej blifvit afslagen. Se här bevis att det ordet *Säkerhet*, (ehuru det var äfven så välklingande som *Enighet*, ej gjorde tillfyllest,

*) Se här framföre utdraget af denna Act.

när sjelfva saken ej dermed instämde. Om de samma, som 1769 så mycket ropade på *Säkerhet*, nu äfven så häftigt ropa på *Enighet*, kan väl en tänkande menniska då undgå att dervid göra sina skäliga anmärkningar? Af det framfarna lärer man, att ej blindvis antaga allt för godt, hvad som vid hastigt påseende synes hafva sken deraf; utan man bör undersöka, i hvad afsigt och till hvad ända man söker inpräglа hos folk sådana föreställningar, som på långt håll synas vackra; men hålla ej prof vid närmare granskning, och då torde man finna, att visa ensidiga afsigter, ofta äro förborgade under de skenfagraste Pretexter."

"Om det skulle befinnas, att några af dem, som 1769 så mycket talte om Säkerhet, sedan sjelfva gjort inbrott i folkets valfrihet och således betagit dem den *Säkerhet* nationen bör äga, att fri och obehindrad få förrätta sina Riksdagsmans-val: Så frågas hvad förtroende en upplyst allmänhet kan hafva för dem, som således den ena tiden synas försvara den allmänna Säkerheten, och den andra tiden sjelfva kränka densamma? Jag frågar på medborgerlighetens vägnar, om det är rimligt, jag vill ej säga billigt, att alla de medborgare, som lidit olagligt intrång vid senaste Riksdagsmans-valen, böra åtnöjas dermed, att man förmanar dem att vara eniga, det är: ej knota öfver Embetsmännens tilltagsenhet, utan tiga och tåla den oförrätt man dem tillfogar, och om någon vågade påstå, att rättvisa, sanning och lag borde få sin förnöjelse, skulle den anses för en tvedrägtsälskare och den der utsår oenighets-frön? Om man med de vältaligaste ordalag på ett präktigt sätt afmålade Säkerhet och Enighet för folket, hvad vore nationen dermed betjent, när den i sjelfva verket, genom Embetsmäns åtgärd, nödgas sakna den förra, och följaktligen ej kan bibehålla den senare? Älskade medborgare! Böra vi

ej en gång lära oss att tänka sjelfva, eller skola vi blindtvis följa med strömmen, och den ena tiden tro att det fattas oss Säkerhet, när de myndiga i landena befalla oss så tänka, och åter en annan tid på ett enfalldigt sätt låta öfvertala oss att ingå i någon förlikning eller förening på rättvisans bekotsnad?"

"När en tänkande medborgare och rättsint Patriot får höra talas om förlikning imellan partier, till vinnande hvaraf man drifver på det högsta Sedoläran om Samja och Enighet, då låter han sig ej förtjusas af det ordet *Enighet* så att han faller i någon politisk dvala; utan han undersöker saken närmare, och finner tydligen hvad stor åtskillnad det är mellan den *Enighet*, som förenar äkta Parrioter till kärlek för det allmänna bästa och försvar af Rättvisans helgade lagar, och tvertom den *Enighet*, som förenar egennyttiga medlemmar till ett skadligt samband, hvars orena afsigter äro stridande mot samhällets gemensamma väl."

"När Patrioten på sådant sätt gjort en förnuftig distinction mellan en *Riksgagnelig* och *Riksförderflig Enighet*, så finner han ej betänkligt att göra sitt val, utan han tar då med trygghet an de förras parti; ty han ser, att han ej kan förena sig med de senare, med mindre att icke hans samvete, ära och dygd jemte fäderneslandet, måste stå i sticket."

"När en stor Konung vill förena sitt folks hjertan, slute vi billigt att dess höga afsigt är, att de måtte förenas till att nitälska för lagarnas helgd, såsom det säkraste medel att befrämja nationens sällhet. Häruti instämmer hvar Patriotisk medborgare. Som fäderneslandets bästa är det stora föremål, hvarthän Patriotens ädla begär syfta; så äro ock sanning, rättvisa och lag de grunder, hvarpå

på hvilken han stödjer allt sitt företagande. Patrioten förenar sig gerna med dem, som derutinnan tänka med honom lika. Han älskar den Sämja och Enighet, som bidrager till ett godt ändamål. Han förenar sig deri, att den som äger förtjenst och skicklighet, bör vinna befordran, fastän lyckan ej gynnat honom med högre börd. Han förenar sig deri, att ej personligt agg och hat få råda. Han skonar medborgaren, så länge lagen skonar honom. Han visar mennisko-kärlek så länge möjligt är utan att kränka rättvisan och låta en oskyldig menighet umgälla hvad lagbrytaren förtjent. Så långt går Patrioten i sin Enighets-lära, men den som vill föra honom ett enda steg öfver denna gräns, den anser han för en förförare. Han känner sina dyra pligter mot medborgare och fädernesland. Han kan således för samvetets skuld ej ingå i någon förening, som syftar på att insöfva honom i känslolöshet, ljumhet och kallsinnighet mot sitt fosterland. Han älskar den laglige medborgaren. Han är fogelig och retas ej af hämde-lystnad; men finner han brott emot Rikets Grundlagar vara begångne; då ser han hvad farliga och högst skadliga följder det skulle kunna medföra, om de blefvo obeifrade. Han finner då nödvändigheten och billigheten deraf, att kärlek för rättvisa och lagarnas helgd måste här öfverväga all enskildt mennisko-kärlek, och att en otidig flathet och straffbar efterlåtenhet ej bör äga rum, när frihet och besvurna Regerings-lagar äro i fråga. Han uppeldas derföre af ett ädelt nit för vår sälla konstitution och röres af en patriotisk ifver, om han finner någon, som vågat göra försök deremot.

Om sjelfva lagbrytaren vill skyla sig under Enighets-manteln, och af fruktan för straff ropa på Sämja och Enighet, bör han af Patrioten vänta sig dettta svar: Min vän, om jag med mitt stillat

tigande och samtycke gör mig delaktig i ditt brott, bör jag icke allenast med skäl frukta för allmänhetens röst, som jag då säkert finge emot mig, utan jag hade ock förvisst att vänta den Heliga Gudens rättfärdiga hämnd; ty flere ställen i den Heliga Skrift öfvertyga mig derom på det kraftigaste, och utom andra exempel der finnas, vill jag blott nämna Elis, som Herren straffade med en hastig ond brå död, för det han visade en otidig flathet mot sina orättrådiga barn, som voro folkets plågare; bort det, att jag skulle så försynda mig och deltaga i denna oudsko! Nej, nationens frihet och rätt är mig ömmare om hjertat. Jag följer lagarnas föreskrift och mitt samvetes öfvertygelse. Om du då med en engla-tunga talte för mig om Enighet; så blir jag dock aldrig enig med dig att skydda lagbrott eller försvara sådana tillgripare, som på ett egennyttigt och samvetslöst sätt riktat sig på allmänhetens bekostnad. Nu talar du om Enighet och inbjuder förlikning, när du ej mera ser dig tillfälle att utöfva dina olagligheter. Hvarföre talte du icke om Enighet när du var i Norrköping 1769, eller hvarföre föreslår du icke nu någon vacker Säkerhets-plan? Om du ej vet något ondt med dig i ditt samvete, så behöfde du ej frukta för redogörelse-dagen, den du önskar, att han måtte under mycken Enighet, hvarmed du menar kallsinnighet och efterlåtenhet, snart löpa till ända, och blifva ju kortare ju heldre; på det du sedan, kan hända med både list och våld må så mycket starkare kunna förskansa och befästa dig i dina orättmätiga besittningar. Imellertid bjuder du nu till att under denna vackra Enighets-larf, så förkläda dig, att åtminstone den enfaldiga må hålla dig för ett politiskt helgon men kom ihåg, om jag får bruka den liknelsen, huru åsnan iklädde sig Lejonets hud, på det man skulle hålla henne för ett Lejon, då likväl hennes

långa öron stucko sig ut genom huden, och röjde hvad hon var. Nu torde du tänka, att du med det enda ordet Enighet, skall kunna förgylla och nedtysta dina brott: men de böra dock ej allenast blifva offentligen uppdagade, utan ock rättvisligen beifrade; på det vår Svenska allmänhet med gladaste och vissaste öfvertygelse måtte finna, att här än gifvas Patrioter, som på frihetens, lagens och sanningens altare hembära rättvisan sina skyldiga offer".

N:o VI.

Sid. 169. — I anledning af hvad här yttras om Konungens förhållande till sin Moder, få vi meddela följande 2:ne Bref ifrån henne, förmodligen skrifna till Konungen såsom Kronprins De tjena att ännu mera sätta denna Prinsessas upphöjda tänkesätt i sin tillbörliga dag och att derigenom bäst vederlägga alla insinuationer om motsatta.

Lettre première.

J'ai été touché vivement, mon cher fils, de la sensibilité que vous avez temoignée à mon depart. Je ne vous cache pas, que votre amitié m'est chère, et qu'il y a peu de mères, qui puissent aimer plus tendrement leurs enfans, que je ne fais; mais à Dieu ne plaise, que je vous aimasse d'une amitié aveugle, ce serait vous trahir et non pas vous aimer, Je suis attentive à toutes vos actions et je n'ai point à me reprocher de laches complaisances pour vos défauts; je me flatte même, que ce sera un jour un des liens, qui vous attachera plus intimement à moi,

Continuez, mon cher fils, à être exact à remplir tous vos devoirs; je mets au dessus de tous le culte et la vénération que vous devez à l'Etre Suprême. Souvenez vous, que les vertus morales sont en danger, si elles ne sont soutenues par les chrétiennes et que les ames élevées ont pour Dieu des sentiments, qui partent du cœur, et qui leur donne cette noble assurance dans toutes les actions de leur vie. Que la votre, mon cher fils, soit longue, et que Dieu vous fasse la grace de vous mettre au rang de ces princes, qui servent de modèles aux siècles à venir. ce sont, mon cher fils, mes voeux; ils sont sincères et vous assurent de la tendresse infinie, avec laquelle je suis à jamais

Votre tendre mère

Louise Ulrique.

Lettre deuxième.

Je vous avais promis, mon cher fils, une plus longue lettre, par le courrier; je me fais un plaisir de vous tenir parole. Je n'entrerai pas en détail des beautés de ces provinces, de leur situation, de leur commerce, de leurs manufactures; le sujet, sur lequel je veux vous entretenir est infiniment plus intéressant; c'est des habitans, de leur zéle et de l'amour infini qu'ils témoignent au roi. A quoi serviraient ces vains titres et ces grandeurs, s'ils n'étaient accompagnés de l'affection du peuple? Le vrai bonheur, mon cher fils, est de pouvoir faire celui des autres. Heureux celui, qui en a le pouvoir! mais quelque peu, que l'on puisse en avoir, il doit avoir cet objet. Les princes, qui s'éloignent de ces maximes sont des tyrans, que la Providence fait naitre

comme des instrumens de sa vengeance et dont les noms sont l'horreur du genre humain.

Dieu vous a donné, mon cher fils, des talens et une ame sensible. Gardez vous toujours, que ce coeur ne devienne la dupe de l'esprit; c'est un écueil, qui a souvent terni les plus belles vies. Que la votre aye la piété pour guide: c'est le plus sûr remède contre tous les égaremens.

Continuez, mon cher fils, à vous faire une étude de la vertu. Vous voulez savoir quel en sera le succés? Il sera proportionné à vos efforts. Pourquoi balancer? On n'est pas sage par hazard. Les biens, les honneurs, les dignités peuvent aller au devant de vous; mais la vertu ne vous préviendra jamais; elle ne s'obtient que par le travail, et par un travail continu; mais ce travail doit il vous rebuter, dès qu'il vous procure la possession de tous les biens? N'espérez donc jamais pouvoir allier la volupté avec la gloire, la mollesse avec la recompense de la vertu.

C'est peut-être trop de morale pour une lettre. Je vais finir celle-ci en vous communiquant mon contentement sur les vôtres. Votre sincérité repare en partie la faute, que vous ayez commise. Celui qui se resigne, est à moitie corrigé; faites en sorte, mon cher fils, que vous n'avez plus de pareilles confidences à me faire. Donnez moi par votre conduite des preuves convaincantes de votre amitié. Soyez assuré de la mienne, qui ne finira qu'avec la vie, étant à jamais

Votre tendre et bonne mère

Louise Ulrique.

Öfversättning:

Första Brefvet.

Jag rördes djupt, min älskade son, af den ömhet du visade vid min afresa. Jag döljer ej för dig, att din vänskap är mig dyrbar och att det finnas få mödrar, som ömmare kunna älska sina barn än jag; men Gud bevare mig från att älska dig med en blind kärlek; detta vore att bedraga, men icke att älska dig. Jag följer uppmärksamt alla dina handlingar, och jag har ej att förebrå mig en veklig eftergifvenhet för dina fel; jag smickrar mig till och med att detta skall blifva ett af de band, som ännu innerligare skall fästa dig vid mig.

Fortfar, min älskade son, att med noggranhet uppfylla alla dina skyldigheter och först den dyrkan du är skyldig det Högsta Väsendet. Kom ihåg, att de moraliska dygderna äro i fara, om de ej understödjas af de christeliga och att upphöjda sinnen hysa för Gud känslor, som gå ifrån hjertat, och som skänka dem ett ädelt lugn i alla lifvets handlingar. Måtte din egen lefnad, min älskade son, blifva lång, och måtte Gud bevisa dig den nåden att räknas bland dessa furstars antal, som tjena till mönster för kommande tider; sådana, min älskade son, äro mina önskningar, de äro uppriktiga och förvissa dig om den innerliga ömhet, hvarmed jag alltid är

Din ömma mor

Lovisa Ulrica.

Andra Brefvet.

Jag hade lofvat dig, min älskade son, ett längre bref med nästa kurir, och jag anser för

ett nöje att hålla mitt löfte. Jag skall ej inlåta mig uti någon närmare beskrifning af dessa landskapers skönhet, läge, handel och manufacturer: det ämne, hvarom jag vill tala är oändligen mera vigtigt; det angår innevånarne, deras nit och den gränslösa kärlek, de ådagalägga mot Konungen. Hvartill skulle dessa tomma titlar och denna högbet tjena, om de ej grundade sig på folkets tillgifvenhet? Den sanna lyckan, min älskade son, består uti att kunna göra andras sällhet. Lycklig den som äger makt dertill! men så ringa makt man än dertill må hafva, bör den likväl äga detta syftemål. De furstar, som afvika från dessa grundsatser, äro tyranner, dem Försynen brukar till verktyg för sin hämd, och hvilkas namn väcka menskligheten's fasa.

Gud har förlänat dig, min älskade son, gåfvor och en känslofull själ. Akta dig alltid, att detta hjerta icke blifver förfördt af ditt förstånd, det är en klippa, mot hvilken den skönaste lefnad ofta lidit skeppsbrott. Måtte din egen affäld hafva gudsfruktan till ledare, det är det säkraste medlet mot alla förvillelser.

Fortfar, min älskade son, att göra dygden till ditt studium. Du vill veta hvad framgång dervid är att vinna? Den skall stå i förhållande till dina bemödanden. Hvarföre vackla i beslut? Man är ej dygdig till följe af Slumpen. Rikedom, ära och anseende kunna komma dig till möte, men aldrig dygden, hon vinnes ej utan genom mödor och ihärdiga ansträngningar; men böra väl dessa ingifva dig obenägenhet, då de förskaffa dig besittning af alla rikedomar? Hoppas då aldrig att kunna förena vällusten med äran, veklighet med dygdens belöning.

Detta är kanske för mycken moral för att innefattas i ett bref. Jag vill sluta detta, i det jag meddelar dig min tillfredsställelse öfver dina

ögna. Din uppriktighet godtgör till en del det fel du begått. Den, som erkänner sina förseelser, är till hälften förbättrad; laga så, min älskade son, att du ej vidare behöfver meddela mig dylika bekännelser. Gif mig, genom ditt uppförande, öfvertygande bevis på din vänskap. Var viss att den jag för dig hyser, ej förr än med lifvet skall upphöra. Din ömma och goda moder,

Lovisa Ulrica.

Hvad Drottningens *Politiska Tänkesätt* angår, så skulle man göra henne för mycken orätt, om man ansåge dem gynnande för det *Representativa Regeringssättet*, såsom en Utländsk författare likväl anfört *). *Hon hade* personligen rönt för många ledsamheter deraf för att kunna tilltros något sådant, äfven om man ej erinrade sig, att hon var Fredrik II:s Syster och med hans snille förenade hans fasta karakter och hans tillgifvenhet för den öinskränkta makten. Ehuru man derpå har, i dessa tiders historia, tillräckliga bevis, torde dock, då i denna del på flera ställen talas om Drottningen, hennes parti och *hennes bemödanden för Konungamaktens återupprättande* (se sid. 128, 138 och i synnerhet, sid. 113) följande anecdot, som lemnar en intressant upplysning om hennes politiska tänkesätt, här vara på sitt ställe. Den är hämtad utur *Thiébaults* arbete: *Souvenirs de la Cour de Berlin.*

"Drottningen af Sverige hade en herrskande idé, som aldrig lemnat henne, alltsedan hennes

första

*) "Les projets bienfaisans de la Reine tendaient à l'a-"doption d'un Gouvernement constitutionnel, qui ne "laissait rien à désirer au peuple dans aucun change-"ment ultérieur." *Brown, Les trois cours du Nord.* T. 2:d, sid. 286.

första ungdom, och i synnerhet sedan hennes uppstigande på Svenska thronen; en favorit-idé, vid hvilken hon af vana fästat sig, som var oskiljaktig från hennes själ, som hon beständigt sökte att befästa och rättfärdiga genom alla lofliga medel, dem hon kunde kalla till sitt bistånd; denna idé var det passande och *nödvändiga af en oinskränkt myndighet i Staten.* Huru mången timme har jag ej för hennes skull förlorat derigenom, att jag måst höra de skäl och sofismer, dem hon hade att anföra i detta ämne. Huru ofta har hon ej gjort mig ledsen genom upprepande af samma sak, och tröttat och förwirrat mig genom sina frågor! Jag vill erkänna, det jag, vid denna tid, nära tjuge år före Franska revolutionen, då jag aldrig undersökt detta slags ämnen, som ända dittills ej ingått uti kretsen af mina forskningar; då jag af naturen hänfördes af min uppfostrans fördomar, af kärlek till ordning och mitt personliga lugn, tänkte, såsom hon, rörande grunden af frågan; också hade jag, så snart dylika samtal började, nästan intet inkast att anföra....

»Det var efter många samtal med Drottningen, som hon bad mig företaga ett verk, som syntes henne böra vara af stor nytta, och hvilket hon ansåg mig i stånd att författa enligt sina åsigter: fråga var att uti en vanlig volum förena de mest öfvertygande bevis för det monarkiska regeringssättets företräde framför alla andra. Jag behöfver ej ett långt arbete, sade hon till mig, emedan det endast måste vara författadt för olärde, dem abstrakta afhandlingar förfära; och dem lärda undersökningar förekomma ledsamma; jag önskar endast ett arbete, som kan öfvertyga genom klara, riktiga resonnementer. Blott intet vidlöftigt arbete, som skulle förföra lättingar, utan en liten

bok, som man lätt kan bära på sig, och som äfven passar vid toiletten. Men hvad som för öfrigt är vigtigast, är, att den bör vara enkel och naturlig i sin gång och att framställningssättet i synnerhet är behagligt. Hon ville icke eller, att Sverige skulle synas vara föremål derföre; detta skulle väcka misstroende och söndring i stället för att öfvertyga."

"Jag lofvade Drottningen den hemlighet hon af mig begärde, och förbandt mig till allt för att uppfylla hennes önskningar. Nu mera drömde jag endast om politik och regeringsformer ... Efter ungefär fjorton dagar var detta arbete slutadt; så att första gången jag sedan hade den äran att uppvakta Drottningen, lemnade jag henne besked för hvad jag gjort, och sade henne, att det endast återstod mig att emottaga hennes befallningar rörande sättet, hvarpå hon önskade se detta arbete användt. Hon yttrade sin tillfredsställelse öfver hvad jag sade, och anmodade mig öfverlemna manuskriptet åt Bokhandlaren Samuel Pitra, fordrande af honom dess heliga löfte, att icke uppenbara hvarest eller af hvem det blifvit författadt; att samma slöja likaledes skulle betäcka tryckningsorten, och att, med ett ord, ingen omständighet skulle kunna hos någon väcka den förmodan, att hon deruti ägde del, eller att hon ens ägde kunskap derom. Inom temlig kort tid öfverlemnade Pitra arbetet åt Drottningen af Sverige, som betalade upplagan, uttog hundrade exemplar deraf, och lät genom Pitra tillställa mig femtie andra, dem jag sedermera utdelat bland mina vänner. Bokhandlaren skickade äfven några deraf till Stockholms Bokhandlare; och då Drottningen lemnade oss, omkring tvenne månader efter det denna sak sålunda blifvit afslutad, skänkte hon mig ett ganska vackert etuis, deladt ofvanifrån nedåt af flera kolonner af guld, hvarpå dessa ord sto-

do: *Vänskapsminne.* Sådant är sannfärdiga förhållandet med författandet och utgifvandet utaf dem duodes-volum, som hade till tittel: *Les adieux du Duc de Bourgogne et de Fénélon, son précepteur, ou dialogues sur les différentes formes de gouvernement.* (Hertigens af Bourgogne och Fenelons, hans lärares, afsked, eller samtal rörande de olika regeringssätten 1772). Derutaf har funnits en annan ganska förbättrad upplaga, gjord i Paris 1788, ehuru Stockholm anföres, såsom dess tryckningsort. Mes souvenirs, T. 2, pag. 100—107.

N:o VII.

Sid. 200, 201, o. fl. st. (232 233). Den här omtalade 1766 års *Stadga*, lärer vara den då utfärdade *Förordning till befrämjande af Lagarnas behöriga verkställighet*, 4:o. Deri förbehöllo sig Ständerna (§. 7) att sjelfve bortgifva Justitie-Kanslers-Embetet, efter dertill genom deputerade af alla fyra Stånden upprättadt förslag. §. 8 stadfästade den samma år införda Skrif- och Tryckfriheten. §. 11 innehåller en nyttig föreskrift, som blifvit i vår nuvarande Grundlag intagen, nemligen: att förklaringar eller förändringar, i Grundlagen ej skulle vid en och samma Riksdag kunna föreslås och antagas, men hvila till en påföljande och då utfärdas. Det var detta stadgande, som Adeln åberopade, då den vägrade att antaga den af de tre ofrälse Stånden gillade nya Konungaförsäkran, sid. 200. §. 12 stadgade, att *ingen enskilt person skulle i befordrings- eller andra prejudikats-mål kunna hos Ständerna* o m e d e l b a r l i g e n *besvära sig*, men att Ständerna, vid granskningen af Råds-Protokollerna, skulle på alla sådana mål, likasom på an-

dra administrations-ärender, rikta sin synnerliga uppmärksamhet." (Detta stadgande har äfven på visst sätt upptagits i vår nuvarande Regeringsform. §. 90, der *enskilta förhållanden* förbjudas att komma under Ständernas och deras Utskotts pröfning.)

N:o VIII.

Sid. 217, o. f. Författaren begår här ett misstag, då han påstår, att Sekreta Utskottet *ej yttrade sig bestämdt* i frågan om det meranämnde Talets tryckning. Det gjorde det verkligen under den 14 derpå följande Januari. Men, som Talet under den tid, som förflutit ifrån den 18 Dec., då de lemnade det af Förf. sid. 218 anförda evasiva eller dilatoriska svar, och till den 14 Jan. redan utkommit af Trycket, så hade frågan nu blifvit rent af faktisk, och Utskottet svarade, att det *så mycket mindre kunde hafva att vid dess tryckning påminna, som sådant redan gått i fullbordan.* Vi bifoga här denna märkvärdiga skrifvelse, hvilken lika med de följande kommunikationerna från detta Utskott, är affattad i de mest undersåtliga och grannlaga samt Konungens enskilta tänkesätt ytterst upphöjande ordalag, — en anmärkning, som Utg. här ber att få föra sina Läsare till minnes, i anledning af den förebråelse, som den *officiela Berättelsen* om Revolutionen (hvarom vi i Bilagan till sid. 262 få tillfälle att tala) förebrår detta Utskott ej allenast *en ständigt visad ringa aktning*, men äfven *det synligaste förakt mot Konungen, ett stadgadt uppsåt att utbrista emot honom, att imponera, pålägga honom saker, stridande mot hans vilja.*

"Stormäktigste Allernådigste Konung!"

"Igenom den nådiga del Sekreta Utskottet blifvit lemnad af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Tal till Landtmarskalken och de öfriga Ståndens Talemän, uti fyra Herrar Riksens Råds närvaro, den 28 Nov. nästförl. år, samt de i anledning deraf hållne och till Sekreta Utskottet öfverlemnade Råds-Protokoller, hafver en uti Sekreta Utskottet både ömtålig och vidlöftig öfverläggning varit oundgänglig, i synnerhet som ovånrådt ämnen sig dervid företett af yttersta vigt och grannlagenhet."

"Sekreta Utskottet hafver väl först och förnämligast fäst dess uppmärksamhet dervid, att Eders Kongl. Maj:t genom Landtmarskalken och Ståndens Talemän velat kommunicera dess nådiga Propositioner med Riksens Ständer; men uti Eders Kongl. Maj:ts nådiga Tal vid samma tillfälle, uti de derutinnan yttrade ömma ordalag, uti Eders Kongl. Maj:ts en Konung hedrande tänkesätt, och uti Eders Kongl. Maj:ts afsigt, igenkännes en Konung, som endast vill regera öfver ett fritt och enigt folk, och som sätter sin ära och sin vinning uti fäderneslandets väl, dess sjelfständighet och lycka."

"Sekreta Utskottet kan icke underlåta inför Eders Kongl. Maj:t betyga den underdånigste vördnad, hvarmed samtlige Rikets trogne Inbyggare anse Eders Kongl. Maj:ts landsfaderliga omsorg, kärlek och nåd för dess undersåtare. Deras välsignelser äro de offer, Eders Kongl. Maj:t sig sjelf beredt."

"Utaf andra länders afund öfver vår lycka att äga en så stor och välsinnad Konung, uppvexer en ny täflan, att samtida och efterkommande måge i Svenska män igenkänna ett efterdöme af de lydigaste undersåtare, och af ett fritt folk, som under hvarjehanda stormar kunnat i lagarnas helgd söka sin säkerhet."

"Om Eders Kongl. Maj:t emot sig kunde än

vidare öka fäderneslandets förbindelse, så hafver Eders Kongl. Maj:t igenom dess förklarade aktning för Riksens-Stånder och vördnad för Lagarne, ytterligare och för alla tider befästat sin thron i hvarje redlig undersåtes hjerta, och förvärfvat sig flere åldrars tacksamhet och erkänsla."

Sekreta Utskottet, som i förberörde måtto fäst dess uppmärksamhet vid kommunikations-sättet af Eders Kongl. Maj:ts nådiga propositioner, hafva af vördnad både för Eders Kongl. Maj:t och den Lag, som Eders Kongl. Maj:t högaktar, icke kunnat underlåta att anmärka, hvad Herrar Riksens Råd dervid uraktlåtit; men detta ämne under Sekreta Utskottet fordra sin särskilta åtgärd. Eders Kongl. Maj:ts oupphörliga vaksamhet för det allmänna bästa, skulle icke värdigt upphöjas och berömmas igenom en jemförelse af en sådan beskaffenhet."

"Hvad slutligen Eders Kongl. Maj:ts nådiga åstundan beträffar, att genom trycket låta dess nådiga Tal allmäntgöras, så kan Sekreta Utskottet nu dervid så mycket mindre hafva något att i underdånighet påminna, som sådant redan gått i fullbordan. Sekreta Utskottet kan dock härvid icke obemält lemna, huru det synes vara ett ganska djerft och oförsynt steg, att utan Eders Kongl. Maj:ts nådiga minne, och emot de derom utgagne författningar, låta trycka hvad Eders Kongl. Maj:t till Råds-Protokollet i nåder aflemnat. Huru sådant för det närvarande kan komma att anses och för framtiden förekommas, derom får Sekreta Utskottet särskilt dess underdåniga utlåtande afgifva."

"Sekreta Utskottet framhärdar etc. Stockholm den 14 Jan. 1772."

Lejonhufvud. *Forssenius.* *Sebaldt.*

N:o IX.

Sid. 280.

"Sekreta Utskottet beslöt, att det skulle till Kon-
"gen afgifva *ett vördnadsfullt Bref* och tillika en
"*särskild Föreställning till Rådet* att göra räkenskap
"för de bevekelsegrunder det haft att ej afvända
"Konungen från ett mot Lagarne stridande förfa-
rande."

Vi tro oss böra meddela dessa båda intressanta handlingar.

Sekreta Utskottets Skrifvelse till Konungen, med anhållan om de Boktryckares bestraffning, som tryckt det ifrågavarande Talet, jemte dess till Ständerna utfärdade *Utdrag ur dess Protokoll* rörande nödvändigheten att för framtiden förekomma sådana förbrytelser och *förslag till en Lag i detta afseende* *).

---

*) Dessa Handlingar äro hemtade ur "Högloft. Sekreta Utskottets Protokoller, angående Kongl. Maj:ts till Landtmarskalken och Talemännen den 28 Nov. 1771 hållne nådiga Tal, tillika med Sekreta Utskottets underdåniga Skrifvelse till Kongl. Maj:t, jemte den Föreställning, som till Herrar Riksens Råd i detta ämne blifvit expedierad;" tryckt hos Henrik Fougt, 1772, 84 sidd. 4:o).

Sedan detta Tal först utkommit i *Örebro*, eftertrycktes det äfven i *Götheborg* och på det såkallade Kongl. Finska Boktryckeriet i *Stockholm*, hos Joh. Arv. Carlbohm. Det har följande titel: "Det Tal, öfversändt till en vän, hvilket Konung Gustaf III *skall* d. 28 November sistledne år hållit till Herr Landtmarskalken, och de öfrige Talemännen vid innevarande Riksdag, i närvaro af fyra Herrar Riksens Råd. 1 ark i stor 4:o." Det föregicks af ett slags Bref till den föregifna vännen, hvari Utg. anförde som orsak till sin åtgärd, "huru olika berättelser de aldrastörsta ämnen kunna allt efter olika afsigter åstadkomma, då deremot ingen, som äger menskligets känslor, kan utan

"Stormäktigste Allernådigste Konung!"

"Till fullgörande af hvad Sekreta Utskottet, uti dess underdåniga skrifvelse af den 14 i denna månad omförmält, angående den olaga tryckning, som skedt af Eders Kongl. Maj:ts den 28 sistl. Nov. till Landtmarskalken och Talemännen hållne nådiga Tal; har Sekreta Utskottet detta grannlaga ärende ytterligare sig företagit och får således nu dess underdåniga utlåtande derutinnan afgifva."

"Det kunde ej annat än hos Sekreta Utskottet uppväcka största förundran och uppmärksamhet, att vid dess första sammankomster i början af detta år, då Sekreta Utskottet var i begrepp att afgifva det underdåniga svar Eders Kongl. Maj:t äskat, angående högstberörde Tals tryckning, finna samma höga Tal från flera orter i Riket vara genom trycket allmängjordt."

"Att, utan Eders Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd, till trycket befordra och kringsprida, hvad Eders Kongl. Maj:t sjelf i nåder behagat sig yttra, och att, på sätt som nu skett, göra sig mästare af Eders Kongl. Maj:ts ord och samtal, det står så mycket mindre att förena med en skyldig undersåtlig

---

lifligaste rörelser af vördnad och tillgifvenhet läsa förberörde Tal." Han slutade med ett Postscript på sista sidan, hvari han säger: "jag är icke så djerf att jag vågar påstå detsamma vara ord ifrån ord Konungens eget, utan åberopar mig endast, som förut är sagdt, trovärdige mäns intygande i den delen." Utgifvaren var en Hof-Auditör N. J. Camitz, som skickat detsamma till en Lagman Gyllenbååt i Örebro, med anmodan att der låta trycka detsamma. Camitz rymde och Gyllenbååt dömdes att böta 300 Daler S. M:t. Handlingarne rörande denna Fiskalska Aktion äro tryckta i Stockholm, i Grefingska tryckeriet 1772, 24 sidd. i 4:o, med motto: *o Tempora! o Mores!*

såtlig vördnad för Ed. Kongl. Maj:ts höga person, som sådant icke en gång medborgare emellan kan tålas. Ed. Kongl. Maj:ts egen höga person och tal skulle ock igenom ett så oordentligt och olagligt tryckande kunna blifva allmänneligen utsatt för *vidriga omdömen* och *ogrundade uttydningar*, helst ett så vigtigt dokument, enligt författningarne, utan behörig autorisation ej får tryckas och ej eller thy förutan för rigtigt och pålitligt kan anses."

"Ej mindre *eftertänkligt* har det förekommit Sekreta Utskottet, att denna *olofliga tryckning* blifvit verkställd, just då detta Tals befordrande till trycket hos Sekreta Utskottet *legat öafgjörd*; hvarigenom icke allenast åtkomsten till Eders Kongl. Maj:ts Tal skäligen kan misstänkas, utan ock en *elak afsigt* röjes, att på ett så lagstridigt sätt söka förekomma verkan af Sekreta Utskottets tagande beslut."

"En så liten vördnad för Eders Kongl. Maj:ts person, så *liten aktning för Riksens Stånder*, och en så märklig dristighet att inblanda sig i Ståndens göromål, har Sekreta Utskottet ej kunnat blifva varse, och med efterlåtenhet förbigå, utan att tillika oförsvarligen brista i de heligaste pligter, som Sekreta Utskottet i anseende till Eders Kongl. Maj:t och Riket åligger."

"I sådant afseende och då Sekreta Utskottet funnit, att icke allenast Ed. Kongl. Maj:ts egen Höghet trädes för nära, utan ock att Riksens Ständers fri- och rättigheter i framtiden kunna äfventyras genom ett sådant olofligt tryckande och kringspridande af skrifter i Ed. Kongl. Maj:ts höga namn, så har Sekreta Utskottet funnit rättvisan och en nödvändig försigtighet fordra, att icke allenast de personer, som visat en så straffbar dristighet, med ofvanhögstberörde Tals otidiga tryckning, derföre till laga ansvar och straff blifva

befordrades man och för framtiden alla missbruk med olaga tryckning af hvad Eders Kongl. Maj:t i nåder till Rådsprotokollet aflemnar, förebyggde."

"Uti den sednare delen har Sekreta Utskottet till Rikssens Ständers pröfvande och fastställande uppgifvit de medel och utvägar, som härvid kunna vara nödige att vidtaga, och får Sekreta Utskottet, i anseende till den förra delen, i underdånighet anhålla, det Ed. Kongl. Maj:t täcktes så i nåder förannstalta, *att de Boktryckare, hvilka med denna olagliga tryckning sig befatta*, genom Justitiæ-Kanslerens åtgärd, uti detta mål, som utmärker en försummad aktning för Eders Kongl. Maj:ts egen höga person, inför Ed. Kongl. Maj:ts och Rikets Svea Hof-Rätt *blifva lagligen tilltalte*; och 1:o uppgifva af hvilka de erhållit ett sådant Dokument, som endast borde finnas uti Ed. Kongl. Maj:ts Rådkammare och Sekreta-Utskottets Protokoller samt 2:o de, så väl som *utgifvaren, för att så djerft företagande till hårdaste ansvar ställas*, hvarjemte Ed. Kongl. Maj:t tillika täcktes i nåder anbefalla Kongl. Hof-Rätten, att detta mål skyndsammeligen och sist inom tvenne månader slutligen afgöra."

"Sekreta Utskottet framhärdar etc. Stockholm den 24 Jan. 1772."

Lejonhufvud. *Forssenius.* *Sebaldt.*

Afskrift.

Utdrag af Protokollet, hållit i Sekreta Utskottet den 24 Jan. 1772.

"S. D. I anledning af det dristiga försök några Boktryckare i riket nu nyligen gjort, att utan Hans Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd till trycket befordra och kringsprida det tal Hans Kongl. Maj:t den 28 sistl. Nov. till Landtmarskalken och

Talemännen i nåder hållit, förekom hos Sekreta Utskottet under öfvervägande, hvad medel och utvägar till förekommande af slike missbruk i framtiden kunna pröfvas tjenlige."

"Då Sekreta Utskottet härtill lägger, att Högstberörde Tal blifvit allmänt gjort, just under det frågan om dess tryckning hos Sekreta Utskottet legat oafgjord, hvarigenom Sekreta Utskottets, i den delen införädade underdåniga utlåtande blifvit förekommit, och liksom hindradt, så trodde Sekreta Utskottet sig ej behöfva för Riksens Ständer vidlöftigt upprepa, hvad svåra följder det skulle medföra, om djerfve och tilltagsne menniskor skulle fritt få genom trycket bland en enfällig menighet utsprida skrifter, under Ed. Kgl. Maj:ts höga namn."

"Kongl. Maj:ts höghet och Riksens Ständers fri- och säkerhet, hvilka äro grundpelarne uti vårt sälla Regeringssätt, kunna aldrig lättare skakas och rubbas, än om emot en så straffbar djerfhet ej tagas de aldrakraftigaste mått."

"Sekreta Utskottet fann väl härvid, att sådane författningar redan för detta äro vidtagne, huru förfaras bör med tryckningen af hvad Kongl. Maj:t i nåder behagar till Rådsprotokollet aflemna, hvarföre ock Sekreta Utskottet i underdånighet hos Kongl. Maj:t anhållit, att de Boktryckare, som sig med denna olagliga tryckning befattat, måtte lagligen blifva tilltalade; men som af hvad sig nu tilldragit, det är uppenbart, att berörde författningar icke äro nog kraftiga att förekomma, en så olaga tryckning af Kongl. Maj:ts Dictamina och de svårare följder sådant en annan tid kunde åstadkomma; så har Sekreta Utskottet trott sig böra föreställa Riksens Högloft. Ständer nödvändigheten deraf, att för framtiden upplifva och förnya hvad härom förut stadgadt blifvit."

"Till den ändan har Sekreta Utskottet låtit

författa hosföljande Projekt, hvilket genom Utdrag af Protokollet till Riksens Ständers närmare pröfvande och fastställande skulle öfverlemnas. Ut supra."

Ad mandatum.

J. Elers.

Project:

"*Vi Gustaf med Guds nåde* &c. &c. Göre vetterligt, att till förekommande af vanvördnad för Kongl. Maj:ts Egen höga person och af det *missbruk och ora*, som en olaga tryckning af Dess nådiga Dictamen till Protokollet kunde medföra, Vi uppå Riksens Ständers underdåniga anhållan, i nåder velat förordna, att, eho som åstundar trycka något Konungens Dictamen till Rådsprotokollet, bör förut anmäla sig om dess extraderande uti Kongl. Maj:ts Rådkammare, som enligt författningarne och i synnerhet Riksens Ständers underdåniga bref af den 2 Oct. 1769 äger sig deröfver att yttra; och i fall ett sådant extraderande beviljas, bör detta tillstånd sjelfva *Dictamen* vid tryckningen bifogas; kommandes utgifvaren och Boktryckaren, som utom ett sådant erhållit och bifogadt tillstånd, något Konungens *Dictamen* genom trycket allmänt gör, att derföre, såsom ett högmålsbrott blifva tilltald, ansedd och straffad; hvaröfver Justitie-Kansleren samt vederbörande Embetsmän böra en noga och allvarsam tillsyn hålla. Till yttermera visso etc."

"Stockholm i Rådkammaren den 1772."

Den särskilta *Föreställningen till Rådet* expedierades under form af:

"Utdrag af Protokollet, hållit uti Sekreta Utskottet den 14 Januari 1772."

"Utaf de Råds-Protokoller, som rörande K:gl.

Maj:ts till Landtmarskalken och de öfrige Ståndens Talemän, den 28 sistl. Nov. hållne Tal, och i synnerhet angående högstberörde Tals tryckning; blifvit till Sekreta Utskottet aflemnade, hafver Sekreta Utskottet haft anledning att anmärka, huru ett mål af så granlaga beskaffenhet, som detta, icke blifvit med den uppmärksamhet vårdadt, som Sekreta Utskottet af Herrar Rikse ns Råds nit och insigter skäligen kunnat förvänta."

"Sekreta Utskottet skulle allt för mycket fela uti dess underdåniga vördnad för en älskad nådig Konung, om Sekreta Utskottet trodde, det ens vara nödigt, att här förut omnämna, att Kongl. Maj:ts Person, Dess göromål och afsigter, icke är eller kan för någon del, vara ämnet för en afhandling af denna art och beskaffenhet. Uti underdånig Skrifvelse af detta dato, hafver Sekreta Utskottet för Kongl. Maj:t betygat dess underdåniga vördnad för den i Kongl. Maj:ts nådiga Tal ådagalagde oupphörliga ömhet och omsorg för ett kärt fädernesland."

"För att följa denna vigtiga sak uti dess lopp och sammanhang, får Sekreta Utskottet först omnämna, huru som Kongl. Maj:ts uti Råds-Protokollet den 28 Nov. sistl., intagne nådiga yttrande innehåller; huru det icke kunde undfalla Riksens Råd, hvad bedröflig liknelse sig företedde till söndring i Riket; huru sådant kunde vara af de farligaste följder; huru Kongl. Maj:t icke ville blanda sig uti Riksens Ständers göromål; men då det icke mindre vore Kongl. Maj:ts, än deras sak att söka dämpa och förekomma en sådan uppeldad sinnenas rörelse, som nu visade sig, så gaf Kongl. Maj:t Riksens Råd tillkänna, att han ville låta uppkalla Landtmarskalken och de öfriga Ståndens Talemän, för att göra dem föreställningar öfver belägenheten; hvad verkan den redan haft; att Riksdagsgöromålen hindras; att Konunga-försäkran

ej kommer till stånd, och att Kröningen utdrages på tiden m. m."

"Häruppå hafva Herrar Riksens Råd betygat deras vördnadsfulla erkänsla för Kongl. Maj:ts visa och Faderliga omvårdnad för Riket: och ehuru uti Råd-Kammaren väl inga ämnen förekommit, af hvilka någon skiljaktighet Standen emellan, kunde slutas vara att befrukta, dock som Kongl. Maj:t förklarat sig icke i ringaste måtto vilja tillegna sig någon del i Riksens Ständers öfverläggningar; utan blott påyrka Kröningen och uppmuntra dem till samdrägt, så ansåg Riksens Råd ett sådant steg, som Kongl. Maj:t för Riksens Råd behagat yppa, Dess höga Konunga-kall fullständigt och dess omsorg värdigt."

"Sekreta Utskottet hade önskat, att Herrar Riksens Råd härvid icke allenast fört sig till minnes, hvad Svea Konunga-försäkrans 8 och Riksdags-Ordningens 13 §§. tydligen förmå, att nemligen Kongl. Maj:ts Propositioner till Riksens Ständer böra vara med Råds Råde utfärdade och behörigen contrasignerade; utan ock att Herrar Riksens Råd vid detta tillfälle icke urakttåtit, att Hans Kongl. Maj:t derom i underdånighet påminna."

"Det hade icke bordt undfalla Herrar Riksens Råd, hvarken förenämde Lagens bokstaf, eller dess mening och afsigt. Lagstiftaren hade icke igenstängt en kommunikations-väg med Riksens Ständer, om den icke varit äfventyrlig att nyttja; och då Riksens Ständer återvunno friheten, var deras första omsorg, att för framtiden bevara den. Det skulle kunna sägas, att uppå den misstanka, som lagen i detta fall utmärker, i anseende till Konunga-makten, kunde ett mindre strängt afseende hafvas, då en Konung regerar, som sjelf är frihetens försvar, och som sätter sin högsta ära derutinnan, att råda öfver ett fritt folk; men La-

gen är icke stiftad för personen, för den eller den Regenten, eller blott för en närvarande tid. Goda Konungar äro förgänglighet och vansklighet underkastade, men Lagen bör icke vidkännas ett lika öde. Uti Lagens helgd är efterkommandes rätt och säkerhet bevarad och att låta dess kraft för ett ögonblick hvila; det är att bereda dess vanmakt."

"En annan tvefald anledning häde för Herrar Riksens Råd varit till att göra besagde underdåniga påminnelse om innehållet af ofvannämde Lagens rum; att nemligen Kongl. Maj:t förut i Råd-Kammaren anmälte Dess nådiga uppsåt, att villa i förberörde afsigt uppkalla Landtmarskalken och Talemännen: och att Kongl. Maj:t dervid tillika i nåder yttrade Sig, att han icke ville blandå sig i Riksens Ständers göromål. Det förra utmärkte, att Kongl. Maj:t i ett så vigtigt ärende, som icke blott påsyftade ett enskilt samtal med Talemännen, uti någon mindre betydande sak, ville inhämta Riksens Råds tanka och tillstyrkande, och det sednare, att Kongl. Maj:t alltför väl kände den Lag, den han derigenom hvarken kunde eller ville förglömma: om hvars tillämpning i detta mål Kongl. Maj:t kunnat förvänta Riksens Riksens Råds underdåniga råd. Då Kongl. Maj:t efter Grunndlagarnes innehåll, alltid antager det rådet, såsom det säkraste och bästa, som de fleste af Herrar Riksens Råd förklarat vara nyttigast; så stannar det ock nu ensamt för Herrar Riksens Råds räkning, om en ny och i Lagen afskuren våg blifvit öppnad, till en omedelbar kommunikation emellan Konungen och Riksens Ständer."

"Vidare hafva Herrar Riksens Råd äfven uppå den grund icke bordt försumma, merberörde underdåniga föreställnings afgifvande till K:gl. Maj:t, att de ämnen hvarom Kongl. Maj:t med Landtmarskalken och Talemännen ville öfverlägga, voro

så betydlige och, af den vigt och värde, att de så som högst Riksvårdande, bordt ifrån Kongl. Maj:ts Råd-Kammare efter föregången öfverläggning, under behörig kontrasignation, med Riksens Ständer kommuniceras."

"Hade afsigten med Kongl. Maj:ts oftanämnde samtal med Talemännen blott varit att påyrka Kröningen, som Herrar Riksens Råd det uti besagde Protokoll af den 28 Nov. ansett, så hade sådant ändå uti en mera ordning och lika så väl, som den af Kongl. Maj:t långt förut utsatte och med Riksens Ständer kommunicerade Krönings-Terminen, kunnat ske, genom Utdrag af Råds-Protokollet."

"När åter samma Protokoll innehåller, att Kongl. Maj:t tillika förklarat, det icke mindre var dess sak, än Riksens Ständers, att dämpa och förekomma en uppeldad sinnenas rörelse, som nu visade sig; så hade Herrar Riksens Råd ålegat, antingen att betaga Kongl. Maj:t den farhåga, som i detta fall oroade Kongl. Maj:ts ömma hjerta; eller ock, att icke lemna ett så högst angeläget föremål, handlöst. En uppeldad sinnenas rörelse är vida skild ifrån någon slags skiljaktighet uti ett Stånd, och då Kongl. Maj:t i nåder omnämnt att han hämtade denna underrättelse, af Riksens Ständers tryckte Skrift-vexlingar; så felade för Herrar Riksens Råd ingen anledning, att närmare granska och tillse, om en för folk och Rike, så farlig händelse verkligen var för handen. Var det Konungens och Riksens Ständers sak, att dämpa och förekomma en eld som redan utbrustit till full låga, så var det ej tid, att lemna sådant till ett blott samrådande med Talemännen; det hade då fordrat Herrar Riksens Råds yttersta uppmärksamhet, att låta Riksens Ständer känna Kongl. Maj:ts oro deröfver, att de medel och utvägar

som

som Kongl. Maj:t trodde kunna befrämja dess nådiga afsigt i detta mål. Herrar Rikseus Råd hafva väl låtit flytta till Protokollet, att uti Rådkammaren väl inga ämnen förekommit, af hvilka kunde slutas någon skiljaktighet Stånden imellan vara att befrukta; men då slutet af samma Protokoll förmäler, att som Kongl. Maj:t förklarat sig blott vilja påyrka kröningen och uppmuntra Rikseus Stånder till enighet, m. m.; så hafva Herrar Rikseus Råd, genom sistnämde utlåtelse, medgifvit, att en uppmuntran till samdrägt var nödig och att en söndring således verkligen existerade. När dertill kommer, att Rikseus Råd ansedt Kongl. Maj:ts afsigt i denna delen, vara dess höga Konunga-kall tillständigt; så blifver deraf en naturlig följd, att Rikseus Råd, vid utöfningen af Konungens höga kall, icke bordt undandraga sig den pligt, som 13 och 14 §. §. Regeringsformen Rikseus Råd ålägger, och tydligen utmärker, att Konungen icke kan regera och styra Riket utan Rikseus Råds råde.»

»Sekreta Utskottet får härvid likasom i förbigående anmärka, att, om Herrar Rikseus Råd med deras Konung i detta mål talat sanningens språk, hade de öppenhjertadt kunnat vidkännas, hvem som orsakat de skiljaktigheter, som Stånd imellan igenom Befordrings-Lagarnes tillämpning blifvit uppväckte.»

»När Kongl. Maj:ts nådiga afsigt med dess samtal med Talemännen, ytterligare påsyftade att göra föreställning om Riksdags-göromålens hindrande, om uppehållet med Kongl. Maj:ts Försäkran, och om ett nödställdt Lands skyndsamma hjelp och räddning, så innefattade allt sådant med det föregående sådana ämnen, hvarom Kongl. Maj:ts föreställningar hvarken kunde eller borde lemnas utan nöjaktigt svar. Ett sådant svar kunde icke Landt-

[illegible] och Talemännen gifve; det fordrade dygt föregående [illegible] i Stånden, och Rikens Ständers öfverläggning och beslut; och om alt sådant i behörig och laglig ordning skulle kunna genhållas, så hade det, på ett i Lagarne utstakadt sätt, bordt till Riksens Ständer blifva öfverlemnadt.

Ytterligare hafva Herrar Riksens Råd haft tillräcklig orsak att göra Kongl. Maj:t merberörde underdåniga påminnelse om Grundlagens innehåll, af den heliga pligt dem är ålagd, att med nit, försorg och omvårdnad försvara och styrka den Kongl. högheten och myndigheten. Uti förenämnde högst Rikets vårdande ärender, hade Kongl. Maj:t icke blifva utsatt för ett svar af Talemännen, som dei med Lagarnes åberopande, i underdånighet afgifvit. Herrar Riksens Råd hade vid sakens noggranna öfvervägande lätteligen kunnat föreställa sig, hvad svar Talemännen skulle i underdånighet lemna Kongl. Maj:t, när Riksens Råd intet annat bordt förmoda, än att det skulle blifva enligt med Grundlagen och hvad deras dyra ed innehåller."

När nu en nådig Konungs omhet och välmening för Folk och Rike, i anseende till berörde kommunikations sätt, som Herrar Riksens Råd icke afstyrkt, således hvarken kunnat för Riksens Ständer frambäras, eller i underdånighet af dem besvaras; så har derigenom äfven ett hinder i vägen lagdt för Kongl. Maj:t, att hafva fått upptäcka för Riksens Ständer dess nådiga afsigt, huru de af Kongl. Maj:t påsyftade stora ändamål, genom Kongl. Maj:t kunna vinnas och befrämjas.

Nu Riksens Råd uppå den Thron de omgifva, icke sakna en stor, en vaksam och nitisk Regent, så bör ock Konungen hos dess trogna rådgifvare icke sakna mogna och välbetänkta råd.

Slutligen finner Sekreta Utskottet Herrar Riksens Råd hafva haft en uppmuntrande anled-

ning mer, till ofta besagde underdåniga [illegible] framställande, till den fulla förtröstan uppå Kongl. Maj:ts nåd, som Riksens Råd ägt till dess nådiga tänkesätt och böjelse. Kongl. Maj:t har uti dess nådiga Tal förklarat sig äga för mycken aktning för Riksens Ständer och för mycken vördnad för Lagarne, för att vilja blanda sig i Riksens Ständers göromål. Uppå detta Kongl. Maj:ts alltid oförändrade tänkesätt, hade Herrar Riksens Råd kunnat trygga sina underdåniga rådslag, förebärande dem, att de säkrast hade behagat en upplyst Konung, då de yrkade Lagarnes helgd. Om en så uppdagad sanning kunde kräfva någon styrka af händelser, så behöfde Sekreta Utskottet blott föra Herrar Riksens Råd till minnes Kongl. Maj:ts nådiga yttrande till Råds-Protokollet den [illegible] sistledne December, angående tryckningen af Kongl. Maj:ts Tal, hvarest Kongl. Maj:t sig i nåder [illegible] låtit, att han alltid med nöje fogade sig till Herrar Riksens Råds åstundan."

"Sekreta Utskottet har icke underlåtit att fästa dess uppmärksamhet dervid, att Herrar Riksens Råd uti deras yttrande till Protokollet den 28 November uti de orden: "att då Kongl. Maj:t på "sätt som nu skedt, förklarat sig icke å någon "måtto vilja tillegna sig någon del uti Riksens Stän"ders öfverläggningar; så blifver ett sådant [illegible] "som Kongl. Maj:t för Riksens Råd yppat, dess "höga Konunga-kall tillständigt och dess person "värdigt," m. m., likasom redan beredt sig sitt försvar; och att härtill äfven skulle kunna läggas, att Herrar Riksens Råd icke kunde förutse, huru Kongl. Maj:t i öfrigt skulle ställa dess nådiga propositioner till Landtmarskalken och Talemännen; men den styrka, som deraf annars skulle hemtas, förfaller icke allenast vid öfvervägandet af hvad redan anfördt är, angående de ämnens vigt, som utgjorde föremålet med Talemännens

uppkallande, utan ock i synnerhet, emot Sekreta Utskottet af Råds Protokollet för den 2 December måste erfara, att Herrar Riksens Råd då emottogit Kongl. Maj:ts Tal till Landtmarskalken och Talemännen, blott med en förnyad tacksamhet för Kongl. Maj:ts hysta faderliga omsorg för dess Folk; uppskjutande en ovilkorlig öfverläggning deröfver, den Riksens Råd endast fann böra företagas, derest framdeles deraf något ytterligare bruk skulle finnas nödigt: hvarom Sekreta Utskottet här nedanföre får sig närmare utlåta."

Af de till Sekreta Utskottet nedsända Protokoller i detta ämne, saknar väl Sekreta Utskottet den underrättelse om de fyra Herrar Riksens Råd, som varit närvarande vid Kongl. Maj:ts nådiga samtal med Landtmarskalken och Talemännen, varit å Rådets vägnar tillstädes, eller på hvad annat sätt de varit anmodade att denna Akt bivista; ehuru dermed sig ock förehåller, finner Sekreta Utskottet sig dock hafva all skälig anledning att anmärka, att de uti detta vigtiga och högst grannlaga mål, då de närvarande åhörde, både Kongl. Maj:ts. föreställningar till Riksens Ständer och Talemännens underdåniga svar, icke derom den minsta berättelse till Råds-Protokollet aflemnat. Regeringsformens 14 §. säger, att Riksens Råds Embete deruti förnämligast består, att de sjelfkrafde, utan att vänta intilldess de blifva tillsporde, NB. påminna om Rikets rätt, råda till det Riket gagneligt är, tillse att Sveriges Fundamental-Lag, Regeringsform och Konstitution tillbörliden handhafvas och iakttagas m. m. Vore detta Lagens rum icke till närvarande ämne lämpligt, så skulle Sekreta Utskottet icke här åberopa detsamma.

Sekreta Utskottet, som i förenämnde måtto önskat, att Herrar Riksens Råd vid Kongl. Maj:ts första anmälande i Rådkammaren om Talemännens

uppställande, gjordt underdånig erinran om innehållet af de här ofvanföre citerade ställen i Grundlagarne, hade med fullkomligaste tillförsigt, till Herrar Riksens Råds vaksamhet, kunnat förmoda, att Herrar Riksens Råd skulle ådagalagt en mera uppmärksamhet vid Lagarnes vård, än skedt var, då Kongl. Maj:t den 2 December aflemnade dess nådiga Tal till Protokollet. Då Kongl. Maj:t erbudit sin person att blifva ett föreningsband imellan Riksens Ständer, på hvilka det skulle ankomma, om och på hvad sätt de dertill ville nyttja Kongl. Maj:ts välmening, och då Kongl. Maj:t derutinnan begärt, att Talemännen ville detta Kongl. Maj:ts nådiga yttrande hos Riksens Ständer berätta, så synes berörde Kongl. Maj:ts nådiga föreställningar fordrat annan åtgärd, än ett uppskof utaf en villkorlig öfverläggning, i fall deraf ett ytterligare bruk framdeles skulle finnas nödigt."

"Sekreta Utskottet skiljer Kongl. Maj:ts person ifrån detta ämne, för att kunna föra Herrar Riksens Råd något närmare till den vigtiga generella hufvudfrågan, som Herrar Riksens Råd så [illegible] sökt undvika att vidröra."

"Rådfråga Herrar Riksens Råd de händelser, som i Rikets Tideböcker äro förvarade, så torde deraf tillräcklig upplysning kunna inhemtas, hvad följer en Konungs personliga deltagande i Riksens Ständers öfverläggningar förorsakat. Rådfrågas åter Grundlagarne, Riksens Råds säkraste rättesnöre, så lemna de tydlig undervisning, att sjelfva Lagen är det rätta föreningsband och den ovåldigaste skiljoman Riksens Ständer imellan."

"Det ytterligare bruk, som Riksens Råd förbehållit framdeles skulle finnas nödigt af Kongl. Maj:ts högstberörde nådiga Tal, gaf ändteligen först den 10 derpå följande December Herrar Riksens Råd anledning till en öfverläggning i detta ämne. Långt ifrån att finna vid detta tillfälle, eller seder-

mera, att Herrar Riksens Råd endast fäst sig vid frågan om tryckningen och tillämpningen af de författningar, som Herrar Riksens Råd trodt dervid böra iakttagas."

"Det skulle icke blifva svårt för Sekreta Utskottet att utmärka de flere gällande anledningar, såsom de särskilta uttydningar, Kongl. Maj:ts nådiga Tal kunde blifva underkastadt, till uppväckande af oro i landet öfver misshälligheter, som skola visa sig Riksens Stånder imellan; öfver de svåra följder, som deraf befarades; öfver de händelser, som Kongl. Maj:t med stillatigande kunnat afbida, att, som andre Konungar dess företrädare, afvakta tillfälle att öka dess makt på frihetens och Lagens bekostnad, m. m. till afstyrkande af högstberörde Tals tryckning; men Sekreta Utskottet lemnar detta, för att härvid icke glömma ett ämne, som nästan mest af alla är anmärkningsvärdt; huru nemligen igenom den frågas remitterande, rörande Talets tryckning, de propositioner ändå blifvit med Riksens Ständer kommunicerade, som Talemännen icke kunnat i Stånden omnämna, och hvarom Riksens Råd så sorgfälligt undvikit att något hufvudsakligt yttrande afgifva. Vore ett sådant förhållande för en annan tid icke högst farligt, vore det icke för friheten vådligt och för Lagarna äfventyrligt, så kunde Sekreta Utskottets stillatigande vara förlåtligt."

"Detta allt får Sekreta Utskottet Herrar Riksens Råd under ögonen ställa, i det hopp och den tillförsigt, att sådant för framtiden måtte väcka Herrar Riksens Råds noggrannaste uppmärksamhet, att handhafva och vårda de Lagar, uti hvilka helgd folkets rätt och frihet äger sitt ypperste försvar. Ut supra."

Ad mandatum,

J. Elers.

Sid. 222. Den här omtalade, af General Rudbeck åberopade *Försäkrings-Akt*, i hvars Inledning något skulle förekomma rörande *Afsägelsen* (Konungens rätt att *nedlägga regeringen*, som Adolf Fredrik gjort) är ingen annan än den omtvistade *Konunga-försäkran*. Det förekommer i Inledningen en allusion på denna *afsägelse*, som sedermera inskränktes till detta: att *omförmälte Regeringen förut* Uti 9:de §. heter det: "och ehälst vid tjensternes besättande, så under civil- som krigsstaten till lands och vatten, *endast anses personernas bepröfvade skicklighet, erfarenhet och förtjenster*, och hvilken, *igenom studier, krigs-förrättningar och flere nyttiga vetenskaper* gjort sig till uppkomst och framsteg värdige, och *särdeles therpå acht hafvas*, att till hvart och ett Embete *inga andre tagas måga än the, som till thet slags sysslor tjenlige äro och all nödig kunskap hafva*; men ingens förvärfvade gunst, caractère, *Stånd* och anseende må lända till befordran uti Rikets Embeten och Sysslor, hvartill skicklighet, förtjenst och erfarenhet fordras; utan bör therjemte Regeringsformens 40 §. endast lända till obrottslig efterlefnad samt ofvannämnde Kongl. Förordning af d. 12 Nov. 1766, så hvad Embetens och Tjensters förgifvande vidkommer, som i allt annat noga iakttagas." Här hade ordet *Härkomst* efter orden *gunst, caractère, Stånd* blifvit uteslutit. Alla andra af Adeln yrkade *förändringar* eller tillägg till denna Konungaförsäkran, blefvo af de *Tre Stånden* afslagna, och Adeln, säkert lika mycket förbittrad som uppskrämd af deras med hvarje eftergift å dess sida ökade anspråk (hvaribland Bondeståndet med häftighet yrkade, att med 25 Ledamöter representeras i Hemliga Utskottet

[illegible] som fordel från detta ögonblick ha blifvit Konungamagten [illegible] detta är af en tillförlitlig samtida [illegible] Canzler i hans Nachrichten [illegible] Konungariket Schweden [illegible] 312, erkändt i följande ord: "Man kan med godt skäl påstå, att, eburu Adeln förnämligast gynnat denna vigtiga Statsförändring och detta, i synnerhet af harm öfver de tre andra Ståndens yttrade anspråk, den likväl tyckes vara det första och måhända det enda, för hvilket den i längden kunde blifva skadlig."

"Det är Adeln, som aldraförst uppkastat frågan om de högre Embetenas uteslutande possession af dess medlemmar och derigenom med mycket ordprång tillagt sig en rätt, som den nästan utan afbrott, ehuru i tysthet, åtnjöt så länge den ej uppenbart och uttryckligen tillerkände sig den — emedan möjligheten för de ofrelse att dela den, ännu på långt när icke satte dem i besittning deraf. Utnämningen af en Borgmästare och Hof-Rätts-Råd i Stockholm till Justitie-Kansler, från hvilken plats han likväl lagligen kunnat vid nästa Riksdag afsättas, ökade på ett obegripligt sätt Adelns förbittring, som likväl å en annan sida måst hålla till godo, att 1769 inemot 50 och efter Revolutionen 100 ofrelse familjer blifvit adlade. Jemför Canzler sid. 172, 173, 179, 294 [illegible] (Tyska upplagan).

Denna Konunga-försäkran var äfven märkvär- [illegible]

*) De tre Ofrelse-Stånden hade redan före [illegible] af denna Konunga-försäkran [illegible] Borgmästare [illegible] befordrat till Justitie-Kansler, (en plats som [illegible] General-Majoren Baron [illegible] Ståthållare i Stockholm i den [illegible] Axel Sparres ställe, utan att afvakta Adelns [illegible]

sig deri, att den, i likhet med Engelska Konstitutionen och Ungerska Konungens Ed, *frikänner undersåtarne från sin trohet och lydnad, i fall Konungen å sin sida befunnes hafva med vett och vilja öfverträdt den ed och försäkran han Rikets Ständer gjort.* (S. 23).

N:o XI.

Sid. 227—230. I anledning af hvad här yttras om den Konungen gjorda förebråelsen af ett *bemödande* att underhålla oenigheten imellan Ständerna, i synnerhet imellan Adeln och de Tre Ofrelse-Stånden, till förmån för sin då, som sedermera (1789) på maximen af *Divide et Impera*, grundade plan att utvidga sin makt, torde man böra, som Utg. i den långa noten sökt göra, än ytterligare sammanhålla med hvarandra, så väl denne författares som *Stövers* sinsimellan stridiga, än medgifna än återtagna uppgifter. Ett faktiskt bevis derpå synes mig den äfven af Stöver anförda omständigheten afgifva, att Konungen i den här omtalade tvisten mellan Adeln och de Ofrelse-Stånden rörande Konungs-försäkran, trädde på Adelns sida och förklarade sig icke vilja underteckna densamma, så framt Riddersk. och Adeln icke äfven antoge den — ehuru, enligt Regeringsformen, *Trenne Stånds Beslut* var tillräckligt för dess giltighet. "Detta steg, tillägger Stöver märkeligen, (sid. 14) syntes väl visserligen då oförklarligt, men var likväl ett ganska klokt begagnadt medel för att *draga ut på tiden* med Ständernas öfverläggningar och *bringa deras förbittring till det yttersta*, samt derigenom befordra en lycklig utgång

N:o XII.

Sid. 235. [illegible] vida upphörde ej *Frankrike*, hvarpå Gustaf [illegible] kunde sätta ett grundadt hopp, att genom *alla möjliga medel*, förmå honom påskynda [illegible] *dag, hvaraf han icke kunde lofva sig* [illegible] *förtåk.*

[illegible] *Nachrichten*, [illegible] 1841, säger, att [illegible] om Riksdagens snara slutande yttrades [illegible] *Ryska Ministerns* sida, och detta är [illegible]

Sid. 254. Till hvad här anföres om de begångna olagligheterna vid Riksdagsmanna-valen i Hufvudstaden (och som äfven i Landsorterna ägt rum) lemnar följande särskilt tryckta Handling ett märkvärdigt bevis.

Hans Kongl. Maj:ts till Magistraten i Stockholm allernådigst affärdade Skrapa, eller allvarsamma föreställning om dess föröfvade olagligheter emot Stadsens Borgerskaps Riksdagsmans Elektorer, jemte åtvarning att för sådane emot ett Borgerskaps Fri- och Rättigheter stridande steg, taga sig noga till vara: samt i öfrigt hela Sedel-förseglings-aktens öfverlemnande till Justitiæ-Kanslers-Embetets allvarsamma åtgärd m. m.

"Gustaf med Guds Nåde, Sveriges, Göthes och Wendes Konung, &c. &c. &c. Arfvinge till Norrige samt Hertig till Schleswig Holstein, &c. &c.

Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud

allsmäktig, Troman och Öfver-Ståthållare samt Kommendör af Vår Svärds-Orden. Vi hafwe i nåder låtit Oss föredragas Edert underdåniga utlåtande af den 4 sistl. Mars, jemte Magistratens härstädes insände förklaring öfver denna Stadens Borgerskaps Riksdagsmåns Elektorer af Minut-Handels- och Embets-Societeterne deröfver i underdånighet anförde besvär, att Magistraten den 10 Maj sistl. år igenom utslag förvägrat bemälde Elektorer, att efter deras då gjorde påstående, utbekomma de vid Riksdagsmans valet förseglade Borgerskapets Voterings-sedlar, att få förstöras och uppbrännas, m. m. Detta allt hafve Vi tagit i behörigt öfvervägande, och alldenstund Handlingarne i denna sak tydligen utsätta, det Magistraten uti utslag den 10 April förutgående *enhälligt bifallit, att Borgerskapet sjelfve, 2:ne af hvar klass, efter deras yttrade åstundan, skulle få försegla den klassens Voterings-sedlar, till hvilken de hörde*, utan att någon Deputerad från Magistraten sig med en sådan förségling hade att befatta; hvarigenom Magistraten medgifvit *Borgerskapets rättighet till förseglingen, såsom den största säkerheten*, i följe hvaraf ock Magistraten *varit alldeles obefogad, att uppå helt stridiga grunder*, under den 10 Maj derpå följande, *meddela förberörde nu öfverklagade utslag*, hvarigenom Borgerskapet förklaras förlustigt att vidare äga någon rättighet till de vid Riksdagsmåns-valet inkomne voterings-sedlars utbekommande, med mera; *fördenskull finne Vi*, i grund häraf, *rättvist, att ogilla och upphäfva* förberörde öfverklagade utslag af den 10 Maj sistledet år, samt att förklara, det bör Magistraten den af Elektorerne *åskade återstående säkerheten* å meranämde voterings-sedlar, såsom både med författningar och billighet enlig, så snart Elektorerne sig derom anmäla, *genast* dem meddela, och derefter samma voterings-sedlar till Elektorerne uti Eder närvaro

utlemnas, att af dem, efter deras åstundan få förföras, [illegible] tillika tillfälle jemväl, att en eller annan af Magistraten Deputerad, som Magistraten sådant åstundar, kan få vara tillstädes. För öfrigt finne Vi äfven, det *Magistraten för dess förhållande, i detta mål*, genom Eder *bör undfå allvarsam föreställning, med åtvarning derhos, att för sådane, emot ett Borgerskaps fri- och rättigheter stridande steg, taga sig noga till vara*; öfverlemnandes Vi nu tillika hela denna akt till Justitiæ Kansleren, med befallning, att om *Sechonius beskaffenhet och hela denna saks rätta sammanhang* göra sig behörigen underrättad, och derwid sedermera lägga den hand, som uppå dess Embete kan ankomma. Hvilket härmed till svar och behörig *verkställighet* samt vederbörandes efterrättelse i nåder tillkännagifves; låtande Vi eljest för Besväranderne *Vår öppna* Resolution härå utfärdas. Hvarmed Vi befalle Eder Gud Allsmäktig nådeligen. Stockholm i Rådkammaren den 19 Maj 177[illegible].

GUSTAF.

Joh. v. Heland.

Förestående afskrift vara med dess höga Original lika lydande, intygar

Hugo Joh. Zedritz.
Act. i K:gl. SlottsCancelliet.

Föregående afskrift vara med den i Stockholms Stads Archiv förvarade och således förut bevittnade afskriften lika lydande, intygar

A. G. Sundberg.
Stadsens v. Actuar.

Ingifvit den 27 Juli 1772.

Högädle, Ädle och Högaktade Herrar Borgmästare och Råd.

Som jag erhållit säker underrättelse, att uti hos Hans Kongl. Maj:t af några Herrar Riksdagsmans-Elektorer här i Staden anförde underdåniga *besvär öfver stvillernas uppbrytande af de konvoluter, uti hvilka, efter slutadt Riksdagsmanna-val, votterings-sedlarne till Elektorernas säkerhet blifvit förvarade*, nu äro, medelst nådigste utslag afhulpne, hvarjemte Högädle Magistraten skall undfått en allvarsam *föreställning* eller så kallad *skrapa*; så, och på det den okunnige må blifva upplyst om rätta bemärkelsen af det ordet *skrapa uti lag-stilen*, anhåller jag allerödmjukast hos Högädle Magistraten att utbekomma *Kongl. Maj:ts nådigste Skrifvelse* till Högvälborne Herr Baron och Öfver-Ståthållaren *uti förenämde ämne*, hvilken jag, i kraft af Tryckfrihets-förordningen, tänker till trycket befordra, och dymedelst stilla min och mångas nyfikenhet, att se beskaffenheten af skrapor för tilltagane Embetsmän.

Framhärdar med tillgifvenhet

Högädle Magistratens

ödmjukaste tienare,
Simeon Stadenbergh,
Constabel vid K:gl. Amir. i Carlskrona.

N:o XIV.

Sid. 257, 258. I anledning af hvad här yttras om Öfv. Sprengtportens *afresa till Finland*, för att

der leda det med honom öfvergenskomma upproret mot ständerna å Sveaborg och hans utnämnande af Sekreta Utskottet *) att der bevaka det föregifna missnöjet, hvarigenom Konungen fick en önskad föreväning att difskicka honom och Utskottet trodde sig ha vunnit den stora förmånen att aflägsna från Konungen en person, hvars omfattande klokhet och djerfva sinnesart det fruktade, anför Canzler i sine Nachrichten, sid. 188: "att *Sprengtporten* återkom till Stockholm den 5:te September med *några troppar* (förmodligen okunnig om hvad som passerat); att Konungen red emot honom med en talrik svit och utnämde honom på stället och i tropparnas närvaro till Kommendör af Svärds-Orden, och få dagar derefter icke blott till General-Löjtnant, utan äfven till Chef för Lifgardes-Regementet." Denne Sprengtporten blef, som bekant, sedermera en af Konungens häftigaste ovänner, hvartill orsaken uppgifves olika, men allmännast påstås härröra från denna tid och några honom vid afresan från Stockholm af Konungen gifna löften i afseende på vissa i den nya Regeringsformen till införande stadganden, såsom *Riksdagar på bestämda tider*, o. s. v.

N:o XV.

Sid. 261.

"Imellertid kunde Mössorna, som blifvit för väl underrättade,

---

*) Dess Skrifvelse till Konungen af den 21 Juli 1772, i anledning af den utkomna Skriften *Mörkrets Rike och Väldigheter*, hvarom vi utförligen orda i Bilagan till sid. 227—230.

underrättade, att ej misstaga sig om *verkliga upphofsmannen till oroligheterna*; de hade i sina händer beviset, att de voro *ett verk af Konungen, deras Herre; en afskrift af brefvet till Konungen i Frankrike . . .*, som, öfverlemnadt åt Engelska Ministern i Paris, blifvit skickadt till London, hvarifrån det blifvit lemnadt åt Engelska Ministern i Stockholm, Herr Goodricke. *Tyvärr var detta bref författadt i allmänna uttryck*, och kunde således ej upplysa Mössorna om verkliga medelpunkten för den fara, som hotade dem *).

Detta Bref lyder som följer:

Monsieur mon Frère et Cousin!

Mon penchant et mes principes me conduisent également à ouvrir mon cœur à Votre Majesté dans toutes les occasions intéressantes de ma vie; je dois aujourd'hui plus que jamais, lui confier la position où je me trouve: le détail en serait long et il serait *même dangereux de le confier au papier*. Je m'en rapporte donc entièrement à ce que Votre Majesté aura déjà appris là-dessus en par-

*) Då Baron Rudbeck den 16 Aug. återkom från Skåne med underrättelsen om händelserna i Christianstad och Konungen med den djupaste förställning omfamnade honom och tackade honom *för sitt nit*, var Grefve Ribbing närvarande, och inföll med en skarp blick fästad på Konungen: "det allrabesynnerligaste är, att vakthafvande officeraren sagt Baron Rudbeck [illegible] Maj:ts befallning." [illegible] de Konungen med ostörd fattning: Rudbeck sade i Rådet, att det var skyltvakten, som sade honom det, och icke officeraren, som väl bordt vara bättre underrättad.

tie et qu'elle apprendra encore par la suite de son Ambassadeur, Mr le Comte de Vergennes, qui est instruit de tout. La seule chose, dont il importe que Votre Majesté soit bien persuadée, c'est qu'il n'entre rien dans mes vues qui *soit contraire aux engagemens solennels, que j'ai pris* et que *le bonheur de mes peuples*, l'indépendance de ma couronne et le bien général de l'Europe sont les seuls motifs *qui me déterminent et me forcent même à ce que je vais entreprendre.* Avec des intentions aussi pures, comment pourrois-je ne pas compter *entièrement sur l'assistance* et le *concours de Votre Majesté*? La certitude que j'en ai, me soutient et l'événement, quel qu'il puisse être, ne m'ébranlera pas, si je conserve toujours l'amitié de Votre Majesté, et si elle me permet d'en être aussi sûr que vous devez l'être de l'amitié tendre et sincère, avec la quelle je serais à jamais, Monsieur mon Frère et Cousin,

De Votre Majesté le bon Frère et Cousin

Gustave.

à Stockh. le 17 Juin 1772.

Öfversättning.

Min Herr Bror och Cousin!

Då min böjelse och mina grundsattser lika mycket föranleda mig att vid alla vigtigare tillfällen af min lefnad öppna mitt hjerta för Eders Maj:t, bör jag i dag mera än någonsin gifva Eders Maj:t förtroende af den ställning, hvari jag befinner mig. En omständligare berättelse derom skulle här vara alltför lång och äfven farlig att anförtro åt papperet. Jag inskränker mig således blott till åberopande af hvad Ed. Maj:t i detta ämne till en del redan lär ha inhemtat och än vidare kommer att inhemta af sin Ambassadör, Herr

Grefve de Vergennes, som är underrättad om allt. Det enda, hvarom det är vigtigt att Ed. Maj:t måtte vara väl öfvertygad, är, att i mina planer ingår intet, som strider emot de högtidliga förbindelser, jag mig åtagit, och att mitt folks lycka, min kronas sjelfständighet och Europas allmänna väl äro de enda bevekelsegrunder, som bestämma mitt handlingssätt, och äfven tvingar mig till hvad jag ämnar företaga. Huru skulle jag med så rena afsigter icke fullkomligen kunna lita på Eders Maj:ts verksamma bistånd? Den visshet jag derom hyser, upprätthåller mig, och, utgången må blifva hvilken som helst, så skall jag dock icke fälla modet, om jag alltid bibehåller Eders Maj:ts vänskap och densamma tillåter mig att vara så förvissad derom, som Ed. Maj:t bör vara om den ömma och uppriktiga vänskap, med hvilken jag alltid förblifver, min Herr Bror och Cousin,

Eders Maj:ts goda Bror och Frände.

Gustaf.

Stockh. d. 17 Juni 1772.

N:o XVI.

Sid. 282.

Mössorna fingo den 18. om aftonen planen till Revolutionen.

Detta torde dock öfverensstämma med verkliga förhållandet. Vi ha sett huru mästerligt Konungen förstod att i den bekanta saken rörande Skriften *Mörksens Rike och Väldigheter* göra mera än äfven Sekreta Utskottets önskningar yttrade. "Ingenting," säger *Stöver* här framföre, "kan jemföras med den kloka och lugna *förställning* Konun-

gen iakttog." Sjelfva den gamla och sluge Baron *Rudbeck* blef deraf bedragen. "När han den 16:de om aftonen (enligt den tryckta Berättelsen den 17:de om morgonen) meddelade Konungen underrättelse om sin beskickning till Christianstad, och Hellichii uppror, "*omfamnade* han honom och tackade honom för den skyndsamhet, och det nit han vid detta tillfälle bevisat *med så mycken värme*, att den *gamle mannen lemnade sin unga Konung med den fullkomligaste öfvertygelse, att han alldeles icke ägt udgen kunskap om Hellichii uppror, samt att alla de bregiriga planer man utspridt att Konungen skulle hysa mot Konstitutionen, blott voro uppdiktade och utan minsta grund*." (Stöver, här framföre, sid. 26). — Ännu den 17:de förklarade Sekreta Utskottet i sitt tryckta Protokolls-Utdrag af samma dag (*angående de från Christianstad förspordda uppror iska anstalter*) "att det från Kongl. Maj:ts Rådkammare blifvit underrättadt, det Kongl. Maj:t täckts Sekreta Utskottet så *förekomma* i anstalter till upprorets dämpande och lugnets tryggande i och utom Hufvudstaden, att Sekreta Utskottet ej kunnat *underlåta deröfver* genom Deputerade dess *underdåniga tacksamhet betyga*," — en tacksamhet, som det förklarade sig hafva på samma sätt förnyat i anledning af Konungens underrättelse, att han funnit för godt att *öka de troppars antal*, som skulle *inspärra Christianstad*, sedan en ytterligare kurir derifrån ankommit. Förställningen drefs så långt, att den 18:de från Kongl. Tryckeriet (1 ark 4:o) utgafs *Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse och Varning, angående en uti Christianstad i Skåne började upprorisk tillställning* *) af följande innehåll:

*) Den är kontrasignerad: *Emanuel Deutsch*, som troligen är ett *diktadt* namn. Ett rykte vill veta, att Rådet *på eget bevåg* utfärdat denna Kungörelse och satt Konungens namn under densamma. Vi lemna det

"Vi Gustaf med Guds Nåde, Sveriges, Göthes och Wendes Konung, &c. &c. &c. Arfvinge till Norrige samt Hertig till Schleswig Holstein, &c. &c.

Helse Eder Våre trogne Undersåtare samt och synnerligen, och göre Eder vetterligt, huru som Vi med yttersta missnöje måst förnimma, thet en upprorisk tillställning är uti Christianstad i Skåne

---

deshän; men af det föregående synes man ej behöfva fly till en sådan förklarings-grund: det var Konungen af vigt att in i sista ögonblicket hålla Misesorna i okunnighet om hvad han förehade; och om än Rådet utfärdat Kungörelsen, har det dock helt visst skett med Konungens tillstånd. I Kongl. Maj:ts Nådiga Bref till H. K. Höghet Prins Carl, angående Kapten Hellichii och Garnisonens uppförande i Christianstad af den 28 Aug. 1772 (Kongl. Tryckeriet ett halft ark 4to, kontrasigneradt Carl Carlskiöld) förklaras, "att i Christianstad intet uppror varit å färde, att thenne *käcke Officerare* (Hellichius) sig upprest emot *sjelfsvåld och parti-agg*, men ej *emot oss och sitt Fädernesland*. Vi nämne honom allena såsom uti thetta göromål then *första Befälhafvaren*; man therföre äro likväl the öfrige af Garnisonen och flere Stater, som honom biträdt, icke mindre hos Oss uti ett ömt minne upptecknade. The hafva allesammans vågat sitt lif, och, ovisse om utgången, icke en gång fruktat plågor och thet neslogaste straff; ty then sannskyldiga äran fruktade sådant icke. Gud kände theras hjertan att thet hörde Oss och Fäderneslandet till; Theras önskan och uppsåt har vunnit framgång. Then rätta friheten är återställd.... Ju större thetta then Högstes verk är, ju mera anledning är för oss att emot Capitaine Hellichius och alle them, som honom bistådt eller thess befål åtlydt, förklara vårt Nådiga nöje och välbehag öfver theras mannamod, ståndaktighet och redeliga förhållande." Så rakt stridiga tänkesätt om en och samma sak och person, yttrade inom den korta tiden af 8 dagar, vända utan tvifvel upp och ned på alla Rättsbegrepp — och det är den stora skada, som alla Revolutioner göra den allmänna moralen och makterns innehafvare sjelfva; ty den etablerar *Styrkans Rätt*, den osäkraste af alla.

börjad af en Capitaine vid namn Hellichins, hvilken äfven allaredan på ett högst förmätit och förgripeligt sätt gjort sig mästare af sjelfva fästningen.”

”Till dämpande af thetta uppror och Landsortens fredande emot sådane orolige eds-brytare, foge Vi väl nu, efter Vårt fadertiga hjertas böjelse, med Råds-Råde, och Riksens församlade Ständers vettskap, nödige mått, och hafve Vi ibland annat uppdragit Vårt och Rikets Råd samt Commendeuren af Vår Svärds-Orden Välborne Friherre Herr Carl Funck, att till then ändan genast förfoga sig till Skåne, och ther, i orten närvarande, vidtaga the anstalter, som han kan finna nödige till thesse förförde Undersåtares återkallande till lydnad och undersåtlig pligt: men Vi hafve dock trodt Oss therjämte böra närmare föra Eder till sinnes, huru förenämde rebelliske Officerares gärning är så mycket mera fördömmelig och straffbar, som then strider emot Guds uppenbarade ord samt tydeligen beskrifven verldslig Lag, och thenne äreförgätne människa thesutom företagit sig samma ondt vid början af Vår Regering, hvilken vi, efter yttersta förmågo, och enligt Fundamental-Lagarne, vele beflita Oss att göra för Riket säll och lyckelig, samt förbemälte Upprors-stiftare, med Eder och alle andre Våre undersåtare, vid tillfälle af Vår Kröning, nyligen svurit Oss och Riket trohet och lydnad. I anseende hättill drage Vi ock till Eder thet Nådiga förtroende, thet J för thenne upproriske mans Gudlösa förehafvande hysen thet missbag, som en sådan för Svenske undersåtare vanhederlig gärning med rätta förtienar; icke thess mindre, och som förföriske rykten torde i Landsorten utspridas till befordrande theraf; så hafve Vi äfven, såsom en nådig och mild Konung, samt en huld och ömsint Fader, härigenom i Nåder velat förmana och åtvarna

Eder, thet J, såsom trogne och lydige Undersåtare ägnar och anstår, förhållen Eder stilla och roligen, samt tagen Eder till vara, att J med olydnad och uppstudsighet ej åtdragen Eder Vår rättmätiga vrede och stränga näpst, utan uti allt hvad på Eder ankommer, ställen Eder till efterlefnad the bud och befallningar, som bemälte Herr Riks Råd, å Våre vägnar, Eder meddelar, och Vi, såsom af Oss Sjelfve utgifne, i nåder gille. Vi förblifve i öfrigt Eder, Våre trogne Undersåtare, med Kongl. Nåd och Ynnest välbevågne. Gifvit Stockholm i Rådkammaren then 18 Augusti 1772.

GUSTAF.

Emanuel Deutsch.

Dagen derpå utkom en annan, kallad: "Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse till thess trogne Undersåtare i *Residens-staden Stockholm*," hvari Konungen förklarar, att han blifvit nödsakad att bruka then makt honom öfrig var att frelsa sig och Riket från det *Aristokratiska våldet*, samt befallt med vördnad och villighet the steg, som *måste tagas.*" Samma dag utfärdades en *Kungörelse och Varning*, angående *några emot Kongl. Maj:ts Konglige rättigheter samt Rikets sjelfständighet och välfärd fribetsyppade skadliga företag*, hvari säges, att man varit sinnad påföra Riket och *våre trogne undersåtare ett Aristokratiskt välde* och att Konungen derföre varit nödsakad att vidtaga allvarsamma mått och steg. — I den *Berättelse om the märkvärdigaste händelser, som sig i Stockholm tilldragit* ifrån den 19 til och med den 21 Augusti 1772, som utgafs från Wennbergska Tryckeriet, (1½ ark 4:o) kallas: Riks-Rådet Baron Funck en af de förnämsta *Hufvudmän i det Partiet, som gjort sig till mästare af Regeringen,*

och säges "att Konungen blifvit anmodad eller *rättare sagt pålagd* af Sekreta Utskottet att hitkalla Hertigarne. Der säges Sekreta Utskottet ha ständigt visat honom en *ringa aktning*, och som antingen tycktes utmärka *det synligaste förakt* eller *ett stadgadt uppsåt att utbrista emot honom* (ehuru alla från detsamma emanerade Bref yttra sig i de mest undergifna och vördnadsfulla ordalag, såsom de här framföre meddelade bevisa). Der föregifves, "att i dess hemliga öfverläggningar var fråga om att *bemästra sig hans person*, göra honom *ansvarig för den allmänna nöden och olyckan*; att sådant skulle utföras natten till den 20:de, att ordres voro gifne att *neka H. M. utresan*; att H. M. var *så mycket mera att beklaga*, som han *ej kunnat förutse, det han skulle bringas till denna höjd af olycka, och följaktligen ei kunnat taga några mått till sitt försvar, att man skilt från honom alla de personer, på hvilkas nit han kunde räkna,*" o. s. v. Med ett ord, hans *frihet och lif föreställdes der sväfvande i den största fara**. Bland märkvärdiga uppgifter i denna Berättelse, må vi här anföra en, hvars sanning det ej är oss tillåtit att draga i tvifvelsmål, då denna Berättelse helt visst kan anses för officiell, neml. att, då Konungen Revolutionsdagen inträdde i *Corps de Gardet* att förvissa sig om officerarnes tänkesätt och af dem taga Eden, funnos, utom tvenne som vägrade den och derföre arresterades, *en*, *som bortsvimmade*, hvilken *blef fri*!

*) Om Sekreta Utskottet hade, som Förf. här säger, bevis i sina händer, att *Konungen* var den, som "med vett och vilja" öfverträdde sin den 4 Mars underskrifna och beedigade *Konunga-försäkran*, så inträdde ju det vilkor samma Akt i 23 §. utsätter för deras dispensation af sin Tro- och Huldhets-ed mot honom — och med hvad skäl lägges detsamma då till last, att det handlat såsom det i ett sådant fall trott sig böra handla och som Konungen medgifvit det rättighet att handla?

Digitized by Google